

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

OKRESU
NOVÝ JIČÍN

52. - 53. SVAZEK

2000

OKRESNÍ VLASTIVĚDNÉ MUZEUM V NOVÉM JIČÍNĚ

Původ a genealogie rodu Palackých a předkové Františka Palackého

Jiří Stibor

V 200. jubilejním roce, kdy si naši historikové a široká veřejnost připomínají osobnost a dílo hodslavického rodáka, zakladatele českého dějepisectví Františka Palackého, je více než pouhou povinností obrátit pozornost k rodu, z něhož autor Dějin národu českého v Čechách i v Moravě vzešel; mimo jiné už proto, že sám věnoval pozornost svému původu a některé zjištěné údaje zveřejnil také ve svém životopisu.¹⁾

Bůhví už kolikátá, téměř nezřetelná kopie jím vlastnoručně načrtnutého rodokmenu hodslavické větve Palackých se nachází také na Obecním úřadu v Hodslavicích. Již v úvodu chci poznamenat, že má genealogická zjištění pouze navazují na starší zpracování, známá z literatury, a v některých bodech je rozšiřují. Práce mých předchůdců jsou zaměřeny převážně na upřesnění životopisných dat a posloupnosti přímých předků slavného Moravana, přece jen však nepodávají celkovou charakteristiku tohoto rozsáhlého rodu dostatečně plasticky.²⁾ Určitým handicapem bylo zveřejnění zmíněných genealogických studií na stránkách vlastivědných časopisů s poměrně úzkým akčním rádiem, neměly tedy možnost vstoupit do širšího povědomí. Důkazem jejich neznalosti jsou ostatně i náčrty rodokmenu v majetku současné generace Palackých, jež jsem měl k dispozici.

Jako historik a archivář, pro něhož je práce s matrikami každodenní běžnou činností, tedy cítím povinnost navázat na práci předešlých autorů a zveřejnit výsledky současného výzkumu. Jejich vlídné přijetí lze očekávat v době, kdy právě genealogie občanských rodů prožívá skutečnou renesanci a zájem o poznání „kořenů“ se k nám vrátil ze severo-

1) Frant. Krčma, *Dílo Frant. Palackého*, Praha 1941, s. 9.

2) Frant. Gregor, *O předcích Fr. Palackého*, Kravaňsko, roč. III/1933 - 34, č. 2, s. 28-29, č. 4, s. 43-44, č. 6, s. 85-86; Adolf Turek, *Sborníček Palackého*, Hodslavice 1946; *Palackého rodná obec. Kronika Hodslavic*, Hodslavice 1948; Frant. Hanzelka, *Rod a rodina Františka Palackého*, VSONJ 2/1968, s. 4-20.

amerického subkontinentu přes západní Evropu.

Původ příjmení od vsi **Palačova** (okr. N. Jičín) je dnes již obecně přijímán. Potvrzuje jej i adjektivum „palacký“, běžně užívané v matričních zápisech nejstarší starojické matriky (např. 23. 11. 1614 křtěna Lída, otec její **Jakub, palacký fojt**).³⁾ Nejde tu samozřejmě o příslušníka rodu „našeho“, příjmení onoho Jakuba je zcela nepodstatné, když jeho křestní jméno ve spojení se zastávaným úřadem dovoluje podle tehdy běžně rozšířené praxe identifikaci společensky významné a nezaměnitelné osoby. Zcela jiný význam má toto adjektivum při označení osob, které se z Palačova vystěhovaly a teprve poté byly nazývány podle místa původu. Takových osob či celých rodin mohlo být v různých dobách více a samo pozdější příjmení „Palacký“ tu ztrácí vypovídací hodnotu o pokrevním příbuzenství a původu od společného předka, je pouze důkazem o místu, z něhož tito lidé pocházeli. Této skutečnosti bychom si měli být vědomi zejména v 16. století, kdy jak známo se stálá příjmení teprve utvářela a často vlivem různých okolností také měnila. Jestliže tedy dále hovořím o osobách, vystupujících s označením (příjmením) Palacký, mohu mít pochybnosti o jejich vzájemném příbuzenském vztahu, pokud není alespoň náznakem potvrzen dostupnými prameny.

Vezmu-li tedy v potaz **Jiříka Palackého**, purkmistra městečka Fryštáku (okr. Zlín, 1566), je nesporné, že on sám nebo jeho předkové se tam usadili po svém odchodu z Palačova, k němuž muselo dojít nejpozději na počátku 16. století. Zda a jak souvisel s dalšími osobami, žijícími v přibližně stejném čase s tímž označením „Palacký“, nedokážu odpovědět. Od tohoto Jiříka však velmi pravděpodobně odvozuje svůj původ **měšťanská větev** Palackých, významná svým postavením i majetkem a katolického vyznání. Do ní bych zařadil také píseckého děkana, Václava Vojtěcha (Adalberta) Palatského a Karnstain (1648-9, 1655-6), přestože zde pramenný důkaz schází.⁴⁾ Nesporným potomkem fryštáckého purkmistra Jiříka je však jeho jmenovec **Jiří Palacký**, hejtman rottalského panství Bystřice pod Hostýnem. Z prvního neznámého manželství si do N. Jičína přivedl dceru a syna. Tady se podruhé oženil 14. 2. 1689:

3) Zemský archiv v Opavě (dále ZAO), fond Sbirka matrik býv. Severomoravského kraje (dále SbM), sign. NJ X 1, rodná matrika (dále R) Starý Jičín, 1610-1676, fol. 18.

4) Krčma, c. d., s. 9; August Sedláček, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*, I-III, Písek 1911-13, I., s. 183, III., s. 313-14, týž byl světským knězem, 1648 farářem u Matky Boží Na Louži v Praze, 16. 10. t. r. přišel do Písku, musel však čelit odporu zdejších dominikánů, kteří si na faru činili nárok. Pražská konzistoř přijala kompromisní řešení; Palatský zde může zůstat do sv. Jiří, pak má odejít na některou uprázdněnou venkovskou faru, jeho místo na děkanském úřadu měl zaujmout převor Delamínez; druhý Palatského pobyt spadá do období 1655-56, kdy se v Písku výslovně uvádí také jeho bratr Tomáš.

„*Der edlgestrenge Herr Georg Palatzke, wohlbestelten Hauptman zu Bistrzitz, mit der ehr- und tugendsamben Fr. Judietz, nach dem in Gott ruhenden H. Carol Schindler, gewesten Bürger undt Gerichtsgeshwohrner alhier, hinterl. Wiettib. Zeüigen: Johann Musiol, Christoph Paul.*“

Jeho manželka **Judita**, dcera novojického měšťana a radního, **pana Václava Wagnera**, byla tehdy už dvojnásobnou vdovou. Jejím 1. manželem byl pan **Petr Ignác Klotzmahn von Reichenau**, starší purkmistr a hejtman novojického panství (sňatek 10. 6. 1663, týž + 4. 9. 1670), druhým pan **Karel Ignác Schindler**, sňatek 15. 2. 1672, týž + 15. 12. 1681 jako zdejší měšťan „... und Musicus bei der Kirch alhier ...“ ve věku 29 let. Judita (křtěna 10. 12. 1646) zemřela 25. 2. 1714 v 67 letech jako trojnásobná vdova. Její poslední manžel zemřel jistě roku 1699, kdy je doložen jako hejtman hradu Lukova, který po zadlužených Minkwitzich získali držitelé Bystřice p. Host., hrabata Rottalové. Poněvadž jeho úmrtí není zaznamenáno v N. Jičíně, lze předpokládat jeho pohřeb ve Fryštáku.⁵⁾

Ke sňatku jeho dcery (19. 11. 1697) přinášíme doslovný výpis: „*der edlveste H. Paul Antoni Schusteck, Kastner (obroční) undt Burggraff in Newtitschein, mit der edeltugendtreichen Jungfr. Barbara Catharina, des wohledlen gestrengen H. Georg Palatzkys, gewesten Hauptmanns zu Bystrzitz untern Hostein eheleibl. Tochter. Zeüigen H. Carol Prockob, H. Heinrich Wagner.*“

Jeho syn, pan **Karel Josef Palacký** (Pallatzky), rychtář, radní, mydlář a majitel pravovárečného domu v Novém Jičíně, se dne 15. 2. 1700 ženil se slečnou Juditou, dcerou bývalého novojického purkmistra, + p. Augustina Olbera. Karel Josef se narodil asi roku 1675 v Bystřici pod Hostýnem, zemřel 1. 4. 1728 ve věku 53 let; vdova Judita 3. 7. 1747 v 71 letech.⁶⁾ Vázení manželé měli v N. Jičíně četné potomstvo. Z devíti zjištěných dětí, narozených v rozmezí let 1700 - 1720, zemřelo 5 krátce po narození nebo v dětském věku. Ostatním se však dostalo společensky významných a zámožných partnerů:

a. **Marie Klára**, n. 19. 4. 1711, oo 17. 2. 1734, ženich pan Petr Valentin Neisser, obroční na panství Falkenbergu a Tylovicích u hr. z Žerotína (Niemodlin, Tulowice, Polsko);

b. **Marie Alžběta**, n. 12. 8. 1714, oo 29. 1. 1742, ženich pan Josef Frantz Schwoy, obroční na panství Vel. Heralticích (okr. Opava), patřícím velehradskému klášteru. Prvorozeným synem manželů byl známý moravský topograf Franz Joseph Schwoy (n. 11. 12. 1742, Vel. Heraltice, +

5) Rudolf Hurt, *Dějiny Lukova*, Lukov 1983, s. 194; ZAO, SbM, sign. NJ I 1-R, 1626-80, pag. 120; sign. NJ I 3, oddací matrika (dále O) Nový Jičín, 1626-80, pag. 112, 163; sign. NJ I 4-O, 1680-1784, pag. 90; sig. NJ I 1, úmrtí matrika (dále jen Ú) 1634-80, pag. 518; NJ I 5-Ú, 1680-1784, pag. 9, 188.

6) ZAO, SbM, NJ I 4-O, pag. 165, 183; NJ I 5-Ú, pag. 253, 333.

10. 10. 1806, Mikulov, okr. Břeclav), což je překvapivým a zatím téměř neznámým faktem;

c. **Marie Barbora**, n. 6. 9. 1717, oo 28. 10. 1742, ženich pan Jan Jiří Sturm, správce kuchyně (Mundkoch) biskupa olomouckého;

d. **Karel Josef Mikuláš**, n. 7. 12. 1705, + 13. 12. 1737, zdědil otcovský majetek i mydlářskou živnost, ženil se 17. 11. 1732 s **Marií Gertrudou Götzovou**, dcerou p. Václava Arnošta Götz, pravovárečného měšťana a rektora, a Anny Marie Terezie Keckové, n. 17. 3. 1713, která se po předčasném ovdovění v N. Jičíně neprovdala. Poněvadž také tři synové zemřeli v dětském věku, vymřela zámožná měšťanská rodina Palackých během necelých padesáti let.⁷⁾

Rovněž nejstarší předkové **selské větve** Palackých vystupují z anonymity počátkem 2. pol. 16. stol. Jejich řadu zahajují **Martin a Pavel Palačtí**, sedláci v Libhošti (1558, 1564), známí z nejstaršího urbáře novojicko-štramberského panství. Absence sledovaného příjmení v pozdější gruntovní knize Libhoště (od 1587) a výskyt Martinův v záznamech nejstarší městské knihy N. Jičína skýtá možnost považovat oba Martiny za jedinou osobu.⁸⁾ Několik informací o jeho životě dostáváme z citovaného pramenu. Manželkou mu byla Anna, vlastní sestra Martina Chlapíka, sedláka v Bernarticích. Tam na základě ústní dohody s manželkou požádal o zlistinění své poslední vůle, neuměje sám číst ani psát. O sepsání požádal zemana Jana Saka z Bohuňovic, majitele dvora v Bernarticích a příslušníka jednoty bratrské. Proto spolu se Sakem předstou-

7) Děti Karla Josefa a Judity Olberové:

- Joannes Ignatius, nar. 16. 12. 1700, + 26. 8. 1702;
 - Maria Theresia, nar. 29. 6. 1702;
 - Carolus Josephus Nicolaus, nar. 7. 12. 1705;
 - Anna Barbara, nar. 23. 4. 1709, + 29. 9. 1711;
 - Maria Clara, nar. 19. 4. 1711;
 - Dorothea Judith, nar. 5. 11. 1712, + 15. 12. 1712;
 - Maria Elisabeth, nar. 12. 8. 1714;
 - Maria Barbara, nar. 6. 9. 1717;
 - Franciscus Augustinus, nar. 11. 9. 1720, + 1. 3. 1725;
- ZAO, SbM, NJ I 2-R, pag. 230, 246, 278, 315, 337, 354, 362, 383, 417, 457; NJ I 4-O, pag. 447, 460, 529, 533; NJ I 5-Ú, pag. 133, 171, 180, 240, 299; *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*, 7, Ostrava 1996, Milan Myška (MM), biogram Schwoy Franz Joseph, s. 105-106.

Synové Karla Josefa mladšího a Marie Gertrudy Götzové byli:

- Carolus Josephus Bernardus, nar. 19. 8. 1733, + 28. 8. 1747;
 - Johannes Georgius, nar. 14. 4. 1735, + 11. 9. 1739;
 - Josephus Wentzeslaus Vallentin, nar. 4. 3. 1737, + 2. 1. 1738;
- NJ I 2-R, pag. 692, 725, 765; NJ I 5-Ú, pag. 300, 308, 334.

8) Turek, *Sborníček*, c. d., s. 25-26; ZAO, fond Pozemkové knihy (dále PK), nejstarší gruntovní kniha Libhoště, inv. č. 1268.

pili (21. 8. 1589, v pondělí před sv. Bartolomějem) před purkmistra a radu města. Přečtením textu a zápisem do knihy se ujistil, zda závěť byla sepsána v duchu smluvených podmínek.

Odkázal jí celý svůj majetek s výjimkou 30 zl. Z té sumy poručil 10 zl. „... na **malý moravský kostelík**, aby se ty příkopy při tomž kosteliku tým hlubší, aby voda scházeti a do hrobuov tak mnoho vody, kdež mrtvá těla leží, nevcházelo, vybrali a k tomu u zboru ten chodník, kdež se ku kosteliku jde, udělajíc při tom maličkú zed', aby vydlážditi dali, 20 zl. na zbor poroučí...". Částky měl po jeho smrti odevzdat kupec domu ze závdanku, 10 zl. k rukám městského úřadu a 20 zl. hospodáři sboru.⁹⁾

Martinovi náležel dům se zahradou na Nové ulici, a když někdy před dubnem 1594 zemřel bezdětek, vstoupilo jeho poručenství v platnost. Vdova a jediná dědička Anna prodala dům dne 23. 4. 1594 za 180 zl. (z toho závdanek 34 zl.) soukeníku Danielu Wagnerovi, který ve shodě s přáním zesnulého odvedl stanovené sumy k určeným úpravám. Brzy potom se rozžehkala se světem i Anna, hospodařící na blíže neznámém statku u města. Jeho novým majitelem se stal Andrys Oříšek, podíl 8 zl. 27 gr. měl odtud vycházet jejímu bratru Martinovi. Jak bývalo zvykem, nechtěl dědic čekat na zdlouhavé roční splácení odkazu a raději svůj podíl prodal Oříškovi za hotově vyplacené 4 zl.¹⁰⁾

Je tedy zřejmé, že manželé Palačtí byli členy jednoty bratrské a příznivci jejího sboru v N. Jičíně, situovaného v blízkém okolí hřbitova u malého kostelíka, v němž se konaly luteránské bohoslužby českým jazykem.

Snad Martinův bratr **Pavel Palacký** se zřejmě z Libhoště přestěhoval do Bludovic a může být považován za praotce všech dalších Palackých. Měl nesporně početnou rodinu, z níž asi pocházeli sourozenci **Jiřík a Jan**.

Jiřík (Jura), sedlák v Bludovicích, byl jedním ze „starších“, tedy členů obecního práva (již 1586), a figuruje mezi svědky poručenství Faltyna Neissera, starého fojta bludovského, 7. 1. 1595. Roku 1613 byl už Jura mrtev a jeho dcera **Kateřina** uzavřela svatební smlouvu s vdovcem Pavlem Kreiselem, krejčím z Loučky (1. 9. 1613).¹¹⁾

Jeho bratr **Jan** koupil roku 1600 selský statek v Bludovicích od Prokše Kadeřávka za 77 zl., hotově složil 17 zl. a ročně se zavázal splácet po 3 zl. Naposledy tak učinil na sv. Martina 1616, v následujících dvou letech složila ku právu peníze jeho nejmenovaná vdova, od níž za stejnou

9) SOKA Nový Jičín, městská kniha se zápisy od r. 1583, fol. 88, 187v.

10) Tamtéž, fol. 186, 187v.

11) Tamtéž, dtto, fol. 207; ZAO, PK, nejstarší gruntovní kniha Bludovic od r. 1582, inv. č. 76, fol. 75, kde Jura Palacký vystupuje jako **starší**, tedy člen obecního práva, nečíslované folio za fol. 227, kde je zapsáno několik svatebních smluv.

sumu koupil grunt snad její druhý manžel, Hansel Haverland. Jedinému synu nebožtíka Jana, **Adamovi**, se nový majitel uvolil vydat na svatbu půldruhého zl. na maso, měřici žita a věrtel rži. Týž Adam se připomíná pouze v letech 1622-24, jeho další osudy neznám.¹²⁾

Jiný selský statek (později č. 2) v Bludovicích, má pravděpodobně složitější osud, než bylo dosud známo. Jak už jsme poznali, zemřel Jiřík Palacký někdy před zářím 1613, kdy se vdala jeho dcera Kateřina. Nezdá se proto možné, aby se jeho početní synové připomínali více než 11 let po jeho smrti a teprve tehdy (1624) se nejstarší Jan ujal statku. Spíše mám zato, že Jiřík měl **stejnomeného syna**, ženatého s blíže neznámou **Evou**, předčasně zesnulého před listopadem 1624. Vdova Eva žila totiž zcela jistě ještě roku 1659, kdy nejstarší syn Jan splatil jí náležitou třetinu kupní ceny. Teprve doplněním této chybějící generace vysvětlíme citovaný záznam gruntovní knihy:

„Léta 1624 na den sv. Ondřeje (30. 11.) koupil Jan Palatzki grundt otce svého za summy 100 zl., jak nebožčík otec jemu na smertednej posteli při přítomnosti starších prodal, závdanek položil 30 zl., které jemu otec dlužen byl, a na podroky má klásti rok po roku po 3 zl. až do zaplacení (s)vrchu psanej summy. Co se dotýče matky, má jí ten nebo jiný, který by ten grunt držal, při tom gruntě chovati a jednu krávu na své pici v létě i v zimě, k tomu k lepší(mu) vychování jednu fůru sena na tu krávu a matku při s(v)ém stole až do smrti, k tomu každý rok k lepšímu vychování 1 vrtel rži, 1 vrtel žita a půl vrtla pohanské kaše, 6 záhonův v velký za(h)radě vedle potoka a ten kus zahrady podle těch záhonů až po střešňu. Pakli by se při tomto nebo při jiným držiteli jeho stole nemohla vychovati a nebo se nemohli snést, tehdy jí má povinen bejti nynější nebo jiný držitel toho gruntu každý rok dáti krávu chovati, vic 3 vrtle rži, měřicu žita, 1 věrtel ječmene, vrtl kaše pohanské, měřicu ořsa. Co se dotýče druhých synův, kdy jim potřeba bude, bude Jan povinen bratrům z gruntovních (peněz) pomoc spraviti, každému 6 zl. a k svadbě každému štvrt masa od dobrého vola a měřicu žita a měřicu rži ...“¹³⁾

Syn Jan tu vystupuje jako dospělý a jak bývalo zvykem, v době převzetí otcovského gruntu se asi oženil. Měl celkem pět mladších bratří, Jakuba, Juru, Václava, Adama a Mikuláše. Něco málo z jejich osudů poodhalují další zápisy gruntovní knihy. Jakub se dal na vojnu před rokem 1633 a ještě dlouho potom bojoval v cí. vojsku (1661 !), Jura byl dán do učení k lazebníkovi, Václav přijal něco na svůj díl 1638, Mikuláš byl zcela vyplacen 1639, Adam se vystěhoval do Uher, nepochybně pro víru. Když mu Jan dával splátku 3 zl. (1641), nebyl Adam určitě v Bludovicích. Aby peníze zbytečně neležely v obecní pokladně, vypůjčil si je Jan v nutné potřebě a zaručil jejich vrácení spolu s Jurou Ritzem. Písař poznamenal: *„... má jich dáti, když toho potřeba ukazovati bude ...“*. Později byla jinou

12) ZAO, PK, inv. č. 76, fol. 66.

13) Tamtéž, dtto, fol. 111.

rukou dopsána pro nás velmi důležitá informace: *„... Ty peníze z dovolením vrchnosti jsou do Uher vydané. A. 1661 Pater Regens Wentzeslaus Schwerther ...“*.

Tím se potvrzuje, že právě Adam se stal zakladatelem uherské větve rodu Palackých, k níž jsem našel ještě další cenný doklad. Dne 20. 2. 1651 se ženil v N. Jičíně Jiří Dvorský, syn Jakuba z Pohvizdova (Pogwizdów, Polsko) s **Evou, dcerou Adama Palackého** z Ořechova v Uhrách, doslovně: *„Sponsus Georg Dworsky, ein Pauerknecht, de Jacob Dworski von Pohwisdow aus der Shlesien mit Jungf. Eva des Adam Palatzkis Orzechau aus Ungern eheleiblich Tochter. Testes Nigolau Libofski, Mathes Neisser, Richter.“¹⁴⁾*

Bydlištěm rodiny Adama Palackého byla nepochybně ves **Orechov** v těsné blízkosti Trenčína, na panství hrabat Illesházyů. Uzavřený sňatek zároveň naznačuje, že Palačtí v Bludovicích se asi hlásili k luteránům, k nimž také patřila převážná většina obyvatelstva knížectví Těšínského. Jan Palacký jako dědic selského statku byl nucen alespoň formálně přestoupit ke katolictví, o dalších bratrích postrádám konkrétní údaje, Adam se pro víru raději vystěhoval.

Vrátíme se nyní k dalším osudům sedláka Jana Palackého. Narodil se asi r. 1600 a přibližně v době, kdy převzal grunt po + otci Jiříkovi se **poprvé** oženil s neznámou manželkou (nejstarší oddací matrika N. Jičina má záznamy od r. 1626), která mu zemřela asi počátkem r. 1633. Podruhé se ženil 4. 7. 1633 s **Annou Neissarovou**, dcerou Jockela, sedláka z Životice (Spsus. Jan Polatzki viduus rustic. Blauendorf., Spsa Anna virgo, Jockel Neisers rustici Seitndorf. filia. Testes Spsi Matthäus Beier et Urban Ritz, uterque Blauendorf, Spsae Adam Neiser et Georg Neiser Seitendorffenses).¹⁵⁾

Nezvrtný důkaz o dvojím Janově manželství doplňují zcela neznámým záznamem sňatku Janovy dcery z prvního manželství, Mariny, oddané 17. 1. 1649 s Ondřejem Adamem, synem + Martina Adama, sedláka z Hodslavic (dnes č. p. 65). Tak se stala **Marina Palacká** vůbec první známou členkou rodu, žijící v Hodslavicích.¹⁶⁾

Děti z 2. manželství:

- a. **Jacob**, křtěn 10. 3. 1634, kmotři Miecka Libowski et Catharina Grigrova;
- b. **Wentzel**, křtěn 3. 4. 1636, kmotři Nickel Libowsky, Catharina Matzen (Griger) von Blaundorff;

14) Tamtéž, dtto, fol. 111v, 112, 112v; SbM, NJ I 3-O, pag. 57.

15) Tamtéž, SbM, NJ I 3-O, pag. 10.

16) Tamtéž, dtto, pag. 49, svědci Simon Neiser, Nigolau Libofsky.

c. **Margetha**, křtěna 15. 5. 1637, kmotří Nickel Libowsky, Margetha Ritzin; její narození rok po Václavovi je důkazem, že týž chlapec po porodu záhy zemřel;

d. **Johannes**, křtěn 9. 3. 1639, kmotří Mikulass Libowsky, Catharina Motzin; e. jméno křtěného asi omylem **nezapsáno**, křest 5. 7. 1642, kmotří Nigolau Libofski, Catharina Skarkain.¹⁷⁾

Sedlák Jan se po smrti druhé ženy (koncem r. 1646) odhodlal ještě k třetímu sňatku (24. 2. 1647) se Zuzanou, dcerou Mikuláše Libovského z Bludovic, který mu tak věrně sloužil kmotrovstvím u křtu jeho dětí. Tady musím budoucí badatele upozornit na zajímavou **záměnu příjmení**, zjištěnou u křtů jeho dalších dvou dětí:

f. **Anna**, křtěna 25. 11. 1647, otec Hann **Libosky** von Blauendorf, matka Susanna;

g. **Johannes**, křtěn 11. 1. 1650, otec opět s příjmením **Libofsky**, přejal tedy dočasně rodné příjmení třetí manželky!¹⁸⁾

Jaká nedůslednost v tomto ohledu panovala, mohu ukázat ještě na příkladu Janovy neteře Evy Palacké z Uher, vdané za Jiříka Dvorského (viz výše). Manželé zůstali alespoň pár let v Bludovicích a zjistili jsme tu narození jejich dvou dětí:

Anna, křtěná 9. 5. 1651, otec Girg **Twornick** von Blauendorf, matka Eua;

Girg, křtěn 30. 3. 1653, otec Girg **Palatzki**, matka Eua.

Jestliže by se badatel spokojil pouze povrchní prohlídkou a vypsáním všech dětí z rodu Palackých, narazí na záhadu; o žádném Jiříku

17) Tamtéž, SbM, NJ I 1-R, pag. 39, 49, 55, 65, 81; otec Jan je s výjimkou prvního křtu vždy uveden jako sedlák v Bludovicích, jeho příjmení kolísá ve variantách Palatzki, Palatzke, Palaczky, Palatzgi!; Hanzelka, který zde pouze opakuje zjištění Gregorova, způsobil zmatek, když opravil správný údaj o kmotru Libovském na špatně čtené Liborovský; Kateřina Rýcová však kmotrou u prvního dítěte vůbec nebyla, jak má Gregor a po něm (bez kontroly záznamu, ač matriku cituje v poznámce) opakuje Hanzelka. Týž však koriguje Gregorův omyl v pohlaví a datu křtu dítěte sub d., vše viz Gregor, c.d., s. 29, místo syna Jana má dceru Janu, nar. 9. 2. 1639; Hanzelka, c. d., s. 4.

18) Tamtéž, SbM, NJ I 3-O, pag. 41-Sponsus Jan **Palltzke** (dost nezřetelně) Witwer vohn Blaundorf, Sponsa Susanna des Nikolas Liebofski vohn Blaundorf eheleibliche Tochter, Testes Mattheus Beier, Jahn Ritz; NJ I 1-R, pag. 127, 140.

Palackém v tomto období není jinak zmínka. Teprve po tak důkladném srovnání lze zjistit, že příjmení Dvorský se změnila na Dvorník a pak (opět podle manželčina rodného) na Palacký.¹⁹⁾

Jan Palacký se naposledy uvádí 30. 1. 1667, když ohlásil před bludovickým právem úplné vyplacení svého statku, ale už 8. 12. 1664 jej předal svému staršímu synu Jakubovi. Statek ležel mezi vrchnostenským dvorem a gruntem Martina Tomana, jeho cena byla vyjádřena částkou 100 zl. slezských. Závanku měl syn dát 40 zl. (37 a půl + 2 a půl na otcovy dluhy). Spolu s manželkou si otec stanovil výminek ve světnici v domě, k ní dvě komory na půdě, 2 krávy, 6 ovcí a jedno prase mu měl syn vydržovat vlastním krmivem. K tomu si vyhradil půl zahrady za stodolou, vyměřenou louku ke sklizni sena, jabloň, hrušeň a 15 slív. K obživě požadoval ročně 4 měřice žita, 2 měřice pšenice, měřici ječmene, 2 měřice ovsa, věřtel pohanské kaše, půl věřtele hrachu, bečku nakrájeného zeli, vlastními koňmi mu syn měl obdělat konopí a len. Výminek v tomto rozsahu měl zůstat i po případné otcově smrti. Mladšímu bratru Janovi vydá k jeho svatbě koně nebo 10 zl. a po otcově smrti před všemi ostatními dědici jednu krávu. U statku zůstanou 3 koně, pluh, brány, vůz, kráva, tele, 2 prasata, husa, 4 slepice a kohout.²⁰⁾ Ještě v únoru 1667 Jan Palacký zemřel.

Mladší syn **Jan** se ženil poprvé 14. 2. 1667 už po otcově smrti s Annou Hinnerovou, dcerou + Georga Hinnera, sedláka v Šenově. Jediný syn **Kristián** se narodil 25. 12. 1673, otec je zapsán jako **mlynář** v Bludovicích. Jistý zmatek by mohl vyvolat druhý Janův sňatek, u něhož není výslovná zmínka, že byl vdovcem, avšak povolání mlynáře v Bludovicích odstraňuje všechnu pochybnost (20. 6. 1677), nevěstou byla Zuzana Preissová, dcera sedláka Tomáše Preise ze Žiliny. Dne 3. 7. 1679 se manželům narodil syn **Jindřich** (Henricus, křtěn 4. 7. t. r.). Otec Jan zemřel už 7. 12. 1681 v Žilíně ve věku pouhých 40 let, pozůstalá vdova se provdala za Pavla Michalka ze Žiliny (8. 10. 1684). Oba známí synové asi brzy zemřeli.²¹⁾

Starší syn Janův, **Jakub Palacký** (nar. 10. 3. 1634, + po 1692, Bludovice, úmrtní zápisy byly vedeny asi ve zvláštní, dnes neexistující matrice), zdědil po otci selský statek (č. 2) v Bludovicích, z něhož vyplácel také podíl Ondřeji Adamovi, svému švagru. Jeho manželkou se stala (2. 7. 1656) **Anna Melčová**, dcera bludovického mlynáře Pavla (*Jacob Palatzke*

19) Tamtéž, NJ I 1-R, pag. 149, 163; v prvním případě jsou kmotry Jann Palatzky, Catharina Skarkin, dalšímu dítěti Matthes Neisser, Catharina Skarkin, dalšímu dítěti Matthes Neisser, Catharina Skarkin.

20) Tamtéž, PK, Bludovice inv. č. 76, fol. 53v, 54, 113, zápis kupní smlouvy je německý, celkově se v záznamech prolíná čeština s němčinou.

21) Tamtéž, SbM, NJ I 1-R, pag. 357, 413; NJ I 3-O, pag. 132, 194; NJ I 4-O, pag. 42; NJ I 5-Ú, pag. 9.

*Jan Palatzkes Sohn von Blauendorf mit Anna de Paul Meltzes Tochter, Testes Nickel Lipofsky, Simon Neisser Blauendorf).*²²⁾

Děti Jakuba a Anny:

1. **Mathes** - Matouš, křtěn 12. 1. 1658, kmotři Wentzel Hancke, Anna Ridlin;
2. **Martin**, křtěn 12. 10. 1659, kmotři tíž;
3. **Anna**, křtěna 5. 12. 1660, kmotři Wenceslaus Riedel et Marina Hanckin;
4. **Cristianus** - Kristián, křtěn 21. 11. 1662, kmotři jako u 1. a 2.;
5. **Susanna**, křtěna 3. 2. 1664, kmotři tíž;
6. **Wentzel** - Václav, křtěn 6. 9. 1665, kmotři Paul Machatzeck et Anna Riedelin;
7. **Jacub** - Jakub, křtěn 6. 5. 1668, kmotři jako u 1.;
8. **Hans** - Jan, křtěn 17. 9. 1669, kmotři tíž, otec omylem uveden jako Mertten Palatzky;
9. **Juliana**, křtěna 19. 4. 1676, kmotři Wentzel Hancke et Catharina Ridlin;
10. Catharina - Kateřina, křtěna 25. 7. 1677, kmotři tíž.

Dokládám další osudy tří dcer a tří synů:

Anna (3.) se provdala 20. 11. 1678 za sedláka Václava Orlitha ze Žiliny;

Kateřina (10.), sňatek 16. 11. 1700 s Václavem Tomanem, synem sedláka Ondřeje z Bludovic (ze statku v sousedství);

Juliana (9.) od 2. 5. 1706 manželka Jana Černocho, mlynáře z Bernartic.²³⁾

Pro plynulost sledování genealogických propletenců si prvořadě povšimneme potomstva Jakubova mladšího syna **Václava** (6.).

Ten se stal zakladatelem vlastní bludovické větve Palackých, od 18. stol. již **zcela německé**, jejíž potomci byli po roce 1945 odsunuti. Není cílem této studie podat úplný přehled, přesto naznačíme její rozrod zhruba do doby josefínské:

Václav (6.), křtěn 6. 9. 1665, nar. Bludovice, sedlák, převzal statek 16. 3. 1697, + před 1728, Bludovice, oo 15. 7. 1691, **Rosina Orleth**, dc. + Michaela ze Žiliny;

22) Tamtéž, dtto, NJ I 3-O, pag. 76.

23) Tamtéž, dtto, NJ I 1-R, pag. 201, 220, 229, 246, 259, 273, 297, 313, 380, 391; NJ I 3-O, pag. 202; NJ I 4-O pag. 188, 223.

Synové:

Jan (Hans), nar. 6. 5. 1692, + 30. 5. 1745, domkář v Bludovicích, oo 9. 7. 1713, **Judith Riedel**, dc. Georga z Bludovic, + 19. 3. 1749, 60 let;

Pavel (Paul), nar. 21. 5. 1693, + 29. 10. 1763, Bludovice, zřejmě také pouhý domkář, oo 24. 9. 1719, **Marianna Skarke**, dc. sedláka Hanse z Bludovic, + 24. 2. 1766 ve věku 70 let a 6 měsíců;

Michael, nar. 15. 10. 1698, + 28. 12. 1780, dědic statku č. 2 po otci, oo 1. 11. 1722, **Katharina Skarke**, dc. + sedláka Andrease z Bludovic, + 22. 2. 1766 ve věku 67 let a dvou měsíců.

Syn Jana:

Christian, nar. 22. 12. 1713, Bludovice, domkář, oo 29. 5. 1740, **Kateřina Mannová**, dc. Jana z Hodslavic.

Jejich synové:

a. **Jacob**, nar. 19. 7. 1740, Bludovice, pacholek oo 2. 9. 1774, **Juliana Foltová**, dc. Andrease z Dolního předměstí N. Jičina č. 166;

b. **Wentzel**, nar. 1. 10. 1742, Bludovice, domkář č. 24, oo 4. 2. 1776, **Alžběta Kaynarová**, dc. + Matěje z Němetic (okr. Vsetín, u Kelče);

Synové Pavla:

Wentzel, nar. 25. 7. 1720, obecní ovčák v N. Jičíně, oo 23. 1. 1746, **Kateřina Hanzelková**, dc. + Jiřího, sedláka v Rybím;

Matthaeus, nar. 15. 9. 1725, sedlák v Bludovicích, oo 3. 11. 1754, **Anna Maria Ritz**, dc. + sedláka Matthaea z Bludovic.

Syn Michaela:

Andreas, nar. 17. 10. 1728, sedlák, Bludovice č. 2, oo 21. 11. 1753, **Anna Honke**, dc. zdejšího sedláka Christiana.²⁴⁾

24) Tamtéž, dtto, NJ I 2-R, pag. 136, 150, 208, 373, 462, 542, 844, 880; NJ I 4-O, pag. 116, 275, 321, 348, 517, 561, 622, 630, 786, 803; NJ I 20-Ú pro Bludovice a Žilinu, 1728-1784, fol. 10, 17v, 40v, 45v.

Naznačený rodokmen snad pomůže v dalším pátrání současným členům rodu, ale naši hlavní pozornost budí **větev hodslavická**, založená současně dvěma staršími bratry Václava (6.), Matoušem (1.) a Martinem (2.). Napřed si opět heslovitě povšimneme **výmřelé větve Martinovy**.

Martin Palacký (2.) nar. 12. 10. 1659, Bludovice, + 26. 10. 1730, Hodslavice, počátkem roku 1687 se oženil s **Annou**, vdovou po + sedláku **Janu Kunetkovi alias Hromádkovi**. Výše jsem už upozornil na běžnou změnu příjmení podle původu manželčina, nelze tedy vyloučit, že šlo o Annu Hromádkovou a že Janovi se začalo říkat Hromádka z této příčiny. Tento sedlák se asi 1668 oženil s **Ludmilou** a ujal se statku 22. I. 1668. Z krátkodobého prvního svazku měl předčasně zemřelého syna Jana (nar. 3. 2. 1669) a dceru Kateřinu (nar. 20. 10. 1671). Po Ludmilině skonu si vzal (cca 1675) Annu a z manželství se postupně narodily děti Mariana (3. I. 1676), Ondřej (20. 7. 1680) a Anna (17. 8. 1684). Po jeho smrti se ke vdově Anně přiznal právě Martin Palacký a koupil 5. 4. 1687 rozsáhlý statek za 175 zl. sl., závdanku měl dát 50 zl., z něhož hned při odevzdání statku 26 zl. a potom ve třech termínech splatit po 8 zl. zbytek. Z původní ceny 190 zl. mu bylo odpuštěno 15 zl., protože stavení bylo chatrné a vyžadovalo důkladnou opravu. Dále měl splácet vždy na sv. Jiří po 3 zl. Ke statku dostal 3 koně, kovaný vůz, pluh s oracímí železy, troje brány, 10 ks hovězího dobytka, 4 prasata, husu, 4 slepice a kohouta. Z dobytka však měl vydat dcerám Jana Kunetky, Kateřině, Marině a Anně po dvou kravách, synu Ondrovi 1 krávu. Dcerám příslušela výbava, každé po 3 ks peřin a k tomu cíchy a plachty, „... jak v dědině odpraviti za obyčej a povinnost jest ...“, zavázal se všem čtyřem sirotkům vystrojiti přiměřenou svatbu a na penězích jim vydat celkem 40 zl.; Ondrovi 17 zl., Kateřině 9 zl. a Marině s Annou po 7 zl. Svědky Martinovými při uzavření kupní smlouvy byli Jiřík Neysler, fojt, Václav Honek, purkmistr starší, Václav Riedl, purkmistr mladší, všichni z Bludovic, a také jeho otec **Jakub Palacký**. Hned z první splátky se uhradil dluh zdejšímu kostelu ve výši 2 zl., za pohřeb Kunetkům se zaplatily 3 zl. a 5 gr.²⁵⁾

Přestože byl Martin zkušeným hospodářem a statek dokázal zvelebit, závazky vůči nevlastním dětem mu nedovolily udržet jej svému rodu. 26. října 1710 postoupil týž statek v ceně 225 zl. sl. svému pastorkovi Ondřeji Kunetkovi. Po smrti manželky Anny (+ 4. 11. 1707 v 60 letech) se Martin ženil podruhé (22. I. 1708) s **Kateřinou roz. Krumbholcovou**, poprvé vdanou za + Janu Kudělkou (sňatek 11. I. 1699). Spolu s ní si vymí-

25) Tamtéž, PK, gruntovní kniha Hodslavic, inv. č. 1262 od r. 1670, fol. 136-137; SbM, NJ XIII 1-R, Štramberk a připojené obce 1626-1699 (pro Hodslavice 1628-1689), fol. 197, 198, 200, 201, 202; oddací a úmrtní matrika pro toto období neexistuje; NJ XVI 1-Ú, 1689-1765, Životice a přífašené obce (Hodslavice, Hostašovice, Mořkov, Veřovice), pag. 653.

nil na novém hospodáři bydlení a veškeré zaopatření. Ve prospěch Martinových dětí, Václava, Pavla, Jury a Juliány, měl Ondřej Kunetka vydat po jedné krávě a vystrojiti jim svatbu. „... *Kdyby pak budoucně tenž grunt k prodeji přijiti měl a se Ondry Kunetky jeho děti téhož gruntu držeti neb koupiti nechtěly, tehdy Martina Palackého jeho kterékoliv dítě k němu přet všemi cizima nepřednějším kupcem bejti a zůstati má ...*“ K naplnění předkupního práva pro Martinovy vlastní děti ovšem nedošlo. A tak na statku (č. 55) dožil výměnkář a po něm vdova Kateřina (+ 30. září 1739, 76 let).²⁶⁾

Děti Martina z 1. manž.:

1. **Václav**, nar. 12. 9. 1688, Hodslavice, + 2. 3. 1758, Životice, oo 14. 5. 1719, **Rozina Czypová**, vdova po + Martinu Pomenském (Pudmenském, + 8. 7. 1715, 38 let, Životice), + 7. 1. 1753, 50 let, Životice; Jediný jejich syn **Jan Palacký**, nar. 5. 5. 1721, Životice, domkář, se ženil 6. 11. 1746 s **Annou Görigovou**, dc. Thomase, a stal se zakladatelem poněmčené větve tamtéž, jejíž osudy by již přesáhly rámec této studie;

2. **Rozina**, nar. 19. 3. 1690, + 15. 4. 1690 Hodslavice;

3. **Pavel**, nar. 28. 8. 1691, + 29. 8. 1745, domkář v Hodslavicích (č. p. 10),

oo 4. 2. 1725, **Marina Svitáková**, dc. Martina, + 28. 11. 1763, 70 let; Pavel koupil 17. 1. 1725 chalupu (č. 10) za 17 zl. od svého tchána, splatil ji do konce roku 1738, po jeho smrti tu hospodařila vdova.

Děti:

a. **Anna**, nar. 29. 1. 1726,

oo 26. 1. 1766, Josef Toman, který tuto chalupu koupil od úřadu a nápadníků + Pavla Palackého za 17 zl.;

b. **Pavel**, nar. 15. 6. 1727, + 7. 8. 1747, svobodný, „*od krve zalitý*“;

c. **Josef**, nar. 7. 1. 1729, jeho osudy nebyly spojeny s Hodslavicemi; jedinou stopou je tu zmínka v gruntovníci, že byl 1776 mrtev a zanechal sirotka Juru, v jehož prospěch splatil Josef Toman ještě 1778 2 zl. 18 kr.;

d. **Jiří**, nar. 14. 4. 1731, + 9. 5. 1769, věk 48 let je jistě chybou kněze při výpočtu!

oo 22. 1. 1758, **Kateřina Czypová**, dc. Jana, po Jiříkově smrti se znovu provdala (16. 7. 1769) za Tomáše Frenštátského, ale + 19. 2. 1770 ve věku 34 let.

26) tamtéž, PK, inv. č. 1262, fol. 138v-139v; SbM, NJ XVI 1-O, pag. 607, 612; táž-Ú, pag. 647, 656;

Děti:

- **František**, nar. 20. 5. 1758, + 23. 5. 1758;
- **Josef**, nar. 16. 2. 1764, Hodslavice, + 16. 2. 1825, Příbor č. 120, stal se v 6 letech úplným sirotkem, vychováván byl Tomášem Frenštátským, který se znovu oženil (29. 4. 1770) s Julianou Sedlákovou, vyučil se mlynářskému řemeslu pravděpodobně v Příboře, kde pak také žil a působil,
 1. oo 18. 9. 1786, Příbor, **Veronika Žabenská**, + 2. 4. 1793, mlýn č. 120, 29 let, dvě dcery zemřely hned po narození,
 2. oo 24. 1. 1804 tamtéž, **Barbora Zerdíková**, dc. měšťana Martina, vdova po + Valentinu Potočném, + 19. 9. 1827, mlýn č. 120, 60 let. Tři děti krátce po narození zemřely, jedinou nadějí rodičů byla dcera Josefa, + 20. 4. 1826 ve 20 letech;
- e. **Jan**, nar. 3. 5. 1736, + 4. 7. 1736, Hodslavice.²⁷⁾

Daleko největšího významu ovšem dosáhlo potomstvo nejstaršího Jakubova syna **Matese Palackého** (1.), které se také nejvíce rozkošatilo, takže většina dnešních Palackých v něm nachází své přímé předky.

Mates Palacký, nar. 12. 1. 1658, Bludovice, + 25. 1. 1729, fojt v Hodslavicích, záznam o jeho sňatku bychom marně hledali v oddací matrice životické fary, ženil se totiž v N. Jičíně (27. 6. 1683): „*Mathes Palatzke, Jacob Palaczkes in Blaundorff eheleibl. Sohn mit Rosina Georg Thomans, Erbrichters in Hotzendorff eheleibl. Tochter.*“ Svědci nedopsáni, zůstalo jen slovo „Zetgen“ a vynechané místo.

Rozina Tomanová se narodila 8. 2. 1666 na fojtství v Hodslavicích (č. 1), jejími rodiči byli fojt Jiří Toman a Anna (v rodné matrice je zřejmě omylem uvedena matka Markéta!), + 11. 12. 1739 tamtéž. Záhy po svatbě, 17. 2. 1684 „... *kúpil Mattys Palaczký fojtství zákupní od Jury Thomana, starého fojta a otce ženiného, ... za sumu 460 zl. sl., z tej summy závdanku kupitel dáti má 190 zl., a to na 12 rozdílých terminů, první termín hned při odevzdání fojtství a stadku 80 zl., ostatních 11 terminů každoročně při času sv. Václavě po 10 zl. až do vyjiti úplného závdanku, roční peníze při každém drženém posudku po 6 zl. až do vyplnění summy nahoře psanej. K tomu fojtství se přidává 4 koně a za pátého koňa bude povinen 2 bečky panského piva zaplatiti, viec půldruhého voza kovaného*

27) Tamtéž, PK, inv. č. 1262, fol. 345v-347; SbM, NJ XIII 1-R, fol. 203; NJ XVI 1-R, pag. 15, 509, 510, 537, 538, 539, 541, 546, 570, 579; NJ XVI 1-O, pag. 84, 615, 617, 629; NJ XVI 1-Ú, pag. 108, 121, 123, 639, 655, 658, 659, 663, 666; NJ XVI 2-O z let 1766-1783, pag. 250; NJ XVI 2-Ú z let 1766-1784, pag. 264; P I 7-O, Příbor, 1784-1826, pag. 11, 115; P I 8-Ú, 1784-1797, pag. 127; P I 13-Ú, 1808-1840, pag. 140, 147, 157.

(tedy jeden kovaný celý, u druhého pouze 2 kola, pozn. JS), dva pluhy, 4 brány, viec mu přidává dvoje jalového, bejčka a jalovičku, viec půl šilingka (6) ovec, dobitka svinského 3 kusy, 2 husy, 6 slepic a sedmého kohouta. Co se dotěče ještě čtvero dětek Jury Thomana, tym dnes nebo zítřa, kdyby otce nedostalo, aby ten nebo jinši hospodář svadební veselí podla možnosti a práva dědiny učiniti povinen byl. Co se dotěče ještě obilí hotového k mlácení, a to ozimného v horní stodole, to napoly sobě vymláceti budou. Strany ovsa, co se ještě najde, z teho hospodáři 2 snopy a Jurovi Tomanovi třetí snop náležeti bude. Výminek Jurovi Thomanovi spolu i z manželkou jeho; při tom fojtství své obydlí a ohřívání až do smrti měti mají, však pro nedorozumění mezi němi, že by se někdy státi mohlo, vymíňuje sobě světničku pro sebe a manželku jeho až do smrti, k tomu jednu komoru prostřední, jeden chlév v siní, v horní stodole půl štvrti pro schránění svého obilí, na vozové kolni poschlop pro seno, viec bude povinen hospodář otci Jurovi Tomanovi 3 krávy a štvrtou jalovicu v létě mezi svými pásti, v zimě pak Jura Toman svou pícou sobě chovati povinen bude, item jeden šiling ovec taky pásti a chovati hospodář povinen bude. Strany osetí ozimného, z teho Jura Toman třetí snop bráti bude, okromně 10 záhonů žita u potůčka, ty sám bráti měti bude. Viec sobě vymíňuje roli pro vychování sebe z manželkou a dítkami, a to v předním poli 2 zápřeze, v prostředním poli taky 2 zápřeze a v zadním poli taky 2 zápřeze, a to všechno podle jejich povědomí a sobě okázání, přisevku vedle hospodářového 2 záhony na zeli a jeden záhon na mrkvu, semence lněného půl vrtla a půl vrtla konopného hospodář vedle svého sėti a spraviti tak jako své povinen bude, viec dva kousky louky za humny od Neysarova až po cestu, potom u mlýna, ode drah, počna od vrbovího křibia, až po roli, v zahradě v celým pro brání trávy. Budoucně a pro pád smrti častné, kdyby Jura Toman spíše nežli manželka jeho z tohoto světa zejiti musel, tehdy bude měti sypání, výminek, a to každoročně 5 měřic obilia (pšenice), 2 měřice žita, 3 měřice ječmenia, 2 měřice ovsa, vrtel kaše pohanské, vrtel hrachu. Po smrti Jury Thomana má ta louka u mlejna hospodáři připadnouti a na místě tej fojtová za humny lučenku užívati má na popravu svých dvouch krav, ostatek jako hospodářovi chované píčováním bejtí mají. Při tom kupě a u přítomnosti kupujícího byli jsou jeho otec Jacob Palaczky, Wentzel Handky, purgmistr bludovský, a Simon Neyser, při straně prodávajícího vejš psaný ouřad ...”

Postupně skupoval dědické podíly rozvětveného příbuzenstva Jury Thomana. Dědicové totiž rádi přijali hotově podstatně menší částku, než by léta čekali na úplné vyplacení. 21. 7. 1699 koupil chalupu, vystavěnou již dříve na pozemku fojtství (č. 64) za hotových 12 zl., 27. 3. 1716 postoupil fojtství synu Martinovi, jak uvedu dále.²⁸⁾

28) Tamtéž, PK, inv. č. 1262, fol. 27-28v (Jura Toman, 1668-1680), fol. 28v-30v (text kupní smlouvy Matysa Palackého), fol. 33 (kup chalupy 1699), fol. 34 (postoupení synu Martinovi); SbM, NJ XIII 1-R, pag. 196; NJ I 3-O, pag. 27; NJ XVI 1-Ú, pag. 653, 656.

Děti Matěje a Roziny Tomanové:

V letech 1684-1709 se manželům narodilo celkem 11 dětí, z nichž některé zřejmě záhy zemřely, aniž o tom existuje zápis v úmrtní matrice.

Z dcer:

Juliana, nar. 6. 2. 1695, oo 13. 11. 1712, Ondra Lochman;

Mariana, nar. 11. 11. 1697, + 5. 5. 1761, svobodná;

Anna, nar. 5. 9. 1700, + 21. 8. 1771, oo 20. 6. 1728, Pavel Křižan;

Rozina, nar. 1. 6. 1704, připomíná se svobodná r. 1716 v zápise gruntovní knihy, oo 18. 7. 1728, Jan Černoš z Veřovic.²⁹⁾

Synové:

Pavel, nar. 21. 5. 1689, + 15. 6. 1731, domkář v Hodslavicích,

oo 24. 1. 1712, **Rozina Lochmanová**, nar. 5. 9. 1690, + 10. 2. 1758, dc. Jakuba a Juliany; od otce koupil 25. 2. 1728 chalupu (č. 64) za 15 zl. i s pasekou „od Mořkovska“ a s druhou za Kramolišovou rolí, jejíž užívání si vymínil otec. Už 13. 12. 1734 splácela 1 zl. jeho vdova, prodala chalupu 1. 10. 1735 Janu Čípovi za 20 zl. a vyhradila si tu výminek. Rodina neměla stálé potomstvo, dcera **Juliana** (n. 26. 9. 1712) se provdala 9. 10. 1735 za Juru Čípa, syna Pavlova.³⁰⁾

A. Martin, nar. 17. 10. 1686, + 31. 3. 1764, fojt v Hodslavicích;

oo 4. 11. 1714 v kostele v Mořkově, **Kateřina Prokšová**, nar. 21. 5. 1694, + 6. 5. 1761, Hodslavice. Její otec, Václav Prokeš, pocházel ze Závišic a přišel se 3. 5. 1693 do Hodslavic k Anně, vdově po Jiříku

²⁹⁾ Přehled všech dětí **Matěje a Roziny Tomanové** (s daty křtu); ZAO, SbM, NJ XIII 1-R:

- Ondřej, 19. 11. 1684, fol. 205;
- Martin, 17. 10. 1686, fol. 205v;
- Pavel, 21. 5. 1689, fol. 206; tamtéž, dtto, NJ XVI 1-R:
- Jan, 20. 5. 1692, pag. 511;
- Juliana (Ulianna), 6. 2. 1695, pag. 513;
- Marianna, 11. 11. 1697, pag. 515;
- Anna, 5. 9. 1700, pag. 516;
- Matěj, 10. 1. 1703, pag. 517;
- Rozina, 1. 6. 1704, pag. 519;
- Jura, 12. 2. 1707, pag. 521;
- Václav, 12. 9. 1709, pag. 523.

Prvorozený Ondřej zemřel ve věku 7 let dne 30. 1. 1692 (NJ XVI 1-Ú, pag. 640), o synu Janovi není v dostupných pramenech ani zmínka; Sňatky dcer, NJ XVI 1-O, pag. 438, 614, 618; úmrtí NJ XVI 1-Ú, pag. 665; NJ XVI 2-Ú, pag. 266.

³⁰⁾ Tamtéž, PK, inv. č. 1262, fol. 33, 33v; SbM, NJ XVI 1-R, pag. 509, 525; NJ XVI 1-O, pag. 614, 620; NJ XVI 1-Ú, pag. 653, 662.

Turkovi (selský statek č. 21);

Martin koupil fojtství (bez chalupy č. 64) od svého otce i s příslušenstvím, „... jakož i také s tím léskem neb pasekú vedle panských ležící, kterážto dle správy hodnověrných a starých sousedův před časy od obci k tomuž fojtství přikoupena a do těch starých, však ale skrze zbojníky stracených rejster zapsána jest, item s tou kostelní loukú, z které však držitel fojtství ročního platu po 2 zl. rýn. dává...“, za 460 zl.³¹⁾

B. Jiřík, Jura, nar. 12. 2. 1707, + 5. 12. 1785, domkář v Hodslavicích č. 72, oo 2. 9. 1736, **Juliana Kudělková**, nar. 6. 10. 1709, + 17. 4. 1777, tamtéž, dc. Jury a Roziny.³²⁾

Jiřík zřejmě bydlel u bratra fojta, neboť žádný samostatný majetek podle gruntovní knihy neměl, teprve kol r. 1775 vystavěl chalupu č. 72.

Z dalších fojtových synů se připomíná **Matěj** (n. 10. 1. 1703) jako jeden z oprávněných dědiců, naposledy jmenován v zápise z 25. 11. 1732, a **Václav** (n. 12. 9. 1709), který se učil řemeslu (1730, asi v N. Jičíně), ale v lednu 1744 už byl mrtev.³³⁾

A. Potomci fojta Martina:

I. Josef, nar. 4. 8. 1718, + 26. 11. 1792, domkář č. 4, katolík,

oo 3. 11. 1743, **Kateřina Čípová** (Zypová), nar. 17. 9. 1716, + 27. 2. 1783, tamtéž, dc. Pavla a Roziny Adamové (sňatek 28. 5. 1702); 27. 2. 1744 koupil a hotově zaplatil chalupu (č. 4) od předešlého majitele Martina Adama v ceně 38 zl. sl.

Děti:

1. Anna, nar. 29. 3. 1748, oo 17. 9. 1782, vdovec Matěj Bartoň;

2. Mariana, nar. 30. 7. 1752, oo 24. 1. 1773, Josef Bartoň, sedlák č. 69;

3. Josef, nar. 11. 2. 1745, + 11. 1. 1793, domkář č. 4, katolík, poprvé se ženil na neznámém místě s **Annou**, zemřelou už 8. 6. 1770 v

³¹⁾ Tamtéž, PK, inv. č. 1262, fol. 34, 34v; SbM, NJ XVI 1-R, pag. 513; NJ XVI 1-O, pag. 606, 614; NJ XVI 1-Ú, pag. 663, 666.

³²⁾ Tamtéž, PK, inv. č. 1262, fol. 36, 36v; SbM, NJ XVI 1-R, pag. 523; NJ XVI 1-O, pag. 620; NJ XVI 2-Ú, pag. 270; NJ III 9-Ú, Hodslavice, 1784-1897, pag. 9.

³³⁾ Tamtéž, PK, inv. č. 1262, fol. 335, 335v, syn Josef koupil od otce Josefa Palackého za stejnou cenu 14. 3. 1777; SbM, NJ XVI 1-R, pag. 528, 530, 552, 554, 557, 561; NJ XVI 2-R, pag. 224; NJ XVI 1-O, pag. 608, 621, 622; NJ XVI 2-O, pag. 250, 252, 260; NJ III 3-O, Hodslavice, 1784-1845, pag. 15; NJ XVI 2-Ú, pag. 264, 280; NJ III 9-Ú, pag. 36 (otec i syn), 71.

26 letech, poté

2. oo 7. 10. 1770, **Juliana Hromádková**, nar. 14. 1. 1743 + 17. 3. 1812 tamtéž, dc. vdovce Jiřího a Anny Býmové (oo 28. 1. 1742); Jediná dcera z 2. manž. **Anna**, nar. 5. 10. 1774, se provdala za **Josefa Kudělků**, nar. 25. 12. 1774, kostelníka u řím. kat. kostela, původem z domku č. 16 (oo 25. 11. 1792), s nímž žila v rodné chalupě; zanechali četné potomstvo.

II. **Mariana**, nar. 4. 9. 1725, oo 12. 11. 1741, Pavel Toman, nar. 2. 7. 1708, syn Ondry a Juliany Matalíkové (oo 22. 2. 1699);

III. **Anna**, nar. 5. 4. 1728, oo 22. 1. 1747, vdovec Václav Matalík, nar. 5. srpna 1711, Hodslavice, syn Ondry a Mariany Býmové (oo 9. 6. 1709), jeho 1. manželka Juliana Lochmanová (sňatek 6. 11. 1740);

IV. **Rozina**, nar. 2. 7. 1731, oo 14. 11. 1751, Ondřej Görig, sedlák v Bludovicích;

V. **Martin**, nar. 8. 7. 1734, + 28. 3. 1781, mlynář, Hodslavice č. 80 (fojtův mlýn), oo 29. 1. 1758, **Rozina Rösnerová**, dc. sedláka Jana z Životic, nar. 23. 1. 1739, Životice, + 4. 2. 1783, Hodslavice č. 80; 16. 11. 1757 v Novém Jičíně byla sepsána smlouva mezi otcem Martinem a jeho stejnojmenným synem o postoupení mlýna se dvěma koly jako samostatného statku, včetně příslušných pozemků a luk. Zato byl mlynář povinen odvádět fojtům 16 zl. sl. ročního platu a zdarma mlít fojtovi i výměnkáři všechno zrn kromě pohanky. Opravy mlýna bude zajišťovat fojt, stodolu a chlévy si opraví sám Martin. Stanovené berně ze mlýna bude odvádět také sám, vodní plat vrchností zapraví fojt.

Přestože měli manželé celou řadu dětí, jejich život nijak nesouvisel s rodnými Hodslavicemi a místo jejich pobytu není známo.

Pouze nejstarší dcera **Anna**, nar. 1. 5. 1759, se 26. 11. 1782 provdala za Václava Holeňu (psáno Holenja), sedláka z Kojetína (u St. Jičina).

VI. **Magdalena**, nar. 16. 10. 1737, oo 1. 7. 1759, Václav Krompholz, nar. 3. 9. 1728 v Hodslavicích;

VII. **Jiří**, nar. 5. 1. 1721, + 10. 5. 1758, **fojt** v Hodslavicích; oo 21. 11. 1745, **Zuzana Janková**, nar. 8. 8. 1723 (křtěna Juliana!), + 8. 10. 1763, její 2. oo 3. 9. 1758 **Josef Bartoň**, s nímž už žádné děti neměla. Tento Josef, nar. 7. 12. 1725, + 28. 9. 1790, Hodslavice č. 1, se stal fojtem a úřad zastával až do r. 1778, kdy předal vládu nad fojtstvím svému pastorku Martinu Palackému (viz dále). Po náhlé smrti první ženy se oženil podruhé 20. 3. 1764 v Olomouci, poněvadž musel získat potřebný dispens. Jeho manželkou se totiž stala **Marina Janková**, nar. 14. 2. 1743,

34) Tamtéž, PK, inv č. 1262, fol. 37-38v; SbM, NJ XVI 1-R, pag. 33, 532, 535, 536, 538, 539, 541, 544, 547, 552, 571; NJ XVI 1-O, pag. 90, 607, 612-13, 621, 622, 623, 625, 629, 630, 635; NJ XVI 2-O, pag. 260 (psáno Hollenga); NJ XVI 1-Ú, pag. 663, 666; NJ XVI 2-Ú, pag. 275, 279; NJ III 9-Ú, pag. 30, 77.

vlastní neteř zesnulé Zuzany, dcera jejího bratra **Jana Janka**, + 30. 1. 1815, výměnkářka, Hodslavice č. 1.³⁴⁾

Děti fojta Jiřího a Zuzany Jankové:

1. **Jiří**, nar. 12. 3. 1747, + 28. 10. 1800, Hodslavice č. 1, svobodný;

2. **Martin**, nar. 3. 9. 1749, + 14. 1. 1799, **fojt**, Hodslavice č. 1;

oo 21. 11. 1773, **Anna Riedlová**, nar. 30. 3. 1752, + 22. 2. 1799 tamtéž, dc. sedláka Josefa a Mariany Kramolišové; 23. 7. 1778 dostal za stejnou cenu (460 zl sl.) a obvyklých podmínek fojtství od otčima Josefa Bartoně. Měl početné potomstvo. Z něho si povšimneme už pouze generace jeho dětí a **přímé linie** dědiců fojtství v Hodslavicích:

A. **Ondřej**, nar. 10. 9. 1774, + 24. 10. 1834, mlynář, Hodslavice č. 80.

1. oo 7. 2. 1793, **Rozina Tomanová**, nar. 27. 12. 1771, + 5. 4. 1805,

2. oo 7. 5. 1805, **Zuzana Bartoňová**, dc. Jana, + 5. 1. 1812,

3. oo 10. 2. 1812, **Rozina Bartoňová**, sestra Zuzany, + 4. 9. 1850, v 66 letech, Hodslavice č. 80; **potomstvo**.

B. **Josef**, nar. 13. 12. 1776, + 5. 3. 1855, Hodslavice č. 148, **fojt**; oo 8. 11. 1796, **Anna Hromádková**, nar. 23. 1. 1779 na statku č. 34, + 11. 5. 1852, Hodslavice č. 148 (výměnek u fojtství).

Potomstvo v přímé linii:

- syn **Josef, fojt** po předčasně zemřelém starším bratru Ondřejovi (1806 - 1836), nar. 29. 7. 1818, + 29. 3. 1845, oo 13. 6. 1837, **Rozina Býmová**, dc. domkáře Ondřeje Býmy (č. 20) a Juliany Bartoňové, vdova po fojtu Ondřeji Palackém (oo 2. 5. 1826) a potřetí vdaná (oo 19. 8. 1846) za Josefa Riedla z domku č. 84.

- **Ondřej**, syn Josefa a Roziny Býmové, sedlák na č. 1, nar. 24. 1. 1841, + 5. 1. 1890,

oo 16. 10. 1861, **Anna Křižanová**, nar. 4. 2. 1844 č. 75, dc. sedláka Ondřeje a Anny roz. Křižanové.

Manželům se narodilo v l. 1862 - 1881 celkem 10 dětí, všechny v Hodslavicích č. 1.

C. **Rozina**, nar. 5. 8. 1780, oo 4. 11. 1797, Ondřej Toman, sedlák č. 63;

D. **Martin**, nar. 21. 11. 1782, + 11. 8. 1835, domkář, Hodslavice č. 35; oo 12. 11. 1807, **Anna Riedlová**, nar. 10. 8. 1778 v domku č. 35, dc. Jana, + 19. 1. 1844 tamtéž; **potomstvo**.

E. **Zuzana**, nar. 27. 6. 1787, oo 4. 7. 1805, Jan Bartoň z č. 2;

F. **František**, nar. 17. 12. 1789, + 15. 12. 1832, Vysoká č. 13 (okr. Vsetín), sedlák, pohřben Hodslavice;

1. oo 30. 5. 1814, **Anna Křížanová**, + 30. 7. 1828, Vysoká, pohřb. Hodslavice,

2. oo 2. 11. 1828, **Mariana Hromádková** z Hodslavic, její 2. oo 1. 2. 1835, Josef Adam; **potomstvo**;³⁵⁾

3. **Josef**, nar. 28. 12. 1751, + 19. 4. 1818, Hodslavice č. 39, majitel zahradnické usedlosti;

oo 27. 2. 1775, **Rozina Hromádková**, nar. 21. 11. 1756, + 23. 4. 1825, Hodslavice č. 39.

Jejich dcery:

A. **Mariana**, nar. 14. 3. 1780, oo 31. 1. 1799, Jiří Bartoň, sedlák č. 56;

B. **Anna**, nar. 22. 12. 1786, oo 13. 11. 1806, Jiří Hromádka, nar. 23. 5. 1787 č. 51, voják pěšího pluku Schröderova, 20 let; manželé byli ve II. stupni příbuzenství.

4. **Ondřej**, nar. 18. 4. 1754, + 10. 1. 1826, Hodslavice č. 81, chalupu si vystavěl asi 1780, když se poprvé ženil; patřil mu také včelín na Pasekách,

1. oo 28. 12. 1780, **Anna Palacká**, nar. 25. 5. 1752, + 31. 3. 1786, dc. Jury a Juliány Kudělkové,

2. oo 29. 6. 1786, **Juliana Býmová**, nar. 20. 4. 1763, + 29. 1831, dc. Jiřího a Mariany Křížanové; **syn z 1. manž. Josef**, nar. 9. 6. 1783, + 15. 1. 1838, domkář č. 81; oo 12. 6. 1804, **Anna Riedlová**, dc. Jiřího, domkáře v č. 11, a Mariany Kudělkové, nar. 21. 3. 1787, + 14. 11. 1850 v 64 letech; **potomstvo**.³⁶⁾

35) Tamtéž, PK, inv. č. 1262, fol. 41v-43; SbM, NJ XVI 1-R, pag. 556, 558, 561; NJ XVI 2-R, pag. 221, 224, 227, 231, 232, 236, 244; NJ III 1-R, pag. 24, 42, 140, 242, 269; NJ XVI 2-O, pag. 253; NJ III 3-O, pag. 15, 17, 18, 23, 24, 27, 31, 32, 37, 45, 48, 61; ČM III 4-O, ev. a. v. 1782-1853, pag. 46; ČM III 5-O, 1853-1881, pag. 29; NJ III 9-Ú, pag. 47, 49, 57, 70, 110, 112, 132, 135; ČM III 6-Ú, 1782-1860, fol. 41v, 43, 46v, 177.

36) Popisná čísla usedlostí a další vlastnické záležitosti jsou v porovnání s matrikami uváděny podle: Adolf Turek, *Majitelé usedlostí v Hodslavicích*, s. 109-162. In: Palackého rodná obec, c. d.; ZAO, SbM, NJ XVI 1-R, pag. 561, 564, 568, 578; NJ XVI 2-R, pag. 235, 245; NJ III 1-R, pag. 19, 22, 24; NJ XVI 2-O, pag. 253, 259; NJ III 3-O, pag. 5, 18, 21, 26; NJ III 9-Ú, pag. 11, 81, 94, 95, 103, 118; ČM III 6-Ú, fol. 41v.

Přestože jsem rozrod Matysovy, jinak fojtovské odnože pouze v hlavních rysech naznačil, dbal jsem důsledně o zjištění všech podstatných dat a pro odlehčení textu jsem citoval rovněž z nematričních pramenů, především z nejstarší gruntovní knihy Hodslavic. Proti mému postupu může být vznesena námitka, zda má tak podrobný výčet význam, když tu nejde o přímé předky největšího hodslavského rodáka. Domnívám se, že nelze jen stále dokola opakovat těch několik údajů o předcích Františka Palackého, zcela vytržených z kontextu a souvislostí. Kdy jindy by byla možnost představit mohutný rod Palackých v celé jeho šíři, zůstala-li by nevyužita právě příležitost tak významného jubilea!

Vrátíme se tedy proti proudu času k nejmladšímu synu fojta Mateše Palackého, **Jurovi** a jeho životní družce Julianě Kudělkové (viz výše, s. 17, **označení B.**). Manželům se narodily jen 4 děti, z nichž Josef (n. 6. 3. 1740, + 22. 8. 1742) a Mariana (n. 18. 1. 1748, + 7. 5. 1751) nemají význam. Nejmladší dcera **Anna**, nar. 25. 5. 1752, + 1. 4. 1785, se provdala opět do rodu Palackých, totiž za domkáře **Ondřeje** (1754 - 1826, viz výše). Tak se stalo, že jediným, na němž závisela další budoucnost, byl prvorozený syn **Jiří**, nar. 1. 4. 1737, + 14. 1. 1806, kdy v Hodslavicích kosila životy lidí bez ohledu na věk epidemie úplavice. Po otci zdědil jím vystavenou chalupu č. 72. Byl dvakrát ženat a měl velmi četnou rodinu.

1. oo 22. 11. 1767, **Rozina Bartoňová**, nar. 6. 1. 1743, + 20. 12. 1790, dc. sedláka Pavla a Anny roz. Pitrové ze Životice (jejich sňatek 22. 11. 1739); týž Pavel Bartoň koupil 9. 1. 1744 po + otci Václavovi za 150 zl. selský statek (č. 56), kde příslušníci rodu žili téměř 250 let;

2. oo 22. 11. 1791, **Rozina Horáková**, nar. 11. 1. 1753, Mořkov, + 22. 2. 1809, Hodslavice č. 72, dc. mořkovského mlynáře Josefa Horáka, vdova + Františka Černocho (1. sňatek 9. 3. 1772).³⁷⁾

Teprve nakonec ponecháme údaje o rodině nejstaršího syna Jiřího (1.), abychom napřed poznali základní data jeho mladších sourozenců.

Z 1. manž.:

2. **Anna**, nar. 13. 9. 1771, oo 7. 2. 1793, Ondřej Bartoň, nar. 13. 9. 1770, syn Ondřeje a Roziny Křížanové z chalupy č. 40 (sňatek 16. 11. 1766);

3. **Rozina**, nar. 16. 3. 1774, + 17. 2. 1777;

4. **Josef**, nar. 31. 5. 1776, o jehož dalších osudech není nic známo;

37) ZAO, PK, inv. č. 1262, fol. 131-132; SbM, NJ XVI 1-R, pag. 203, 547, 549, 552, 556, 561; NJ XVI 1-O, pag. 621; NJ XVI 2-O, pag. 92, 249; NJ III 3-O, pag. 13; NJ XVI 1-Ú, pag. 657, 660; NJ III 9-Ú, pag. 11, 32, 59, 65.

5. **Mariana**, nar. 14. 10. 1778, oo 30. 4. 1809, Pavel Kunetka, nar. 29. 1. 1766, podruh v domku č. 59, syn vdovce Jana a Anny Turkové;
 6. **Ondřej**, nar. 4. 11. 1781, + 1. 8. 1782;
 7. **Ondřej**, nar. 9. 7. 1783, + 19. 8. 1813, domkář č. 72, tkadlec, oo 13. 4. 1806, **Rozina Riedlová**, nar. 2. 11. 1779, dc. domkáře Jana z Bludovic a Anny Neisarové z chalupy č. 35 v Hodslavicích (sňatek 12. 10. 1777); po Ondřejově smrti se Anna provdala (19. 5. 1816) za Ondřeje Pustějovského a zemřela jako výměnkářka 27. 1. 1845 tamtéž.

Děti Ondřeje a Roziny Riedlové:

- a. **Ondřej**, nar. 2. 3. 1807, + 17. 1. 1839, domkář v č. 72;
 oo 14. 5. 1827, **Mariana Bartoňová**, dc. Ondřeje, domkáře č. 98, její 2. manžel (3. 11. 1839) Jan Pustějovský, domkář č. 126, manželství bezdětné;
 b. **Anna**, nar. 11. 5. 1809, + 6. 5. 1880,
 oo 11. 9. 1842, Ondřej Kudělka, domkář č. 35, syn Josefa a Roziny Turkové, nar. 14. 4. 1807;
 c. **František**, nar. 24. 11. 1812, + 9. 4. 1882, domkář č. 126,
 oo 25. 2. 1840, **Rozina Křížanová**, dc. sedláka Josefa (č. 75) a Mariny roz. Křížanové.

Jejich děti:

- **Rozina**, nar. 15. 7. 1841, + 22. 11. 1875,
 oo 9. 11. 1862, Josef Riedel, nar. 22. 9. 1839, který po smrti manželky domek získal;
 - **František**, nar. 19. 5. 1844, + 28. 2. 1866, svobodný.

Z 2. manž.:

8. **Jan**, nar. 22. 3. 1793, + 7. 6. 1812, svobodný;
 9. **Václav**, nar. 5. 6. 1796, + 25. 12. 1856, domkář a patentální invalida, oo 14. 11. 1841, **Anna Adamová**, dosud svobodná, její věk 52! let, dc. + sedláka Ondřeje (č. 66) a Roziny Cabákové z Mořkova; manželství bezdětné.³⁸⁾

Teprve teď se vrátíme k prvorozenému synu domkáře Jiřího a Roziny Bartoňové:

Jiří, nar. 18. 12. 1768, + 8. 9. 1836, Zubří č. 49, pochován v Hodslavicích,

38) Tamtéž, SbM, NJ XVI 2-R, pag. 215, 220, 223, 227, 231, 234, 240, 246; NJ III 1-R, pag. 56, 66, 94, 95, 102, 118, 227, 246, 271; NJ XVI 2-O, pag. 249, 256; NJ III 3-O, pag. 15, 25, 29, 46, 67, 68, 76; ČM III 4-O, pag. 15 (sňatek není zapsán v řim. kat. matrice!); ČM III 5-O, 1853-1881, pag. 37; NJ XVI 2-Ú, pag. 269, 277; NJ III 9-Ú, pag. 19, 71, 134; ČM III 6-Ú, fol. 51; ČM III 7-Ú, 1861-1881, fol. 25, 72, 95.

člověk přirozené inteligence, houževnatý, toužící se vymanit z téměř předurčené chudoby, často i prehlivý a výbušný. Bylo by zbytečné opakovat, co o něm bylo dříve publikováno. Uměl číst a psát, vyučil se krejčovskému řemeslu, po vydání tolerančního patentu, kdy se zhruba 2/3 zdejších obyvatel otevřeně přihlásily k povolené evangelické církvi augspurského vyznání, byl jako sotva třináctiletý (1782) vyslán s kovářem Ignácem Hubeňákem do Uher, aby nově založené náboženské obci přivedli kněze a učitele. Protože učitel Martin Pán své nové působíště ještě t.r. opustil, vyhlédl si hodslavičtí za jeho budoucího nástupce mladičského Jiřího. Po absolvování krátkého učitelského kursu začal 14. 12. 1784 vyučovat, ač samostatné školní chalupy ještě nebylo. Ta našla své trvalé místo až v nově postavené chalupě č. 108 (1796), kam se Jiří s rodinou přestěhoval a kde vyučoval děti evangelíků. Skutečná škola (č. 135) byla postavena 1829 na pozemku Křížanova statku (č. 75). Postupně si přivydělával také jako obecní písař a s nevelkými úspěchy se věnoval také obchodu. R. 1829 koupil dědičné fojtství v Zubří a mohl se tak vyrovnat nejbohatším sedlákům. Tento pocit zřejmě zastínil skutečnost, že se koupil vysoce zadlužil.

1. oo 2. 2. 1790, **Anna Křížanová**, nar. 1. 4. 1770, + 25. 10. 1822, tyfus. U jejího rodného data se zastavíme; na náhrobku v Hodslavicích je datum 7. 4. 1772, ovšem správně patří **Anně Křížanové**, dc. domkáře Ondřeje Křížana z chalupy č. 74! Také její rodiče zasluhují více pozornosti. **Josef Křížan**, sedlák na statku č. 75 a první kurátor zdejší evangelické církve, se narodil 28. 4. 1736 jako syn sedláka Ondřeje Křížana a Anny Marie, dcery Filipa Lowitze (psáno i Lobitz), mlynáře v Bludovicích (jejich sňatek 4. 5. 1727 v N. Jičíně), zemřel 28. 8. 1797. Jeho 1. manželkou se stala 25. 10. 1761 **Juliana Kramolišová**, dc. sedláka Ondřeje a Mariny Matalíkové (grunt č. 69), nar. 5. 11. 1739, + 3. 7. 1770. Výše zmíněná Anna Křížanová byla tedy posledním dítětem z otcova prvního manželství. Druhou ženou Josefovou se stala (29. 7. 1770) **Juliana Neisarová**, dc. domkáře Jiřího, + 31. 1. 1793 ve 48 letech.

Skutečnost, že dal zámožný sedlák svou nejstarší dceru mladému a nemajetnému Jiřímu Palackému, svědčí o vážnosti, jaké se mezi rodáky těšil.

2. oo 2. 2. 1823, **Juliana Kudělková**, nar. 25. 2. 1766, dc. Josefa Kudělky a Anny, její 1. oo 23. 11. 1786, **Josef Toman**, syn sedláka Pavla, nar. 7. 1. 1753, + 16. 11. 1814, Hodslavice č. 100, zemřela 11. 2. 1853, Zubří, pochována vedle manžela v Hodslavicích.³⁹⁾

Všechny děti pocházely z otcova 1. manželství:

1. **Jiří**, nar. 25. 8. 1791 č. 72, + 15. 2. 1868, domkář a krejčí;
 oo 27. 1. 1813, **Rozina Adamová**, nar. 6. 11. 1792, + 6. 10. 1867 dc. Ondřeje, sedláka na gruntě č. 65, a Magdaleny Křížanové (sňatek 15. 11. 1778);

Děti:

- a. **František**, n. 26. 12. 1813, + 16. 2. 1828;
- b. **Anna**, nar. 10. 12. 1818, + 26. 2. 1886,
oo 12. 10. 1841, Ondřej Adam, domkář č. 57, syn Frant. a Anny Davidové;
- c. **Rozina**, nar. 26. 7. 1821, + 5. 3. 1823;
- d. **Josef**, nar. 19. 10. 1823, + 6. 2. 1824;
- e. **Jiří**, nar. 6. 8. 1825, + 2. 2. 1860, Mikulůvka č. 42, TBC, učitel evangelické školy v Mikulůvce,
oo 6. 11. 1850, Pržno, **Anna Adámková**, dc. svobodného sedláka Tomáše (č. 1) a Roziny Černíkové.

Děti, narozené v Mikulůvce:

39) *Palackého rodná obec*, c.d., o náboženských poměrech v době vydání tolerančního patentu s. 45-47, o evangelické škole s. 177; Hanzelka, *Rod a rodina Frant. Palackého*, c.d., kde velmi podrobně o životě Jiřího Palackého; Karel Kálal, *Čtení o Fr. Palackém*, Praha 1931, s. 5-6; ZAO, SbM, NJ XVI 1-R, pag. 546, 549, 562; NJ XVI 2-R, pag. 215, 217, 219, 221; zcela mylné datum jejího narození (1. 4. 1774) uvádí Hanzelka, *Rod a rodina Frant. Palackého*, c.d., s. 17; NJ I 2-R, pag. 312, Anna Maria Lobitsch, křtěna 29. 1. 1709, narozená v bludovickém mlýně; NJ I 4-O, pag. 217, zde záznam sňatku jejích rodičů: Philippus Klobitz, mlynář, syn + mlynáře Martina z Ebersdorfu v Čechách, a Julianna, vdova + Hanše Neißera, bývalého mlynáře v Bludovicích, dne 23. 8. 1705; vsi se jménem Ebersdorf byly v Čechách tři: dnes Habartice, okr. Teplice; Habartice, okr. Liberec; Hybrálec, okr. Jihlava; jako nejpravděpodobnější místo původu se zdá Hybrálec v sousedství Jihlavy, s níž udržovali novojičtí soukeníci obchodní i rodinné styky; v téže oddací matrice, pag. 393 sňatek Josefa Křížana a Annou Marií; NJ XVI 1-O, pag. 632; NJ XVI 2-O, pag. 250; NJ III 3-O, pag. 7, 11, 42; NJ XVI 2-Ú, pag. 264; NJ III 3-Ú, pag. 46, 76, 88; ČM III 6-Ú, fol. 181 se záznamy ze Zubří, tam úmrtí Jiřího i jeho 2. manž. Juliany; Juliána Kudělková měla ze svého prvního manželství dvě dcery:

- a. **Anna Tomanová**, nar. 18. 3. 1789, + 25. 4. 1856, Hodslavice č. 100,
oo 22. 8. 1813, Josef Toman, nar. 1. 8. 1790, + 29. 11. 1853 tamtéž, potomci;
- b. **Rozina Tomanová**, nar. 16. 9. 1799, Hodslavice č. 100, + 30. 10. 1849, Hostašovice č. 33,
oo 8. 5. 1826, Jan Hegar, svobodný sedlák v Hostašovicích č. 33. Obě byly nevlastními setrami sourozenců Palackých. NJ III 1-R, pag. 37, 47, 72; NJ III 3-O, pag. 32; ČM III 4-O, fol. 133; ČM III 6-Ú, fol. 45, 49, 173.

- **Jan Jaromír**, nar. 21. 6. 1851;
- **Františka Anna**, nar. 19. 11. 1853;
- **František Miroslav**, nar. 20. 7. 1859 (kmotrem mu byl u křtu prastrýc Ondřej);
- f. **Jan**, nar. 15. 1. 1828, + 21. 1. 1828;
- g. **Jan**, nar. 18. 1. 1829, domkář č. 108,
oo 1. 2. 1855, **Anna Merendová**, dc. Josefa a Anny Kudělkové.

Děti:

- **Anna**, nar. 2. 1. 1854, legitimována sňatkem rodičů, svobodná matka nemanž. syna **Josefa Palackého** (nar. 10. 1. 1875, + 19. 8. 1922);
- **Ondřej**, nar. 25. 11. 1861, + 26. 12. 1956, nemocnice N. Jičín;
- **Jan**, nar. 20. 11. 1864;
- **Mariana**, nar. 22. 12. 1869, + 20. 3. 1938;
- **Zuzana**, nar. 24. 1. 1876;
- h. **Josef**, nar. 13. 4. 1831, + 19. 2. 1833;
- i. **Ondřej**, nar. 18. 7. 1834, + 27. 3. 1835;
- j. **František**, nar. 24. 8. 1838, Hodslavice, + 13. 9. 1886, Nový Bydžov (okres Hradec Králové), železniční dozorce tamtéž; manž. **Barbora Skalická**, nar. 2. 7. 1845, + 1891, Hodslavice.

Děti:

- **syn**, nar. 18. 10. 1869, N. Bydžov, výrobce pian, manž. **Anna Kozáková**; potomstvo;
- Josef**, nar. 21. 8. 1871, N. Bydžov, výrobce pian,
1. manž. **Marie Sýkorová** z Vysoké nad Labem (okr. Mělník),
2. manž. **Anna Gottwaldová**, nar. 9. 8. 1883, Hradec Králové;
- další dva synové, **Emil** a **Rudolf**, zemřeli v chlapeckém věku.
- 2. **Josef**, nar. 25. 8. 1793, + 13. 10. 1793;
- 3. **Josef**, nar. 10. 9. 1794, + 10. 4. 1795;
- 4. **Anna**, nar. 6. 3. 1796, oo 20. 8. 1817, Josef Riedel, tehdy vojín pěšího pluku Toscana, domkář č. 13;⁴⁰⁾

40) ZAO, SbM, NJ III 1-R, pag. 51, 54, 58, 61, 66, 122, 141, 151, 160, 168, 175, 178, 185, 196, 218; ČM III 2-R, fol. 12, 97, 136; ČM III 3-R, fol. 60, 136, 151; ČV VIII 4-R, Pržno ev.a v., 1833-1867, fol. 36, 65, 74, 88; NJ XVI 2-O, pag. 257; NJ III 3-O, pag. 32, 35, 73; ČM III 5-O, pag. 6; ČV VIII 6-O, 1848-1867, pag. 4; NJ III 9-Ú, pag. 32, 43, 90, 98, 107, 111; ČM III 7-Ú, fol. 34, 36; ČV VIII 8-Ú, 1816-1867, fol. 78; po osudech Anny roz. Adámkové, vdovy po učitelí Jiřím Palackém, není v Mikulůvce ani stopy; nebylo zjištěno, že by se znovu provdala. Také další osudy tří dětí mi nejsou známy; údaje o rodině Frant. Palackého v Novém Bydžově

5. **František**, nar. 14. 6. 1798, Hodslavice č. 108, + 26. 5. 1876, Praha, poch. Lobkovice, historiograf království Českého a konzervativní politik,

oo 16. 9. 1827, Předslav (okr. Klatovy), **Terezie Měchurová**, nar. 13. 1. 1807, Praha, + 18. 8. 1860, Podmokly (okr. Děčín), poch. Lobkovice, dc. Dr. Jana Měchury, zámožného pražského advokáta a držitele panství Otín (okr. Klatovy, od 1809) a Lobkovic (okr. Mělník, od 1829), a jeho 1. manž. Marie Lankischové z Hornitz (2. manž. Aloisie Hlauschková).

Děti:

a. **Jan Křtitel Kašpar**, nar. 10. 10. 1830, Praha, + 23. 2. 1908 tamtéž, poch. Lobkovice, PhDr., JUDr., významný český zeměpisec a profesor české univerzity v Praze, po matce dědic velkostatku Lobkovic (1860-1883) a současně poslanec českého zemského sněmu ve velkostatkářské kurii, 1883 prodal Lobkovice Karlu Reitlerovi,

oo 1859, **Adelina Hämplová**, dc. JUDr. Václava Hämpla, zemského advokáta v Praze. Ze tří dětí zůstala jediná dcera **Adelina** (Ada 1861-1944), provdaná 1883 za generálmajora Ludvíka v. Krauchenberga;

b. **Marie**, nar. 18. 4. 1833, Praha, + 29. 3. 1891, Řím, česká filantropická pracovnice,

oo 15. 8. 1853, Praha, **JUDr. František Ladislav Rieger**, nar. 10. 12. 1818, Semily, + 3. 3. 1903 Praha, syn mlynáře Václava a Terezie Wagenknechtové, majitel panství Maleč (okr. Havlíčkův Brod), člen panské sněmovny, od 26. 6. 1881 rytíř řádu Zlaté koruny II. třídy, dědičný baronský stav a rodový znak mu byl udělen 2. 5. 1897 ve Vídni, český politik a veřejný pracovník.

Děti:

- **Marie**, nar. 8. 3. 1854, Praha, + 19. 1. 1895 tamtéž, česká spisovatelka a operní libretistka,

oo 9. 8. 1874, Maleč, Václav Červinka, spisovatel a hospodářský správce, nar. 29. 12. 1844, Praha, + 1929;

- **JUDr. Bohuslav** (Bohuš), svobodný pán, nar. 5. 10. 1857, Poučnick (okr. Beroun), dědic velkostatku Malče, profesor právních dějin na české univerzitě v Praze,

oo 19. 8. 1889, Beroun, Marie Červinková, nar. 8. 3. 1855, Ostředek (okr. Benešov), + 31. 3. 1895, Praha, **potomstvo**;

- **Libuše**, nar. 21. 6. 1860, Praha, + 27. 3. 1930 tamtéž,

oo 13. 2. 1888, Praha, JUDr. Albín Bráf, nar. 27. 2. 1851, Třebíč, + 1. 7. 1912, Roztoky (okr. Praha-západ), c. k. tajný rada, ministr zemědě-

uvádím podle kopie stručného rodokmenu, uloženého na OÚ v Hodslavicích.

ství (orby), profesor národního hospodářství.⁴¹⁾

6. **Rozina**, nar. 26. 10. 1800, + 6. 5. 1801;

7. **Mariana**, nar. 1. 4. 1802, + 24. 12. 1848, Hodslavice č.34, zápal plic,

oo 6. 9. 1820, Josef Hromádka, nar. 23. 12. 1796, Hodslavice č. 34, + 30. 6. 1847 tamtéž, tyfus, sedlák, katolík, syn Josefa a Mariany Barboňové;

8. **Zuzana**, nar. 2. 9. 1804, + 6. 7. 1809;

9. **Ondřej**, nar. 22. 6. 1807, + 9. 6. 1871, Zubří č. 296. Podle otcova přání se měl stát knězem, studoval 1824 na evangelickém lyceu v Šoproni, potom s přerušením na stejném ústavu v Prešpurku (Bratislava, 1826, 1829), 1827 se zapsal na lékařské fakultě v Praze, 1828-29 jako pedagog působil na ústavu pro rodinnou výchovu v Prešpurku, 1830-33 studoval protestantskou teologii ve Vídni, ale studium nedokončil; přijal potom místo soukromého vychovatele v rodině Fechnerů ve Vídni (MVDr. Gottfried Ubald Fechner, + 1831), po smrti jeho manželky (1843) byl ustanoven poručníkem sirotků a správcem jejich pozůstalosti (do 1851), přes projevený talent způsobil svou tékavostí a nedůsledností rodině zklamání, Frant. Palacký jej pak po 16 let finančně podporoval a předplácel mu dokonce i noviny a časopisy; ještě 1859 je jako kmotr uveden s titulem kandidáta evang. teologie a soukromníka v Zubří, kde zemřel svobodně;

10. **Josef**, nar. 13. 2. 1810, + 11. 9. 1822, jeho předčasná smrt způsobila rodině velký zármutek;

11. **Jan**, nar. 3. 5. 1812, + 13. 4. 1874, Zubří č. 6, dědic fojtství a fojt v Zubří, pro velkou zadluženost byl nucen prodat statek 23. 7. 1849 Adolfu Molikovi, úředníku ze Všehovic (okr. Přerov), za zbylé peníze koupil zahradnickou usedlost č. 6 tamtéž,

oo 20. 6. 1837, Zubří, řím. kat. kostel, Barbora Divínová, nar. 17. 8. 1818 (z dvojčat, setra Rozálie), Zubří č. 139, dc. pasekáře Jiřího a Kateřiny Porubové, + 28. 5. 1880, Zubří č. 6; zakladatelé katolické větve zuberské.

41) Tamtéž, dtto, NJ III 1-R, pag. 70, datum 14. 6. je opraveno ze 17. 6.; ČM III 1-R, pag. 37, zcela zřetelně zapsáno datum 17. 6.; Jaroslava Hoffmannová, *Pisemná pozůstalost Františka Palackého a jeho blízkých*, 1772-1968, inventář Archivu Národního muzea, Praha 1976; Eduard Bass, Čtení o roce osmačtyřicátém, Praha 1948, s. 230 a násl., kde velmi podrobně o JUDr. Měchurovi, jeho rodině a společenských stycích; Kálal, c.d., s. 96-109; Ottův slovník naučný (OSN) VI., s. 657, Červinková-Riegrová Marie; XIX., s. 39-71, Palacký Frant.; s. 71-73, Palacký Jan Křt. Kašpar; XXI., s. 703-714, Rieger Frant. Ladislav; s. 714, Bohuslav, svob. pán; s. 715, Riegrová Marie; *Gothaisches genealogisches Taschenbuch der freiherrlichen Häuser*, 79. Jahrgang, 1929, s. 572-73.

Děti:

- a. **Rozálie**, nar. 6. 9. 1842, oo 15. 7. 1862, Josef Otáhal;
 b. **František**, nar. 30. 12. 1845, + 1899 Zubří, sedlák a sedlář na č. 58, od 1887 podruh,
 oo cca 1875, Jeseník nad Odrou, **Elisabeth Beyerová**, nar. 21. 4. 1850, Jeseník n. Odrou č. 38, dc. domkáře Antona a Theresie roz. Beyerové.

Děti:

- **Hedvika**, nar. 1. 8. 1876, Zubří č. 6,
 oo 8. 11. 1919 tamtéž, Josef Švec;
 - **Anděla Magdalena**, nar. 22. 7. 1879, č. 58,
 oo 29. 10. 1918 tamtéž, Ludvík Vlček;
 - **Anna**, nar. 24. 12. 1881;
 - **Alžběta**, nar. 21. 2. 1884;
 - **Františka Kateřina**, nar. 24. 11. 1891, č. 102,
 oo 8. 8. 1921 tamtéž, Karel Bayer;
 c. **Jan**, nar. 27. 3. 1848, podle stručné poznámky byl hospodářským správcem a zemřel v Praze, v pozůstalosti Frant. Palackého je uloženo 10 dopisů Jana z let 1868-1874; z neznámého manželství měl dcery Vlastu a Annu;
 d. **Anna**, nar. 5. 11. 1852, Zubří č. 180, svobodná matka nemanželských, brzy po narození zemřelých dětí;
 e. **Eduard**, nar. 2. 4. 1855, č. 180, 2 jeho dopisy z r. 1875 jsou rovněž uchovány v pozůstalosti;
 f. **Josef**, nar. 9. 4. 1858, č. 180;

12. **Rozina**, nar. 19. 10. 1814, Hodslavice č. 180, + 7. 2. 1890,
 oo 14. 11. 1832, Jiří Turek, domkář č. 106.⁴²⁾

Měli jsme možnost společně sledovat rozmanité osudy mnoha generací rodu Palackých, jež jsem podal v přiměřeném, často stručném, až heslovitém obsahu. Jak bychom asi Palacké charakterizovali?

42) Tamtéž, dtto, NJ III 1-R, pag. 68, 74, 78, 85, 96, 106, 116, 126; VM XIII 2-R, řím.kat. f. Zubří, 1807-1841, pag. 78; VM XIII 3-R, 1842-1866 pag. 14, 56, 80, 153, 185, 218; VM XIII 4-R, 1866-1881, fol. 188, 253; VM XIII 5-R, 1881-1896, fol. 15, 59, 195; NJ V 4-R, řím.kat. f. Jeseník nad Odrou, 1815-1858, fol. 213; NJ III 3-O, pag. 38, 53; VM XIII 3-O, 1807-1868, pag. 75, 236; NJ III 9-Ú, pag. 50, 66, 88, 141, 152; ČM III 7-Ú, fol. 50; VM XIII 7-Ú, 1866-1891, pag. 114, 214; Hofmannová, c.d., zejména s. 29, 30, 102; Hanzelka, c.d., s. 16, 18; rodokmen, OÚ Hodslavice, kde je zmínka o dvou dcerách Jana Palackého, hospodářského správce, zemřelého v Praze, bez jakýchkoliv dat.

Původně česká rodina se z Palačova rozšířila do dvou napohled samostatných celků,⁴³⁾ měšťanská větev se přes Fryšták a Bystřici pod Hostýnem navrátila do Nového Jičína, kde její majetek a význam vyvrcholil. Ve stejné době se selská odnož dostala z Libhoště přechodně do N. Jičína a zvláště do Bludovic, kde trvale zakotvilo potomstvo Jiříkovo (+ před 1613), zatímco dva starší synové jeho pravnuka Jakuba se usadili v Hodslavicích. Tam se ztrácí potomstvo Martinovo v polovině 18. stol., linie Palackých na fojtství č. 1 se však rozdvajila a z mladší odnože domkáře Jury vyrašila ušlechtilá haluz historika, jenž nadlouho určil smysl českých dějin, spatřuje jej v neustálém zápase germánského a slovanského živlu ve střední Evropě. Jako rodák ze severní Moravy poznával plody spletitého soužití dvou národností v nejbližším okolí svého rodiště a nezůstalo mu

43) **Přehled matrik**, z nichž byla čerpána většina údajů:

- NJ I 1-R, Ú, Nový Jičín a přífařené obce 1626-1680 / 1634-1680;
 NJ I 2-R, Nový Jičín a přífařené obce 1680-1745;
 NJ I 6-R, Nový Jičín, Bludovice, Žilina 1746-1784;
 NJ I 3-O, Nový Jičín a přífařené obce 1626-1680;
 NJ I 4-O, Nový Jičín a přífařené obce 1680-1784;
 NJ I 5-Ú, Nový Jičín a přífařené obce 1860-1784 (úmrtí z Bludovic zde nejsou);
 NJ I 20-Ú, Bludovice, Žilina 1728-1784;
 NJ XIII 1-R, Štramberk (část pro Hodslavice) 1628-1689;
 NJ XVI 1-R, O, Ú, Životice (část pro Hodslavice, Hostašovice, Mořkov, Veřovice) 1689-1765;
 NJ XVI 2-R, O, Ú, tytéž obce 1766-1784;
 NJ III 1-R, Hodslavice 1784-1845;
 NJ III 2-R, dtto 1846-1876;
 NJ III 3-O, dtto 1784-1845;
 NJ III 9-Ú, dtto 1784-1897;
 ČM III 1-R, Hodslavice, evang. a.v. a přífařené obce 1782-1852;
 ČM III 2-R, dtto 1853-1865;
 ČM III 3-R, dtto 1865-1881;
 ČM III 4-O, dtto 1782-1853;
 ČM III 5-O, dtto 1853-1881;
 ČM III 6-Ú, dtto 1782-1860;
 ČM III 7-Ú, dtto 1861-1881.

Až do roku 1849, kdy ještě neměly evangelické matriky platnost veřejných listin, byly narození a křty, svatby, úmrtí a pohřby zapisovány paralelně do řím. kat. matrik, jejichž data považují v tomto případě za směrodatná; od roku 1850 pak uvádím záznamy z evangelických matrik.

V případech, kdy připojuji mladší oddací nebo úmrtní údaje, jsou čerpány většinou z dodatečných poznámek kněží v rodných matrikách, respektive ze jmenného rejstříku, časově přesahujícího příslušnou matriku (Zubří).

utajeno, že nositelé téhož příjmení v okolních vsích se v německém prostředí asimilovali. Tato skutečnost, symbolizovaná nerovným zápasem českých Hodslavic s převahou Němců v nedalekém N. Jičíně a jeho blízkém okolí, poznamenala i jeho pozdější život, názory a společenské postavení. Jeho dílo, veřejná a politická činnost jej právem postavily mezi přední vůdce českého národa, soukromý život zámeckého pána, silný vliv německví v rodinném životě a asi nikdy nepřekonaný respekt k představitelům „české“ zemské šlechty však na něj vrhaly stíny a stávaly se předmětem kritiky.

Palačtí jsou rodem starobylým, v jehož pokoleních se mísila slovanská a německá krev; na zřetelné bratrské tradice 16. stol. navázali v roce 1781 částečným příklonem k evangelictví, u menší části rodu zároveň vidíme setrvání či návrat ke katolictví. Jsou sami o sobě modelovým příkladem naprosté negace černobílého vidění a hodnocení dějin.

Vývod Otce národa

1. František Palacký, nar. 14. 6. 1798, Hodslavice, + 26. 5. 1876, Praha

Rodiče:

2. Jiří Palacký, nar. 18. 12. 1768, Hodslavice, + 8. 9. 1836, Zubří, 1. oo 2. 2. 1790
3. Anna Křižanová, nar. 1. 4. 1770, + 25. 10. 1822, Hodslavice

Prarodiče:

4. Jiří Palacký, nar. 1. 4. 1737, + 14. 1. 1806, Hodslavice oo 22. 11. 1767
5. Rozina Bartoňová, nar. 6. 1. 1743, + 20. 12. 1790, Hodslavice
6. Josef Křižan, nar. 28. 4. 1736, + 28. 8. 1797, Hodslavice 1. oo 25. 10. 1761
7. Juliana Kramolišová, nar. 5. 11. 1739, + 3. 7. 1770, Hodslavice

Praprarodiče:

8. Jura Palacký, nar. 12. 2. 1707, + 5. 12. 1785, Hodslavice oo 2. 9. 1736

9. Juliana Kudělková, nar. 6. 10. 1709, + 17. 4. 1777, Hodslavice
10. Pavel Bartoň, nar. 21. 5. 1716, + 20. 5. 1766, Hodslavice 1. oo 22. 11. 1739
11. Anna Pitrová, Peterová, nar. 16. 7. 1716, Životice, + 25. 7. 1746, Hodslavice
12. Ondřej Křižan, nar. 12. 4. 1702, + 21. 1. 1747, Hodslavice oo 4. 5. 1727, Nový Jičín
13. Anna Marie Lowitzová, Lobitzová, nar. 29. 1. 1709, Bludovice, + 24. 4. 1758, Hodslavice, její 2. oo 23. 4. 1747, Václav Turek, sedlák č. 75
14. Ondřej Kramoliš, nar. 29. 7. 1706, + 30. 5. 1764, Hodslavice oo 26. 6. 1735
15. Marina Matalíková, nar. 13. 3. 1714, + nezjištěno

Praprarodiče:

16. Mates Palacký, fojt, nar. 12. 1. 1658, Bludovice, + 25. 1. 1729, Hodslavice oo 27. 6. 1683, Nový Jičín
17. Rozina Tomanová, nar. 8. 2. 1666, + 11. 12. 1739, Hodslavice
18. Jura Kudělka, zřejmě syn Ondřeje a Anny, nar. 17. 2. 1686, + 26. 9. 1741, Hodslavice 1. oo nezjištěno
19. Rozina N., + 24. 4. 1731, 56 let, Hodslavice
20. Václav Bartoň, syn Matouše a Anny, nar. 26. 7. 1684, + 19. 7. 1741, Hodslavice oo 23. 11. 1710, Životice
21. Anna Kramolišová, dc. Jury a Mariny, nar. 7. 1. 1684 (křtěná Zuzana!), + 15. 2. 1731, 46 let, Hodslavice
22. Hans Girg Peter, kovář, syn kováře Girga a Zuzany, nar. 7. 9. 1677, + 13. 3. 1752, Životice oo 17. 11. 1697, Životice
23. Rozina Görigová, dc. Hanse a Anny, nar. 1. 1. 1676, + 21. 8. 1764, Životice
24. Ondřej Křižan, syn Matěje a Anny, nar. 17. 11. 1658, + 17. 1. 1708, Hodslavice, kostelník, 50 let 2. oo 17. 6. 1691
25. Kateřina Neyserová, dc. Matyse a Mariany, nar. 18. 9. 1664, + 17. 8. 1723, Hodslavice
26. Philipp Klobitsch, mlynář, syn + mlynáře Martina z Hybrálce u Jihlavy ?, + 9. 10. 1742, 57 let, Bludovice oo 23. 8. 1705, Nový Jičín
27. Julianna Neisserová, dc. rychtáře Georga a Anny, nar. 10. 2. 1676, + 9. 12. 1742, Bludovice; v zápise sňatku uvedena jako Neisserová,

- vdova + Hanše, bývalého mlynáře (její 1. oo 16. 6. 1697, Nový Jičín)
 28. Ondřej Kramoliš, syn Jury a Mariany, nar. 25. 3. 1672, + 10.
 11. 1732, Hodslavice
 oo 14. 1. 1703
 29. Anna Skarkeová, Schkarková, dc. Christiana a Susanny, nar.
 30. 10. 1681, Životice, + 5. 2. 1753, Hodslavice
 30. Václav Matalík, syn Ondry a Roziny, nar. 4. 9. 1681, + mezi
 lety 1714-1740 (v Hodslavicích nezapsáno)
 oo 12. 6. 1712
 31. Anna Sedláková, dc. Václava a Markéty, nar. 18. 5. 1673, +
 23. 5. 1740, Hodslavice jako vdova po + Václavovi, její 1. oo 28. 10. 1691,
 Matěj Hromádka, + 7. 5. 1710.

Poznámky k vývodu:

Doplňuji tu pouze citace k osobám, o nichž se v textu nezmiňuji.

10. a 11. NJ XVI 1-R, pag. 10, 528;
 NJ XVI 1-O, pag. 621;
 NJ XVI 1-Ú, pag. 658;
 NJ XVI 2-Ú, pag. 263;
 12. a 13. NJ XVI 1-R, pag. 517;
 NJ XVI 1-O, pag. 623 (2. oo vdovy Anny Marie);
 NJ XVI 1-Ú, pag. 653, 663, další údaje viz pozn. 40 k textu;
 14. a 15. NJ XVI 1-R, pag. 520, 527;
 NJ XVI 1-O, pag. 620;
 NJ XVI 1-Ú, pag. 666;
 18. a 19. NJ XIII 1-R, fol. 202v;
 NJ XVI 1-Ú, pag. 653, 656;
 20. a 21. NJ XIII 1-R, fol. 202 (oba);
 NJ XVI 1-O, pag. 613;
 NJ XVI 1-Ú, pag. 653, 656;
 22. a 23. NJ I 1-R, pag. 377, 392;
 NJ XVI 1-O, pag. 66;
 NJ XVI 1-R, pag. 121, 127;
 24. a 25. NJ XIII 1-R, fol. 194, 195;
 NJ XVI 1-O, pag. 605;
 NJ XVI 1-Ú, pag. 647, 651;
 26. a 27. NJ I 1-R, pag. 379;
 NJ I 4-O, pag. 163 (1. oo Julianny);
 NJ I 20-Ú, fol. 8v (oba), další údaje viz pozn. 40 k textu;
 28. a 29. NJ I 2-R, pag. 13;
 NJ XIII 1-R, fol. 198;
 NJ XVI 1-O, pag. 609;
 NJ XVI 1-Ú, pag. 654, 661;

30. a 31. NJ XIII 1-R, fol. 200v, 201;
 NJ XVI 1-O, pag. 605, 614;
 NJ XVI 1-Ú, pag. 648, 656.

Palackého cesta do Itálie roku 1837 *)

Ivo Barteček

V letech trenčinských studií, kdy Evropa zažívala Napoleonovy triumfy, spíše vlastní četbou a přemítáním nad svým budoucím posláním (než jako výsledek pedagogického působení) nebyla mladému Palackému, tehdy čtrnáctiletému, cizí myšlenka zasvětit svůj život - odchodem třeba do Asie - misionářské praxi. Představu o obrácení nekřesťanů na pravou víru sice záhy opustil, ale myšlenka dobrodružství v nepoznaných krajích (minulosti) a uvádění země a národa ve víru (ve vlastní dějiny) měla zůstat nezapomenuta.

Zatím František chodil mezi Hodslavicemi a Trenčínem. Na studia a ze studií trvala cesta plně dva dny po trase - Hodslavice, Valašské Meziříčí, Vsetín, Brumov, Vlárský průsmyk a podél řeky Vlavy k Trenčínu. Odchodem do Prešpurku v srpnu 1812 si cestu za vzděláním protáhl na sedm osm dnů chůze. Až k Váhu byla trasa totožná s docházkou do evangelické latinské školy v Trenčíně, pak směřoval silnicí podél Váhu k Novému Městu a odtud rovínou k Trnavě a dále k Dunaji do prešpurského evangelického gymnázia. Tento jižní směr měl jedinou dovést Palackého až na Apeninský poloostrov. Ale nepředbíhejme. Ostatně trasu Hodslavice - Prešpurk absolvoval nadějný student povětšinou jen o prázdninách.

Hvězda Napoleonova zapadla, když se osmnáctiletý student rozhodl zasvětit své poslání vědě. „Popatřte,“ píše z Hodslavic roku 1816, příteli ze studií Benediktimu, ctiteli českého básnictví, „na celou literaturu naši. Jaké mezery k vyplňování! Jaké poskvrny k vymazávání! Kolik polí nevzdělaných. A my, jichžto povinnost jest chyby její dle hřivny vyplňovati, nevhod vlastní a nám k hanbě naposledy vždy jen básniti a - blázniti budem? Zdalíž podle počtu básnířů českých není - legio? A kdekterý zeměpisec?

* Text byl v prvotní podobě publikován ve sborníku *Palackého cesta* (Olomouc 1998), připraveného Katedrou historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého k 200. výročí narození Františka Palackého, *Jako Apeninské slunce - Palackého cesta do Itálie roku 1837*, a to bez poznámkového aparátu. Tato verze je druhou a doplněnou.

Kde přírodopisec? Kde hmotoslov? Kolik, pak asi dějepisců? Hanba nám! ... Já teda od básněni přestupuji zcela ke vědě. ...¹⁾

Čas nadešel. Počátkem dubna 1823, kdy ponapoleonské Evropě již dávno udávala tón Svatá aliance, vyšel opět, tentokrát z Hodslavic do Nového Jičína. Dále pak pokračoval povozem přes Hranice a Lipník do Olomouce a Brna. Z Brna vedla jeho cesta přes Velké Meziříčí, Jihlavu, Německý Brod, Čáslav, Kolín a Český Brod. Do Prahy dorazil osmý den svého putování v pátek 11. dubna v dopoledních hodinách.

Stanul na počátku misijního poslání, na počátku velkých objevných cest, o kterých přemítal v Trenčíně a které dozrávaly v letech jeho sebevzdělávání v Uhrách a ve Vídni. Místy jeho dobrodružství - znovuobjevování jakoby nenávratně odvráté minulosti - se měly stát především evropské knihovny a archivy.

O léta později již bylo možno bilancovat. Zvláště rok 1837 byl nadmíru plodným. K začínajícímu se druhému desetiletí Časopisu Českého museum (ročníku XI.) předeslal František Palacký *Předmluvu ke vlastenskému čtenářstvu*. Pokládal za vhodné a účelné připomenout a formulovat odpovědi na otázky - co jsme chtěli a co chceme.

Ne, nejsme v připomínání Palackého stati, ušlechtilé ideou vlastenectví a evropanství, původní. U příležitosti jejího stého výročí ji v bibliofilské podobě věnovali IX. sjezdu moravských knihomilů ve Valašském Meziříčí účastníci z Čech. Dnes již pozapomenutý půvabný tisk na papíře vysoké gramáže Pannekoek Holland o dvoustech padesáti číslovaných kusech typograficky upravil M. Kaláb, dvěma litografiemi vyzdobil K. Svolinský a předmluvou opatřil F. Táborský. To vše jako *Palackého kulturní program z roku 1837*, daný v Praze 2. února, sahající však svými myšlenkami k budoucím, již ničím neomezovaným horizontům české dějepisné práce.

„Co sme chtěli? a Co nyní chceme? ... hleděli sme tak říkaje staré Čechy uvést do nové Evropy, a zdomácniti v oněch. Nyní ale, když sme se, co do jazyka, téměř již na roveň s jinými vzdělanými národy dostali, nastává nám jiná práce a povinnost, abychom totižto k věcem samým hlavní zřetel svůj obraceli, a s těmito národy zároveň a v závod o palmu skutečné osvěty, i vědecké, i krásocitné, i průmyslové, se snažili.“ A dále pak pokračuje. „Nastala zjisté již ta doba ve všeobecném dějinstvu, že všechny místní hráze v duchovním životě jednotlivých národů vždy více klesají a mizejí, že svobodná, ustavičná i rychlá výměna myšlének, idej a citů koná se mezi předními národy evropskými všude, zakládaje tímto způsobem, ač rozdílnými jazyky, však jen literaturu vyšší, evropskou, a někdy také celosvětovou. Který národ k výměně této nic vlastního

1) Citováno dle Kálal, K.: *Čtení o Fr. Palackém*, 3. vyd., Praha 1931, První plody, s. 21-22.

*nepřináší, ten ani v počtu vzdělaných národů se napočítá, i jest jakoby ho nebylo. Nám tedy jest se přičiniti, abychom i v tomto ohledu slušného místa národu svému mezi ostatními dobyli a pojistili...*²⁾

Nedlouho poté, co odevzdal do tisku svou *Předmluvu ke vlastenskému čtenářstvu*, se vypravil na Apeninský poloostrov, do Říma. Právě budoucí badatelský výtěžek z této cesty měl být jedním ze zlomků mozaiky Palackého vize na poli dějin *... nám tedy jest se přičiniti, abychom i v tomto ohledu slušného místa národu svému mezi ostatními dobyli a pojistili...*

Vždyť bohatství Věčného města od věků přitahovalo dobyvatele, poutníky-cestovatele, umělce-badatele. Římem „procházel“ Cyril a Metoděj svou cestou na Moravu, Řím křížil plány Přemyslu Otakaru II., Řím byl protihráčem české pře husitské, s Římem se musel diplomaticky utkat Jiří z Poděbrad. Římu mělo být v Palackého *Dějinách* vyčleněno významné místo. Palackého zápisky z cest po Apeninském poloostrově jsou nám současně svědectvím, jak cestoval a jak se cestovalo.

Do Itálie se vypravil k večeru 20. března 1837. Z Prahy směřoval listovním rychlíkem k Táboru, Jindřichovu Hradci, Vejdovu. Projel celý následující den a noc a Vídeň spatřil zrána 22. března. Za dopravu do Vídně zaplatil 16 zlatých a 30 krejcarů a za rychlík do Terstu, kam dorazil 26. března, dalších 28 zlatých a 48 krejcarů. Dopřál si jen krátké přestávky a spěchal přes Udine, Treviso, Mestre, Padovu a Rovigo k Ferrare.³⁾

Ve Ferrare si zakoupil místo v papežském rychlíku v dobré víře, že se tak dostane do Říma co nejrychleji. Ještě v Bologni si 31. března poznamenává, že je spokojen, zvláště pak, když návštěva tamní obrazové galerie byla pro něho prvním setkáním s původním italským výtvarným uměním. Brzy se však mělo dostavit rozčarování. Jejich „Coloss-Wagen“ se pohyboval stále pomaleji, ačkoliv byl neustále tažen šesti až osmi koňmi. Směřovali do Ancony přes místa a stanice Imola, Faenza, Rimini, Pesaro. V Anconě, kam dorazili k večeru 1. dubna, by se Palacký rád zdržel déle, ale vůz musel pro pomalou jízdu rychle pokračovat dál. Přes hory - Osimo, Loreto, Recanati, Macerata - se jejich cestovní rychlost ještě více snížila, přestože byli před koně zapřahováni i osli. Navíc se jim trasa prodloužila nebezpečnou objížděnkou přes S. Severino, Matelica, Fabriano a průsmyk Fossato, než se dostali do Foligna. „*Tak jsme byli*“, poznamenává Palacký, „*mezi Fanem a Nocera ... na cestě plných čtyřicet hodin.*“ Do Říma vjel po dvoutýdenním cestování až 4. dubna dopoledne.⁴⁾ Strasti cestování však měly být Františku Palackému (a českému národu)

2) Palacký, F.: *Předmluva ke vlastenskému čtenářstvu*. Časopis Českého museum, roč. XI., 1837.

3) Kálal, K.: c. d., Po knižnicích a archívech, s. 70.

4) *Palacky's italienische Reise im Jahre 1837*. Prag 1838, s. 5-6.

vyváženy bohatstvím římských sběrů pro české dějiny.

To, že si cestovatel stěžoval na pomalost jízdy, mělo své hlubší důvody. Byl vystaven nemalé časové tísní. „*Za příčinou bližícího se v Římě zlého povětří (aria cattiva) zavirájí se každoročně učené poklady a sbírky vatikánské již okolo polovice měsíce června, a ferie takoveto trvají až do měsíce listopadu*“, sděluje po svém návratu domů v listu z Prahy 10. října 1837 svému příteli J. K. Chmelenskému.⁵⁾ Musel se, jakož i jiní badatelé, tomuto zavedenému pravidlu podříditi. Ještě před výjezdem z Prahy zvažoval možnost, zda neodejet na jih až po vatikánských prázdninách a nezahájit tak svá bádání až v listopadu. Pokud by se ale rozhodl pro odklad cesty, bylo by současně oddáleno vydání druhého svazku jeho německy psaných *Dějin*. Za této situace nezbývala jiná volba, než co nejrychleji vycestovat a pokud možno neztrácet více žádný den.

Římský pobyt byl plně zasvěcen pramenům. Proto v jeho publikované zprávě o italské cestě - *Palacky's italienische Reise im Jahre 1837* (Prag 1838) - nalézáme minimum informací o lidu a zemi, o přírodních a uměleckých půvabech, o minulosti a současnosti Itálie. „*V žádném případě není mým záměrem*“, stručně konstatuje, „*ličit ...*“ italské dojmy.⁶⁾ Teprve při zpáteční cestě, po jedenácti týdnech vyčerpávajícího zápasu s časem, si dopřeje i pocitu uspokojení z cestovatelských zážitků.

Palackému záleželo především na studiích ve vatikánském archivu. Jeho první cesta v Římě vedla k rakouskému vyslanci u papežského dvora hraběti Rudolfovi Lützowovi, který jej doprovodil k prefektovi archivu Marino Marinimu. Jeho příslib byl jen neurčitý, a proto Palacký začíná se studiem ve vatikánské knihovně. Teprve za několik dní Marini oznámil, že papež na Lützowovu žádost - povolit Palackému studium v archivu - odpovídá záporně, že však svoluje, aby Palacký studoval v Mariniho domě dle jeho uvážení. A tak 11. dubna dosáhl František Palacký svého cíle. Kopie z písemností začal pořizovat u monsignora Mariniho hned následujícího dne, a tak den po dni, od rána do večera, až do konce svého pobytu. Samozřejmě neopomenul ani vatikánské muzeum.

„*Pokud sem v Římě byl, pro samé kvapení a dobývání co nejvíce pokladů pro nás, nestačil sem přehlédnouti a oceniti celou historickou kořist svou; a i nyní ještě nemohu než ouhrnkem pověditi, že sem Regesta papežská od počátku až do r. 1306 čili do vyhynutí královského rodu Pře-*

5) Palacký, F.: *Psaní p. J. K. Chmelenskému*. V Praze 10. října 1838, in: Františka Palackého Spisy drobné, díl III., Spisy aesthetické a literární. Uspořádal a úvody opatřil L. Čech, Praha s. a., s. 684.

6) *Palacky's italienische Reise ...*, c. d., s. 5. „*Doch es ist keineswegs meine Absicht, mich in die Schilderung dessen einzulassen, was Land und Volk, Natur und Kunst, Verfassung und Geschichte Italiens dem sinnigen Beobachter Reizendes, Erhebendes oder Belehrendes bieten.*“

myslovců v Čechách úplně prohledav, mezi více než 50 tisíci listinami, kteréž mi čísti bylo, asi 500 jich pro historii českou a moravskou důležitých přepsal a excerpoval. ⁷⁾

Ze studia pramenů u Mariniho si obzvláště cenil poznání jednání mezi Přemyslem Otakarem II. a Rudolfem Habsburským v letech 1273 až 1275, „*tot' byl výtažek náramný*“. A jak střídal archiv a knihovnu, cenil si ve vatikánské bibliotéce především nálezů, které učinil bezprostředně před prázdninami. Jednalo se o autograf Zbraslavské kroniky opata Petra Žitavského - „*knihá druhá, původní a první, jak se zdá, koncept spisovatelův, se mnohými historickými pentimenty*“ - a autograf pocházející od Eneáše Sylvia, který obsahoval kromě známé historie basilejského koncilu i doposud neznámý spis *De viris illustribus*, to je životopisy a charakteristiky osobností z první poloviny 15. století; Palacký z nich plně přepsal partie o císaři Zikmundovi, císařovně Barboře, o králi Albrechtovi a Janu Jiskrovi z Brandýsa. „*Také nejstarší přeložení kroniky české téhož Eneáše Sylvia, r. 1487 o masopustě v Bořitově pod Černou horou v Moravě od kněze Jana řečeného Húska z Brodu Uherského, kanovníka Brněnského, k žádosti panů Dobeše a Beneše bratří z Bozkovic a Černé hory učiněné, našel jsem ...*“ Mezi jiná důležitá bohemika nalezená ve vatikánské knihovně náleží dále „*arcibiskupa Pražského Jana z Jenštejna spisy všecky...*“, ale mezi jinými i „*tajná instrukce Fridrichovi falckrabímu r. 1619 daná, jakby sobě v Čechách a proti Čechům počínati měl, kteroužto instrukci potom také ve Florencii bibliotheca Magliabechina poskytovala.*“ ⁸⁾

Z bezpečtu římských památek zanechal nám zprávu alespoň o chrámu sv. Petra, neboť ten „*také vzácné některé Bohemica v sobě chová, to nemnohým krajanům našim vědomo zdá se býti, ačkoli každého v této bohopusté svatyni ocitujícího se Čecha srdce radostně projímati musí. Miním tu zvláště oltář, ve hlavní křížové lodi po pravé straně ku památce sv. Václava vévody českého postavený, a musaiku dle obrazu téhož mučedníka (od Angela Caroselliho r. 1630 zhotoveného) ozdobený. Povážíme-li, že oltářové v tomto předním světa chrámě všickni téměř jen ke cti prvověkých svatých a světa církve posvěceni jsou, a že žádnému jinému z tolikých za svatě vyhlášených knížat celého křesťanstva podobná čest se nestala, uznáme, ještě v tom příčinu zvláštního pro každého Čecha potěšení. Zpytateli dějin českých také zajímavé jsou hlavní dveře chrámu tohoto, na nichž od umělce florentinského Antonia Filareta v polovici XVI. století v bronzu vypořádány jsou, mezi jinými obrazy, vjezd císaře Sigmunda s komonstvem do Říma (r. 1433) a korunování jeho skrze papeže Eugenia IV.; byli v komonstvu jeho také čeští páni ve zvláštním kroji svém*

7) Palacký, F.: *Psaní p. J. K. Chmelenskému*, c. d., s. 684.

8) Tamtéž, s. 684-685.

staročeském, polskému podobném, a dosavad ještě tak málo známém...“ ⁹⁾

Po dvou a půl měsíčním římském pobytu se Palacký vrací na sever. Právě na zpáteční cestě se mu naskytla příležitost v klidnějším tempu poznávat Itálii, zastavovat se a okem zralého pozorovatele vnímat a zapisovat své dojmy. Řím opustil 20. června hned do půlnoci, a to ve společnosti přítele Kopitara (který se objevil již dříve v Římě a ubytoval se právě u Palackého). Radost z cestování jim mohla překazit toliko karanténa, neboť cholera, postupující z Neapolského království, se údajně dotýkala již samého církevního státu. Obavy z případné karantény se zbavili až v Livorně, ačkoliv je rakouský konzul Palomba dopoledne v přístavu Civita Vecchia ubezpečoval, že ještě určitě všude svobodně projedou. V Civita Vecchia nastoupili cestovatelé večer na neapolský parník Francesco I. a dopoledne následujícího dne dosáhli Livorna. ¹⁰⁾

Cestu po moři volili jednak jako rychlejší, jednak za letního horka jako příjemnější. „*Pro mne, na moři dotud nebývalého, bylo to krásné podívání, jak po námoří samém, tak i z jedné strany na italské břehy, s druhé na ostrovy Elbu, Korsiku a jiné.*“ ¹¹⁾ Ještě téhož dne - 21. června - si prohlédli pamětihodnosti Pisy a zrána 22. června je uvítala Florencie, kde se ubytovali v hotelu New York.

„*Krásná Florencie více než které jiné město v Itálii líbila se mně. Rozkládat' se po obou březích Arna v půvabně krajině a čistém povětří; palácové a chrámové její středověcí, stavby obrovské, střídají se s domy lahodného slohu; památky dějin a mužů slavných této vlasti, poklady nevyrovnané krasoumy a hojně sbírky vědecké každého druhu, živě zajímají každého vzdělance; obyvatelé zámožní, přičinliví a zdvořilí činí přebývání mezi nimi tím příjemnější.*“ ¹²⁾ Bylo sv. Jana a město nabízelo mnohou nevšední podívanou - od procesí až po sportovní klání.

Florentské knihovny Palackému „*pro historii českou nic důležitého neposkytují.*“ O to více nacházel uspokojení, „*kochal se*“, v galeriích - v paláci Pitti a paláci Uffizi. „*Nevěřím, žeby kde jinde ve světě tolik pokladů svrchované krásy na tak malém místě pohromadě bylo, jako zde v jediné síni "Tribuna" zvané!*“ ¹³⁾

Florencii opustili Palacký a jeho společník kurýrním rychlíkem v podvečer 27. června. O půlnoci překonali nejvyšší hřeben Apenin a zrána pobýli v Boloni. Její pamětihodnosti, zvláště obrazárnu, si Palacký prohlédl již při cestě do Říma. V Boloni se rozloučil s přítelem Kopitarem a ještě téhož dne obědval v Modeně a večerel v Mantově. Dalším cílem přes Cre-

9) Tamtéž, s. 686.

10) Palacký's *italienische Reise* ..., c. d., s. 71.

11) Palacký, F.: *Psaní p. J. K. Chmelenskému*, c. d., s. 687.

12) Tamtéž, s. 687.

13) Tamtéž, s. 687.

monu a Lodi byl Milán a jeho okolí, kde se zdržel od 30. června do 6. července.

Zde v Ambrosiánské knihovně nalezl jedno nepředvídané bohemí - kum vážící se k osudům dcery krále Přemysla Otakara I. a Konstancie - Vilehmině, která trávila poslední díl své pozemské pouti v Miláně, kde roku 1281 skonala. Město mu však nabídlo i světštější rozptýlení. „*Bavil sem se ve příjemném a hlučném tomto městě celý týden, s nejdělnějšími krajany našimi, a zvláště s výtečným Černíkem, ve prohledání všelikých ústavů a pamatností čas tráviv. Vyjeli jsme také do Koma, podívat se na krásné jezero a vily, v něm se zrcadlící. Všechno na parník, vezli sme se do Bellaggio, k ville Serbelloni, a odtud do villy Sommariva, kdežto originál vítězoslávy Alexandrovy jak sám sebou, tak i za příčinou umělce, jenž ji ve mramoru vytvořil (slavného Thorvaldsona, mně v Římě spřízněného) velice mne zajímal.*“¹⁴⁾ Milán a Florencie byly městy, která Palackého na Apeninském poloostrově ponejvíce oslovovala. „*Vůbec Milán a Florencie jsou to jediná dvě města v Itálii, dle mého zdání (neboť Turinu a Neapole sem já neviděl), kteráž se na výši svého květu drží, aniž pak obrazy pozdějšího klesání a chudnutí vedlé nádherných památek dávné slávy, moci a bohatství před oči staví.*“¹⁵⁾

Jakoby protipólem Milána a Florencie jevíly se mu slavné Benátky, kde se zdržel od 8. do 14. července. „*Naproti tomu ve starodávných Benátkách právě tak jako ve světovládném Římě, každý přichozí vždy více po tom, kde co bylo, nežli kde co jest, se doptává. ... Velebné náměstí sv. Marka, jakkoli života plné, skvostné a veselé, předce jen vždy památku minulosti budí, kdež toto mořevládné město nade třemi královstvími panovalo. Tak nádherné paláce na tak nepohodlné a nevděčné půdě, již se nyní více nestaví, ani tuším stavěti budou.*“ Co se týče badatelských výtěžků, „*naděje o archivu banátském chovaná sklamala mne.*“¹⁶⁾

Cestou do Říma Palacký míjel Benátky po souši. Nyní zvolil pro přepravu do Terstu parník, kam se dostal po noční plavbě časně rána 15. července. Odtud pak pospíchal přes Linec, kde již na něj čekaly jeho římské výpisy odeslané poštou. Přes Horní Rakusy - se zastávkou v archivu hrabat Stahrenberků v Riedeku - dojel 25. července do Třeboně ke svému švagru Heyrovskému. Zde jej čekalo překvapení z nejmilejších - manželka, syn a dcera. „*Bohu díky!*“, zakončil své poznámky.¹⁷⁾

Palackého cesta do Itálie neměla zůstat jedinou. Jižním směrem vycestoval ještě vícekrát. Na druhou návštěvu za apeninským sluncem se vydal hned v následujícím roce. Tentokrát vyjížděl za zdravím své choti,

14) Tamtéž, s. 688.

15) Tamtéž s. 688.

16) Tamtéž, s. 688-689.

17) Srovnej Kálal, K., c. d., s. 72.

kteřá stonala již od konce minulého roku a lékaři doporučovali, aby strávila zimu v příjemnějším jižním klimatu. S rodiči vyjely rovněž děti, starší Jiří a mladší Mária. Trasa byla v tomto případě časově mnohem náročnější a do Říma došli 9. listopadu 1838. Setrvali zde - s výjezdy do Palackému zatím neznámé Neapole a milé Florencie - až do dubna příštího roku. Při návratu navštívili Benátky a v květnu 1839 se opět přes Terst vrátili do Vídně.¹⁸⁾

Cesty za zdravím Palackého choti jižním směrem, do Středomoří, pokračovaly i v následujících desetiletích. Palackého badatelské výjezdy pak směřovaly především do oblasti (říšsko) německé, nepočítáme-li bezpočet cest po zemích Koruny české, habsburském soustátí či cesty do Švýcarska a výjezd s panslovanským posláním do Petrohradu a Moskvy roku 1867.

Cestě do Itálie roku 1837 konané snad právem náleží naše pozornost, jako poslání, které zapadá do Palackého koncepce „*uvádění Čech do nové Evropy*“ - „*nám tedy jest se přičiníti, abychom i v tomto ohledu slušného místa národu svému mezi ostatními dobyli a pojistili.*“¹⁹⁾ Byla autorovi prvou vskutku velkou výpravou, misijním posláním, do nepoznaných krajů české minulosti mimo středoevropský prostor. Ještě pod dojmy italských sběrů poznamenává: „*Až jednou přinešené ode mne z Říma kořisti, na světlo vyjdou, vlastencové bohda se přesvědčí, že těch 2 1/2 měsíců, které mi v této "Capitale del mondo" ztrávili bylo, ku prospěchu historie naší svědomitě jsem užil.*“²⁰⁾

Až jednou bude bilancovat svou misijní činnost, zapíše: „*Chodil jsem po městech i krajinách, žičil se hojně prachem archivův a bibliotek někdy ještě nedotknutých, sbíral pečlivě všechny droby staročeského písemnictví, vzácné i chatrné, jsa i pisařem sobě sám, - blažený, kdykoli našla se v popelu minulosti jiskra, slibující rozbřesk nad poli tmou pokrytými!*“²¹⁾

18) Tamtéž, s. 72 an.

19) Palacký, F.: *Předmluva* ..., c. d.

20) Palacký, F.: *Psaní p. J. K. Chmelenskému*, c. d., s. 684.

21) Citováno dle Kálal, K., c. d., s. 77.

Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně v Hodslavicích

Pavel Šopák

Na rozdíl od profánní architektury období historismu a moderny, která je předmětem studia již několik desetiletí, je poznání sakrální architektury uvedeného období teprve v počátcích. Platí to i o Hodslavicích, kde katolický kostel Nejsvětějšího Srdce Páně vždy stál ve stínu dřevěného kostelíka sv. Ondřeje, jenž „je zachován dosud jako historická památka a navštěvován stejně jako rodný domek Fr. Palackého proudem turistů.“¹⁾

Pro pochopení novostavby katolického chrámu a výběru jeho architekta je třeba zdůraznit dva aspekty: Hodslavice byly tradičním významným centrem evangelíků. Slavní rodáci František Palacký a evangelický teolog Josef L. Hromádka ještě více prohlubovali vědomí reformních tradic a dávali Hodslavicím výrazně nadregionální proslulost tím spíše, že reformní myšlení a českost těchto osobností bylo odvozováno právě z jejich rodiště. Nový katolický kostel pak můžeme chápat jako vyvrcholení rekatolizačního úsilí, započatého v 50. letech 19. století, kdy byla obnovena katolická duchovní správa (1858)²⁾ a založen mužský a ženský katolický kroužek. Česká většina v Hodslavicích, kontrastující s převahou Němců v jiných obcích regionu, Novém Jičíně, Německém Jeseníku, Kuníně nebo Žilině,³⁾ byla pak oním druhým aspektem, který ovlivnil výběr autora projektu, autora výzdoby i ikonografický program chrámu.

1) V. Severa, *Okres Novojičínský*. Vlastivěda moravská, Brno 1933, op. cit. s. 260.

2) Rok 1858 uvádí např. *Catalogus venerabilis cleri archidioecesis Olomucensis anno Reparatae salutis 1906*, Olomouci 1906, p. 162. Literatura uvádí také rok 1856. Viz *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 - 1960*, sv. 14., okresy Opava, Bílovec, Nový Jičín. Olomouc 1995, s. 184.

3) V roce 1880 žilo v Hodslavicích 1386 obyvatel české národnosti, 3 obyvatelé národnosti německé, v roce 1900 1682 Čechů, žádný Němec, roku 1910 1858 Čechů a opět žádný Němec. *Historický místopis* (cit. v pozn. 2), s. 183 - 184.

Novostavba kostela byla neúspěšně připravována již roku 1826.⁴⁾ Myšlenka byla oživena až v 70. letech: dne 25. března 1879 se započalo se sbírkami, ale jejich výtěžek byl chabý. Proto nový hodslavický farář Ignác Künstler, s jehož osobou je na přelomu 19. a 20. století iniciativa bezprostředně spojena, žádal v roce 1892 o umožnění konat sbírky i v jiných okresích na Moravě. Moravské místodržitelství v Brně v listopadu toho roku povolilo konání sbírek v okresích Nový Jičín, Prostějov, Přerov, Vyškov, Kroměříž, Kyjov a Uherské Hradiště, a to po dobu půl roku. O rok později se akce opakovala, tentokrát v okresích Holešov, Hranice, Olomouc, Litovel a Místek, od konce roku 1894 v okresích Zábřeh a Moravská Třebová, v lednu 1896 byly povoleny opět půlroční sbírky v okresích Dačice, Uherský Brod, Rýmařov a Valašské Meziříčí. V srpnu 1896 a znovu o rok později Künstler žádal o povolení sbírek v Čechách, které proběhly, ale žádost o povolení sbírek v Dolních Rakousích v roce 1896 moravské místodržitelství už zamítlo. Každá sbírka byla administrativně i organizačně velmi náročná: prováděli ji vždy dva hodslavičtí farníci, vybavení vybíracími knížkami s potvrzením o regulérnosti prováděné sbírky. Stávalo se totiž, že se mnozí zdráhali přispět v domněni, že celá sbírka je podvod. Künstler proto u konzištoře prosil o uvědomění příslušných farních úřadů v okresech, kde právě sbírka probíhala, aby tamější farníci byli o probíhající akci spraveni od svého kněze a měli k vybíracím větší důvěru. Na podporu stavby kostela nechal rovněž tisknout modlitby v češtině a němčině a svatý obrázek se Svatou rodinou, obojí s dovětkem „*Daruj každý měsíc 2 haléře čili 1 krejcar velmi chudobnému kostelu katolickému v Hodslavicích na Moravě.*“, podobně jako později i pohlednici s kresbou chrámu.⁵⁾

Věc nekomplikovala jen chudoba obce, ale i církevněprávní situace: k zamýšlenému novému kostelu patronu hodslavického kostela, kterým byla náboženská matice, ani velkostatkům resp. jejich držitelům a majitelům větších pozemků (tereziánská akademie, Severní dráha Ferdinandova, Karel Max hrabě Seilern) nevyplývaly žádné závazky, protože kostel v Hodslavicích přece existoval, i když kapacitně nevyhovující (na zvýšení počtu katolíků mělo vliv jednak konání misí, jednak migrace dělnictva), a i když „*jest se obávati neštěstí, protože o slavnostech nesmírně přeplněn bývá a není možná řádně prozkoumati, nejsou-li spoje prastarých dřev na některém místě uhnílé.*“⁶⁾ Přesto do roku

4) ZA Opava, pob. Olomouc, fond Arcibiskupská konzistoř v Olomouci, sign. G1. k. 4586, zde prameny k situaci před stavbou kostela, z nichž dále citováno.

5) Exempláře modlitby a obrázků uloženy ve spisech cit. v pozn. 4, exemplář pohlednice vlastní Slezské zemské muzeum, fotografické pracoviště, sign. FP 5977.

1900 byl shromážděn obnos 54.233 zl. 18kr., „sebrán částečně na farnosti zdejší od usedlých zde ubožáků, k čemuž ani velkostatky zdejší, ani severní dráha docela ničím nepřispěli, dilem od dobrodinců mimo farnost,“ jak píše Künstler ministerstvu kultu a vyučování v žádosti o povolení stavby. Ta první nesla datum 9. leden 1899 a byla předložena moravskému místodržitelství spolu se dvěma projekty, z nichž k realizaci konzistoř pro „sloh čistě církevní, praktickou členitost a využitkování místní polohy“ vybrala projekt stavitelů Czejký a Wondry z Nového Jičína, vypracovaný v listopadu 1898. Projekt druhý, Eduarda Sochora z Prahy, datovaný 5. března 1898, neuspěl. V květnu 1899 byly konzistoři předloženy plány znovu, opravené, a v srpnu se k oběma vyjádřilo místodržitelství, které opět dalo přednost dílu novojičínských stavitelů. Z průvodní zprávy se však dozvídáme, že Sochorův projekt byl ekonomičtější.⁶⁾

Poněkud nelogicky teprve v roce 1902 se začal řešit další, klíčový problém, otázka pozemku ke stavbě kostela, přičemž parcela byla zároveň zamýšlena k rozšíření stávajícího katolického hřbitova. Bylo vybráno pole, které ovšem bylo beneficiem kostela v Dolních Životicích. V následujícím roce proto došlo mezi oběma farnostmi k výměně pozemků.

Mezitím se řešila otázka záchrany starého dřevěného kostelíka sv. Ondřeje: 5. června 1901 vydalo moravské místodržitelství výnos, dle něhož kostel má být zachován jako starožitnost a 22. června se sešla komise složená ze zástupce patrona, kostelního výboru a konzervátora Centrální komise k posouzení jeho stavu, přičemž patron i konkurenční výbor byli pro jeho stržení. (Patovou situaci vyřešilo až vystavění nového kostela, kdy proběhly na státní útraty rekonstrukční práce (1908) poté, co ministerstvo kultu a vyučování povolilo pravidelnou subvenci na jeho údržbu).

Otázka pozemku i vhodného projektu nového kostela se definitivně vyřešila 16. dubna 1903, kdy okresní hejtmanství vyslalo komisi, která na rozdíl od názorů konzistoře a moravského místodržitelství rozhodla, že k realizaci je způsobilější plán Eduarda Sochora. Dne 25. května téhož roku vydalo okresní hejtmanství v Novém Jičíně stavební povolení.

Ale ještě v červenci mámě Künstler žádal konzistoř o dovolení k započetí stavby. V téže době psal konzistoři i architekt Sochor, v srpnu vydalo moravské místodržitelství ohledně stavby kostela výnos, v září se znovu řešila otázka stavebního dozoru a úpravy stavebního místa. V únoru 1904 píše Künstler spolu s předsedou kostelního konkurenčního výboru důraznou žádost o povolení stavby, kde se rovněž uvádí: „Dlouholetým odkládáním se stavbou jsou katolíci na posměch přečetným nekatolíkům

6) Künstlerův dopis konzistoři z prosince 1892. Uložen viz pozn. 4.

7) Projekt E. Sochora předpokládal náklady „s kopulí“ 70.000 zl., „bez kopule“ 55.000 zl. při užitné ploše 636 m², projekt Czejký a Wondry 55.908zl. při užitné ploše 586m².

místním i okolním. Proto již i nejstatečnější katolíci projevují nápadně nespokojenost s odkládáním stavby, reptají hlasitě a pozývají důvěry.“ Ještě v říjnu 1904 nebylo rozhodnuto jednak z důvodu úprav projektu, což mělo zajistit místodržitelství, jednak kvůli konzistoři, která neodpověděla na Künstlerovu žádost o dřevo a ani na žádost ohledně povolení nutných vydání spojených s úpravou stavebního místa. Poslední žádost o povolení stavby je datována 11. březnem 1905. Vzápětí ale nastal obrat. Dne 26. dubna 1905 mohlo být započato s přípravnými pracemi, počátkem května započaly výkopy základů a o dva měsíce později již bylo zahájeno betonování základů věže. V polovině července započaly zednické práce, které byly ukončeny v druhé dekádě listopadu, kdy se podařilo dozdít zdivo do rovnosti a stavba mohla být zazimována. Od dubna 1906 práce pokračovaly: počátkem května mohly být osazeny do slepých arkád na bočních průčelích sloupy z hoříckého pískovce a v květnu sklenut vítězný oblouk. Zdění věže se protáhlo do června, ale mezitím započalo omítání lodí. Srpen patřil betonování hlavní klenby kupole a vnitřním omítkám, které se protáhly až do září, dne 4. října byly osazeny ciferníky a o deset dní později se poprvé rozezněly zvony. O dalších sedm dní později byly do průčelí osazeny sochy Cyrila a Metoděje a 21. října 1906 mohl být kostel arcibiskupem Františkem Sal. Bauerem vysvěcen. Přitom je třeba zdůraznit, že po celou dobu stavbu zpomalovala nepřítel počasí a v případě budování základů navíc vysoká spodní voda, která musela být neustále odčerpávána.⁸⁾

Zmatky kolem zahájení stavby kostela odrážejí nepřímo a „zdola“ situaci v církvi kolem abdikace arcibiskupa Theodora Kohna (14. března 1904), jejich vyřešení a urychlení se dá připsat na vrub nástupu arcibiskupa Františka Bauera. Pro jeho episkopát byla charakteristická rozsáhlá stavební činnost, která spolu s podporou výtvarného umění souvisí s aktuálními proudy v církvi samé: Bauer se už jako mladý kněz v 60. letech podílel na oživeném cyrilometodějském hnutí, na práci, jejímž ideovým svorníkem bylo heslo Františka Sušila „Církev a vlast“, na konci století mu

8) Stavbu realizoval Ing. Jan Holeček z Prahy za státního dozoru Ing. Antonína Starosty z Nového Jičína. Teprve na počátku roku 1907 byl přenesen titul a práva farního kostela na nový kostel, pravidelné bohoslužby započaly 31. března 1907, patronát byl na nový kostel přenesen až v roce 1912. Při té příležitosti byly ministerstvem, rep. náboženskou maticí částečně uhrazeny přetrvávající dluhy. Žádost faráře Künstlera o přenesení titulu z 31.12.1906 a přenesení patronátu výnosem ministerstva z 2.4.1912 viz pozn. 4, další viz J. Jurák, *Z katolické farní kroniky hodslavské*. In: Palackého rodná obec, Hodslavice 1948, s. 171 - 173. Údaje o stavbě SOKA Nový Jičín, fond Římskokatolický farní úřad Hodslavice, inv. č. 3 - Stavební deník stavby kostela. Za vyhledání archivních pramenů děkuji PhDr. J. Brichové z SOKA Nový Jičín.

postavení biskupa brněnského a posléze arcibiskupa olomouckého poskytl jedinečnou možnost podporovat konkrétní stavební a umělecké aktivity - za Bauerova episkopátu byla vysvěcena nová kaple na Radhošti (1897), ohnisku cyrilometodějského hnutí, v ní pak především oltář s *Valašskou Madonou* Adolfa Liebschera (1904), která předtím vykonala pouť po českých zemích spojenou s finanční sbírkou na kapli, a v roce 1910 významným arcibiskupovým příspěvkem byla z Velké Ráztoky na Pustevny vybudována silnice.⁹⁾ Ke spojení cyrilometodějského a mariánského kultu došlo na památném Hostýnu: roku 1912 byla vytvořena mozaika *Hostýnské madony*, „ochranitelky Moravy“ a započata stavba monumentální křížové cesty. Při těchto akcích se uplatnili přední čeští umělci té doby (J. Fanta, D. Jurkovič, J. Köhler)¹⁰⁾. Chrám v Hodslavicích, v kraji arcibiskupova dětství, v kraji, jehož náboženskému životu věnoval samostatný spis¹¹⁾ a kde chtěl jako arcibiskup (ve Valašském Meziříčí) vybudovat rozsáhlý sociální ústav a založit velký chrám¹²⁾, je těmto akcím přiřaditelný nejen svou velkorysostí a dobou realizace, svou intencí (spojením cyrilometodějského kultu a kultu Nejsvětějšího Srdece Ježíšova tvoří pandán k Hostýnu), ale především osobou architekta - Eduard Sochor propojuje stavbu hodslavického chrámu s jedním z klíčových staveních podniků arcibiskupa Bauera, kaplí sv. Jana Sarkandera v Olomouci, která se se sousedním Sarkandrinem podle jeho projektu stavěla v letech 1908 - 1912.¹³⁾

Stavba hodslavického kostela představovala se svou 50 metrů vysokou věží technicky náročné dílo a úměrně tomu i finančně náročnou záležitost pro relativně malou obec farníků,¹⁴⁾ zajímavou ovšem také proto,

9) R. Hasalík, *Cyrlometodějská tradice na východní Moravě*. Vybrané kapitoly z diplomové práce. Olomouc 1996, s. 20, 22 - 23, 39.

10) A. Podlaha - J. Čihák - A. Kudrnovský - J. Beneš, *Český slovník bohovědný 5*, Praha 1930, s. 58 - 60; J. Pavelka, *Hostýn*, Praha 1942 a četná mladší literatura.

11) F. Bauer, *Církevní život na Valašsku*, 1877.

12) F. Šigut, *Kardinál dr. František Bauer*. Valašské Meziříčí 1941, s. 21. a 22. K Bauerovi srv. též *František Sal. Bauer*. In: J. Tumpach - A. Podlaha, *Český slovník bohovědný 2*, Praha 1916, s. 24.

13) Šigut (cit. v pozn. 12), s. 21.; P. Zatloukal, *Historismus. Architektura 2. poloviny 19. století na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 1986, s. 66.; P. Zatloukal - J. Z. Charouz - V. Hyhlík, *Olomouc, kaple bl. Jana Sarkandera*, Velehrad 1992, s. 5 - 7.

14) Na stavbu bylo užito vedle kamene a cihel betonu a železobetonové klenby. Náklad dosáhl výše 173.777 K 35 h. bez stavebního místa, úpravy hřbitova a dalších. Kostel musel být ale již roku 1928 nákladně opravován. Srv. Jurák (cit. v pozn. 8), s. 171.

že jejím iniciátorem byl místní farář, který tak svou iniciativou doplnil škálu dobových stavebních akcí arcibiskupa. Snad právě pro nenápadnost stavebníka hodslavický kostel unikal dosud pozornosti. Provokuje tak k otázce, do jaké míry se na stavebních aktivitách v arcidiecézi podíleli řadoví kněží na venkovských farách, ve svých ideálech kompatibilní s arcibiskupem, který ale měl možnost své představy uskutečňovat ve svrchovaně reprezentativní, konzistentní a mnohonásobně účinnější formě. Už sama osoba projektanta v případě Hodslavic k této otázce provokuje: Eduard Sochor (1862 - 1941), „méně známý, ale schopný reprezentant pozdního historismu a rané secese“¹⁵⁾, byl jedním z protagonistů moderní chrámové architektury na přelomu 19. a 20. století a zároveň rekonstrukčních prací na starých, povětšinou středověkých stavbách v Čechách. Umožňovalo mu to kvalitní vzdělání: po studiích na pražské technice studoval na technice v Berlíně a na akademii ve Vídni, v letech 1889 - 1891 cestoval po Francii, zde působil v ateliéru proslulého tvůrce pařížské Opery Charlese Garniera. Jeho poznání středověké architektury se opíralo o bezprostřední zkušenost s historickou architekturou ve Francii, Anglii, jižním Španělsku i Africe. O hloubce jeho poznatků svědčí skutečnost, že provedl podrobná měření v katedrálách v Amiens a Remeši a vytvořil kolekci akvarelových ilustrací publikace o zámku Pierrefonds. Vlivem aktuálních hnutí si osvojil rovněž liberální přístup ke historickým slohům, poznal i maurský sloh v jeho pravlasti, jižním Španělsku i severní Africe, a vedle toho nepochybně i mnohé moderní chrámové stavby včetně slavného pařížského Sacre-Coeur a velkých chrámů v Německu. Proto F. X. Harlas mohl o Sochorovi napsat, že „již provedením kostelíka „lidového slohu“¹⁶⁾ podal důkaz o stanovisku, které zaujímá na rozdíl od fanatických obdivovatelů středověku, neznajících než katedrální sloh té neb oné země, a jeho studie z cest, kresby, akvarely dostatečně ilustrují uměleckou emancipaci od šablony „hnutí chrámových““¹⁷⁾.

Vedle aktuálních úkolů, především obytných domů jako byla vilová čtvrť v Řevnicích u Prahy, kde se usadil, nebo činžovní domy na pražských

15) R. Švácha, *Berndorfský dům*. In: P. Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy. Staré město - Josefov*, Praha 1996, op. cit. s. 272. Obecně k E. Sochorovi jen F. X. Harlas, *Eduard Sochor*. In: *Ottův slovník naučný 23*, Praha 1905, s. 611; V. Volavka, *Eduard Sochor*. In: *Thieme-Becker Künstlerlexikon 31*, Leipzig b.r., s. 195; P. Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců 2*, Praha 1950, s. 467, heslo Eduard Sochor; *Masarykův slovník naučný 6*, Praha 1932, s. 789, heslo Eduard Sochor.

16) Myšlena stavba dřevěného roubeného vesnického kostelíka na národopisné výstavě roku 1895. Heslo *Národopisná výstava československá* In: *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995, s. 552.

17) F. X. Harlas, *Sochařství. Stavitelství*. Praha 1911, op. cit. s. 187.

předměstích, se právě chrámová architektura stala těžištěm jeho tvorby. Poučení starými památkami uplatnil při rekonstrukčních pracích, kde prokázal vedle znalosti historických vzorů nemalý technický um: tak jej roku 1909 povolala městská rada pražská na realizaci prací na záchranu kostela sv. Václava na Zderaze, spočívající v statickém zabezpečení stavby, obnažení základů, snížení nivó v její bezprostřední blízkosti a obestavení terasou (projekt Josef Fanta)¹⁸⁾ dále restauroval dominikánský kostel v Praze, kaple v Týnském chrámu a na hradě Švihov (1907)¹⁹⁾ nebo provedl úpravy na barokním kostele sv. Mořice a Panny Marie v Řevnicích (1904-1905). Z novostaveb zasluhují pozornost dva kostely na Kladensku - nová loď kostela sv. Mikuláše v Bělči, původně z poloviny 14. století, a novostavba kostela Zvěstování Panny Marie v Úhonicích z let 1896 - 1898, který pojal jako neorománské jednolodí.²⁰⁾

Kostel v Hodslavicích²¹⁾ byl pro Sochora příležitostí realizovat se na Moravě. Chrám pojal jako orientovanou centrálu na půdorysu rovnoramenného kříže s věží vystupující v ose západního průčelí. Zúžitkoval tak jeden z chrámových typů, frekventovaných v 19. století: centrála, vzniklá průmětem kolmých redukovaných ramen kříže, která dekorem připomíná svůj raněkřesťanský původ, v pokročilém 19. století ilustruje snahu církve prohloubit náboženský život obratem ke kořenům a zároveň v organizaci liturgického provozu zdůraznit bezprostřednější zapojení obce věřících na liturgii. V západoevropském stavitelství byla užívána přibližně od počátku 70. let 19. století při některých specifických úkolech - u kaplí nových kongregací, nemocnic, charitativních zařízení, ale i v modifikované podobě v kaplích hřbitovních. Obojí ve středoevropském prostoru ztělesňují již kolem poloviny století stavby Theofila Hansena - kaple invalidovny ve Lvově a kaple evangelického hřbitova ve Vídni.²²⁾ Ve velkém měřítku jsou jako centrály na půdoryse

18) E. Neumann, *Kostel sv. Václava na Zderaze v Praze II. 1180 - 1929. Historická monografie*. Praha 1929, s. 34 - 35.

19) *Umělecké památky Čech (UPČ) 3*, Praha 1980, s. 196.

20) *UPČ 1, Praha 1977, s. 52; UPČ 4, Praha 1982, s. 134.*

21) Ke kostelu dosud v literatuře jen zmínky: M. Baláš, *Kulturní místopis Novojičínska*. Nový Jičín 1967, s. 73; J. Jurák, *Z katolické farní kroniky hodslavské*. In: sborník Palackého rodná obec, Hodslavice 1948, s. 171 - 173; B. Samek (ed.), *Umělecké památky Moravy a Slezska 1*, Praha 1994, s. 498.

22) Např. anglický architekt Edward Barry navrhl drobnou svatyni pro dětskou nemocnici v Great-Ormondstreet v Londýně (před 1876), J. Lisch projektoval podobnou kapli pro ženskou kongregaci „d' Association des Dames auxiliatrices“ v Paříži na Rue de la Barouillère (1873 - 1876) ad. Srv. L. Klasek (ed.), *Gebäude für kirchliche Zwecke. Grundriss-Vorbilder von Gebäuden aller Art*, Abth. XI, Leipzig, b.r. (asi 1889), s. 1331 - 1333, 1336 - 1338, 1524 - 1526. O

řeckého kříže budovány velké evangelické a katolické chrámy v německých zemích, využívající převážně gotiky. Erbovním dílem chrámového stavitelství 2. poloviny 19. století a zároveň raněkřesťanské inspirace novodobé chrámové architektury se stal Abadieho chrám Sacré-Coeur v Paříži ze 70. let jako prototyp chrámové stavby moderního velkoměsta, saturující potřeby velkého množství farníků a zároveň radikálně se prosazující v obraze města, proměněném zvýšenou hladinou zástavby, lesem komínů průmyslových závodů a dalších symbolů industriální éry. V nepoměrně menších rozměrech se pak s tímto typem setkáváme i ve střední Evropě při koncipování chrámových staveb v průmyslových městech na konci 19. století nejen v centrech, ale i na periferii - budiž připomenut ze vzdálenějšího okolí Hodslavic městský farní kostel v Ostravě - Přívoze, jehož projekt vypracoval přední rakouský architekt a teoretik urbanismu Camillo Sitte v neogotických formách. Ale ani on se nevyhnul variacím na dekor raněkřesťanské architektury, který uplatnil na sloupoví portiku. Aktuálnost centrálního typu pro středoevropský kontext potvrdil znovu na počátku 20. století Otto Wagner v kapli ústavu choromyslných ve Steinhofu u Vídně²³⁾ a ovlivnil své české a moravské žáky, mezi nimi Huberta Gessnera, autora kaple ústavu choromyslných v Kroměříži. Wagnerův chrám má charakteristické flankování západního průčelí dvěma věžicemi, resp. pylony, hodslavický kostel v tomto směru představuje pozměněný typ, kdy do západního průčelí, sevřeného nízkými věžicemi ukončenými báními z kamenných desek, je vetknuta vysoká hranolová věž, představující na úkor chybějící kopule v křížení lodí vlastní dominantu kostela. Podobně je řešeno průčelí kostela Neposkvrněného Početí Panny Marie na Křenové ulici v Brně, dílo Wagnerova žáka Franze Holíka z let 1910 - 1913, byť tento by se lišil podélnou lodí a „v duchu měšťanského stavitelství“²⁴⁾ novobarokním tvaroslovím. S Wagnerovou tvorbou spojuje Sochorův hodslavický chrám řada motivů jako jsou niky s plastikami na věži, tvary věžic, mohutné arkády, tvořící průčelí příčné lodí, ale i románský ústupkový portál. Zároveň při pátrání po motivaci snahy vyjádřit při všech moderních prvcích celkový starobylý výraz chrámu novorománskými a novogotický-

23) Více než artistní dílo Wagnerovo lze v souvislosti se Sochozem připomenout tvorbu jeho současníka Gustava von Neumanna (1856 - 1928), kombinujícího secesi s neorománským tvaroslovím, mj. autora klášterního kostela služebnic Nejsvětějšího Srdce Ježíšova (1904-1906). Renate Wagner-Rieger, *Wiens Architektur im 19. Jahrhundert*, Wien 1970, s. 241-242.

24) V. Stránecký, *Brněnské kostely*. Brno 1940, op. cit. s. 54.- J. Sedlák, *Vídeňská secese v Brně*. In: *Umění XXII*, 1974, s. 77, pozn. 27 a 28 na s. 78. Sedlák upozorňuje na „jistý byzantinizující ráz chrámů“ - myšleno Wagnerova chrámu ze Steinhofu a brněnského kostela na Křenové.

mi prvky nelze nevzpomenout na slova z pamětního listu, vydaného na počátku sbírek na nový kostel (25. 3. 1879). Oprávněnost záměru vystavět nový kostel je odvozována z představy, že římskokatolické (!) náboženství je zde čímsi autochtonním: „*Patrně jest ze starodávných památek, že svatě náboženství křesťanskokatolické od počátku v těchto obcích vládlo, a že záhy i farnost zde byla, během času ovšem veliké změny se tu udály, avšak až dosud velká část obyvatelů v Hodslavicích a skoro všichni v Hostašovicích přiznávají se k sv. náboženství svých dávných předků, ku sv. církvi římsko-katolické, a pevnou máme důvěru, že i potomci naši, věrní jsouce svým otcům, v tomto svatém náboženství své časné i věčné blaho vyhledávají budou.*“²⁵⁾

Snaha deklarovat prohloubení zbožnosti a bezprostřednější vztah mezi knězem a obcí věřících, která byla vyjádřena užitím prostorového typu, našla oporu i v patrociniu, které Künstler sám zvolil.²⁶⁾ Zasvěcení kostela Nejsvětějšímu Srdci Ježíšovu v evangelickém kraji podtrhlo jeho rekatolizační význam: aktuální a po vydání encykliky papeže Lva XIII. *Annum sacrum* z 25. května 1899, kterou „*zaslíbil všechny národy Srdci Ježíše Krista*“ frekventované patrocinium Nejsvětější Srdce Ježíšovo bylo jedním z nových akčních prostředků katolické církve, jimž se posilovala zbožnost lidu ve změněných podmínkách industriální a sekularizované společnosti, resp. v situaci - a to byl případ Hodslavic - hlubokých lokálních reformních tradic.²⁷⁾ Patrocinium (a jeho varianty) pak bylo vlastní velkým chrámovým novostavbám hluboko do 20. století v průmyslových centrech²⁸⁾ i početným kaplím nových kongregací, nemocnic a charitativních ústavů, uplatňováno tedy v situacích, kdy byla nově doceňována úloha katolické církve.

O zdůraznění hloubky křesťanské tradice šlo i při koncipování nástěnných maleb kostela a výběru jejich autora: dne 16. září 1913 adresuje

25) Viz pozn. 4.

26) Žádost konzistori zaslána 8. srpna 1906.

27) A. Srb, *Lev XII. Jeho život a působení náboženské, sociální a politické*, Praha 1901, 399-403, op. cit. s. 399. - K. Kempf S.J., *Die Heiligkeit der Kirche im 19. Jahrhundert. Ein Beitrag zur Apologie der Kirche*. Waldshut - Köln a.Rh. - Strassburg 1921, s.240 a 260-262. - *Lexikon für Theologie und Kirche* 4, Freiburg im Breisgau 1932, sloupec 1013-1014. - J. Kadlec, *Přehled českých církevních dějin* 2, Praha 1991, s. 225.

28) Např. Božského Srdce Ježíšova z roku 1910 v Brně-Husovicích (projekt K. H. Kepka), v Jablonci nad Nisou z roku 1930 (J. Zasche), v Hradci Králové kostel Božského Srdce Páně z let 1928 - 1930 (B. Sláma) coby chrám zbudovaný na památku padlých vojinů královéhradecké diecéze, nejproslulejší pak kostel Nejsvětějšího Srdce Páně v Praze na Vinohradech, postavený k 10. výročí Československé republiky v letech 1927 - 1932 (J. Plečnik) a řada dalších.

farář Künstler spolu s předsedou kostelního konkurenčního výboru Janem Kudělkou moravskému místodržitelství žádost o subvenci na výmalbu kostela, jejíž součástí byly „*v přiložené mapě tři kresby a tři malby - to jest plány na výzdobu zdejšího nově postaveného katolického farního kostela a k tomu dva archy rozpočtu...*“

Plány vyhotovil odborník všeobecně uznávaný *Frater Pantaleon Major* člen řádu benediktinského v Praze v *Emauzích*. *Rozpočty zhotovil ve formě živnostenské pod jeho vedení, architekt a stavitel Eduard Sochor.*“ Místodržitelství odpovědělo, „*že otázka subvence pro vymalování katol. farního kostela v Hodslavicích může býti řešena teprve, až se navrátí normální poměry*“ a kresby si ponechalo.²⁹⁾ Výmalba kněžiště byla provedena ale až roku 1935. I tak měl možnost se zde představit ateliér Jaroslava (Pantaleona) Majora, významného představitele církevní malby,³⁰⁾ jak se uvažovalo již před více než dvaceti lety. Malba v intencích beuronského stylu využívala lineární stylizace figur i předmětů a silný ornamentální akcent upomínající na starokřesťanskou inspiraci. Ve shodě s níž rovněž využívala pestrých barev, zlata a stříbra. Loď byla dekorována ornamentální malbou s námětem glorifikace svatého kříže a figurami církevních otců sv. Řehoře Velikého, sv. Ambrože, sv. Augustina a sv. Jeronýma. Ikonografický program vyvrcholil malbou v apsidě (uvažovalo se i o mozaice), kde zaujal po vzoru starokřesťanských chrámů své místo trůnící Kristus, ve shodě s patrociniem ukazující své srdce v trnové koruně s krůpěmi krve a vyrůstajícím křížem spolu se zeměkoulí, symbolem světa, kterému poskytuje svou milost. Krista následovali sv. Petr a Pavel, sv. Ignác z Loyloy, sv. František Saleský³¹⁾ a dva andělé. Z nebeských mračen boží ruka ukazuje na Krista: „*To je Syn můj milý, v něm se mi zalíbilo.*“ Dolní část výjevu vyplňuje rozlévající se pramen živé vody. V prostoru za oltářem byly umístěny obrazy kříže s trnovou korunou a heslem „*Svatý, svatý, svatý*“, symbol Nejsvětější Trojice, řecké alfa a

29) SOKA Nový Jičín, fond Římskokatolický farní úřad Hodslavice, inv. č. 52, sign. Ia - Nový farní kostel (1906 - 1928).

30) *Masarykův slovník naučný* 4, Praha 1929, s. 680; Toman (cit. v pozn. 15), sv. 2, s. 64; A. Filip, *Beuronská umělecká škola*. In: Nová encyklopedie českého výtvarného umění, Praha 1995, s. 66. Jaroslav (Pantaleon) Major (1869 - 1936), český malíř a architekt, restaurátor fresek a církevních obrazů, byl v původní tvorbě zákem beuronské malířské školy a jejího vůdčího představitele Desideria Lenze. Účastnil se výzdoby Monte Cassina v Itálii, kostela benediktinek u sv. Gabriela v Praze - Smíchově, podílel se na výzdobě dalších kostelů v českých zemích (Ronov u Čáslavi aj.).

31) Sv. František Saleský (1567 - 1622), od 1612 biskup ženevského biskupství se sídlem v Annecy, usiloval o konvertování evangeliků ve své diecézi - zařazení tohoto světce do výjevu je zřejmou reakcí na místní poměry.

omega a symboly čtyř evangelistů.³²⁾

V úhrnu je římskokatolický farní kostel Nejsvětějšího Srdce Ježíšova v Hodslavicích významná, neprávem opomíjená stavba, která zasluhuje naši pozornost. Tím spíše, že dosud nebyla prohlášena kulturní památkou.

32) Za provedení dekorace interiéru bylo ateliéru Pantaleona Majora zapláceno 42.275,60 Kč, hrazených z milodarů. Jurák (cit. v pozn. 8), s.172 - 173.

Hospodaření Jana z Žerotína a komorního velkostatku města Nového Jičína podle urbářů z let 1558 a 1558 - 1574

Jiří Jurok

Žerotínové a komorní město Nový Jičín

Prodej novojičínsko-štramberského panství Janem z Žerotína a vykoupení se Nového Jičína z poddanství téže vrchnosti v roce 1558 nám umožňují nahlédnout s pomocí zachovaných pramenů a především dále dvou zkoumaných urbářů do přelomového okamžiku nahrazení šlechtické moci městskou a panovnickou.¹⁾ Prodej rozsáhlého novojičínsko-štramberského panství v roce 1558 naznačuje finanční obtíže jedné z větví Žerotínů a vzmach hospodářského postavení bývalého poddanského města Nového Jičína.²⁾ Samozřejmě se zde vynořují otázky, zda šlo o nahodilý prodej, důsledky nákladné reprezentace a přepjatého úvěru, či svědectví špatného hospodaření novojičínských Žerotínů? Zda za získáním postavení komorního města stál opravdu hospodářský rozvoj převážně soukenického města nebo politické zájmy panovníka? A především lze zde na tomto příkladě srovnat hospodářský systém šlechtického rodu Žerotínů a komorního města Nového Jičína?³⁾

1) Potřebnou faktografii shrnují knihy: J. Beck, *Geschichte der Stadt Neutitschein (Nový Jičín) und deren Umgebung*, Nový Jičín 1854, s. 121 - 122, 147 - 149; P. Ziegler, *Vom Neu-Titscheiner Stadtarchiv*, Nový Jičín 1937 - 1938, s. 151 - 156, 156 - 167; týž, *Wirtschaftsgeschichte der Stadt Neutitschein*, I, *Die Schankbürger*, Vídeň 1981, s. 15 - 16, 50 an.; II, *Die Tuchmacher*, Vídeň 1983, s. 18 - 19 an.; III, *Die Tuchmacher*, Vídeň 1989.

2) K obecným hospodářským trendům F. Matějka, *Feudální velkostatek a poddaný na Moravě s přihlédnutím k přilehlému území Slezska a Polska*, Praha 1963, s. 5, 75 an.; J. Válka, *Hospodářská politika feudálního velkostatku na předběllohorské Moravě*, Opera Universitatis Purkynianae Brunensis, Facultas philosophica, 82, Praha 1962, s. 10 an.; J. Petráň, *Zemědělská výroba v Čechách v druhé polovině 16. a počátkem 17. století*, AUC, Philosophica et Historica, Praha 1964, s.137 an.

3) V. Ledvinka, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předběllohorských Čechách. Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560 - 1596*, Praha 1985, s.

Podívejme se nejprve na historii rodu Žerotínů na Novém Jičíně. Byl to zakladatel moci všech Žerotínů Jan starší ze Žerotína na Fulneku (zemř. roku 1500) a definitivně potom jeho pět synů Jan, Viktorin, Jiří, Bartoloměj a Bernard (později ještě Petr), kteří v roce 1500 od Jana z Kunovic koupili panství Starý Jičín s městem Novým Jičínem.⁴⁾ Po smrti Jiřího z Žerotína v roce 1507 došlo k dvojmu rozdělení původního nedílu v letech 1508 a 1513: panství Starý Jičín připadlo Viktorinovi, panství Strážnice Janovi a Bartolomějovi a panství Fulnek Bernardovi z Žerotína.⁵⁾ V roce 1523 Lacek z Hustopeč prodal panství Štrambersk Bernardu mladšímu z Žerotína na Fulneku, čímž se štramberské panství dostalo do komplexu žerotínských statků.⁶⁾ Po smrti Viktorína z Žerotína (zanechal bohatou pozůstalost a četné aktivní dlužný úpisy) v roce 1529 držel krátce do roku 1532 panství Starý Jičín Bernard z Žerotína.

V roce 1533 došlo k nejvýznamnějšímu přerozdělení zdejších žerotínských statků, kdy po bezdětném Bernardu z Žerotína dědili jeho synovci Bedřich a Vilém (synové Petra z Žerotína). Bedřich z Žerotína dostal panství Štrambersk a město Nový Jičín s vesnicemi Šenovem a Bernarticemi a Vilém z Žerotína většinu panství Starý Jičín se statkem Hustopečemi nad Bečvou a biskupskými lény Kunčicemi, Zámrsky, Kamencem a Špičkami.⁷⁾ Kromě svárlivého Viktorína byli to právě tito Žerotínové, kteří prosluli svými spory o statky, lesy, louky, poddané, šenkování piva i procesí na Kotouč. Právě Bedřich z Žerotína se zapsal jako cestovatel do Německa a Francie a od roku 1539 jako stavitel renesančního zámku v Novém Jičíně, čímž zřejmě stál u počátku zadlužení novojičínských Žerotínů. Naopak Vilém z Žerotína na Starém Jičíně neinvestoval do své reprezentace, ale nákupu nových statků. Již v roce 1542 k výše zmíněným biskupským lénům držel ještě léna Němčice, Komárovice, Horní a Dolní Těšice, díl města Kelče a polovinu Kladerub. V roce 1548 po vypuknutí krize pernštejského majetku skoupil od Pernštejnů panství Valašské Meziříčí a Rožnov.⁸⁾ Po jeho smrti asi roku

9, 23 an.: Týž. *Feudální velkostatek a poddanská města v předběllohorských Čechách*, in: sborník Česká města v 16. - 18. století, Práce Historického ústavu ČAV, Opera institutí historici Pragae, Řada C - Miscellanea Sv. 5, Praha 1991, s. 95 - 120, J. Jurok, *Regionální vývoj sociální a majetkové struktury českých stavů v l. 1557-1620*, Economic history - Hospodářské dějiny, 21, 1995, s. 29 - 116, týž. *Reprezentativní funkce renesanční architektury a magnátské a aristokratické rody v předběllohorských Čechách a na Moravě (1526 - 1620)*, Universitas Ostraviensis Acta facultatis philosophicae - Historica, 2, 1994, s. 49 - 68.

4) Moravské zemské desky 1480 - 1566, II, Kraj Olomoucký, Brno 1947, vyd. František Matějka, (dále DZO), s. 132, č. 120.

5) A. Turek, *Hrad a panství Starý Jičín*, Nový Jičín 1978, s. 35 an.

6) DZO, II, s. 271, č. 50, (Zápis až z 26.6.1531, Olomouc).

7) A. Turek, *Hrad a panství*, s. 37 an. Viktorínova pozůstalost byla po roce 1529 oceněna takto: panství Starý Jičín s Hustopečemi na 50 000 kop gr., dlužní úpisy a klenoty po 10 000 kopách gr., svršky na 1 000 kop. gr. a zastavený žilinský

1549 vlastnili všechna jeho panství nedílně jeho synové Jan, Karel a Bernard. Po smrti Jana staršího z Žerotína roku 1558 držel od roku 1561 panství Starý Jičín s Hustopečemi a biskupskými lény Karel mladší z Žerotína a panství Valašské Meziříčí a Rožnov Bernard z Žerotína (zakladatel meziříčské větve Žerotínů).⁹⁾ Naopak syn Bedřicha z Žerotína na Novém Jičíně Jan mladší z Žerotína se musel z Nového Jičína v roce 1558 vyprodat a přesídlil na nedávno skoupené jihomoravské statky Náměšť nad Oslavou a Rosice, čímž se stal zakladatelem náměšťské větve Žerotínů.¹⁰⁾ Jeho syn Karel starší z Žerotína, narozený v roce 1564 v Brandýse nad Orlicí, se stal nejvýznamnější a nejslavnější osobností ze všech Žerotínů.

Stejně jako páni z Kravař tak i páni z Žerotína započali svůj majetkový vzestup na severovýchodní Moravě a dokonce téměř na totožných statcích (Fulnek, Starý Jičín, Štrambersk, Valašské Meziříčí a Rožnov). Na rozdíl od pánů z Kravař písčicích se po Kravařích na Opavsku, pocházeli Žerotínové z Žerotína na Olomoucku.¹¹⁾ Ze čtyř generací (včetně Jana z Žerotína na Fulneku zemř. roku 1500) vládnoucích na Starém a Novém Jičíně se zvláště druhá a třetí generace vyznamenala četnými majetkovými a jinými spory, takže téměř nic nenavzdčovalo příchodu tak světlých osobností jako byli Karel starší z Žerotína a Ladislav Velen z Žerotína.

Město Nový Jičín s městečkem Štramberskem a se všemi vesnicemi panství neuznalo 14. července 1558 smlouvu o prodeji panství Janem z Žerotína Janu Kropáčovi z Nevědomí na Hranicích z 5. července 1558 a vymohlo si na císaři Ferdinandovi I. 20. července 1558 revers o vzetí do panovníkovy ochrany. Císař se téhož 20. července obrátil na obě strany Jana z Žerotína a Jana Kropáče z Nevědomí o zrušení smlouvy a na moravského podkomořího se žádostí o pomoc novojičínským při shánění peněz. 20. října 1558 pověřil Ferdinand I. moravského podkomořího Přemka z Víckova převzetím novojičínsko-štramberského panství, ale ukazovalo se, že novojičínští nevyplatí celou sumu 19 500 kop gr. čes. nebo 39 000 zl. (či tolarů) a uvažovalo se proto o odprodeji části panství nebo jeho zástavě. Nicméně 8.12. a 25.12.1558 císař odmítl povolit odprodej či zástavu části panství a nařídil moravskému podkomořímu, aby do Sv. Jiří 1559 sehnal půjčkami pro císaře nebo Nový Jičín potřebné částky peněz.¹²⁾

dvůr od panství Štrambersk na 2 000 kop gr., tamtéž, s. 113 - 114, pozn. 204.

8) Tamtéž, s. 38 - 40; týž. *Spory mezi Vilémem a Bedřichem ze Žerotína, Kravařsko*, IV, s. 4 - 5, 48 - 50; DZO II, s. 354, č. 188 (pro panství Rožnov s Krásnem).

9) Týž. *Hrad a panství*, s. 41 an.

10) J. Beck, cit. práce, s. 120 - 122, 147 - 149.

11) J. Pilnáček, *Staromoravští rodové*, Vídeň 1930, s. 383, 452.

12) Státní ústřední archiv Praha, f. Česká dvorská komora, spisy IV, 167 Nový Jičín, fol. 4a; Registra sněmův a instrukcí, 62, fol. 17b (20.7.1558), 33b

11.3.1559, kdy bylo zřejmé že se z dlužných 19 000 zl. podařilo podkomořímu sehnat v jiných moravských městech pouze 12 500 zl., obracel se Ferdinand I. na arciknížete Ferdinanda, aby u Jana z Žerotína vyjednal roční lhůtu na 6 500 zl. Doplatek 6 500 zl. Nový Jičín Janu z Žerotína zaplatil před 7. říjnem 1559, přesto Jan Kropáč z Nevědomí žaloval Jana z Žerotína z porušení kupní smlouvy na moravském zemském soudě ještě 11. května a 20. června 1560.¹³⁾ Nicméně Nový Jičín se značně zadlužil a proto již 22. února 1560 Ferdinand I. městu odpustil na dvě léta berně, posudné a komorní plat a rovněž 10.5.1562 na dva roky. Odjinud se dovídáme, že berně, posudné a šacunky neplatil Nový Jičín do r. 1574 a komorní plat (600 zl. ročně) do r. 1578, kdy město dlužilo stále 7 000 zl.¹⁴⁾

Při dalších jednáních při přejímání panství udělil císař Ferdinand I. svému komornímu městu Novému Jičínu zvláště ve dnech 22. a 26. února 1560 celou řadu privilegií o nedloučení města od komorního majetku (jediné z 22.2.1560), potvrzení všech starých privilegií města, že město nebude nikdy zastavováno, potvrzení privilegia Jana z Žerotína na šenkovní domy a hostince a o udělení čtvrtého výročního trhu na Sv. Vavřince, dalšího týdenního trhu v sobotu a nuceného odběru novojičínského piva na panství.¹⁵⁾ Město poté dosáhlo téměř všech svých požadavků - udělení olomouckého městského práva 10.5.1562, vyhnání židovské obce z Nového Jičína 11.5.1562 a vyhnání rómského obyvatelstva před rokem 1579.¹⁶⁾ Město si počínalo zcela samostatně a s bezohledností, která dřívějším bratrským vrchnostem z rodu Žerotínů byla neznámá. Pro bývalé šlechtické vrchnosti totiž novojičínské Židé představovali jednu z položek příjmů, zatímco pro novojičínské měšťany naopak obchodní konkurenci.

Situaci navíc zosťvovaly téměř neustávající konflikty města s okolní šlechtou. Jan Kropáč z Nevědomí a na Hranicích se dlouho nechtěl vzdát

(5.8.1558), 41b - 42a (9.9.1558), 44b (12.9.1558), 55b - 56a (20.10.1558), 78 ab (8.12. a 25.12.1558).

13) SÚA Praha, Registra 62, fol. 115a (11.3.1559), 163b (7.10.1559), 251a (11.5.1560), 266b (20.6.1560).

14) SÚA Praha, Registra 62, fol. 218ab, Reg. 50, fol. 217a - 218a, (22.2.1560), Reg. 65, fol. 104a - 105a, (10.5.1562, olomoucké právo, 11.5.1562, vyhnání Židů), ČDK, spisy IV, 167, N. Jičín, fol. 10 ab, 21a - 25b (1574 a 1578).

15) SÚA Praha, f. Salbuchy, inv. č. 287, fol. 3a - 3b, 4a - 5a, 5b; Moravský zemský archiv Brno, f. Nová sbírka G 2, sign. 356/4 (potvrzení o neodloučení, potvrzení 45 šenkovních domů) . sign. 356/7 (potvrzení všech privilegií, potvrzení 45 šenkovních domů); J. Beck, cit. práce, s. 147 - 149, 224; P. Ziegler, *Vom Neu-Titscheiner*, s. 151 an., 171; B. Bretholz, *Archivalien zur Stadtgeschichte Neu-Titschein im mährischen Landesarchiv*, Kuhländler Heimatfest in Neu-Titschein, 1927, s. 50. Nověji J. Jurok, *Nález privilegií města Nového Jičína z let 1373 a 1560 ve vidimusu z roku 1604 a jejich edice*. Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, 51, 1997, s. 25 - 26, s edicí privilegia z 26. 2. 1560 na s. 31 - 34.

16) MZA Brno, f. Bočkova sbírka G 1, sign. 9 296. 11. 5. 1562. (opis o vyhnání Židů); J. Beck, cit. práce, s. 149 an.; P. Ziegler, *Vom Neu-Titscheiner*, s. 171 - 172; B. Bretholz, *Archivalien zur Stadtgeschichte Neu-Titschein im*

kupní smlouvy na panství a pokoušel se kromě r. 1560 ještě v letech 1570 - 1571 zvrátit převzetí panství panovníkem a jeho komorním městem Novým Jičínem, stejně jako Jan z Žerotína ještě v letech 1573 a 1577 odmítal vložit kupní smlouvu s městem do moravských zemských desk.¹⁷⁾ Karel z Žerotína na Starém Jičíně si v letech 1570 - 1579 činil nároky na trať Rolice v části vesnice Bernartice, ačkoliv patřila k novojičínsko-štramberskému panství.¹⁸⁾ Albrecht mladší Sedlnický z Choltic a na Bartošovicích dokonce vnesl 14.8 a 18.10.1579 dalekosáhlý nárok na novojičínský zámek a výnos komorního platu 600 tolarů z Nového Jičína (z důvodu zadlužení města?) a opětně v roce 1590 na komorní plat 600 tolarů a právo lovu na novojičínském panství.¹⁹⁾ Neméně nebezpečné pro protestantské měšťany Nového Jičína byly záměry olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského získat novojičínsko-štramberské panství směnou za české statky olomouckého biskupství ve východních Čechách v letech 1570 - 1571.²⁰⁾ Pravděpodobně sebezáchovnou obranou města před útoky okolní šlechty byl prosazený požadavek města zakazující zřizování svobodných domů v Novém Jičíně a objevující se ve schválených privilegiích města z 26. února 1560, 18. února 1567, 11. srpna 1604 a 14. června 1610.²¹⁾ Kromě toho vedli novojičínské měšťané v letech 1579 - 1613 dlouholetý hospodářský a právní spor o odběr novojičínského piva, o hrdelní právo apod. s druhým městem na panství - se Štramberkem.²²⁾ Vrcholná etapa dějin komorního a nakrátko královského města od roku 1620, údajně pod nadvládou právovárečného patriciátu, ovšem se silnými soukenickými vrstvami obyvatelstva skončila v roce 1624, kdy město připadlo pobělohorskou konfiskací jezuitskému konviktu v Olomouci.²³⁾

Výpověď urbářů z let 1558 a 1558 - 1574

Dva zachované urbáře novojičínsko-štramberského panství z přelomového období let 1558 a 1558 - 1574 dovolují srovnat hospodářské poměry za posledních Žerotínů a za komorního velkostatku města

mährischen Landesarchiv, s. 50 - 51.

17) P. Ziegler, *Vom Neu-Titscheiner*, s. 166, 156.

18) A. Turek, *Hrad a panství*, s. 42 - 43; P. Ziegler, *Vom Neu-Titscheiner*, s. 152.

19) P. Ziegler, *Vom Neu-Titscheiner*, s. 158 - 160.

20) Tamtéž, s. 167 - 171.

21) SÚA Praha, f. Salbuchy, inv. č. 287, fol. 3a - 3b (26. 2. 1560), 272a - 273b (18. 2. 1567), inv. č. 15, fol. 401b - 403b (11. 8. 1604); MZA Brno, f. Nová sbírka G 2, sign. 356/4 (11. 2. 1567 - s odlišnou datací, 11. 8. 1604, 14. 6. 1610 - opisy); B. Bretholz, cit. studie, s. 51; J. Jurok, *Nález privilegií města Nového Jičína z let 1373 a 1560 ve vidimusu z roku 1604 a jejich edice*, zvl. s. 25 - 26, 31 an.

22) J. Jurok, *Nejstarší dějiny Štramberka*, VSONJ, 33, 1984, s. 1 - 12.

23) P. Ziegler, *Wirtschaftsgeschichte der Stadt*, I, s. 50 an.

Nového Jičína. Urbáře jsou označeny dobově rozdílně: první německy a na posledním foliu 58b "Der Hers/ch/afft New Titschein und Stramberg Register, wievi/e/l jährlchs Einkombes darau3 ervolgt" a druhý česky na prvním foliu 59a "Rejstra správní panství novojičínského a panství štramberského, co důchoduov stálých každého roku vychází, jakž jeden každý člověk zejména s platem svým znamenán a zapsán j/es/t. Těž také i jiní všelijací běžní důchodové, počítajíc za jeden zlatý třiceti groši a za groš sedm peněz bílých." Oba urbáře či registra jsou uložena ve společném obalu s nadsísem "Nro. 9 Die Herrs/ch/afft Stramberg betreffendes Urbarium, Neu Titschein in Mähren".²⁴⁾ Údaje z prvního urbáře o městě Nový Jičín zřejmě poprvé využil P. Ziegler.²⁵⁾ Stručný diplomatický a historický popis obou urbářů a jejich dataci do let 1558 a 1564 - 1570 provedl A. Turek.²⁶⁾ V souvislosti se složitou otázkou archivní provenience obou urbářů upřesnil okolnosti vzniku a datace obou urbářů či důchodních register do let 1558 a 1558 - 1574 K. Beránek.²⁷⁾

První z urbářů či register zřejmě nechal sepsat Jan z Žerotína před prodejem panství kvůli odpovídajícímu ocenění velkostatku, možná ale i česká komora ještě v době jednání o prodeji v roce 1558. Doslvedčuje to jak zahrnutí celého poddanského města Nového Jičína se všemi platy a poplatky, tak zahrnutí židovské obce města, která byla z města vyhnána na základě privilegia z 11. května 1562 (datum ante quem).²⁸⁾ Upřesnění datace nabízí dochovaný list císaře Ferdinanda I. moravskému podkomořímu z 11. března 1559. Z něho se dovídáme, že císař si vyžádal důchodní registra panství Nový Jičín - tzn. asi za rok 1558 "ne proto, že bychom poddaným týchž zboží co odjítí chtěli, toliko aby chom v ně nahlídnouti a o těch duochodech vědomost jmíti ráčili..." V příštím listě císař příjem register potvrdil "Registra duochodov zboží novojičínského a štramberského, kteréž jsi nám odeslal, jsme přijíti a psaní Tvému nám při tom učiněnému vyzrozuměti ráčili..."²⁹⁾ Důchodní registra tak zachycují

24) SÚA Praha, f. Urbáře, odhady a inventáře. UR - Morava. inv. č. 107. Jičín Nový - Štramberk. urbáře panství novojičínsko-štramberského z let 1558 a 1558 - 1574, zde zpracováno podle Zemský archiv Opava, f. sbírka přepisů a fotokopii, urbář panství novojičínsko-štramberského z roku 1558. inv. č. 395. fol. 1a - 58b. urbář panství novojičínsko-štramberského z let 1564 - 1570 (správně z let 1558 - 1574), inv. č. 396. fol. 59a - 129a. V závorkách rozvádím zkratky, nejisté čtení a přepis římských číslovek.

25) P. Ziegler, *Zur Geschichte der Stadt Neutitschein im 16. Jahrhundert*, Neutitscheiner Wochenblatt, asi z let 1930 - 1938.

26) A. Turek, *Soupis urbářů Ostravského kraje*, Opava 1959, s. 70.

27) K. Beránek, *Příspěvek k scelování fondů. (K původu urbářů panství Nový Jičín - Štramberk ve Státním ústředním archivu v Praze)*. Brněnský archivní věstník. 1958, č. 3, s. 18 - 23. Děkuji dr. Jaroslavě Břichové za upozornění na tento důležitý článek pro bližší určení a dataci obou urbářů.

28) ZA Opava, f. sbírka přepisů. inv. č. 395. fol. 3a - 6a. zvláště fol. 3ab; o privilegii z 11. 5. 1562 B. Bretholz, cit. studie, s. 50.

skutečný stav příjmů a vydání v r. 1558 a tím mohou být dokonce přesnější než klasický urbář. Registra byla podle K. Beránka opsána pro královskou kancelář a předána do české komory "Nejprve přepsati a při kanceláři připsi toho schovati. Ad camera.", pravděpodobně šlo o opis originálu, čemuž nasvědčuje jedna písařská ruka a otisk tří pečetí na posledním foliu 58b, zřejmě znak průkaznosti.³⁰⁾ V pražském archivu jsou dosvědčena nejméně od let 1666 - 1668.³¹⁾

Druhý z urbářů většinou neurčitě datovaného do let 1564 - 1570 nechala sepsat buď česká královská komora nebo samotná správa města Nového Jičína, neboť zde již nenacházíme zahrnutí novojičínských měšťanů do stavu všech poddaných, u většiny vesnic panství shledáváme vyšší počty osedlých a ojedinele zjišťujeme odkazy na pozdější úpravy platů z pasek z Černého lesa ve Štramberku z roku 1560 (datum post quem).³²⁾ Rozhodující upřesnění datace zde přinesl K. Beránek, který našel v listě moravského podkomoří Mikuláše z Hrádku z 21. února 1579 opsanou žádost novojičínských o prominutí komorního platu 600 zl. za rok 1578 a k tomu vyjádření o předání druhých důchodních register v roce 1574: " LP. 1574 v Vídni výtah důchodních register, co tento statek novojičínský a štramberský s jeho se vším příslušenstvím vynáší a jakými užitky neb důchody k rukám Jich milostí králů českých a markrabuov moravských od této obci veplácen jest a při tom i počet, což se téhož statku počnouc hned po postupování téhož statku ku komoře JM císaři Ferdinandovi až do léta 1573 užívalo a nač dotyčné důchody zase obrácené a vydání jsou".³³⁾ Ačkoliv údaje popisu druhého urbáře naznačují rozsah za léta 1558 - 1574, ve vlastním prameni shledáváme příjmy a výdaje v rámci jednoho účetního roku (jde zřejmě o předepsané údaje, nikoliv skutečné?)

Porovnejme si nyní postupně z několika hledisek oba urbáře a především rozeberme vývoj novojičínsko-štramberského panství v tomto období 1558 a 1558 - 1574.³⁴⁾ První srovnávací kritérium nabízí již uvedený rozdíl ve velikosti jednotlivých měst a vsí podle zapsaných osedlých.

29) SÚA Praha, f. Registra 62, fol. 116a, 147b.

30) K. Beránek, *Příspěvek k scelování fondů*, s. 21. Citace ze ZA Opava, sbírka přepisů, inv. č. 395, fol. 58b.

31) SÚA Praha, Komorní knihy 1783, fol. 279. No. 38, inventář archivu České expedice České komory v Praze.

32) ZA Opava, f. sbírka přepisů, inv. č. 396. zvláště fol. 62a.

33) SÚA Praha, ČDK. IV. 167. N. Jičín. fol. 21a - 25; K. Beránek, *Příspěvek k scelování fondů*, s. 22.

34) ZA Opava, f. sbír. přepisů. inv. č. 395. fol. 1a - 58b, inv. č. 396. fol. 59a - 129b.

35) Tamtéž, f. sbír. přep.. inv. č. 395. fol. 3a, 6a, 13a, 18a, 24a, 30a, 36a, 38a, 44a, 52a, 56a, inv. č. 396. 60a, 67b, 73a, 83a, 89a, 93a, 97a, 101a, 109a, 123a, jinde nefol.

Tabulka I.³⁵⁾

Porovnání velikosti měst a vesnic podle počtu osedlých na velkostatku
Nový Jičín - Štramberk v letech 1558 a 1558 - 1574

Města a vesnice	Počet osedlých	
	v urbáři z roku 1558	v urbáři z let 1558 - 1574
Nový Jičín	277	
Šenov	56	56
Libhošť	28	28
Bernartice	33	36
Bludovice	24	25
Žilina	37	45
Životice	28	30
Štramberk	29	29
Tamovice	4	4
Mořkov	18	18
Hodslavice	15	14
Rohlina	12	13
Veřmířovice (Veřovice)	25	26
Celkem	586	324
<i>Po připočtení Nového Jičína v l. 1558 - 1574</i>		<i>601</i>

Ačkoli při prvním pohledu v druhém mladším urbáři je zaznamenáno méně a to pouze 324 osedlých, rozdíl se vysvětlí právě nezahrnutím měšťanů Nového Jičína. Při předpokládaném stejném počtu osedlých v Novém Jičíně i o několik let později - tj. 277 osedlých naopak dosáhneme o něco vyššího počtu osedlých na celém panství a to 601 oproti 586. Z celkových 13 lokalit po vynechání těžko srovnatelného Nového Jičína u 6 zjišťujeme nárůst počtu osedlých (nejvíce u Žiliny o 8 osedlých), u 5 stejný stav a pouze u jediné lokality snížení počtu osedlých (Hodslavice o 1 osedlý). Navíc např. ve Štramberku oproti 5 poustkám v r. 1558 přibyli později 4 chalupníci, a tak i jinde v Šenově 15 chalupníků ve staveních, v Libhošti 8 chalupníků, v Bernarticích 4, v Žilině 7, v Životicích 4, v Mořkově 3, v Hodslavicích 4 a Veřovicích 2 a tamtéž 6 zahradníků.³⁶⁾ To by právě odpovídalo časové vzdálenosti obou urbářů o několik let. Celkově lze panství Nový Jičín - Štramberk označit jako velký šlechtický

36) Tamtéž. inv. č. 395. fol. 18a, inv. č. 396. fol. 101a (Žilina). inv. č. 395. fol. 36a, inv. č. 396. fol. 93a (Hodslavice), dále inv. č. 395. fol. 6a, 30a, 44a, 52a, 56a, inv. č. 396. nefol., fol. 60a, 83a, 67b, 73a (Šenov, Štramberk, Mořkov, Libhošť a Tamovice). K poustkám a chalupníkům inv. č. 395. fol. 30b, inv. č. 396. fol. 60a, dále nefol., 67b, 123a, 101a, 89a, 83a, 93a, 26a.

a později komorní velkostatek s vysokým podílem městského obyvatelstva (306 ze 586 a později asi 306 z 601 osedlých). S více než 50% (52,2% a 50,9%) městského obyvatelstva a 2 městy na panství šlo zřejmě o neobvyklý typ statku, značně silně urbanizovaného a s rozsáhlou řemeslnou výrobou a obchodem. Dokonce jako značně urbanizovaný můžeme označit již původní statek Starý Jičín s městem Novým Jičínem před r. 1533, kdy v l. 1516 - 1517 podle olomouckého berního rejstříku mělo 264 osedlých bez uvedení města Nového Jičína. Po připočtení N. Jičína s asi 240 měšťany by městský podíl tehdy činil necelých 50%, což by na šlechtickém panství bylo něco zcela neobvyklého.³⁷⁾ Například panství Jindřichův Hradec pánů z Hradce v r. 1613 vykazovalo 39,5% městského obyvatelstva (včetně městeček) a panství Telč pánů z Hradce v r. 1589 mírně přes 30%, což bylo ze známých šlechtických panství nejvíce, na dominiu Rožmberků, jihočeských panství Švamberků a Šternberků, ale i východočeských Smiřických a Trčků se podíl měšťanů pohyboval sotva okolo 20%, na panství Hluboká na necelých 15%.³⁸⁾ Pokud se ovšem město Nový Jičín chovalo jako vrchnost, potom 324 osedlých v l. 1558 - 1574 zařazovalo panství pouze ke středně velkým velkostatkům.

V roce 1619 podle moravského berního rejstříku přiznávalo komorní město Nový Jičín na svém panství 578 poddaných a předměšťanů, domů ve městech 126 a daňově přispívalo na postavení 3 zbrojních koňů. Ačkoliv se Nový Jičín svým postavením řadil na Moravě až za 6 královských měst, přesto velikostí svého městského velkostatku představoval čtvrté největší městské panství po Olomouci s 1 562 poddanými či osedlými, Jihlavě s 593 poddanými a Brně s 585 poddanými.³⁹⁾

Více nám napoví srovnání výše a struktury příjmů vrchnosti v letech 1558 a 1558 - 1574. Předznamenávám, že v urbáři z roku 1558 se počítá na kopy a v urbáři z let 1558 - 1574 na zlaté, převádím tedy na zlaté (1 kopa gr. - 2 zl. mor., tento převod potvrzen přímo v prameni na fol. 64a), stejně jako dopočítávám celkové součty platu stálého a celkové součty příjmů stálých i běžných. Kromě dopočítaných údajů přitom vycházím ze

37) J. Radimský, *Berňová registra moravská v l. pol. 16. stol.*, ČMM, 76, 1957, s. 300, 336.

38) V. Ledvinka, *Feudální velkostatek a poddanská města v předbělohorských Čechách*, in: *Česká města v 16. - 18. století*, s. 106, s. 115, pozn. 23, 24.

39) F. Hrubý, *Moravská šlechta r. 1619, její jmění a náboženské vyznání*, ČMM, 46, 1922, s. 155.

40) ZA Opava, f. sbír. prep., inv. č. 395, fol. 28a, 57a, fol. 128b. Součty stálého platu celkem, obou částí panství a celkový součet v r. 1558, jakož i převod kop na zlaté jsou našimi výpočty.

41) Tamtéž. inv. č. 395. fol. 28a, 57a. K následujícím poměrům režijního a rentovního hospodaření srv. J. Petráň, *Zemědělská výroba*, s. 159 - 161, kde o podílu režijního hospodářství na různých velkostatech v Čechách od 30 do 95%.

součtů a zařazení do rubrik samotného pramene.

Tabulka 2⁴⁰⁾

Porovnání výše a struktury příjmů vrchnosti z panství Nový Jičín - Štramberk v letech 1558 a 1558 - 1574

v urbáři roku 1558		
	<i>část Nový Jičín</i>	<i>část Štramberk</i>
stálý plat peněžitý	316 kop 14 gr. 1 d. (632 zl. 14 gr. 1 d.)	92 kop 46 gr. 1 d. (185 zl. 16 gr. 1 d.)
stálý plat za naturálie	26 kop 9 gr. (52 zl. 9 gr.)	11 kop 49 gr. 3,5 d. (23 zl. 19 gr. 3,5 d.)
stálý plat celkem	342 kop 23 gr. 1 d. (684 zl. 23 gr. 1 d.)	104 kop 35 gr. 4,5 d. (209 zl. 5 gr. 4,5 d.)
běžný plat	255 kop gr. (510 zl.)	181 kop (362 zl.)
celkem	597 kop 23 gr. 1 d. (1194 zl. 23 gr. 1 d.)	285 kop 35 gr. 4,5 d. (571 zl. 5 gr. 4,5 d.)
<i>celé panství Nový Jičín - Štramberk</i>		
stálý plat peněžitý	409 kop 2 d. (818 zl. 2 d.)	
stálý plat za naturálie	37 kop 58 gr. 3,5 d. (75 zl. 28 gr. 3,5 d.)	
stálý plat celkem	446 kop 58 gr. 5,5 d. (893 zl. 28 gr. 5,5 d.)	
běžný plat	436 kop (872 zl.)	
celkem	882 kop 58 gr. 5,5 d. (1765 zl. 28 gr. 5,5 d.)	
v urbáři z let 1558 - 1574		
<i>celé panství Nový Jičín - Štramberk</i>		
stálý plat peněžitý	500 zl. (z města Nového Jičína)	
stálý plat za naturálie	572 zl. 6 gr. 2,5 d.	
stálý plat celkem	1072 zl. 6 gr. 2,5 d.	
běžný plat i s auffanky za rychty	1495 zl. 1 gr.	
celkem	2567 zl. 7 gr. 2,5 d.	

I když některé položky nejsou přímo srovnatelné, pokusíme se o shrnutí tabulky 2. V roce 1558 byly ještě uvedeny částky zvlášť za část novojičínskou a část štramborskou. I když novojičínská část obsahovala pouze město Nový Jičín a dvě vesnice Šenov a Žilinu, odevzdávala ve stálém platu peněžitém více než trojnásobek, ve stálém platu za naturálie (slepice, husy, vejce, plece a ospy) více než dvojnásobek a celkem ve stálém platu (po našem součtu) více než trojnásobek než část štramborská. Pouze v běžném platu z režijního hospodaření vrchnosti se situace vyrovnávala, novojičínská část odevzdávala asi o třetinu více (255 kop proti 181 kopám).⁴¹⁾ Celkově (po našem součtu) novojičínská část vynášela

asi dvakrát více než část štramborská (597 kop 23 gr. 1 d. proti 285 kopám 35 gr. 4,5 d.). Tzn. že nerozvinutost žerotínského vrchnostenského podnikání v obou částech velkostatku byla v podstatě shodná. Přitom ale v novojičínské části stálý plat (příjem od poddaných - především z města) o asi třetinu převyšoval běžný plat, zatímco naopak ve štramborské části běžný plat téměř dvojnásobně převyšoval stálý plat. Co do struktury příjmů v r. 1558 mírně převažoval stálý plat 446 kop 58 gr. 5,5 d. (893 zl. 28 gr. 5,5 d.) - 50,6% nad běžným platem (z vrchnostenského hospodaření) 436 kop (872 zl.) - 49,4%, zatímco v l. 1558 - 1574 se struktura příjmů již změnila ve prospěch režijního hospodaření - běžného platu o 1 495 zl. 1 gr. - 58,2% oproti příjmu ze stálého platu 1 072 zl. 6 gr. 2,5 d. - 41,8%. Nutno opětně upozornit, že tato čísla jsou získána na základě součtů a zařazení samotného pramene, čímž se částečně liší od údajů tabulky 5.

Potíže činí zřejmá nevyhraněnost kategorií stálého platu peněžitého a za naturálie mezi oběma urbáři. Čistě účetně klesl o něco stálý plat peněžitý a asi patnáctinásobně vzrostl stálý plat za naturálie. To se nezdá pravděpodobné, proto se dá více operovat s celkovým vzrůstem stálého platu z panství (tj. příjmu ode všech poddaných) ze 893 zl. 28 gr. 5,5 d. v roce 1558 na 1072 zl. 6 gr. 2,5 d. v letech 1558 - 1574 (údaj ale zřejmě za jeden účetní rok, nárůst o 20,1%).⁴²⁾ Přitom téměř polovinu představoval v druhém urbáři odvod stálého platu z města Nového Jičína ve výši 500 zl. Nicméně mnohem pozoruhodnější je daleko výraznější vzrůst běžného platu z panství (tj. z vrchnostenského hospodaření apod.) a to z 872 zl. v roce 1558 na 1 495 zl. 1 gr. v letech 1558 - 1574 (nárůst o 71,4 %).⁴³⁾ Ovšem předčasné závěry o znatelném rozvoji vrchnostenského hospodaření pod komorní správou budeme korigovat v dalším textu, neboť zřejmě nezanedbatelnou částku zde právě znamenaly auffanky na rychtách (tj. uznávací poplatky při zakoupení na rychtě). Přesto je ale patrný zvrat poměru mezi mírnou převahou důchodů z poddaných nad vrchnostenskými důchody v roce 1558 ve prospěch důchodů z vrchnostenského hospodaření v letech 1558 - 1574. Nezanedbatelný byl ovšem celkový vzrůst příjmů z panství z 1 765 zl. 28 gr. 5,5 d. v roce 1558 patrně za Žerotínů na 2 567 zl. 7 gr. 2,5 d. (obě naše součty) v letech 1558 - 1574 za české komory (nárůst o 45,4 %).

Nicméně při obvyklé kapitalizaci ceny panství z ročního výnosu pomocí desetinásobku až dvanáctinásobku (odhlížíme od rozdílu mezi stálými a běžnými příjmy) by vycházela cena panství v roce 1558 mezi 17 650 - 21 180 zl., tj. téměř dvojnásobně méně než cena za kterou bylo panství v roce 1558 prodáno (19 500 kop grošů, tj. 39 000 zl.) Zjišťujeme tak, že panství Jan z Žerotína prodal vysoko nad skutečnou cenou, čímž se vysvětlují i potíže novojičínských, kteří dluhy z půjček na kup panství spláceli až do roku 1574 či 1578 a déle. I při jejich snaze

42) Tamtéž. inv. č. 395, fol. 28a, 57a, inv. č. 396, fol. 128b.

43) Tamtéž. inv. č. 395, fol. 28a, 57a, inv. č. 396, fol. 128b.

maximálně zvýšit výnos, dostali se jen na kapitalizaci odpovídající ceně 25 670 - 30 804 zl. Z toho vyplývají i určité pochyby o zadavateli prvního urbáře či důchodních register, nebyla jím přece jen česká komora?

Podívejme se nyní podrobněji na hospodářské postavení samotného města Nového Jičína v rámci panství podle tabulky 3.

Tabulka 3. ⁴⁴⁾

Příjmy z města Nového Jičína v roce 1558

	Stálý plat
Výnos kšosu (daně)	106 kop 40 gr.
Z rolí v Žilíně	44 gr.
Plat 25 řezníků	21 kop 15 gr.
Plat 45 šenkýřů	30 kop
Plat 10 pekařů	2 kopy 40 gr.
Plat 17 ševců	2 kopy 50 gr.
Z 9 židovských domů	9 kop 14 gr. 10 d.
Z 5 židovských podruhů	2 kopy 34 gr. 2 d.
Židé na půjčování koní	4 kopy 37 gr. 5 d.
Plat lazebníka	1 kopa
Z haltěřů (rybníčků)	2 kopy 19 gr. 1 d.
Z 5 (?) brusíren	1 kopa 43 gr. 2 d.
Plat z 6 krámů	2 kopy 18 gr. 6 d.
Plat z kuchyně u krámů	1 kopa 12 gr.
Odvod hrnčiče	1 kopa hrnců
Odvod prodávajících kolomazí	každý 3 bečice
Násada rybníků nad haltěří	20 kop ryb
Násada v Loučském rybníku	40 kop ryb
Poplatek z každé várky piva	4 gr. 2 d. (nezapočítáno do celku)
Židé, když maso nedodají	5 kop (nezapočít. do celku)
Celkem	189 kop 9 gr. 5 d. (378 zl. 9 gr. 5 d. liší se od součtu pramene 187 kop 49 gr. 6,5 d.)
	Běžný plat
Ze dvou valch	20 kop
Mlýn o 5 kolech, se stoupou a pilou	100 kop
Plat z pivovaru	20 kop
Mýto	50 kop
Tržní poplatky tzv. trhové	5 kop
Sklad soli	1 kopa
Plat z rybníků	10 kop
Celkem	206 kop (412 zl.)
Celkem plat stálý a běžný	395 kop 9 gr. 5 d. (790 zl. 9 gr. 5 d.)

Samotné město Nový Jičín odevzdávalo v roce 1558 celkem 395 kop 9 gr. 5 d. (790 zl. 9 gr. 5 d.), přičemž více plynulo z běžných příjmů 206 kop než ze stálých platů kolem 189 kop.⁴⁵⁾ V rámci běžných platů představoval největší přínos plat ze mlýna (100 kop), z mýta (50 kop) a ze dvou valch a pivovaru (po 20 kopách), ze stálých platů potom výnos městské daně (kšosu - 106 kop 40 gr., půl o Sv. Janě a půl o vánocích), plat z 45 šenkovních domů (30 kop, o Sv. Janě a vánocích), plat od 25 řezníků (21 kop, 15 gr., jednou v roce) a celkový příjem od židovských měšťanů a podruhů (asi 16 kop, někdy až kolem 21 kop). Mezi řemeslníky se jako nejvýznamnější kromě 45 šenkýřů a 25 řezníků objevuje 17 ševců a 10 pekařů, lazebník (všichni platili o Sv. Jiří a Sv. Václavu), kováři a nožíři (podle 5 brusíren), 6 kramářů (platili o Sv. Janu a vánocích), zlatník, hrnčiči (jednou ročně), kolomazníci (jednou ročně), soukeníci podle dvou valch a mlynář.⁴⁶⁾ Již P. Ziegler se pokusil odhadnout podle poplatku za valchování jednoho postavu jeden bílý groš celkovou roční produkci sukna v N. Jičíně z výnosu 20 kop grošů - tj. 1 200 postavů. Stejně tak upozornil na významnější osobnosti, které vlastnili 8 rybníčků - např. konšela v roce 1563 (Mathiase) Pengela, konšela v roce 1573 Tomana Masaře (Thomase Heinricha), městského písaře z let 1564 - 1572 Krispina (Schalla) a zámeckého hejtmana a pozdějšího purkmistra Ondřeje Řepu.⁴⁷⁾ Mezi dalšími vlastníky rybníčků byli Hanzl Zámečník a patrně lazebník Barbíř, dále Šebastian Preis, Hanzl Zeisperger (všichni dávali ročně po 15 gr.) a rybníčky přeměněné na louky drželi Vašek Šindelů (ročně 6 gr.) a Albrecht Nožír (ročně 4 gr. 4 d.) a Antonín platil z hráže u Loučského rybníka (8 gr. 4 d., vždy polovinu na Sv. Jiří a Sv. Václava). Kromě 8 malých rybníčků (haltěřů) patřil k městu rybník nad haltěří a Loučský rybník. Albrecht Nožír spolu s Vaňkem Šatěným (oba ročně 13,5 gr. 1,5 d.), dále Bortlem Kovářem, Nováčkem a Janem Bydžovským (všichni tři ročně 15 gr.) patřil k 5 majitelům brusíren patrně na říčce Jičínce.⁴⁸⁾

Za pozornost stojí zvláštní ustanovení o některých městských podnicích. Např. o dvou novojičínských valchách "It/e/m při témž městě jest valchovně jedna a ve vsi Šanově druhá na /kterýchžto/ opravy pánu /náležejí/. A z těch /valchovní/ soukeníci dávají o S/va/t/é/m Jiří a o S/vat/é/m Václavě od každého postavu po 1 g. alb., dostává se toho do roka více a méně /20 kop/." ⁴⁹⁾ Valchy patřily podle povinnosti oprav vrchnosti, ale měly je pronajaté novojičínští soukeníci za poplatek z 1 postavu 1 bílý groš. O vybavení mlýna 5 koľy, olejnou, pilou a o pronájmu mlýna na 4 ro-

44) ZA Opava, sbír. přep., inv.č. 395, fol. 3a - 6a.

45) Tamtéž, inv. č. 395, fol. 6a. V součtu pramene se tamtéž u stálého platu z N. Jičína uvádí 187, 5 kop 19,5 g. 3d.

46) Tamtéž, inv. č. 395, fol. 3a - 6a.

47) P. Ziegler, *Zur Geschichte der Stadt Neutitschein*, passim.

48) ZA Opava, inv. č. 395, fol. 3b, 4ab.

49) Tamtéž, fol. 3b.

ky je zápis : "It/e/m při /témž/ městě jest mlýn panský o pěti kolích mučných, při něm jest jedno kolo /stupné/ a pilný mlýn, na kterém se prkna /řeží/ a ten mlýn jest mlynářovi do štyr leth smluve/n/, na každý rok z něho stálého platu dávati /100 kop g./"⁵⁰⁾ Rovněž pivovar v Novém Jičíně patřil vrchnosti podle oprav a měšťané jej měli pronajaty: " It/e/m při témž městě jest pivovar, v kterémžto tři pánve jsau a /měščané jičínsčí/ k potřebám svým i na výstavu piva ječná i pšeničná vaří, od každého varu ječného i pšeničného piva po /4 g. 2 d./ a to dávají, na kterémžto pivovaru opravy pánu, cožkolivěk potřebí jest náleží, dostává se do roka více a méně /20 kop g./"⁵¹⁾

Specifické poplatky se vybíraly od židovské osady ve městě, usídlené hned vedle zámku. Devět židovských majitelů domů platilo po kopě a 12 denárech a 5 židovských podruhů po 30 gr. 6 denárech (vždy půl na Sv. Jiří a na Sv. Václava), navíc celá židovská obec platila patrně za vypůjčování vrchnostenských koní ke svým obchodním cestám 4 kopy 37 gr. 5 d. Kromě toho museli Židé ze své porážky zvířat platit buď 5 kop grošů nebo odprodat z každé poražené ovce nebo telete zadní polovinu za 11 denárů a obdobně hovězí maso prodávat funt za 2 denáry pro zámeckou a dvorskou čeled' vrchnosti: " It/e/m Židé v tomž městě jsau povinni pro čeled' na zámek i také do dvorův masa dávati tímto způsobem, jakéhožkolivěk dobytka zbíjí, dáva se jim za puól škopa zadního po /11 d./, tolikéž za puól telete zadního /11 d./ a od hovězího dobytka za každý funt po /2 d./ a kdyby to maso na zámek, do dvorův dávati neměli, dávali by při /největším/ platu /5 kop g./"⁵²⁾

V l. 1558 - 1574 činil odvod z města Nového Jičína, jak uvedeno výše, 500 zl., což bylo reálně o něco méně než v r. 1558 - 395 kop 9 gr. 5 d., tj. 790 zl. 9 gr. 5 d. Procentuálně ovšem podíl samotného města Nového Jičína na příjmech z panství poklesl velmi značně z 44,8% na 19,5%. Opět při srovnání se staršími údaji pro panství Starý Jičín v l. 1516 - 1517, a to podle odvedené zemské berně 123 zl. 24 gr. 5 d. a z toho z města 50 zl. 18 gr. 4 d., činil tehdy podíl N. Jičína asi 36%.⁵³⁾ Přestože je možné, že město jako vrchnost bylo po r. 1558 zvýhodněné, jeho procentuální podíl značně převyšoval např. podíl města Jindřichova Hradce, jenž činil v l. 1560 - 1565 asi 5 - 7% a po r. 1585 pouze 3% hrubého peněžního důchodu dominia. Jde ovšem v obou případech a zvláště po r. 1558 o rozličné typy statků (šlechtický a měšťský) a na hradeckém dominiu navíc s rozvinutým režijním hospodářstvím. Z Moravy známe zatím srovnání pouze

50) Tamtéž, fol. 4b.

51) Tamtéž, fol. 5a.

52) Tamtéž, fol. 5a.

53) Tamtéž, inv. č. 396, fol. 128b u 500 zl. popis. „Podle artykuluóv Jeho Císaerské Milos/ti i Je/ho/ Milos/ti knězi biskupovi vydaných poklade se s toho města.“ K l. 1516 - 1517 J. Radimský, *Berňová registra moravská*, I., s. 300, 336; A. Turek, *Hrad a panství Starý Jičín*, s. 54.

s pobělohorskými městy, kdy podíl Nového Jičína před r. 1558 dosáhl pouze jedině z uváděných měst: Prostějov r. 1661 (35% příjmu, 28% obyvatel panství), Holešov 1674 (42%, 32% obyv.), Třebíč 1629 (39%, 38% obyv.), Mikulov před 1655 (41%, 29% obyv.) a konečně ona výjimka - Uherský Brod (52%, 38% obyv.)⁵⁴⁾

Zaměříme se dále především na vrchnostenské hospodářství, které na panství Nový Jičín - Štramberk sestávalo z dvorového hospodaření, rybníkářství, lesnictví apod. Na celém panství existovaly k oběma datům urbářů pouze dva dvory - v Žilině a Štramberku. Produkce a výnos obou dvorů byly následující:

Tabulka 4.⁵⁵⁾

Produkce a výnos dvorů na panství Nový Jičín - Štramberk v roce 1558 a v letech 1558 - 1574

v roce 1558		
	Dvůr Žilina	Dvůr Štramberk
Produkt	Výnos	Výnos
Polností při dvoře	3 lány	
Pšenice	55 měřic	60 měřic
Žito	55 měřic	60 měřic
Oves	100 měřic	100 měřic
Hrách	8 měřic	8 měřic
Pohanka	8 měřic	8 měřic
Ječmen	8 měřic	8 měřic
Konopí	4 měřice	4 měřice
Seno	80 vozů	130 vozů
Chov koní	0	
Výnos rolí k pronájmu	5 kop gr.	
Chov dobytka	90 ks	60 ks
Chov ovcí		800 ks
Výnos celého dvora i s robotami? Šenova	80 kop. gr.	Výnos celého dvora i s i robotami vsí Hodslavic, Rohliny, Veřovic, Mořkova, Libhoště a Štramberka 80 kop gr.
Výnos obou dvorů	160 kop gr. (320 zl.)	
V letech 1558 - 1574		
Polností při dvoře	1 lán	2 lány
Pšenice		80 měřic

Žito		80 měřic
Oves		100 měřic
Ječmen		100 měřic
Hrách		?
Pohanka		?
Konopí		?
Seno	80 vozů	190 vozů
Chov dobytka		60 ks
Chov ovcí		600 ks
Výnos celého dvora i s robotami vsí Žiliny, Bludovic a Šenova	100 zl. 18 gr.	Výnos celého dvora i s robotami vsí Hodslavic, Rohliny, Veřovic, Mořkova, Libhoště a Štramberka 600 zl.
Výnos obou obou dvorů	700 zl. 18 gr.	

I když v popisu obou dvorů jsou mezery, je zřetelné, že oproti roku 1558 se výnos dvorů více než zdvojnásobil ze 160 kop gr. (320 zl.) na 700 zl. 18 gr. (nárůst o 119%, pokud nejde o pouhý odhad či předpoklad). Současně vzrostl i podíl dvorového hospodářství na příjmech vrchnosti a to z 18,1% (320 zl.) na 27,3% (700 zl.) a v rámci pouze režijních příjmů vrchnosti z 34,7 % na 52,6 %. Přitom se předpokládáný stejný výnos obou dvorů v roce 1558 (po 80 kópách gr.) v letech 1558 - 1574 proměnil v tom smyslu, že dvůr ve Štramberku vynášel údajně šestkrát více než dvůr v Žilině (600 zl. oproti 100 zl.)⁵⁴⁾ V roce 1558 se předpokládala u obou dvorů přibližně stejná výměra obilovin a ostatních plodin (hrachu, pohanky a konopí), přičemž na obou dvorech význačně převažoval oves, což je charakteristické pro podhorské kraje. Převaha výměry ovsa dosvědčuje nerozvinutost tržní výroby obilovin a dvorového hospodářství na panství novojičínských Žerotínů. Více dobytka se chovalo na dvoře v Žilině, naopak ve Štramberku se sklízelo více sena a především zde byl soustředěn jediný vrchnostenský ovčinec o 800 ovcích. Tři lány uvedené u dvora v Ži-

54) V. Ledvinka, *Feudální velkostatek a poddanská města*, s. 109. F. Matějka, *Postavení města v rámci panství*. In: *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16. – 18. století)*, Prostějov 1997, s. 75 – 77. O N. Jičíně jako nejrozvinutějším řemeslnickém poddanském městě tamtéž, s. 78, 80, 83.

55) ZA Opava, sbír. přep., inv. č. 395, fol. 27ab, 33b, 34a, inv. č. 396, fol. 105a, 65b.

56) Tamtéž, inv. č. 395, fol. 27b, 34a, inv. č. 396, fol. 105a, 65b.

lině lze odhadovat podle stejného předpokládaného výnosu rovněž ve dvoře ve Štramberku.

V letech 1558 - 1574 poklesla výměra polností ve dvoře v Žilině na 1 lán a ve Štramberku se uvádí 2 lány, ačkoliv významně vzrostly předpokládané výměry obilovin, nejvíce ovšem ječmen z 8 měřic na 100 měřic. Značný vzrůst pěstování ječmene svědčí o pěstování pro potřeby vrchnostenského pivovaru - tedy asi v Novém Jičíně. Vzrostla i sklizeň sena a naopak poklesl chov ovcí na štramberském dvoře. U žilinského dvora se neuvádí výměra plodin a jeho výnos skutečně poklesl, oproti asi čtyřnásobnému vzrůstu výnosu na dvoře ve Štramberku (160 zl. a 600 zl.)

V urbáři z let 1558 - 1574 nacházíme popisy obou dvorů i s příslušnými robotami: "Dvuór žilinský. Při tomž dvoře j/es/t rolí za lán. K tomuž dvoru jsú lúky, z kterých se sena víc i méně LXXX /80/ vozuov sedlských sklídí. Při tomž dvoře ze vsi Žiliny a Bludovic díli své vyměřené mají a robotují. Item ze vsi Šanova trávu na lúce, k tomuž dvoru příslušející /sečí?/, do stodoli svésti mají. Tolikéž ke dvoru k stavení dřevy přivésti povinni jsau. Item zahradníci z tejj vsi pěší robotu k témuž dvoru učiniti povinni jsau. Item sedlky z tejj dědiny při tomž dvoře každá /puól/ dne konopě lámati povinna j/es/t. Pokládá se toho dvora /užitku/ ročně i s těmi nahoře psanými robotami víc i méně I C R /100 R/. Summa toho všeho platu běžného ročního učini I C R XVIII g. /100 R 18 g.⁵⁷⁾

Obdobně o dvoře ve Štramberku se uvádí: "Dvuór pod zámekem Štramberkem. Při tomž dvoře jest rolí za dva lány. Muóže se vséti rži a pšenice LXXX /80/ měřic. Ovsa, ječmenu I C /100/ měřic, kromě hrachu, pohanky, semence i jiných domácích potrav. Na tomž dvoře mají lidé ze vsi Hoclavic, ze vsi Hrochliny, ze vsi Věrnífovic, ze vsi Morškova /!/, ze vsi Libhoště od starodávna na rolech díly své vyměřené. Na nichž oří, vláčí k ozimi i k jeří. Na nich žnau, sekau, s pole do stodol panských sklídí. Z těch nahoře psaných vsi rolníci každý jeden den hnuoj z /téhož/ dvora voziti povinen je. K tomuž dvoru z městečka Štramberka jsau ženské roboty, /dvě jeden/ záhon konopě neb ploskomě vytrhají, zelej sadí, okopávají, /cebuli/ plejí. Týž jeden den každá z nich konopě řesat povinna jest, týž ovec /práti/. K tomuž dvoru jsau obzvláštní lúky, na kterých lidé z nahoře psaných vsi trávu sekau, suší a do stodol panských svezau. Dostává se toho sena z těch lauk víc i méně I C X /110/ vozuov. Též jsau jiné lauky k tomuž dvoru, z kterýchž se seno /čeladí/ dvorskú klídí. Dostává se toho sena víc i méně LXXX /80/ vozuov a na těch lukách otavy drahně bývá. V tomž dvoře muóže se rohatého dobytka I B /I kopa/ a ovec V I C /600/ přes zimu vychovati. Ten dvuór s těmi rolemi, lukami, robotami, pastvami et/c./ pokládá se užitku VI C R /600 zl./ Summa toho všeho platu běžného peněžitého z pasek, za roli, lesy i z dvora štramberského víc i méně VII C LXXX R VI g. IIII d. /780 zl. 6 gr. 4 d.⁵⁸⁾

57) Tamtéž, inv. č. 396, fol. 105a.

58) Tamtéž, fol. 65b.

Dvě ovocné štěpnice a zeleninová "kuchyňská" zahrada náležely k zčásti obytnému a opravovanému zámku ve Štramberku. "Zámek Štramberk při něm ščepnice dvě, zahrada v kteréž se kuchyňské věci sejí. Též k němu roboty dřev vožení. K témuž zámku hony, lovy, potoky pstruhové i jiné všelijaké zvuolí. Na tom panství pokládá se tenž zámek Štramberk v trhau I J M ffl. /1 500 zl.⁵⁹⁾

K oběma dvorům robovaly okolní vesnice a kromě přímo uvedených povinných robot u popisu obou dvorů (orat, sít, vláčet, žít, sekát seno, hnojit, hrabat, svázat obilí⁶⁰⁾, u Štramberka plít cibuli a mrkev, vytrhat konopí, sázet a okopávat zeli, vykopat řepu,) se setkáváme s popisem robot téměř u všech vesnic (též vozit fůry k pivovaru a rybníkům, opravovat mesla na rybnících).⁶¹⁾ Povinnosti jsou značně rozšířeny právě v mladším z obou urbářů např. o vození dřeva k opravování dvora v Žilině, praní - stříhání ovcí ve dvoře ve Štramberku, děláni tarasů na rybnících v Bernarticích, opravování střech na dvoře ve Štramberku, vození dříví k mlýnům, k jezu u stavu v Žilině, ke dvoru a zámku doprava kamene a dříví (z Mořkova), dále dříví do kuchyně, účastnění se nadhánění na lovu zvěře a zajíců, ženy z panské příze měly upříst 2 lokty příze /plátina?/ apod.⁶²⁾ Roboty jsou téměř ve všech vsích značně rozsáhlé, takže není možno všechny popsat.

Rybníkářství bylo na bývalém panství Starý Jičín, ale i novém panství Nový Jičín - Štramberk zřejmě značně rozvinuté, jak lze soudit ze značného počtu rybníků. Podle všeho představovalo zprvu nejvýnosnější, poté druhé nejvýnosnější odvětví vrchnostenského hospodářství. Nejvíce rybníků nacházíme v povodí Odry na katastru obce Bernartic. Podle A. Turka patrně vznikly na konci 15. století, ale poprvé je máme jmenovány právě až v urbáři z roku 1558. Šlo v r. 1558 o rybníky Dolní Bernartský, Nový, Vrchní - Horní a rybníčky Plodový, Plodový ve vsi, Objezdský, Fojtovský a v l. 1558 - 1574 o rybníky Dolní Bernartský a Nový a rybníčky Olšovský, rybníček ve vsi, Oderský a Fojtovský. Do těchto 7 či 6 rybníků se sázelo celkem zprvu 300 kop násady a 115 kop plodů s výnosem 150 kop gr. a později 400 kop násady většinou kaprů na výlov a 165 kop plodů na výtah s výnosem 400 zl.⁶³⁾ V samotném Novém Jičíně (viz výše) nalézáme r. 1558 Loučský rybník se 40 kopami plodové násady a rybníček nad haltýří s 20 kopami násady, z jejichž pronájmu vedle jmenovitě pronajatých 8 malých rybníčků (haltýřů) zřejmě město odvádělo 10 kop gr. žerotínské vrchnosti v roce 1558.⁶⁴⁾ Rovněž u Štramberku byl v

59) Tamtéž. fol. 129a.

60) Tamtéž. inv. č. 395. fol. 27a, 33b, 34a.

61) Tamtéž. inv. č. 395. 23b, 45ab (v Žilině a Mořkově aj.)

62) Tamtéž. inv. č. 396. fol. 105a, 65b, 86b.

63) A. Turek, *Hrad a panství Starý Jičín*, s. 57. ZA Opava, f. sbír. přep., inv. č. 395. fol. 16a - 17a, inv. č. 396, fol. 120ab.

64) ZA Opava, f. sbír. přep., inv. č. 395, fol. 4b.

r. 1558 rybník Támovský a rybníčky Kotoučský, Závišský a 2 rybníčky na Drahách a v l. 1558 - 1574 rybníky Támovský, Václavský a Závišský a rybníčky Kotoučský a Urbanovský. Do těchto 5 rybníků se sázelo 25 a 90 kop násady s výnosem 12,5 kopy gr. a později 115 kop násady a 90 kop plodů na výtah s výnosem 115 zl. Kromě toho existovaly v r. 1558 rybníky ve Veřovicích a Pod rovní v Libhošti a rybníčky v Hodslavicích (3), v Šenově (2) a zřejmě v Rohlině (2), celkem na panství 7 rybníků a 16 vrchnostenských + 8 soukromých rybníčků. V l. 1558 - 1574 kromě Bernartic a Štramberka existoval rybník pouze v Libhošti a rybníčky v Rohlině (3), celkem na panství 6 rybníků a 9 rybníčků.⁶⁵⁾ Celkový počet rybníků, výnos a příjem z rybníků a rybníkářství ale v žádném z obou urbářů není uveden a tak jde v obou případech o naše propočty. Celkem se v r. 1558 sázelo 375 kop násady a 345 kop násady do rybníčků s výnosem 175 kop gr. (a 10 kop a 2 kopy 19 gr. 1 d. z N. Jičina) a v l. 1558 - 1574 555 kop násady a 335 kop násady do rybníčků s výnosem 555 zl. (to vyhradzujeme dalšímu podrobnějšímu průzkumu urbářů).

Na panství existovaly rozsáhlé jehličnaté (jedlové) a listnaté (bukové) lesy zvláště v beskydském podhůří a těžba dřeva byla zpracovávána v pilách při mlýnech jako v Novém Jičíně a jinde. Počet pil lze odhadnout podle počtu mlýnů, kterých na panství v r. 1558 pracovalo: v N. Jičíně jeden i s pilou a olejnou, v Šenově a Bernarticích po dvou, v Žilině, Štramberku a Veřovicích po jednom, celkem 8. V l. 1558 - 1574 jich pracovalo: v N. Jičíně jeden i s pilou a olejnou, v Šenově, Bernarticích, Žilině, Životicích, Mořkově, Rohlině po jednom a v Bludovicích 3. Celkem tedy asi 10 mlýnů a přibližně tolik asi pil (kromě toho u řek byly vybudovány asi ještě 2 valchy a 5 brusíren). Na panství bylo popsáno kupodivu více lesů v r. 1558: les Objezd v Bernarticích, 3 lesy Černý, Libotín a Kotouč ve Štramberku, les Nakel? v Mořkově, 2 lesy Roveň a Pod horami ve Veřovicích a zmínky o lesích byly uvedeny u Hodslavic, Rohliny a Libhoště. V l. 1558 - 1574 se zaznamenávají lesy pouze ve Štramberku - Černý, Libotín a Kotouč a les Objezd v Bernarticích, zmínky jsou o lesích ve Veřovicích, Hodslavicích a Rohlině.⁶⁶⁾ Lesy vynášely v r. 1558 celkem 126 kop gr. a v l. 1558 - 1574 kupodivu méně asi 76 zl. Malé peněžní příjmy plynuly i z chovu včel a čížby (divokých ptáků i odvodu v naturáliích v krmných husách) a pastvy na bukvicích, splácené odváděním lesního ovsu. Příjmy z pasek apod. sem nezapočítáváme. (Celkový počet lesů a pil není uveden a podobně ani jejich výnos, bude tedy nutno podrobit dalšímu zkoumání).

65) Tamtéž. inv. č. 395. fol. 30b, 33a, 45a, 52a, 35a, 11b, inv. č. 396, fol. 64ab, 69b, 94b.

66) Tamtéž. inv. č. 395. fol. 4b (N. Jičín). fol. 10b, 14b, 21a, 29a, 46a, 16a, 30ab, 43b, 44b, 35a, 37a, 52a, inv. č. 396. nefol., 123a, 101a, 89a, 83a, 97a, 109a, 64a, 120a, 78b, 92a, 94b.

Přehled režijního hospodaření vrchnosti podává následující tab. 5, ve které ovšem nejsou zahrnuty příjmy z vrchnostenských pronájmů z pivovarnictví, mlýnů, valch, mýta apod. Podíl z režijního hospodaření (běžného platu) je propočítán podle námi získaného skutečného součtu 922 zl. a 1331 zl., které se liší od údajů urbářů 872 zl. a 1495 zl., čímž se liší výchozí údaje od tab. 2. Podíl z celého hrubého výnosu panství je propočten z údajů obou urbářů, neboť nebylo možno analyzovat a ověřit jednotlivé položky těchto výsledných čísel vlastními propočty.

Tabulka 5.

Struktura příjmů podle výrobních odvětví na panství
Nový Jičín - Štramberk v roce 1558 a v letech 1558 - 1574

a) Podíl z režijního hospodaření (běžného platu) ve zl.							
Dvory	%	Rybníkářství	%	Lesy	%	Běžný plat	Běžný plat v urbářích
v r. 1558							
320	34,7	350	38	252	27,3	922	872
v l. 1558 - 1574							
700	52,6	555	41,7	76	5,7	1 331	1 495
b) Podíl z celého hrubého výnosu panství ve zl.							
Dvory	%	Rybníkářství	%	Lesy	%	Běžný plat	Hrubý výnos v urbářích
v r. 1558							
320	18,1	350	19,8	252	14,3	922	1 765
v l. 1558 - 1574							
700	27,3	555	21,6	76	3	1 331	2 567

Po korekturách ve výpočtu výše příjmů z režijního hospodaření (922 a 1331 zl.) není nárůst vrchnostenského hospodaření až takový jako v tabulce 2. Nelze totiž zjistit zařazení výchozích položek obou výsledných běžných platů v urbářích (např. příjmy z pivovarnictví, mlýnů, valch, mýta, dále později z pasek a mlýnů apod.) Nicméně zřetelný je posun významu dvorového hospodářství z druhého místa (34,7%) na první místo (52,6%) před kdysi první rybníkářství (38%). Na celkovém hrubém výnosu panství

vzrostl podíl dvorů z 18,1% na 27,3% příjmů. Vzhledem ke korektuře lze opraveně vyvodit i jiný poměr mezi režijním a rentovním hospodařením v r. 1558 52,2% : 47,8% a v l. 1558 - 1574 51,9% : 48,1% (dáváme pro úplnost přednost hořejšímu poměru).

Vrchnostenské režijní pivovarnictví Žerotínů v roce 1558 již neexistovalo. Dá se říci, že ekonomická politika novojičínských Žerotínů byla tradičně konzervativní, založená na rentovním výnosu a rezignující na rozvoj režijního vrchnostenského hospodářství. To dokládají známé výsady Bedřicha z Žerotína z roku 1538 o kupování vín a postoupení vinného šenku ve výši 4 dreilinků městu Nový Jičín za určitý poplatek ⁶⁷⁾ a Jana z Žerotína z roku 1558 o šenkovních domech a hostincích a o pronájmu vrchnostenských pivovarů v Novém Jičíně a Štramberku měšťanům a o povinnosti odběru piva z těchto pivovarů pro všechny vesnice panství Nový Jičín - Štramberk. ⁶⁸⁾ To potvrzuje záznam v urbáři z r. 1558 o pivovaru ve Štramberku: "Štramberk. It/e/m v tomž městečku jest pivovar, vždycky měšťané štramberští sau od starodávna piva v tomž pivovaře k své potřebě i do jiných dědin na výstavu vařili a žádný pán jim v tom překážky činiti /?/ a piva na výstavu z toho pivovaru dáti vařiti, což by jim na škodu bylo, nemohl. A když kdo v tomž pivovaře piva vaří, dává od každé štvrtiny sladu po 3 d., dostává se do roka i j β /1,5 kopy/ gr. více a méně, neb voni měšťané štramberští na to dostatečné obdarování mají, tak že jim žádný na škodu piva vařiti dáti nemohl." ⁶⁹⁾ Z novojičínského pivovaru (viz výše) odváděli ročně měšťané vrchnosti 20 kop gr. a z každé várky ječmenného či pšeničného piva 4 gr. 2 d. Zdá se, že s přechodem panství pod správu české komory došlo k přeměně pivovarů na vrchnostenské, čemuž nasvědčuje i pozoruhodné rozšíření výměry ječmene na dvoře ve Štramberku v letech 1558 - 1574 z 8 na 100 měřic. ⁷⁰⁾

Kromě pronajatých panských pivovarů existovaly na panství další vrchnostenské podniky, většinou soustředěné v Novém Jičíně, které ovšem z důvodu pronájmu nepředstavovaly odvětví režijního hospodaření vrchnosti. Nejvýnosnější z úhrnu 206 kop (412 zl.) byl zřejmě výše zmíněný pronajatý panský mlýn o 5 kolech, se stupní (olejnou) a pilou s ročním odvodem 100 kop gr. a dvě pronajaté soukenické valchy v Novém Jičíně a Šenově s ročním odvodem dohromady 20 kop gr. Z ostatních mlýnů na panství příjem zřejmě nepřesáhl výnos z pronájmu novojičínského mlýna. Nezanedbatelný byl výnos novojičínského mýta ve

67) J. Beck, *Geschichte der Stadt Neutitschein*, s. 120, pozn. 1; P. Ziegler, *Wirtschaftsgeschichte*, I, s. 102 - 103; J. Jurok, *Nález privilegií města Nového Jičína z let 1373 a 1560 ve vidimusu z r. 1604 a jejich edice*, s. 25, 33, pozn. 9. Potvrzeno v tam vydaném privilegiu z 26. 2. 1560.

68) J. Beck, *Geschichte der Stadt Neutitschein*, s. 148 - 149; P. Ziegler, *Wirtschaftsgeschichte*, I, s. 16, 50 an.; J. Jurok, *Nález privilegií*, s. 26. Potvrzeno v jiném privilegiu z 26. 2. 1560.

69) ZA Opava, sbír. přep., inv. č. 395, fol. 32a.

70) Tamtéž. inv. č. 395, fol. 5a, 33b, inv. č. 396, fol. 65b.

výši 50 kop gr. rovněž v roce 1558.⁷¹⁾ Pozoruhodné ale je, že v mladším urbáři se žádné běžné platy z N. Jičina již neuvádí (z důvodu osvobození města od daní a poplatků?) a přesto příjmy z režijního hospodářství podstatně vzrostly.

Sporně jsou ve druhém urbáři zařazeny platy z nových pasek např. u Černého lesa u Štramberka, vyměřené v r. 1560 do běžného platu, stejně jako příjmy z prodeje fojtství (tzv. auffanky). Mimo platy vrchnosti zaznamenávají se i desátky odevzdávané na Sv. Jiří a Sv. Václava farářům např. v Novém Jičíně a jiným.⁷²⁾

Celkově lze říci, že analýza hospodaření Jana z Žerotína ukázala zřetelnou ekonomickou zaostalost jeho feudálního velkostatku. Přičteme-li k tomu předpokládané zděděné dluhy z reprezentační výstavby renesančního zámku v Novém Jičíně, byl pro Jana z Žerotína zřejmě již posledním východiskem z neutěšené situace značně nadhodnocený a výnosný prodej celého panství za cenu 39 000 zl. proti odhadované reálné ceně panství 17 650 - 21 180 zl. Zde lze uvažovat o tom, že tuto koupí si mohl dovolit právě jenom Jan Kropáč z Nevědomí, jednak pro předpokládanou možnost svého volného finančního kapitálu a jednak pro svou známou přísnost a krutost na poddané, s jejíž pomocí zvyšoval příjem ze svých panství. Novému Jičínu a celému panství tak hrozilo dlouhodobé ždímání a kořistění vrchnosti, která by hleděla rychle zapravit své asi dvojnásobné náklady. Okamžité složení sumy 20 000 zl. novojičínskými v r. 1558 nasvědčuje, že Nový Jičín a celé panství uvažovalo s vykoupením dlouhodoběji před r. 1558 a to za reálnou cenu panství, což se snad pokusil překazit právě Jan Kropáč z Nevědomí. Ekonomiku feudálního velkostatku Jana z Žerotína lze charakterizovat jako v podstatě rentovní a hospodářskou politiku jičínských Žerotínů jako konzervativní (i s ohledem na prodej vinného šenku v r. 1538 a postoupení šenkovních domů a hostinců a pronájem vrchnostenských pivovarů v Novém Jičíně a ve Štramberku v r. 1558).

Naopak hospodaření české komory či města Nového Jičína během následujících 16 let doznalo značných změn. Jestliže na panství sledujeme pouze mírný přírůstek 15 osedlých z 586 na 601 (při předpokládaném konstantním stavu obyvatel Nového Jičína), k závažnějším změnám došlo ve struktuře příjmů. Především podstatně téměř dvojnásobně (o 71,4%) stoupl výnos režijního hospodaření vrchnosti oproti jen mírnému nárůstu příjmů rentovních z poddaných apod. (o 20,1%). Přitom pouze v r. 1558 lze

71) Tamtéž, inv. č. 395, fol. 6a.

72) Tamtéž, inv. č. 396, fol. 62a, 103b, 104b (v Žilině aj.) Hrubý výnos panství 1765 zl. a 2567 zl. lze srovnat např. s panstvím Pernštejn v l. 1582 - 1596 5096zl. a jedním z nejnynosnějších moravských panství Tovačov v l. 1594 - 1597 12 950 kop gr. č. tj. 25 900 zl., J. Jurok, *Pernštejnové a dvě etapy českého režijního velkostatku*, Sborník Státního okresního archivu v Přerově, 3, 1995, s. 55.

zaznamenat poměr mezi oběma částmi panství, kdy část novojičínská ač podstatně menší (město a dvě vesnice) přinášela do vrchnostenské pokladny dvojnásobek oproti části štramberské (ve stálých platech dokonce trojnásobek a v běžných platech z režijního hospodaření asi o třetinu více). Celkově se pak původně zastaralá struktura rentovního statku s převahou stálých platů nad běžnými (tj. režijními) v poměru 50,6% : 49,4% proměnila ve prospěch režijního hospodaření v poměru 58,2% : 41,8%. Podstatný byl ovšem celkový vzrůst příjmů z panství z 1 765 zl. 28. gr. 5,5 d. v roce 1558 patrně za Žerotínů na 2 567 zl. 7 gr. 2,5 d. v letech 1558 - 1574 (za průměrný rok?) za české komory (nárůst o 45,4 %).

Samotné město Nový Jičín se podílelo na výnosu panství v r. 1558 téměř 50% (44,8%, oproti 36% v l. 1516 - 1517 a 19,5% v l. 1558 - 1574), což odpovídalo značnému řemeslnickému významu města a silné urbanizaci celého panství, kdy podíl městského obyvatelstva (včetně Štramberka) činil podle osedlých více než 50% (52,2% a 50,9%). Přitom v příjmech z města mírně převažovaly údajně běžné platy (z mlýna 100 kop grošů českých, z mýta 50 kop, ze dvou valch a pivovaru po 20 kopách) nad stálými platy (domovní daň - kšos 106 kop, ze 45 šenkovních domů 30 kop, od 25 řezníků 21 kop a od židovských měšťanů a podruhů 16 - 21 kop). V l. 1558 - 1574 město N. Jičín platilo pouze paušál 500 zl. Mezi majiteli osmi městských rybníčků se nacházel i zámecký hejtman a pozdější purkmistr Ondřej Řepa a městský písař Krispin (Schall), stejně jako mezi majiteli 5 brusíren např. Albrecht Nožíř, Bortl Kovář aj.

Rychle se rozvíjející režijní hospodářství nové vrchnosti nejlépe charakterizuje dvorové hospodářství. Na dvou dvorech v Žilině u Nového Jičína a ve Štramberku vzrostla hospodářská produkce o 119% ze 320 zl. na 700 zl. Přitom ve Štramberku vzrostla produkce asi čtyřnásobně, zatímco v Žilině u Nového Jičína o něco poklesla. Růst produkce byl znatelný v rostlinné výrobě ve Štramberce, živočišná produkce soustředěná ve dvoře v Žilině se snížila. Ve struktuře režijních vrchnostenských příjmů vzrostl podíl dvorového hospodářství z 34,7% na 52,6% a v podílu na hrubém výnosu panství z 18,1% na 27,3%. Na obou dvorech převažovala v r. 1558 produkce ovsu, charakteristická pro podhorské, zemědělsky zaostalější a tržně nerozvinuté kraje českých zemí. V l. 1558 - 1574 naproti tomu sledujeme značný nárůst produkce ječmene snad pro vrchnostenský pivovar či trh, zejména na štramberském dvoře (z 8 na 100 měřic), patrně na úkor chovu ovcí. Dvorové hospodářství doplňovaly příjmy z původně nejnynosnějšího (38%), poté z druhého nejnynosnějšího odvětví rybníkářství - z četných rybníků (původně z 7 rybníků a 16 vrchnostenských a 8 soukromých rybníčků, později ze 6 rybníků a 9 rybníčků) a dále těžba dřeva v lesích (původně nejméně v 7, poté nejméně ve 4 lesích) a jejich zpracování na pilách. Zvláště přicházely drobné příjmy z chovu včel a čížby v lese a též platy z nově pronajímaných pasek a prodávaných fojtství (tzv. auffanky). Ve městě Nový Jičín nezanedbatelný přínos znamenal výše zmíněný pronajatý panský mlýn o 5 kolech se stupní

(olejnou) a pilou s odvodem 100 kop gr. č., dvě valchy, pronajatý pivovar a mýto (po r. 1558 město osvobozeno od daní a poplatků za paušál).

Poznámky k vegetaci a květeně okolí Hodslavic

Marie Sedláčková

Obec Hodslavice se rozkládá podél říčky Zrzávky v jižní části okresu Nový Jičín. Katastr obce však zaujímá širší území od rozvodnicového hřebenu Veřovických vrchů na jihu až po zvlněné podhůří na severu, které tvoří pahorky mezi Zadním kopcem (417) a Prostředním kopcem (363) na západě a Mořkovským vrchem (427) na východě.

V geologicky pestrém území jsou v jižní části zastoupeny horniny pískovců a jílovců svrchní křídly, které budují příkrovové svahy vrchovinného pásma západních výběžků Moravskoslezských Beskyd. Od úpatí Veřovických vrchů tvoří skalní podklad vrstvy usazených hornin spodní křídly, které náleží k těšínsko-hradištskému souvrství slezské jednotky. Zvlněné a vodními toky rozčleněné území je prostoupeno vyvělinami tzv. těšinitové asociace - podmořské sopečné činnosti v geologickém období spodní křídly, jejíž rozmanité horniny, zvláště pikrity, se podílejí i na tvarech pahorků severně od obce.

Základní údaje o přírodních poměrech umožňují pochopit vývoj vegetace a současný stav květeny. Vytváření vegetace a jejích segmentů - jednotlivých druhů rostlin, jež tvoří květenu určitého území, lze považovat za dlouhodobý proces, který obráží rozmanitost přírodních a ekologických podmínek v návaznosti na působnost člověka v přírodním prostředí.

V původním zalesněném a člověkem nedotčeném území, kdy v souvislosti s kolonizační vlnou postupného osídlování severovýchodní Moravy od 2. poloviny 13. století vznikala obec Hodslavice, docházelo k prvním zásahům do krajiny. Odlesňování a budování sídelních struktur provázené hospodářskou činností bylo hlavní příčinou vzniku nových biotopů. Na zakládáních loukách a pastvinách se vyvíjela náhradní přirozená vegetace, pozemky orné půdy provázely první polní plevele, na lesní paseky pronikaly světlomilné druhy a v obci se uchycovaly staré ruderalní druhy. Výrazné změny v krajině podmíněné činností člověka umožnily rozšíření druhů vázaných na stanoviště v nově vytvořených ekologických podmínkách. Na loukách převládly trávy, na suchých pastvinách se uchytily mnohé teplomilné druhy, zatímco vlhká stanoviště

podél potoků osídlily ostřice, sitiny a jiné vlhkomilné druhy.

Dlouhodobá působnost člověka v krajině obrází komplex pozitivních i negativních zásahů, jejichž intenzita ovlivňovala vývoj a udržování přirozených ekosystémů v minulosti. Jejich důsledky se projevují na aktuálním stavu přírodního prostředí současné kulturní krajiny.

Vzhledem k dříve uskutečněnému floristickému průzkumu a zpracované dokumentaci vegetace a květeny v rámci širšího území Veřovických vrchů a jejich podhůří (Sedláčková 1978), je záměrem předloženého příspěvku upozornit čtenáře na dosud existující fragmenty přirozených biotopů - ekosystémů rostlinných společenstev i na jednotlivé výskyty zajímavějších nebo vzácnějších druhů rostlin zachycených v posledních letech.

Ze stručného úvodu přírodních poměrů je zřejmý odlišný charakter vegetace katastru obce Hodslavic, což dokládá i rozdílné zařazení tohoto území ve fytogeografickém členění ČR (Skalický 1988). V rámci obvodu Karpatského mezofytika náleží jižní, vrchovinná část k fytogeografickému podokresu Veřovických vrchů (80b), zatímco severní, mírně zvlněné území je řazeno do fytogeografického podokresu Moravské brány vlastní (76a).

V zalesněném území severních svahů mezi vrchohy Trojačky (710) a kótou 627, které je také součástí Chráněné krajinné oblasti Beskydy, jsou přibližně od středních poloh zachovány rozsáhlé porosty květnatých bučin (*Eu-Fagenion*). Kromě buku lesního (*Fagus sylvatica*), vtroušené jedle bělokoré (*Abies alba*) a javoru klenu (*Acer pseudoplatanus*) se porosty vyznačují velmi bohatým složením bylinného podrostu. Časně na jaře jsou zde nápadné kvetoucí kyčelnice devítistá (*Dentaria enneaphyllos*) a kyčelnice žláznatá (*Dentaria glandulosa*), v květnu již více převládá kyčelnice cibulkonosná (*Dentaria bulbifera*). Z řady lesních druhů lze z typickým průvodců bučin uvést např. mařinku vonnou (*Galium odoratum*), hluchavku pitulník (*Galeobdolon montanum*), kaprad' samec (*Dryopteris filix-mas*), všesku nachovou (*Prenanthes purpurea*), ječmenku evropskou (*Hordelymus europaeus*), z karpatských druhů zvláště pryšec mandloňovitý (*Tithymalus amygdaloides*) a šalvěj lepkavou (*Salvia glutinosa*).

Na prudkých podvrcholových svazích s kamenitou sutí flyšových pískovců, kde skladbu dřevin tvoří převažující javor klen (*Acer pseudoplatanus*) s vtroušeným jilmem horským (*Ulmus glabra*), lípou širolistou (*Tilia platyphyllos*) a jasanem ztepilým (*Fraxinus excelsior*), se vyvinuly suťové lesy (*Tilio-Acerion*). Četná stanoviště těchto porostů, zvláště podél pobřežních svahů potoků a erozních rýh provází s vysokou pokryvností charakteristický druh měsíčnice vytrvalá (*Lunaria rediviva*). Zvláštní typ suťového lesa je zachován pod hřebenem kóty 627, ve kterém se uplatňují nejen význačné a na humus náročné druhy těchto lesů, např.

samorostlík klasnatý (*Actaea spicata*), kakost smrdutý (*Geranium robertianum*), kerblík lesklý (*Anthriscus nitida*), ale pronikají zde i některé prvky bučin. Již v r. 1972 zde byl poprvé zaznamenán výskyt křížence kyčelnice Paxovy (*Dentaria x paxiana*) včetně současně kvetoucích populací obou rodičů (*Dentaria enneaphyllos* a *Dentaria glandulosa*). Kříženec byl naposled ověřen v r. 1996 a je doložen v herbáři botanických sbírek OVM v Novém Jičíně. Na rozdíl od bučin je pro suťové lesy příznačný předjarní aspekt, který tvoří časně jarní druhy, zvláště sněženka podsněžník (*Galanthus nivalis*), dymnivka dutá (*Corydalis cava*), dymnivka plná (*Corydalis solida*), orsej jarní (*Ficaria bulbifera*), zapalice žluťuchovitá (*Isopyrum thalictroides*), sasanka pryskyřníkovitá (*Anemonoides ranunculoides*) a pižmovka mošusová (*Adoxa moschatellina*).

Z lesní květeny Veřovických vrchů nelze opomenout některé další vzácnější rostliny, z nichž většina náleží k celostátně ohroženým druhům květeny ČR (Holub a kol. 1995, Holub 1996): čarovník alpský (*Circaea alpina*), čisticc alpský (*Stachys alpina*), oměj pestrý (*Aconitum variegatum*), orlíček planý (*Aquilegia vulgaris*), kapradina Braunova (*Polystichum braunii*), jmelí jedlové (*Viscum abietis*), ostřice převislá (*Carex pendula*), kýchavice zelenokvětá (*Veratrum lobelianum*), vemeník dvoulistý (*Platanthera bifolia*), bukovinec osladičovitý (*Phegopteris connectilis*) a árón alpský (*Arum alpinum*).

Z ochranného hlediska je významný ojedinělý výskyt celostátně kriticky ohroženého druhu kapradiny jelení jazyk celolistý (*Phyllitis scolopendrium*), jehož přirozené lesní stanoviště na skalkách suťového lesa v přírodní rezervaci Trojačka představuje čtvrté naleziště na Moravě (Moravský Kras, dno Hranické propasti a z posledních let nově udávaná lokalita v erozní rýze pravého přítoku Olše u Trince). Přes účast bučinných prvků v okolí výskytu této kapradiny při klesající tendenci vitality její populace (v roce 1993 počet 64 jedinců, v roce 1996 jen 50), jsou porosty více blízké suťovému lesu asociace *Scolopendrio-Fraxinetum*. Potvrzuje to i účast dalších indikačních druhů suťových lesů, např. kapradina laločnatá (*Polystichum aculeatum*), sleziník červený (*Asplenium trichomanes*), osladič obecný (*Polypodium vulgare*), bažanka vytrvalá (*Mercurialis perennis*), kopřiva dvoudomá (*Urtica dioica*) aj. (Sedláčková 1980).

Lesy v nižších polohách a na úpatí Veřovických vrchů jsou již značně pozměněny lesnickými zásahy a v posledních letech i rozsáhlejší těžbou. Tvoří je převážně kulturní smrčiny a paseky, v níž ještě doznívají některé druhy bučin, např. kostřava lesní (*Festuca altissima*), vrbina hajní (*Lysimachia nemorum*), rozrazil horský (*Veronica montana*). Zároveň se zde šíří i řada synantropních rostlin, např. netýkavka malokvětá (*Impatiens parviflora*), celík kanadský (*Solidago canadensis*), třapatka

dřípatá (*Rudbeckia laciniata*), pětour malouborný (*Galinsoga ciliata*), heřmáněk vonný (*Chamomilla suaveolens*) a zejména třtina křovištní (*Calamagrostis epigejos*).

Zcela odlišný charakter krajiny podhůří severní části katastru Hodslavic souvisí s dlouhodobým odlesněním a zemědělsko-pastvinářským využíváním území v okolí obce. I když se zde nalézají menší lesíky dubohabřin a kulturních smrčín založené patrně v nedávné době, udávají blízkému okolí celkový ráz převládající louky a pastviny a v menší míře agrikultury na orné půdě.

Tradiční způsob obhospodařování těchto biotopů zahrnující kosení nebo pastvu, napomáhal v minulosti nejen k udržování těchto ekotopů náhradní přirozené vegetace, ale umožňoval i jejich druhové nasycení. Floristickou pestrost pastvin pahorků situovaných severně od obce nesporně ovlivnil i úživný podklad výlevných hornin těšinitové formace, na němž se vytvářely minerálně bohatší půdy. Travinobylinné porosty těchto původnějších svahových pastvin, které v současné době v důsledku absence agrotechnických zásahů mají ráz ponechalín zarůstajících křovinami růží, hlohů a ostružiníků, se zřetelně liší od velkoplošných a rekultivovaných luk a pastvin. Kromě řady pastviných druhů jako pupava bezlodyžná (*Carlina acaulis*), hvozdík kropenatý (*Dianthus deltoides*) a ptačinec trávolistý (*Stellaria graminea*), zde ještě vyznívají mnohé poloteplomilné prvky (*subtermofyty*). Jsou to např. chrpa čekánek (*Centaurea scabiosa*), dobrómysl obecná (*Origanum vulgare*), řepík lékařský (*Agrimonia eupatoria*), svízel syřišťový (*Galium verum*), ovsíř pýřitý (*Helictotrichon pubescens*), šalvěj přeslenitá (*Salvia verticillata*) aj. Místa výstupů skalek bazických hornin s primitivní půdou navětralé sutě osidluje skupina druhů primárních bylinných společenstev, např. tařinka kališní (*Alyssum alyssoides*), písečnice douškolistá (*Arenaria serpyllifolia*), rozchodník šestiřadý (*Sedum sexangulare*), pamětník rolní (*Acinos arvensis*), mochna jamí (*Potentilla neummaniana*), krvavec menší (*Sanguisorba minor*) a jetel kočičí (*Trifolium arvense*). Některé z dalších poloteplomilných druhů pronikají i do porostů hospodářsky využívaných ovsíkových luk (*Arrhenatherion*), např. starček přímětník (*Senecio jacobaea*), pryskyřník mnohotvárný (*Ranunculus polyanthemos*), čičorka pestrá (*Coronilla varia*), jetel ladní (*Trifolium campestre*) nebo častěji tvoří lemy remízků a křovin, např. klinopád obecný (*Clinopodium vulgare*), jetel prostřední (*Trifolium medium*), kozinec sladkolistý (*Astragalus glycyphyllos*), kakost holubičí (*Geranium columbinum*), třezalka tečkovaná (*Hypericum perforatum*), silenka níčí (*Silene nutans*) aj.

Ze vzácnějších rostlin zachycených v roce 1977 je možno považovat dnes již za neznámé vítod chocholátý (*Polygala comosa*), válečku prapořitou (*Brachypodium pinnatum*), zběhovec ženevský (*Ajuga*

genevensis), penízek namodralý (*Thlaspi caerulescens*) a penízek prorostlý (*Thlaspi perfoliatum*).

Změny agrotechnických způsobů hospodaření na velkoplošných pozemcích za posledních 40 let, stejně jako jejich absence na svazích pahorků, pozměnily druhové složení zvláště lučních porostů s běžnými druhy, zatímco vzácnější rostliny ustupují. Z okolních polních kultur se šíří vysokobylinné plevelové druhy, např. pcháč oset (*Cirsium arvense*), pcháč obecný (*Cirsium vulgare*) a šťovík tupolistý (*Rumex obtusifolius*). V intravilánu obce postupuje ruderalizace progresivních synantropních druhů. Podél Zrzávky se šíří křídlatka japonská (*Reynoutria japonica*), netýkavka žláznatá (*Impatiens glandulifera*) a dvouzubec trojdílný (*Bidens tripartita*). Závěrem je možno vzpomenout dříve uváděné ojedinělé výskyty některých polních plevelů, které jsou již v současné době rovněž neznámé jako hrachor pačočkový (*Lathyrus aphaca*). Ten byl patrně v minulosti uváděn v okolí Hodslavic (Chrtková a Bělohávková 1995). Ještě v r. 1989 byly na poli podél silnice do Mořkova zaznamenány celostátně ohrožené druhy nepatrnec rolní (*Aphanes arvensis*) a pryskyřník rolní (*Ranunculus arvensis*).

Literatura:

- Holub J. a kol. (1995): Červený seznam ohrožené květeny ČR - návrh 2. verze. - Materiál pracovní konference ČBS, Praha, 24.-25. 3. 1995, str. 1-14.
- Holub J. (1996): Dodatkové kategorie Červeného seznamu ohrožených vyšších rostlin České republiky (A3 a C4). - Severočes. Přír. Litoměřice, suppl. 9:29-34.
- Chrtková A. a Bělohávková R. (1995): Lathyrus L. In: Slavík B. edit.: Květena České republiky. 4:416-438, Academia, Praha.
- Moravec J. a kol. (1995): Rostlinná společenstva České republiky a jejich ohrožení. - Severočes. Přír. Litoměřice, příl. 1995.
- Sedláčková M. (1978): Vegetace Veřovických vrchů a jejich podhůří. - 184 s., 15 foto, 10 map, 4 tab., ms. [dis. práce; uložena: Knihovna kat. system. bot. a geobot. přírod. fak. MU Brno a OVM Nový Jičín].
- Sedláčková M. (1980): Floristická a fytoecologická charakteristika státní přírodní rezervace Trojačka Moravskoslezské Beskydy). - Čas. Slez. Muz. Opava, sér. A, 29:37-51.
- Skalický V. (1988): Regionálně fytoecografické členění. In: Hejný S. a Slavík B.: Květena České socialistické republiky. 1:103-121, Academia, Praha.

Materiály

Spolky na Novojičínsku po první světové válce

Josef Bartoš

Právo spolčovací patřilo vždy k pilířům každé moderní a v první řadě demokratické společnosti. Spolky a jejich činnost představují podstatnou část veřejného života občanů, což zvláště výrazně platí pro obce a tam, kde spolky uspokojují široký rejstřík potřeb, zájmů a zálib dobrovolně sdružených členů. V dějinách jednotlivých obcí posledních dvou století sehrály takové spolky často ještě důležitější roli, než tomu bylo např. u místních organizací politických stran. Zde je však nutno upozornit, že původně byla do spolku ve smyslu jistého sdružení vedle organizovaných skupin nevýdělečných, a tedy spolků v užším a novějším slova smyslu, zahrnována i společenství svépomocná (družstva, záložny, konzumy apod.) a dokonce i výdělečná (zejména akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným), pokud ovšem šlo o sdružení vzniklá dobrovolným spojením členů. Poslední dva typy však brzy získaly jako svébytná společenství jiné právní i organizační základy. Nikdy nebyly za spolky považovány organizace či korporace s povinným členstvím (např. živnostenská společenstva). Stejně tak nebyly za spolky považovány politické strany, které dokonce postrádaly po celou dobu právní vymezení, i když značná část politických stran se z určitého druhu spolků vyvinula a potom na sebe zase mnohé spolky vázala, opírala se o ně i je ovlivňovala. Uvedená právní a historická kontinuita byla přerušena do určité míry až v době nacistické okupace a potom až od roku 1951.

Spolky v užším slova smyslu byly a jsou instituce nevýdělečného typu, které sdružují na základě dobrovolnosti určitý okruh lidí, který je spjat společnými potřebami, zájmy, zálibami, resp. i názory, postoji a cíli, přičemž se tito členové při vstupu zavazují i k určitým, stanovami daným povinnostem a ve většině případů i k placení členských příspěvků. V našich zemích měly spolky na rozdíl od politických stran právní subjektivitu, takže každý z nich musel mít vlastní stanovy, volené vedení a hospodářskou samostatnost. Jestliže u politických stran byly rozhodující spíše jednotný program a organizace s dominantním postavením centrálních, byl také volených orgánů, potom u spolků měla každá místní organizace (jednota, skupina, odbočka apod.) postavení v právním smyslu

rozhodující. Je ovšem pravda, že většina spolků byla postupně tak či onak začleněna do širších organizačních struktur (krajových, zemských, celostátních) se stejnými stanovami, organizačními řády i názvy, resp. vznikala z podnětu těchto územně širší působících organizací v jednotlivých místech. Ale i v těchto případech šlo o začlenění dobrovolné a o činnosti, hospodaření a vedení základní organizace rozhodovali všichni členové na tzv. valné hromadě, v mezidobí pak zvolené představenstvo.

V rakouském mocnářství sice vznikla celá řada právních norem a společností již před rokem 1848 (šlo zejména o spolky hospodářské, tovaryšské a střelecké), ale souhrnně byla zákonná úprava spolčovacích práva zajištěna až prozatímním spolkovým zákonem z roku 1894, dalšími právními normami o zakládání a evidenci spolků z roku 1852 a zejména všeobecným zákonem o spolecích z 15. listopadu 1867, který potom ve své podstatě platil až do roku 1951, poslední zákon se již nezabýval výdělečnými společnostmi, jejich působnost byla upravena jinými právními normami.¹⁾

Založení spolku bylo podmíněno ohlášením úřadům politické správy (okresnímu hejtmánství, zemskému místodržitelství, tj. po roce 1918 okresní či zemské politické správě a nakonec okresnímu či zemskému úřadu) a také Statistické centrální komisi ve Vídni, resp. Státnímu úřadu statistickému po roce 1918, ale v tomto případě byla již v roce 1922 ke škodě věci tato evidence zrušena. Povinnou přílohou musely být stanovy a každý rok musel spolek hlásit výsledky valné hromady, včetně jmen členů zvoleného představenstva. Spolek byl povolen, jestliže nedostal do čtyř týdnů zamítavou odpověď. Rozpuštěn mohl být jen ten spolek, který by porušil trestní zákon nebo veřejný pokoj a řád (do r. 1918 i ten, který se jevil jako státu nebezpečný), mohl se ovšem také dobrovolně rozejít. Dohled nad spolky byl svěřen okresním institucím politické správy, případně státním policejním úřadům, které mohly vyslat na každou schůzi spolku svého zástupce a ten mohl shromáždění v případě nezákonnosti některých projevů rozpustit. Všechny tyto zásady podstatně zůstaly v platnosti i po vzniku československého státu, tj. i v období, kterým se hodláme zabývat na tomto místě.²⁾

Problematika spolků je příliš široká a nelze ji obsáhnout v jednom článku. Z toho důvodu se zaměříme jen na celkový, spíše statisticky pojatý

1) Drašarová, Eva: *Soupis právních předpisů a dokumentů ke spolčovacím právu z fondů Státního ústředního archivu v Praze od poloviny 18. století do roku 1918*; Sborník archivních prací, 1990 (roč. 40), s. 297 - 343. Říšský zákoník, č. 253/1852 a č. 134/1867 ř. z.

2) *Politické strany a spolky na jižní Moravě*, XXII. Mikulovské sympozium 7. - 8. října 1992, Mikulov - Brno 1993. Viz též Malíř, Jiří: *Od spolků k moderním politickým stranám. Vývoj politických stran na Moravě v letech 1848 - 1914*, Brno 1996 (spisy FF MU č. 307).

přehled o celkové struktuře spolků na Novojičínsku v období před a nedlouho po první světové válce, s důrazem na první léta po roce 1918, tj. období masového zakládání spolků všeho druhu. Přitom nám nepůjde o podchycení naprosto všech spolků, jak jej vykazuje spolkový katastr, ale o postavení celkového profilu spolkového života v daném regionu, tj. na základě spolků aktivních a v tomto smyslu nejdůležitějších. Úplný přehled o existujících spolcích na základě spolkových katastrů lze získat jedině při využití moderní výpočetní techniky.³⁾ Souhrnně řečeno, na tomto místě nejde o vyčerpávající seznam všech spolků, ale o charakteristiku spolkového života v daném regionu.⁴⁾

Z hlediska územního budeme pod Novojičínskem chápat tehdejší politický okres Nový Jičín, který se v dané době skládal ze soudních okresů Nový Jičín, Fulnek, Příbor.⁵⁾

Vzhledem k dalšímu výkladu a možnosti srovnávat i charakterizovat je nutné uvést aspoň některá základní fakta. Vezmeme-li za základ sčítání obyvatel v roce 1921, které vlastně spadá do středu námi sledovaného období, měl celý politický okres Nový Jičín 82 155 obyvatel, z čehož připadalo na soudní okres Nový Jičín 42 654, na Příbor 25 161 a Fulnek dokonce jen 14 340 obyvatel. Existovaly zde tedy podstatné rozdíly, takže v zájmu aspoň určitého vyrovnání bylo vyčleněno jako samostatná statistická jednotka jednoznačně největší město Nový Jičín s 13 226 obyvateli, takže na zbývajícím soudním okresu Nový Jičín připadlo 29 428 obyvatel (vedle toho jenom Příbor překročil zcela nepatrně počet 5 000, následovaly Kopřivnice, Štramberk a nakonec Fulnek s 2 981 obyvateli. Z hlediska sociálního ve všech soudních okresech více či méně ti, kteří byli odkázáni na průmysl a řemeslo, teprve na druhém místě bylo zemědělství a lesnictví.

Z hlediska spolkového života mělo zcela rozhodující význam národnostní složení obyvatel, protože i všechny spolky se téměř beze zbytku dělily napřed podle národnosti na české či německé, teprve v „nižším patře“ podle jiných kritérií. Jestliže v celém politickém okrese se v roce 1921 hlásilo k české národnosti 53 % a k německé 44 % obyvatel (zbývajících 3 % připadala na jiné národnosti a cizince), potom existovaly podstatné rozdíly mezi jednotlivými soudními okresy. Největší soudní

3) Pro Nový Jičín je evidence spolků zachována jednak ve Státním okresním archivu, ve fondu Okresní úřad (spolkový katastr), a jednak v zemském archivu v Opavě, ve fondu KNV Ostrava, protože ten převzal spolkové spisy bývalého Zemského úřadu v Brně.

4) Odbornou analýzu provedl autor pro oblasti jižní Moravy na sympoziu v Mikulově (viz pozn. 2) a pro severozápadní Moravu, viz *Severní Morava*, sv. 71, Šumperk 1996, s. 5 - 16.

5) Další a bližší údaje viz *Historický místopis Moravy a Slezska 1848 - 1960*, sv. 14, *okresy Opava, Bilovec a Nový Jičín*. Olomouc 1995. Viz též *Okres Nový Jičín. Místopis obcí*, sv. I, Nový Jičín 1996.

okres Nový Jičín byl národnostně smíšený tak, že to odpovídalo téměř situaci v celém politickém okrese (54 % Čechů a 43 % Němců), ovšem v samotném městě Nový Jičín převažovali téměř dvěma třetinami Němci (65 %) nad Čechy (30 %), takže výrazně českým městem zde byl jenom Štramberk (96 Čechů). Příborský soudní okres byl zase převážně český (75 % Čechů) a Fulnek naopak ještě jednoznačněji německý (85 % Němců); to platilo ještě víc pro okresní města Příbor (94 % Čechů) a Fulnek.

Zatím co v třetím největším středisku Kopřivnici (s. o. Příbor) existovala již tzv. kvalifikovaná německá menšina (22 %), naopak v tehdy ještě samostatných obcích u Nového Jičína Šenov a Žilina byla zase takto výrazná česká menšina (36 % a 23 % Čechů). Na rozdíl od daleko větších jmenovaných obcí si paradoxně statut městyse podržoval počtem obyvatel podstatně menší Starý Jičín. V soudním okrese vedle již jmenovaných čtyřech středisek nad 2 000 obyvatel (Nový Jičín, Štramberk, Šenov, Žilina) připadalo 12 obcí do kategorie malých (do 500 obyvatel), jenom 8 dalších do jednoho a tři do dvou tisíc obyvatel. Na Fulnecku všechna větší střediska byla německá a česká menšina se zde pohybovala do 20 %, avšak i zde titul města měl jenom Fulnek, městysem byl (od roku 1917) o něco menší Suchdol, zatím co největší Butovice byly označovány stále jako ves. V tomto soudním okrese byly tedy tři obce s počtem obyvatel nad dva tisíce, jedna po nedaleko pod touto hranicí a čtyři další měly od pěti set do jednoho tisíce obyvatel. V soudním okrese Příbor vedle města Příbora a městyse Kopřivnice neměla žádná obec nad dva tisíce obyvatel, zato u 6 to bylo od jednoho do dvou tisíc a u 7 do pěti set do tisíce obyvatel, kdežto pod malé obce bylo možno zařadit jenom 9 dalších. Lze tedy konstatovat, že celý politický okres Nový Jičín měl v roce 1921 z celkového počtu 70 obcí jenom 9 obcí nad dva tisíce obyvatel, 31 obcí od pěti set do dvou tisíc obyvatel a zbývajících 41 obcí připadalo na malé vesnice do pěti set obyvatel.

Národnostní zřetel se výrazně promítal i do politického rozložení sil. Z parlamentních voleb v roce 1920 vyplynulo, že mezi německými obyvateli mají jednoznačnou převahu německé nacionálně zaměřené strany, v tomto případě zejména Německá nacionální strana na Novojičínsku a Německá nacionálně socialistická dělnická strana na Fulnecku. V českém prostředí se naopak uplatnila nejvíce strana lidová a na Příborsku sociálně demokratická, zatím co u dalšího místa tomu bylo obráceně. Kdyby se ovšem spojily v posledně zmiňovaných soudních okresech síly českých a německých sociálních demokratů, dostali by se na první místo; na Fulnecku zaujali němečtí sociální demokraté takto druhé místo. Z hlediska našeho tématu lze jen konstatovat, že národnostní apolitické spektrum zvnějšku nejvíce ovlivnilo i strukturu spolků v jednotlivých okresech, vnitřně však záleželo hlavně na poslání spolků, na jejich zájmech a záměrech. Při klasifikaci spolků na jednotlivé druhy je totiž zcela zřejmé hlavním kritériem obsah a zaměření činnosti příslušného spolku, teprve na dalším místě přichází v úvahu složení členů spolku

(národnostní, sociální, profesní) a jejich programová či názorová orientace (odborové, náboženské, vzdělávací). Většinou se však jednotlivé charakteristiky vzájemně prolínaly (např. dobročinný spolek katolických žen) a jenom některá hlediska vystupovala více do popředí.⁶⁾

Zakládání spolků v našich zemích mělo několik vln. Po první zcela výjimečných spolcích z doby předbřeznové a z revolučních let kolem roku 1848 se první vlna v tomto směru vzedmula po odstranění bachovského absolutismu a zejména po roce 1867, ale největšího vrcholu v rozmachu spolkového života v našich zemích bylo dosaženo až ve dvou desetiletích na přelomu 19. a 20. století.⁷⁾

Druhý a vůbec nejvyšší vrchol křivky nárůstu spolků všeho druhu nastal v prvních letech po roce 1918, v době všeobecného zvýšení společenských aktivit po první světové válce, ale to již není předmětem našeho zájmu.

Protože se doposud věnovala hlavní pozornost spolkům před první světovou válkou, podrobnější prozkoumání a zpracování jejich vývoje za první republiky v souhrnu i podle jednotlivých typů historickou obec teprve čeká. Prozatím asi nejsoustavněji se vývoji spolků (částečně i politických stran) na Moravě věnovalo XXII. mikulovské sympozium v roce 1992.⁸⁾

Oblast Novojičínska, resp. tzv. Kravařska, je sice poměrně bohatá na vlastivědnou literaturu, a to českou i německou, ale i zde se doposud věnovala pozornost spíše vývoji jednotlivých spolků před první světovou válkou, nebo jen jejich jednoduchému připomenutí v dějinách regionu či jednotlivých obcí.⁹⁾ Objevilo se však i dost samostatných publikací, které byly vydány k jubilem některých spolků, zejména hasičských a tělocvičných.¹⁰⁾

V našem případě jsme zvolili poněkud jiný postup, a to v podobě statistické sondy s cílem dopátrat se souhrnného pohledu na celkovou strukturu spolků v okrese Nový Jičín dle stavu před a po první světové válce, a

6) Při sestavování statistických přehledů muselo být konečně zařazení určeno nakonec jen podle jednoho, dominující kritéria.

7) Radimský, Jiří: *Nejstarší spolky na Moravě s přihlédnutím k dělnickým*; Časopis Matice moravské, 1954 (roč. 73), s. 108 - 119. Verbík, Antonín: *Počátky zemědělských spolků na Moravě*; tamtéž, 1980 (roč. 89), s. 226 - 252. Janák Jan: *České kulturní spolky na Moravě v prvním třetí po vydání Říjnového diplomu*; Vlastivědný věstník moravský (dále jen VVM), 1996 (roč. 18), s. 71 - 87. Riedl, Miroslav: *První české učitelské spolky na Moravě*; tamtéž, 1967 (roč. 19), s. 236 - 237.

8) Viz. pozn. 2.

9) Je vhodné uvést aspoň první spolky širšího dosahu, a to Občanskou besedu ve Frenštátě pod Radhoštěm z roku 1861 a stejnojmenné spolky v Příboře a ve Štramberku z let 1862 a 1863, z německých zemědělské spolky v Novém Jičíně a ve Fulneku z let 1862 a 1863.

to z hlediska jejich typologie, věčné a územní skladby, zejména se zřetelem k národnostním poměrům.¹¹⁾

Umožnili nám to dva publikované seznamy spolků v Chytilově adresářích Moravy z let 1911 a 1924, přičemž u druhého je v úvodu výslovně napsáno, že zde byly uvedeny jenom ty spolky, které jsou „aktivní a významné“ a které právě proto ohlásili představitelé jednotlivých obcí. Tím se bylo možno lépe orientovat v ohromné směsici spolků registrovaných, ale často s minimální či nulovou aktivitou, jak je bez rozdílu zachycuje spolkový katastr.¹²⁾

K následujícímu přehledu je třeba vysvětlit, že město Nový Jičín mělo v dané době v rámci celého regionu tak výrazné a významné postavení, že i přehled zdejších spolků byl uveden zvlášť, aby tím víc vynikl rozdíl od ostatních částí okresu a od celkového souhrnu pro celý politický okres.

Struktura spolků v politickém okrese Nový Jičín

Roky:	Okres bez NJ		Město NJ		Celkem	
	1911	1924	1911	1924	1911	1924
Počet obcí:	67	69	1	1	68	70
z toho: měst a městysů	5	6	1	1	6	7
z toho převážně: českých	36	38	0	0	36	38
německých	31	31	1	1	32	32
Souhrnný počet spolků:	314	295	106	116	420	411
z toho: českých	164	145	13	31	177	176
německých	150	150	93	85	243	235
Spolky podle druhů:						
Hasičské (čes. i něm.)	55	46	3	3	58	49
Národní a politické	70	68	8	10	78	78
z toho: české	24	29	2	2	26	31
německé	46	39	6	8	52	47
Tělovýchovné a sportovní	35	79	8	13	43	82
z toho: Omladina a Orel	12	19	0	1	12	20
Sokol	6	19	0	1	6	20
tumerské něm.	3	5	1	1	4	6
dělnické (čes. i něm.)	4	16	2	2	6	18
sportovní a jiné	10	10	5	8	15	18
Odborové, děl. a zaměst.	26	18	22	20	48	38
Stavov., profesní, hospodář.	21	29	20	21	41	50
z toho: zemědělců a domkářů	14	23	3	3	17	26
řemesl. a obchod.	2	5	7	6	9	11
úřed., učitel., lékař.	5	1	10	12	15	13
Církevní a náboženské	28	6	14	7	42	13
Osvětové, kulturní, umělecké	25	22	8	8	33	30
z toho: čtenář., vzděl., kult.	16	11	4	3	20	14
hudeb., pěv., divad.	9	11	4	5	13	16
Žen, mládeže, studentů	5	7	5	9	10	16
Sociální a dobročinné	15	11	7	13	22	24
Vojen. veter. a poškozců	18	5	3	3	21	8

Chovatelů, rybářů, včelařů	13	8	3	5	16	13
Šachistů, filatel. a jiné	3	6	5	4	8	10

Na základě uvedených čísel se můžeme věnovat jednak hlavnímu trendu v zakládání spolků před a po první světové válce, jednak jejich základní struktuře, složení a zaměření. V první řadě je zřejmé, že počet aktivních spolků z doby před a po první světové válce se v podstatě nezměnil, spíše se nepatrně snížil. Vyplývalo to zejména z toho, že za „zlatý věk“ lze v tomto směru opravdu označit přibližně dvě desetiletí kolem přelomu století (s určitými časovými přesahy). Mnoho spolků bylo sice založeno až v roce 1918, a týkalo se to zejména menších obcí, ale tehdy přece jen začaly hrát i v jednotlivých místech významnější roli organizace politických stran (i vzhledem k poměrnému volebnímu systému).

U okresu Nový Jičín jinde poněkud neobvyklý malý pokles celkového počtu spolků zapříčinil částečný útlum dříve velmi bohatého německého spolkového života, i když na druhé straně čísla jednoznačně dokazují, že německé obyvatelstvo mělo v tomto směru i po vzniku republiky naprosto nezkrácena spolková správa. Ve vztahu k počtu obyvatel se však i v tomto okrese v uvedeném meziobdobí „organizovanost“ ve spolecích zvýšila, a to v průběhu o tři osoby na jeden spolek, takže v roce 1924 připadalo v celém okrese v průběhu na jeden aktivní spolek 200 obyvatel (ve městě Nový Jičín však jenom 114 obyvatel), z toho ale z německého obyvatelstva to bylo na jeden spolek 154 a z českého obyvatelstva 247 obyvatel bez rozdílu věku, tedy ve skutečnosti v průměru na jeden spolek ještě méně. Je to jednoznačný

10) Janák, Jan: *Harmonie v Příboře - první dělnický vzdělávací spolek na Moravě*; VVM, 1978 (roč. 30), s. 165 - 177. Hanák, Jan: *Ke stému výročí založení českého zemědělského spolku „Metoděj“ na Novojičínsku*, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín (dále jen VSONJ), sv. 36, 1985, s. 69 - 70. Pavlíček, Jaromír: *K boji české menšiny v Novém Jičíně proti germanizaci před I. světovou válkou*; VSONJ, sv. 14, 1974, s. 23 - 30. Hanák, Jan: *Česká společnost v Novém Jičíně v letech 1918 - 1938*. VSONJ, sv. 46, 1990, s. 1 - 21 Viz též literaturu k jednotlivým obcím v Historickém místopise Moravy a Slezska 1848 - 1918, sv. 14, Olomouc 1995.

11) Souhrnné přehledy spolků z dřívější doby lze sledovat v publikacích: *Statistische Darstellung des Vereinwesens im Kaiserthum Österreich*, Vídeň 1875. *Die Vereine in Mähren*, Brno 1885. *Hanbuch der Vereine für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder*, Vídeň 1892. Charakteristice jednotlivých spolků byl věnován I. svazek Historického místopisu Moravy a Slezska 1848 - 1960, Ostrava 1966.

12) *Chytilův úplný adresář Moravy*, Brno 1911. *Chytilův úplný adresář Moravy a Slezska*, sv. I., část I, Morava, Praha 1924.

důkaz, že spolkový život Němců na Novojičínsku byl i po první světové válce mnohem častější a výraznější než Čechů.

Pod národnostními spolky v tabulce myšlenky zejména ty, které měly přímo i v programu hájení většinových i menšinových zájmů příslušné národnosti. Na české straně to byly zejména místní odbočky Národní jednoty pro východní Moravu (NJ), na německé pak Bund der Deutschen Nordmährens (BdD) a Deutscher Schulverein, přičemž poslední z nich byl po roce 1918 nahrazen spolkem Deutscher Kulturverband (DKV). Počtem 29 odboček v roce 1924 (a dokonce 36 v roce 1911) na okrese jednoznačně vedl BdD, následovalo 25 místních organizací české NJ (v roce 1911 to bylo 16 organizací Schulvereinu). Kupodivu jinde poměrně obvyklé odbočky Ústřední Matice školské, které pečovaly zejména o české menšinové školství, se na Novojičínsku téměř neuplatnily. Na národnostně rozdílném a smíšeném okrese byla převaha národně obranných (a někdy i výbojných) spolků pochopitelná, takže zcela zastínila i jinde obvyklejší různé politické kluby. Je ovšem třeba dodat, že přímé odnože politických stran (např. mládeže, žen) nebyly zahrnovány do spolků. K hasičským spolkům se ještě vrátíme.

Ve struktuře tělovýchovných spolků se Novojičínsko poněkud lišilo od dalších, a to i národnostně smíšených moravských politických okresů.¹³⁾ Jestliže jinde byly v českém prostředí jednoznačně nejpočetnější jednoty Sokola, potom zde to byly ve stejné početní síle také katolicky orientované místní organizace venkovské Omladiny, které se po roce 1918 většinou přeměnily na tělovýchovné jednoty Orla. Vyplývalo to zřejmě z toho, že Novojičínsko patřilo již od příchodu P. Jana Šrámka do Nového Jičína v roce 1892 k nejdůležitějším moravským ohniskům vzniku křesťanskosociálního a později lidoveckého katolického hnutí.¹⁴⁾

Na druhé straně překvapuje poměrně nevelký počet turnerských organizací (Deutscher Turnverband a Deutscher Turnerbund), zvláště když Nový Jičín a v jiném směru i Fulnek patřily k nejvýznamnějším střediskům německého národního hnutí.¹⁵⁾

Počet různých typů dělnických tělocvičných jednot, zejména českého sociálně demokratického Svazu Dělnických tělocvičných jednot

13) Viz např. Bartoš, Josef: *Struktura spolků na severozápadní Moravě*, c. d. Pro sousední okres Frýdek - Místek viz Nosková, Miloslava: *České tělovýchovné spolky v Pobeskydí*, Frýdek - Místek 1994.

14) Chobot, Karel - Trapl, Miloš: *P. Jan Šrámek a Nový Jičín*, VSONJ, sv. 50, 1996, s. 41 - 44.

15) Máme zde na mysli zejména Německou nacionální stranu a jejího starosty Nového Jičína Ernsta Schollicha, stejně jako Německou národně socialistickou dělnickou stranu a jejího starostu Leo Schuberta ve Fu Twenty-two points, plus triple-word-score, plus fifty points for using all my letters. Game's over. I'm outta here. Ineku.

(DTJ) a po roce 1921 také komunistické Federace DTJ (FDTJ, později Federace proletářské tělovýchovy), vcelku odpovídal sociální skladbě okresu a značnému počtu dělníků, zatím co u německého spolku Arbeiter - Turn- und Sportverband (ATUS) šlo jen o výjimky ve velkých průmyslových střediscích.

U odborových organizací bylo zřejmé, že jejich největší rozmach spadl do prvních desetiletí dvacátého století, přičemž na Novojičínsku měla řada z nich ráz křesťanskosociální, jak jsme již uvedli výše. Podobně tomu bylo s různými náboženskými a církevními organizacemi sdruženými a také s tradičními spolky čtenářskými a vzdělávacími. V obou posledních případech však jejich počet v průběhu dobu klesal. Naopak se po roce 1918 podstatně zvýšilo množství zemědělských sdružení všeho druhu, což zcela jednoznačně souviselo s připravovanou pozemkovou reformou a se zakládáním tzv. Domovní domkařů a malozemědělců od vlivem agrární strany, v malé míře také lidoveckých tzv. Otčin. Řemeslníci a obchodníci se zřejmě orientovali na vlastní korporace v podobě povinných živnostenských společenstev a obchodních grémií (případně u větších firem obchodních a živnostenských komor), takže nepociťovali velkou potřebu dalšího sdružování. Z hlediska „územního“ rozložení je na první pohled patrné, že výrazně největší počet spolků byl soustředěn v městě Novém Jičíně (28 % všech v okrese) a jejich četnost se snižovala poměrně rapidně směrem ke zmenšování velikosti obcí a snižování počtu obyvatel. Tam se také poměrně stereotypně uplatňovaly jenom spolky v dané době nejobvyklejší, tj. národní, tělovýchovné a hasičské. Prokazuje to i následující tabulka:

Přehled počtu spolků na Novojičínsku podle soudních okresů
(bez města Nového Jičína)

Soudní okresy	Nový Jičín		Fulnek		Příbor	
	1911	1924	1911	1924	1911	1924
Počet obcí celkem:	31	31	13	14	23	24
z toho: měst a městysů	2	2	1	2	2	2
z toho převážně: českých	19	19	0	0	17	19
německých	12	12	13	14	6	5
Souhrnný počet spolků:	124	112	83	90	107	93
z toho: města a městysy	22	13	47	53	55	34
z toho spolky: české	75	69	1	4	88	72
německé	49	43	82	86	19	21
Spolky podle druhů:						
Hasičské (čes. i něm.)	29	22	11	10	15	14
Národní a politické	29	26	21	26	20	16
z toho: české	11	15	1	3	12	11
německé	18	11	20	23	8	5
Tělovýchovné a sportovní	19	37	8	7	8	25
z toho: Omladina a Orel	12	14	0	0	0	5
Sokol	3	9	0	1	3	9

tumerské něm.	1	3	2	2	0	0
dělnické(čes. i něm.)	2	9	0	1	2	6
sportovní a jiné	1	2	6	3	3	5
Odborové, děl. a zaměst.	4	2	13	12	9	4
Stavov., profesní, hospodář.	5	5	5	11	11	13
z toho: zemědělců a domkařů	5	5	4	7	5	11
řemesl. a obchod.	0	0	0	3	2	2
úřed., učitel., lékař.	0	0	1	1	4	0
Církevní a náboženské	9	3	5	1	14	2
Osvětové, kulturní, umělecké	9	6	3	7	13	9
z toho: čtenář., vzděl., kult.	7	4	1	3	8	4
hudeb., pěv., divad.	2	2	2	4	5	5
Sociální a dobročinné	4	3	4	4	7	4
Žen, mládeže, studentů	2	2	3	5	0	0
Vojen. veter. a poškozených	8	3	6	1	4	1
Chovatelů, rybářů, včelařů	4	3	3	2	6	3
Zájmové a jiné	2	0	1	4	0	3

K uvedeným číslům je nutno dodat, že počet hasičských spolků v poměru k počtu obcí byl na Novojičínsku menší, existovali v roce 1924 jen v 70 % obcí, než např. na obdobně národnostně členěné severozápadní Moravě, kde byly tyto spolky v 88 % obcí, ale téměř stejný jako na jižní Moravě (67 % obcí s hasičskými spolky).¹⁶⁾ Ve všech uvedených oblastech převažovaly v poměru počtu obcí k počtu spolku ty, které byly národnostně obranného (1911) a později zejména tělovýchovného (1924) zaměření. Zde však skutečné rozložení podle jednotlivých obcí poněkud zkresluje ta skutečnost, že oba dva posledně jmenované typy spolků se v městech a střediscích objevovaly ve větším počtu, zatím co u hasičských sborů působil v místě většinou jenom jeden.

V jednotlivých obcích patřili zcela jistě k vývojově nejstabilnějším právě hasičské spolky. Přitom je zajímavé, že původně vznik těchto svépomocných sdružení občanů v poslední třetině 19. století byl podmíněn v nejednom případě tehdy poměrně častými katastrofickými požáry, které zničili mnohdy podstatnou část domů v obci. K tomu ve 20. století docházeli již velmi zřídka, ale přesto to byl právě sbor dobrovolných hasičů, který v dané obci, zejména v těch menších představoval nejlivnější a často vůbec jediný spolek. Nebylo proto divu, že se hasičské sbory v této pozici zabývaly i mnoha jinými obory a zájmy, od uniformované části na různých veřejných shromážděních až po činnost kulturní (divadlo) a zábavnou (plesy).

Na tomto místě je však nutno konstatovat, že totéž a snad v ještě větší míře na sebe přebíraly i spolky tělocvičné či tělovýchovné, které také stavěly v obcích nejdůležitější veřejné budovy (sokolovny, orlovny), zatím co jinak se značná část spolkového života odhývala v místnostech a sálech hostinců. Tělovýchovné a tělocvičné spolky v jednotlivých obcích, a to i

16. Viz pozn. 2 a 4.

poměrně malých, byly již vždy dále rozděleny podle dalších kritérií, národnostních, sociálních, politických a náboženských. Přitom je nutno upozornit, že všechny tělovýchovné spolky té doby pěstovaly tzv. základní tělocvik a zpočátku zcela odmítaly moderní sporty, zejména kopanou, takže provozování sportů se realizovalo mimo tento systém, napřed spíše živelně (zvláště na venkově), později v rámci různých sportovních klubů. U ostatních, v tabulce uvedených spolků záleželo většinou na velikosti obce, resp. počtu zájemců, a také na iniciativě jednotlivců (např. učitelů). Byly také již méně stabilní a různě aktivní.

Uvedeným nástínem vývoje a struktury spolků na Novojičínsku jsme samozřejmě nemohli ani zdaleka vyčerpat celou problematiku spolkového života v daném regionu v první čtvrtině dvacátého století. Chtěli jsme jen upozornit, že význam spolků v jednotlivých obcích a regionech byl daleko závažnější, než je často uznáváno, a že proto bude třeba věnovat historii celého spolkového života i jednotlivých spolků daleko více pozornosti, než tomu bylo a je dosud.

Vzpomínky na Petřkovice v rodinné kronice Josefa Závady

Zdeněk Fišer

Před nedávnem jsem měl k dispozici soukromě vedenou kroniku, svým obsahem se vztahující také ke dvěma obcím na Novojičínsku, k Janovicím a zejména nedalekým Petřkovicím. Dnes je v držení paní Miloslavy Skálové, farářky čs. církve husitské, žijící již po dlouhá desetiletí v Brně. S původcem kroniky, v nadpisu zmíněným Josefem Zavadou, však byla v úzkém příbuzenském vztahu, neboť se jednalo o jejího děda.

Josef Závada se narodil dne 22. února 1863 v Janovicích na rolnické usedlosti č. 24 Josefu Zavadovi (1832-1900) a Josefě Zavadové, rozené Segetové z Petřkovic (nar. 1838, datum úmrtí se nepodařilo zjistit). Rodiče se záhy (1868) zakoupili na větším statku, fojtství v Petřkovicích (tehdy psávaných Petříkovic), z něhož pocházela matka. Slušné majetkové postavení, vykoupené ovšem těžkou dřinou na velkém hospodářství, jim umožnilo dopřát několika dětem vyššího vzdělání.

Syn Josef studoval nejprve na reálném gymnáziu ve Valašském Meziříčí a od roku 1878 na učitelském ústavu v Příboře. Jeho prvním působištěm se stal od září 1882 Loukov na Holešovsku; z blízkých Libosvár také pocházela jeho první manželka Josefa Koutná, s níž se oženil v září 1888. Spolu měli šest dětí, žel, v roce 1905 odchodem matky předčasně osiřelých. Tehdy si Josef Závada vzpomněl na svou studentskou lásku Marii (či Maryčku, jak psával) Pospěchovou z Hůrky (mezi Starým Jičínem a Jeseníkem nad Odrou), která zůstala svobodná, a po čase ji přivedl dětem jako novou matku.

Mezitím jako učitel působil v Býškovcích na Přerovsku (1888-1900), a od roku 1900 se usadil v Dobroticích na Holešovsku, kde také do konce života pedagogicky pracoval. Všechny jeho děti získaly střední nebo vysokoškolské vzdělání.

Josef Závada byl horlivý Čech, který se ve všech místech, kde s rodinou pobýval, zapojoval intenzivně do kulturní a osvětové práce. V Býškovcích např. založil a po dobu svého tamního pobytu vedl čtenářský spolek Besedu, v Dobroticích zase léta bojoval za postavení nové školy. Blízko měl i k ochotnickému divadlu, ba dokonce sám složil

operetu „Elixír“, jíž – i v roli režiséra – uvedl o prázdninách 1883 na scénu ve Starém Jičíně.

V době před I. světovou válkou Závada udržoval četné kontakty s Jihošlovany. V roce 1912 např. v Dobroticích pobýval Adam Pribicevič, žurnalista ze Záhřebu, a téhož roku také inspektor srbských škol Jovan Popovič. Podobné kontakty byly po vypuknutí válečného konfliktu důvodem k Zavadově pronásledování ze strany rakouských úřadů. Po vzniku samostatné Čs. republiky poskytoval dobrotický učitel dále pomoc chudším Srbům, kteří z různých důvodů přijížděli do nového státu.

V Dobroticích plnil Josef Závada ještě jeden dobrovolně přijatý úkol. V roce 1924 jej tamní obecní zastupitelstvo pověřilo vedením kroniky obce, což vzdělaný učitel po léta s chutí prováděl, jak svědčí příslušný svazek kroniky, uložený dnes v Státním okresním archivu Kroměříž.

Vedle toho však Závada vytvořil ještě jednu, tentokrát soukromou kroniku. Jak svědčí poznámka na předešlé, sepsal ji retrospektivně v roce 1943, s dodatky přidanými v roce 1952. Její podstatnou část realizoval v době, která byla pro něj nejtěžší: Po násilné smrti syna Bohuslava, popraveného 26. srpna 1942 v Berlíně nacisty za odboj proti Velkoněmecké říši. (Bohuslav Závada, nar. 17. ledna v Býškovcích, vystudoval gymnázium v Holešově a následně českou techniku v Brně se zaměřením na stavební inženýrství. Za I. světové války byl jako jednoroční dobrovolník v r. 1914 poslán rakouskými úřady na východní frontu, ale již počátkem následujícího roku se ocitl v ruském zajetí. Následně patřil k organizátorům čs. legií v Rusku a s nimi také v různých hodnostech absolvoval celou jejich anabázi. Po návratu do vlasti a právě vzniklé čs. republiky pokračoval ve vojenské kariéře. Ke konci 20. let se stal zástupcem velitele 30. pěšího pluku Aloise Jiráka ve Vysokém Mýtě a jemu dále od r. 1931 velel až do německé okupace. Po ukončení 2. světové války byl jmenován brigádním generálem in memoriam).

Tehdy, jistě v hluboké depresi, sáhl dobrotický učitel po peru a začal sepsávat vzpomínky na mládí a předchozí život, jenž se samozřejmě jevil zářivější a idealističtější než doba, jíž právě prožíval. K zachycení svých dávných dojmů si pořídil typograficky krásně připravenou kroniku od básníka a spisovatele Františka Táborského, ilustrovanou malířem Adolfem Kašparem, a vydanou v Praze roku 1905 Ústřední Maticí školskou. Na její jednotlivé strany zachytil to, co mu utkvělo v paměti od prvních dojmů z dětství a mládí, strávených v Janovicích a Petřkovicích, přes léta kantorování a přicházejícího šťastného rodinného života v Loukově a Býškovcích, až po události z doby před I. světovou válkou, prožívané v Dobroticích. Kronika končí tím nejsmutnějším, co může otce potkat: Vzpomínkou na syna Bohuše, čerstvou obětí nacistické diktatury, a prepisem dopisu, který mu syn napsal v den své popravky z věznice v Plötzensee.

Zavadova kniha je psána prostým, jednoduchým stylem, bez vyšších literárních ambicí. Přesto však ukázky z ní, s autorovým důrazem

na léta strávená v Petřkovicích, Valašském Meziříčí a Příboře, snad budou pro čtenáře malou sondou do životních osudů jednoho moravského učitele a obohatí pramenné zdroje k poznání regionu, zvláště dvou jeho malých vsí, jimž byla v odborné literatuře dosud věnována jen malá pozornost.

Moji rodiče

Otec, narozený 26.IV. 1932 v Janovicích, okr. Nový Jičín, v usedlosti č. 24, na níž předkové naši hospodařili postupně již v sedmnáctém století, pokud jsem zjistil ve farním archivu starojickém, prožil mládí v době robot.

Mládí jeho prožité v době útlaku selského stavu nebylo radostné. Jako jinoch byl hezký a příjemný, dovedl si tedy získat srdce a pak i ruku šumné fojtovy dcery Josefy Segetové z Petřkovic.

Postavy byl prostřední štíhlé, modrých očí a kaštanových vlasů. Povahou mírný ku služebným, velmi důvěřivý a přátelský k spoluobčanům a laskavý i něžný k ženě i k nám dětem. Když na něj starosti doléhaly, byl popudlivý a unáhlený v úsudcích, avšak nikdy na nás ani na služebného ruky nevztáhl.

V r. 1868 prodal svou usedlost v Janovicích své sestře Anně, provdané za Janyšku, domkaře tamtéž, a koupil od bratra své ženy, Františka Segete, fojství v Petřkovicích č. 4, k němuž náleželo 310 mír půdy orné a lesní a pastvin. Stalo se tak na výslovné přání staříčků výměnkářů: Františka Chlapíka, druhého manžela stařenky Magdalény, rozené Pavlikové z Vlčnova, kteří by neradi měli cizího hospodáře na statku, na němž rod Segetů, pokud jsem zjistit mohl, již v sedmnáctém století hospodařil. Orná půda s loukami a pastvinami byla ve čtyřech lánech, lesy se ve dvou místech prostíraly.

Ježto se otci na kupní cenu 16 000 zl. nedostávalo dosti peněz, půjčil si od soukromníků až i na 12 %! Když vysokých úroků splácet nemohl, odprodal něco lesa i orné půdy. Při fojství bylo i dědičné právo nálevní – šenk.

Otec byl velmi pracovitý a zbožný. Vstával velmi časně, kleče a polohlasně se pomodlil a dal se před snídaní do práce. S ním zároveň vstávala i chasa. Pacholci od 3. hodiny krmili koně, jichž otec byl velký milovník a dobrý pěstitel, a před pátou vyjžděli do práce. V době senoseče a o žních vycházelo se již po třetí hodině ranní na louky a pole.

V r. 1874 koupil otec první mlátičku na pohon koňskou silou. Býval prvním v zavádění strojů a novodobého způsobu hospodaření. I v odvodňování pozemků předcházal spoluobčany, ač tehdy to byl podnik velmi nákladný a nesubvencovaný.

Do příkopu širokého, v němž pracující dělník se mohl pohybovat, a jeden metr hlubokého, kladly se hrubé kameny, na ty se dalo klesti jehličnatých stromů a zasypalo hlinou. Takovým zařízením se říkalo – svudnice, poněvadž se jimi sváděla voda.

Aby uhradil náklad na takové práce, otvíral skály pod zahradou, dal lámat kámen, jež odvážel na okresní silnici i v zimě při dobré sanici. Tehdy trpěl otec těžkou prací a přece si nestěžoval, jen když byl výdělek, byl i hubený.

Jeho zdraví nebylo na tak těžké práce, trpěl rozednou plic, mnoho kašlával, nosíval vatovanou pokrývku pod vestou na prsou, oblékal se do koženek a obouval vysoké huněné papuče, to byl jeho zimní úbor do těžké práce.

Zimy bývaly sněhem bohaté. Vysoké závěje znemožňovaly vyjížděky, tehdy pracoval otec doma ve velké jizbě. Pořizoval si hospodářské nářadí; tehdy bývaly brány dřevěné se železnými hřeby, ty si zhotovil, pak i části vozu, plužná kolečka, saně, cepy, žebře, žebřiny, toporu aj.

Ku pořízení fukaru na čištění obilí přibral si tesaře Heralka z Palačova. I větrník na pohon řezačky si sám udělal nad stájem, ten však tím značně trpěl, musel větrník zrušit. Někdy si pozval trokaře z valašských osad, kteří z hrubých topolových kmenů vydlabávali troky, z výseků necky, mísy a konečně z výseku mís i lopaty. Na zajímavé tyto práce jsme se děti rády dívaly.

I na děláni metel naskytl se občas člověk, který pobyl u nás 2 – 3 týdny a zhotovil metel na celoroční potřebu.

Ze zimních prací v jizbě konaných zajímalo nás také strouhání šindelů a tahání draček (světidel) z bukového štěpného dřeva.

Otec byl velmi promyslný, co bylo možno poříditi doma, zhotovil si sám nebo s přizvanými řemeslníky.

Ačkoli se mu v mládí školního vzdělání dosti nedostávalo, dbal velmi o to, aby dětem poskytl lepšího. Nejstaršího – Františka, poslal na reálku v Novém Jičíně 1872, ovšem německou, z nedostatku českého středního školství, kde český hoch byl po celý rok pouhým trpným posluchačem; není tedy divu, že se mu tam nelíbilo a svolil raději jít do Německé Jasenice k rolníkovi, aby se naučil německé řeči.

I druhého synka Antonína posílal do škol, ten však nechtěl o studiích ani slyšet, byl zvyklý hospodářské práci, šel také raději do Německé Jasenice přiučit se němčině.

Teprve já a mladší bratr Jan vydrželi jsme ve studiích, ne však v německé škole v Novém Jičíně, nýbrž na slovanském reálném gymnáziu ve Valašském Meziříčí r. 1871 vlivem poslance JUDr. Aloise Mikyšky, advokáta ve Valašském Meziříčí.

Aby nebylo probouzeno české uvědomění, muselo se gymnázium jmenovat slovanským, než i tento název nám šel k duhu.

Ačkoliv v Meziříčí mimo Židů bylo Němců velmi poskrovnu, byly pro ně zřízeny při slovanském gymnáziu německé paralelky, do nichž chodily děti povětšinou rodičů českých buď neuvědomělých nebo na německém a židovském kapitálu odvislých.

Pomyslím-li, že musel otec najímat čtyři služební, aby nás mohl

poslat do světa, uznávám velkou obětavost otcovu, s jakou se snažil opatřit nám lepší bytí.

Jako prostý dobromyslný člověk věřil v upřímnost každého, kdo se k němu přátelsky choval, byl i příliš důvěřivý, čehož mnohý nepoctivec zneužil. Tak kupř. švagr jeho František Segeta z Pustějova předstíraje nutnou potřebu mladého koně, dostal od otce krásné dvouleté hříbě velmi lacino, to však brzy za mnohem větší sumu prodal.

Matka, narozená 5. III. 1838 v Petřkovicích na fojtství č. 4, které tenkrát bylo celé dřevěné na rozsáhlé Horní zahradě. Tam strávila první léta dětství do r. 1840, kdy otec její Václav Segeta s manželkou Magdalenou vystavil budovu z kamene a cihel takových rozměrů, že lid přezdílal novou usedlost dvořiskem. Otec si v nové budově dlouho nepobyl, zemřel již roku 1848 a matka po dvouletém vdovství se provdala za Františka Chlapíka, obuvníka ze Starého Jičina na Hučnici, roz. 1807.

Josefka Segetová byla šumné děvče. Ač měla mnoho nápadníků, oblíbila si synka z menšího gruntu Josefa Závadu z Janovic č. 24.

Mamička, tak se v tom kraji matce říká, byla postavy statné, vysoké, štíhlé, pleti snědé, na lících vždy růžově červená, velkých černých a hlubokých očí, černého vlasu – skutečná kráska. I šat si uměla hezky upravit, chodívala vždy čistě, zejména nedělní šat zvyšoval příjemný dojem její symetrické sympatické postavy.

Jak příjemná byla zevnějškem, tak byla milá dobrotou srdce. My děti trpěly jsme na ní s celou oddaností. Ve chvílích hospodářské tísně bývala těšitelkou otcovou, byť jí sama stejně trpěla. Její prozíravost a svůdnost se ve všem podnikání uplatnila a otec její rady nikdy neodmítal.

Dětství a mládí

Ze svého dětství v Janovicích mnoho si pamatují.

Tak kupř., když mi byly 3 léta, nesla mamička mladšího mého bratra Jana (17. III. 1866) v náručí a mne vedla za ruku. Šla asi z vesnice od příbuzných. V průjezdu mezi zahradami vedoucím do našeho dvoru objevil se náhle tryskem běžící cizí kůň a mířil k nám do dvoru. Mamička ustrašena neměla v prostore poměrně dosti úzké kam se zachránit, vyběhla na kameny u plotu naskládané a mne vytáhla za sebou.*

Pamatují se jasně, když mne jednou vzala mamička sebou na pole, tam mne zabalila do vlháků a usadila na louku, vedle pak na roli s najatou ženou plela len. Vitr povíval chvílemi volněji, chvílemi prudce, traviny a květiny se dle toho více nebo méně ohýbaly a zvuk povstaly nárazem větru o ně se měnil dle prudkosti v šum nebo v sykot. To mne zajímalo a v dětské obrazivosti představoval jsem v mysli vzdušné tvory, kteří tyto zvuky vydávají.

Podobně na mne působily zvuky povstaly skučením větru v komíně v době zimní.

Někdy mne vzal otec na besedu k strýcovi Antonínu Zavadovi

(* 15. X. 1810), otcí Františka Závady, odborného učitele ve Frenštátě, domkaři a obuvníku v Janovicích. Tam jsem velmi si oblíboval slézové růže, kterých jsme doma neměli, ani jinde jsem je neviděl. Strýc Antonín Závada byl starý vysloužilý granátník, vždy dobré mysli. Nesl se vždy zpříma jako v šiku. Ve Starém Jičíně založil veteránský spolek, který býval chloubou vysloužilých vojinů, jehož byl i velitelem.

Velmi přitažlivým místem a shromaždištěm dětí bývalo v Janovicích prostranství uprostřed vesnice, kde byly dvě obecní studny nižším dřevěným roubením opatřené. Z dolní tekla voda do níže položeného koryta z velkého dubu vytesaného, z něhož se napájel dobytek; v něm právaly dívky prádlo. Studny nebyly hluboké, ale plné čisté dobré vody. Jako děti rády jsme do studní nahlédaly a pozorovaly na dně křemenné oblázky a různé věci při vážení vody tam spadlé. Dospělí vypravovali i o utopených dětech. Z toho šla na nás hrůza, ale neodstrašila, abychom se tam opět a opět nescházely a do studen nenahlédaly.

Za námi přicházeli bratřenci – Šindlerovi hoši, kteří bývali níže v domku. Otec jejich, manžel otcovy sestry Barbory (* 3. III. 1834), byl správcem vápenky svého bratra Josefa v Černotíně u Hranic. Josef Šindler byl i poslancem zemského sněmu moravského. Se synem tohoto Šindlera, Josefem, a bratrancem Janem Šindlerem vstoupil jsem roku 1875 na slovanské gymnasium reálné ve Valašském Meziříčí.

Sousedé naši po dolní straně byli Krumlovi (sedlák), po hořejší Kruxilkovi (domkař). Těm otec obdělával pole. Pamatuji, když jednou jim otec oral, pozvali jej k obědu a mne přibráli také a dali mi k hliněné misce s polívkou malou lžičku žlutou, myslil jsem, že je zlatá, doma jsme takové neměli. S Kruxilkovými zdál se mi poměr přátelštější než s Krumlovými. Od těch doléhaly k nám občasné jejich rodinné hádky.

V Janovicích jsme měli horečku, obrostlou lesními stromy. Na té pásal František ovce. Jednou jsem tam s ním byl a když musel odběhnout za stádem, myslil jsem, že se s ním již nesejdu, dal jsem se do pláče.

V roce 1868 přestěhovali jsme se do Petřkovic. To byla pro nás děti velká událost. Z průměrné selské usedlosti přijít na fojtství s velkými budovami a rozsáhlými zahradami působilo na nás jako pohádka. Fojtství se říkalo také „dvořísko“ a dodnes říkají v Petřkovicích: Zavadové ze „dvoříska“.

Nynější budova č. 4 byla vystavena roku 1840 fojtem Václavem Segetou (* 18. IX. 1806), mým staříčkem. Dříve stávalo fojtství na horní zahradě, která měla 10 mír rozlohy. Místa, kde stávala dřevěná budova, výjezd ze dvora a studna, jsou dosud patrna.

Po zavedení konstituce a s ní nových občanských řádů pocítovali bystřejší občané nedostatečnost svého vzdělání a snažili se, aby děti jejich byly lépe pro život připraveny a posílali je do „hlavní“ školy (mynější měšťanka) do Jičína. Škola byla ovšem německá.

Z takových byl i náš otec. Ačkoli práce na velkém statku se služebnou chasou - bývali 2 mužští a 2 ženské služební - sotva zmáhal,

jakmile nejstarší bratr František dospěl do 12 let, poslal jej do Nového Jičína na reálku (německou). Hochovi se na německé škole, kde ničemu nerozuměl, nelíbilo a to tím méně, že jako nejstarší mohl očekávat, že bude jednou nástupcem na usedlosti, chtěl tedy domů. Ačkoliv by ho rodiče doma byli dobře upotřebili místo některého služebného, snažili se, aby se hoch naučil německy, což se tehdy za všeobecného úřadování u všech státních úřadů považovalo za nutnou potřebu; dali jej tedy do Německé Jasenice k německému rolníkovi, kde konal selské práce.

Později byl tam poslán druhý bratr Antonín, když odešel jít do německé školy do Jičína. Po roce se vrátil k domácímu hospodářství.

V roce 1869 zavedla mne stařenka do školy. Učitelem tehdy byl student Mír z Lešné, který po roce byl odveden a nastoupil k vojsku. Jednotřídní škola III. třídy s chatrným bytem zůstala neobsazena. Děti zůstaly bez vyučování, jenom nás posílali rodiče do školy do Janovic, kde byla též jen jednotřídní škola a ta byla zařízena v našem dřívějším domově č. 24.

Když ani po roce nebyla škola v Petřkovicích obsazena, nabídl se obci tamní kovář David, že bude vyučovat do obsazení školy kvalifikovaným učitelem. Vyučování jeho se omezovalo pouze na čtení, psaní a počty, a to v míře velmi skromné.

Stav ten potrvál celý rok, teprve v roce 1872 ustanoven na školu Václav Šustek z Bernatic, blízký příbuzný tetinky Zavadové z Janovic, manželky Antonína Závady (* 15. IX. 1810); ten pobyl v Petřkovicích do roku 1885. Absolvoval 6 gymnazijních tříd a dvouletou preparandu.

V novém domově byl život mnohem rušnější, poněvadž ve větším hospodářství bývalo zaměstnáno vždy i více lidí. Ačkoli bývalo u nás stále zaměstnáno 4 až 5 služebných, museli starší bratři pást ovce v Boři a krávy na rozsáhlém pastvisku za Horní zahradou po vyučování; já býval jsem doma mamičce k ruce - choval jsem mladší sourozence. Ve vaření krupičky na třínohém hliněném rendlíčku pod čelustěmi na ohništi jsem se dobře vyznal.

Naším dětským rejdištěm byla velká klenutá síň 5 x 12 m, v zimě velká jizba, hostinská, při fojtství bylo totiž i právo výčepní. V zahradě pořídil bratr František bradla a hrazdu, na nich jsme rádi cvičovali.

Když starší bratři dospívali v jinochy, že mohli zastávat i těžší práce, byli přibráni k hospodářským pracím a pasení krav připadlo nám mladším.

Časné ranní vstávání o 1/2 5. hod. bývalo nám neprotivnější. Trampoty se zvětšovaly, když se schylovalo k podzimu a nastala studená a mlhavá rána a my museli časné do studena, abychom do školní doby byli zase doma.

V létě bylo hej! Na sousedních pastvinách pásly děti sousedů, s nimiž jsme si již společnou hru našly. Polohu obce jakož i celého katastru tvořila stráň nakloněná od jihovýchodu k západu, úbočí to hory „Pohoř“. Viděly jsme z pastvíska mnoho pracujících na polích a pasoucích druhů směrem nahoru i dolů, jejichž zpěv se rozléhal po kraji.

Z pastviska našeho viděly jsme rozsáhlou kotlinu, již po levé straně protéká řeka Bečva, voda její se za slunného dne leskne jako stříbrná stuha.

Velký počet osad rozkládá se na obzoru, který končí horským pásmem karpatským po Hostýn zleva, Jeseniky po Odry zprava, zřede horou Svincem ze strany severovýchodní. Krajem probíhá první dráha starého Rakouska od Bohumína k Vídni. Za námi na jižní straně je kopec Pohoř, ve vesnici říkají mu „Hüra“. Uprostřed kraje vypíná se osamělý Starojický kopec se zříceninami hradu, druhdy Bedřicha Žerotína, později hrabat ze Seilernů. To bylo co pozorovat, o čem mluvit a přemýšlet!

Nejčastější naší hrou byla „na holuba“, byl to přeskok prutu vodorovně položeného do dvou jiných vidlicovitých do země zatřených.

Když se v podzim pasení přeložilo na vzdálenější luka k lesu „Pasekám“, odkud jsme již viděly na pastviny sousední obce Perné, na nichž výrostci též pásávali dobytek. Stěmi jsme sváděli půtky, které přecházely v prudké boje kamením. V házení kamenem nabyli někteří takové zručnosti, že do značné dálky vrhli kamenem, až frčel nebo hvízdal, dle tvaru a velikosti kamene. To byl sport dost nebezpečný, ale pěstovalo se jim i junáctví, jemuž jsem též neodolal a účastnil se turnajů.

I zima měla pro nás mnoho půvabů. Vedle našeho stavení byla silnice svažující se k dolnímu konci osady. Sem se scházela chasa i ze vzdálenějších usedlostí, aby se posáňkovala, zejména v neděli odpoledne tu bývalo hlučno.

Sáňky jsme si pořizovali sami. Otec byl promyšlivý a podnikavý hospodář, všechny hospodářské potřeby mimo vozu zhotovil si sám, měl k tomu i různé řemeslnické nástroje. My jsme to strouhání a vrtání podchytli od něho, tož nám o sáňky nebo vozík bylo jako cigánovi v kotrlac.

V zimě mívával otec mnoho práce. Přizval si z Hégarové chaloupky nájemníka Mačka, který se též v práci stolařské a tesařské vyznal, dopravil do velké jizby dřeva, fošny, desky a dal se s pomocníkem Mačkem do dělání saní pro těžší i lehčí náklady, rozvoz vozových, koleček pluzných, bran a podobného hospodářského nářadí. I žebř, žebřiny, fukar na čištění obilí si pořídil. Dokonce i větrník na pohánění sečkovice (stroj na řezanku) si pořídil.

Když jsme se přistěhovali do Petřkovic, byla šindelová střecha na budově místy chatrná. Otec skácel v Pasekách několik silných jedlí, dal pořezat na špalky 1 metr dlouhé, poštipat na dřínky, ze kterých se hotovil šindel. To se k nám sešli pozvaní příbuzní: Josef Závada (* 1805, bratr mého staříčka), Pospěch, Janýška, Jindrák, ti po několik dní vystruhovali a pak fortelně do hraní ukládali.

V tu dobu přicházel k nám staříček z Janovic pomáhat při obnovování střechy. Když jej otec jednou odvázel do Janovic, spadl z vozu a utrpěl vnitřní úraz, od té doby churavěl, až roku 1870 zemřel. Navštívil jsem jej s otcem v nemoci.

Nejradostnější událostí pro nás děti byly hody. Ty se odbyvaly ve

farnosti starojické v podzim, a sice v každé z jedenácti osad jinou neděli, mohli se tudíž přátelé vzájemně navštěvovat, což se také s tradičnou pravidelností dělo.

Nejprátelštější styky jsme pěstovali s Hégary ze Lhoty. Hégarka byla sestra matčina. Přijížděli k nám a ke staříčkům na výměnek i s dětmi a my jsme jim to opláceli.

Bývalo nás dětí plná fůra. Nazpět jezdívalo se o stívce. V lese, Pasekách, byla již tma, otec musel koně vésti. Moc jsme se my děti bály, že nás v lese někdo přepadne, což se ovšem nikdy nestalo.

Nejraději jsem si hrával se sestřenkou Terezkou, svou vrstevnicí v letech, provdanou pak za rolníka Urbana z Jičiny. Přátelství naše je trvalé, dosud se velmi rádi uvidíme, jenže již zřídka.

Ke staříčkům na hody přicházeli staří Segeté (prostřední) z Vlčnova (pi Segetová byla sestra stařenčina), Pavlíci (dolní) z Vlčnova (starý Pavlík byl bratr stařenčin) a staří Pospěchovi z Jičiny; pi Pospěchová byla sestra stařenčina a pan Pospěch byl bratr Pospěcha horečkovského z Vlčnova, dcera jeho nynější má ženu. Občas přicházeli i Chlapíci z Hučnice ve Starém Jičíně. Pan Chlapík byl bratr staříčkův. K nám vedle Hégarů ze Lhoty přicházeli, avšak řidčeji, Jurajdovi z Rožnova (paní Jurajdová sestra otcova, Magdalena * 11. VI. 1837, + 26. XI. 1925) a Vahalíkovi z Jičiny (paní Vahalíková, sestra otcova, Mariana * 30. I. 1847, + 1909).

Zajímavější než hostina byla pro nás děti muzika, poněvadž bývala zřídka, jen o hodech a o svatbách.

Kapelník Čajka z Hůrky nejprve zanotil na klarinet na kraji vesnice u kříže: „Pozdraven buď svatý kříž!“; to bylo znamení, že horecká kapela je již na místě. Chasa, sousedé mladší i starší a později i stařenky některé sešli se k muzice. Starší sousedé s představenstvem obce zasedli za „úřadní“ stůl, chasa do tance, nastal hodový rej, který pokračoval i v pondělí.

Školní mládež měla přístup k muzice přísně zapovězen, však my jako domácí měli jsme privilej. V prostranné síni se však sešlo v soumrak, kdy bylo bezpečněji, dosti dětí, a jak bylo možno jim se zdržet, když v síni byla truhlice s perníky a cukrovím, kterou si některý méně zámožný občan zařídil, upravil stůl, na něm chasa hrála o perník a cukrovinky vrháním kostek. Výhrankem pak podílela své tanečnice.

Hodová muzika pokračovala pak i v pondělí, někdy i v úterý. Pamatuji, jak starší sousedé tančovali o hodech „minex“, velmi podobný kolovým tancům jihoslovanským.

Po hodech nejvíce jsme se těšili na vánoce, pak na velikonoce.

O vánocích napekla maminka pro všechny členy domácnosti po „novém létu“ z nejbělejší mouky pšeničné. I všemu dobytku dostalo se po vánocích z choré mouky, drůbeží sypaly se drobky. Podstatná známka „nových let“ bylo jejich splétání z dlouhých šulánků, anýz a hrozinky.

Stařenka, u níž jsme bývali jako doma, uměla vypravovat mnoho

zajímavých legend, které doplňovala průpověďmi z evangelia s rukama sepjatými a očima vzhůru obrácenými.

Velikonoce zradostňoval nám slunovrat, návrat ptactva a národní zvyky na Starojicku, dosud zachovávané.

Na květnou neděli chodila děvčátka s „majíčkem“; byl to jedlový stromček pentlemi a mnohými obrázky ozdobený. Děvčata chodila dům od domu, majíčkem vytáčela a zpívala písně o slunovratu: „Mé milé léto, cos nám přineslo, kvítí modrého, červeného a všeho dobrého“.

Nejraději jsem viděl s majíčkem Josefku Janikovu, zdálo se mi, že má nejpěknější majíček a nejpěkněji zpívá i že je nejšumnější.

Hoši chodili ve čtvrtek a v pátek s velkonočí v průvodu vesnicí a nahrazovali klapkami a hrkotkami trojí denní zvonění.

Stařenka mne posílávala s velkonočními koláči svijánkami ku svým křesťanům u horních Petřkovských. Svijánky měly místy kraje zahmuty, přizdobeny byly perníkovými srdci a cukrovím. Křesťánka byly již dcery dospělé, ale šmigrust dostávala až do provdání se.

Ku svijánkám a perníkovým srdcím přidávala se malovaná vajíčka, vařená v barvě fialové, červené nebo černé, na nich byly vyškrabávány ozdoby, nejčastěji věnečky z ratolestí, růže, kopretiny aj. Do věnečků veškrobavány milostné veršičky citované z národních písní anebo k tomu samostatně vymyšlených malířkami samými. Takovým malováním a vyškrobáváním velkonočních kraslic zabývala se nejvíce Zefka Hégárová, starší svobodná dcera živící se na výměně u gruntu šitím, úpravou nevěst apod. Při vyškrobávání vajec vybírala si vzory z přírody: růže, karafiáty, ratolístky rozmarýnové, splítala je do věnečků a do těch přibásnila krátké průpovědi o lásce, mládencích a pannách ve verších.

Taková vajíčka bývala dorozumívajícím se prostředkem mezi milými, ostýchavými se vyznat si lásku slovy. Takový úkol zastávaly i obrázky z pouti.

V pondělí šli hoši opatření kořeny sladkého dřeva na šmigrust za děvčaty, která se musela vykupovat perníkovými srdci a malovanými vejci. V úterý to děvčata hochům oplácela.

Na šmigrust jsem šel nejraději k Janíkům, kde pro mne měla Josefka přichystáno největší srdce a nejpěknější malovaná vejce.

Náš nejbližší souseď byl chalupník a tesař Škarka. Byl menší sedlé postavy, vždy červený, zejména když bylo při práci dost kořalky. Sloužil u jízdy v Itálii plných 14 let. Rád vypravoval o patáliích z roku 1859, vzpomínal polního maršála Radeckého a jeho boje se Sardinci a Piemontány.

I účastníky války s Pruskem v roce 1866 jsem rád poslouchal. Velmi mne rozčilovalo tvrzení, že rakouské vojsko nesmělo využít výhodného postavení.

Pruské vojsko mělo moderní zbraně „jehlovky“, na způsob pozdějších rakouských verndlovek, jimiž působili rakouským vojskům mnohem větší ztráty než tito Prusům svými zastaralými předovkami, které

bylo po každé ráně znovu nabíjet sypáním prachu, olova a ucpávek, což se pak nabíjákem utloukalo a pámečka opatřovala novou kapslí. Za obsluhy této zastaralé zbraně vystřelil pruský voják pět i vícekrát. Za takových okolností nemohl být výsledek vojny jiný než jaký skutečně byl.

V zimě káceno se dřevo v lese na palivo i potřeby hospodářské. Topoly značných rozměrů rozřezávaly se na klady, ty se pílily a trokaři vysekávali z nich troky, ze dřeva z trok vysekaného necky a z těch pak mísy a lopaty. Takové práce nás děti velmi zajímaly.

Z bukových štěpných polen tahaly se zvláštními hoblíky dračky či svítidla, jimiž se po vysušení svítilo vedle lampiček na olej, později na petrolej. Svítidla se při potřebě vkládala do svěráku na svícnu 1 1/2 až 2 metry vysokém. Uhel uhořelého svítidla ztemňoval světlo, bylo ho třeba utřít, a to jsme my děti nejochotněji dělaly. Aby uhel nepadl na zem a ji neučernil, postavil se pod svícen škopík s vodou. Se svítidly jezdili po vesnicích Valaši z Rožnovska a Frenštátska. Svítidla měli slaminami svázané v otepi po 2, 3 a 4 krejčářích. Jedouce tragačem vyvolávali „Kupte světlo!“.

Mořkovjané měli zvláštní valašský kroj: kalhoty z domácího sukna hrubé ovčí vlny, barvy modré, uspodu zúžené, špenzr rovněž modrý soukenný, krátký, v úpolí zúžený (upjatý) s hustě našitými lesklými plechovými knoflíky, vestu rovněž soukennou červenou s hustě našitými knoflíky, opánky omotané řemínky po kotníky. Klobouk černý, plstěný, vysoký, k vrchu zúžený.

Podobně chodili prodavači kolomazi na maštění dřevěných náprav. Vozili ji v soudcích na tragačích a měřili ji dřevěným korbelem.

Olej ze lněného semene tlačil se v dílně na Jičíně na „Hájku“ u Kuchtů. Lněným olejem se mastilo i svítilo. Čerstvě vytlačený olej ještě teplý, rozředený octem nebo zelnici, osolený, s nadrobeným chlebem býval pochoutkou, na níž jsme se velmi těšovali.

Lnu jsme mívali po 1/2 míře naseto. Se zpracováním na rose namočených, pak dobře vysušených stonků počalo se po polních pracích na podzim. Do velké jizby postavil se sud, na němž se velkým kamenem zatížil drhleň, na tom se len zbavoval semenných paliček, pak na trlicích lámal, na vohlich vohloval a na česnách zbavoval pazdeří, načež se na jemných česnách třídilo vlákno na hrubší a jemnější – pačesné. Z pačesného předly se tenké nitě na jemná plátna, z koudele na plátna hrubší, z ní se dělaly provazy a provázky.

Přástky bývaly příjemnou zimní zábavou. Děvčata scházela se s kolovraty a přeslicemi opatřenými zásobami pačesného vlákna v umluveném domě po večerním pokludu. Za nimi přicházeli šuhaji „otřítat pazdeří“, pak při vrčení kolovratů byla zpěvu a žertů plná jizba.

Místa „pobav“ se střídala. Hoši vypravovali hrůzné, strašidelné pohádky a příběhy, po kterých se děvčata bála jíti sama domů a byla ráda, že je hoši vyprovázeli.

Po přástkách zařídila děvčata zábavu „snošky“, ku které snesla

buchty, koláče, vařila kávu, čaj hochům v odměnu za veselí při přástkách a doprovody.

Rád jsem prohlížel staré věci na hůře, jichž bylo v koutech velké množství. Velmi jsme byli zvědaví na obsah staré dubové okované truhlice, v ní jsme shledali množství vázaných dle ročníků seřazených rakousko-říšských zákoníků, které fojti měli v patrnosti.

Jednou jsem našel pod „špajstrunem“ Shakespearovo drama „Veselé ženy windsorské“ a brožovaný sešit „Růži stolistou“ od Jablonského. To byl zůstatek pro strýci Václavu Chlapíkovi, když byl ještě česky citícím studentem. Ty ve mně vzbuzovaly zájem o knihy. Když bratr František přinesl z reálky atlas, zamiloval jsem si jej, že se stal mým průvodcem stále i na pastviny.

Zárlivě jsem se díval na Prusko, jak nebezpečně se tlačí k našim hranicím i přes Sasko, které tehdy na mapách bylo značeno jako suverénní stát.

V podzimních večerech pásali se koně na loukách a jetelových úhorech. Na to jsme se těšili, že se projedeme na koních. Na pastvině poutali se koně buď po dvou k sobě, anebo jednotliví na předních nohou, i za jednu uvazování ku koliku do země zaraženého. Připasení skládaly se ohně, pekly zemáky – naše pochoutka, vypravovaly se pověsti o koňských zlodějích, což nás činilo ostražitými. Pasení se prodlužovalo do 11. i do 12. hod. v noci.

Nejbližšími společníky našimi byli hoši Majkusovi. Byli také čtyři jako my, měli dvě sestry. Dva nejmladší byli mými spolužáky v obecné škole, starší z nich i na gymnáziu a ústavu učitelském. Měli jsme se rádi. Všechno prázdninové studentské podnikání konali jsme společně.

Jejich staříček Majkus měl za druhou manželku sestru mého staříčka Segete, Barboru.

Po dolní straně dvořiska byl selský statek Petřkovských dolních. Ti měli tři hochy a dcerku. Včelařili ve starých klátech. Zjara podřezávali. I nám dali plást medu, nad nějž jsme, děti, neznaly nic lepšího. Nejstarší syn Josef byl velmi dobrý člověk, proto také všeobecně oblíbený. Bez něho nebylo svatby, při níž by on nebyl prvním družbou. Jeho úkolem bylo zváti na svatbu dlouhou od stará dochovanou řečí, tu nikdo neuměl tak přednést jako on. Různých svatebních propovědí znal mnoho.

Zvaní na svatbu vykonávali dva družbové na koních, na nich vjížděli až do příbytku, kde to bylo možno. Koně byli ve hřívě a ohonu zapentleni, hřívu i rozmarýnem propletenu.

Družbové měli klobouky opentleny, na prsou na kabátě připnutou kytici s rozmarýnou a fišpánku rovněž opentlenou. Josef Petřkovský byl mi kmotrem u biřmování. Po řečnění častovali družbové domácí rosolkou.

V roce 1872 byla svatba. V malé osadě se jich méně koná, jsou tedy událostí budící všeobecnou pozornost, zejména dětskou. Do půlnoci poslouchali jsme hudbu a pozorovali tance, pak jsme se uložili ve vedlejší světnici k spánku, ale brzy jsme byli vyrušeni nářkem a pláčem nevěstiným,

kteřou starší ženy přivedly k čepení.

Nevěsta se bránila výměně dívčího věnečku za čepec, ale ženy ji uklidňovaly a slibovaly, že v jejich středu pozná nové radosti. Když jí konečně čepec byl vmčen, vedly ji k ženichovi, který si ji však musel vykoupit. Za výkupné pořídily si účastnice čepení po týdnu malou hostinu.

Po zaplacení výkupného zahrála hudba novomanželům sólo, načež se tančil minet, v němž se stýkali všichni tanečníci se všemi tanečnicemi jako v jihoslovanském kole. Po těch tancích smířila se nevěsta se svým stavem a nabyla opět rážové nálady.

V roce 1870 přišel ke staříčkům na hody bratr staříčkův, Chlapík z Hučnice ze Starého Jičína. Ten měl zajímavou hůl, její rukověť byla velryba Jonáše vyvrhující. Milý Jonáš v hubě velrybí se mi náramně líbil. Na noc jsem si jej tak dobře uschoval, že jej nemohli najít, když strýc ráno odcházel domů. Mamička mne vzbudila, abych Jonáše strýcovi vrátil; marné bylo mé dovolávání se smlouvy darovací, musel jsem se s Jonášem rozloučit, což nebylo bez velké hořkosti.

Strýc Václav Chlapík (* 1850) přivedl si po maturě o prázdninách roku 1870 několik spolužáků, absolventů těšínského gymnázia. V teplém červencovém dni bavili se v zahradě. Stařenka jim dala chleba a mléka. Strýc Václav pravil „Mamičko, toť ten, to je Lutriján!“ Nábožná stařenka se zasmála, nic si z toho nedělala, že hostí i „Lutrijána“.

Strýc Václav studoval u piaristů v Příboře gymnázium. Po konfliktu s profesorem odešel dostudovat do Těšína, po maturitě na právnickou fakultu do Vídně. Nějakou dobu byl koncipientem, pak si vše rozmyslel a vrátil se k studiu, a sice na fakultu teologickou, po jejímž odbytí kaplanoval v Dolních Rakousích (Videň, Cáhnov); odtud odjel do Mexika, kde farářoval do roku 1905.

Těšivali jsme se na jeho příjezd z Vídně, odkud nám přivezl různé tretky, často i bálové kotiliony. Byl velmi hezký, vysoké, štíhlé postavy a vždy veselý a žertovný. Co se nám hochům na něm nelíbilo, bylo jeho německé smýšlení, důsledek jeho studia v německých školách v Příboře, Těšíně a Vídni a hlavně tam. V Americe měl za hospodyni Němku. Doma jsem po něm našel jen zmíněné drama Veselé ženy windsorské a Jablonského Růži stolistou. V roce 1876 dal mi historický atlas Rhodesův v Hlohově roku 1867 vydaný, jež jsem upotřebil za studii a dosud mám.

Na studiích

V roce 1875 vstoupil jsem do I. třídy slovanského reálného gymnázia ve Valašském Meziříčí, které tam v letech sedmdesátých bylo založeno působením advokáta JUDr. Mikyšky, zemského poslance. Název „slovanské“ bylo vládou voleno, aby uvědomění české nesílilo. Vedle něho zřízeno i paralelní německé gymnázium nižší. Poněvadž v českém kráji nebylo dosti německých žáků, přičleněna mu byla příprava jednorozční, vulgo „přelevárna“, která měla umožnit českým dětem studium na německé

škole. Než i ta stonala nedostatkem žactva v uvědoměném českém kraji a po málo letech zanikla i s německým nižším gymnáziem, kdežto české rozšířeno bylo na vyšší.

Mezi žáky německé paralelky byl také Čermák, hoch velmi živý a nadaný. Sám o sobě pravil, že mu otcem je Žid, byl nemanželským. Později se stal redaktorem Lidových novin.

Vstupem na střední školu nastala v mém dosavadním žití velká změna. Nemohl jsem dlouho odvyknout od prostředí, v němž jsem doma žil, bývalo mě teskno, s pláčem jsem chodil za Krásno na chodník, který vedl k nám. Proto jsem tak nadšeně přivukoval kolegovi Bečkovi, když o majáles zpíval „Nejkrásnější ze všech cest přece ona cesta jest, která vede k nám, k nám, k nám, děcku drahým prostorám!“

Tesknice se poněkud mírnila tou okolností, že jsem byl ubytován s bratrance Ferdinandem a Janem Šindlerem z Janovic. Ferdinand vstoupil do průmyslové dřevařské školy – řezbárně, Jan se mnou do I. třídy gymnázia. U pana Příhody, oficiála berního úřadu, v domě sousedícím s nově postavenou budovou gymnaziální, bydlel již Benjamin Rajnoch, žák III. třídy gymnázia, a Bonifác Segeta, žák II. třídy gymnázia.

Rajnoch ze Starého Jičína stal se knězem a kaplanoval i v Kelči, kdež jsem se s ním občas stýkal jako učitel v Byškovcích. Konec jeho byl tragický – upil se alkoholem. Jeho rodiče chudobní žili v nejbídnější chatrce ve Starém Jičíně.

Antonín Man byl z Hürky, stal se též knězem a farářoval na Českomoravské vysocině. To byl velmi hezký, nadaný a jemný hoch. Udržoval jsem s ním písemné styky do jeho vysvěcení. Naposledy jsem se s ním setkal na primici Františka Segete z Vlčnova, bratrance matčina, v roce 1886.

Bonifác Segeta vystudoval rovněž teologii, stal se profesorem, pak ředitelem semináře v Kroměříži, konečně kanovníkem. Dcera jeho bratra Cilka provdána za Josefa Holeňu na Horečce.

Ferdinand Šindler byl hoch velmi živý, smělý a ve všem praktický. Nelíbilo se mu bydlení u Příhodů, našel sobě a svému bratru Janovi byt u pekaře Poledňáka ve Vsatské ulici a my u matky pí Poledňákové pí Bajerové (rodem ze Starého Jičína), vdově po obuvníkovi v Královské ulici, blízko gymnázia.

U paní Bajerové bydlel jsem s Hruškou, žákem II. třídy gymnázia, a Filipem Novákem, žákem, III. třídy gymnázia, z Vitonic. Tomu pro štíhlost a výšku říkali jsme „flauta“. Novák byl hoch chudých rodičů, odkázaný na stravování v různých měšťanských domech, jednou v týdnu chodil obědvat i do ženské trestnice. Trpěl chrlením krve, pro které musel i studium někdy přerušit, přece však dostudoval na kněze a jako dlouholetý farář ve Velkém Ořechově na Slovensku i ztloustl a dosáhl věku 70 let. On byl prvním prostředníkem mezi mnou a rodinou Koutných v Libosvárech.

Hruška z Lešné byl útlý slabý hoch, trpěl plicní chorobou, na níž

po málo letech zemřel.

Po něm přišel na byt František Hrabovský, bratranec Hruškův. Otec jeho byl komorníkem v císařském „burgu“ ve Vídni a občas za ním přicházel.

V roce 1877 přibyl za mnou bratr Jan do I. třídy gymnázia, když se předtím potrápil rok v německé škole v Novém Jičíně. Na bytě jsme dostávali snidani, oběd za 6 zl. měsíčně za každého.

Svačinu a večeři dodávali nám z domu. V trhové pondělí přiváželi nám chléb, mléko, máslo, smažené trnky, ovoce a jiné, často i buchty a koláče. Toto zásobování bylo vždy na 14 dní, po tu dobu měli jsme s proviantem vystačit, ale proviantu ubývalo rychleji než dnů, zejména posledních. Abychom katastrofálnímu nedostatku předešli, rozdělili jsme si chléb na krajíce pro každý zbývající den, ale ani to nepomáhalo, při zvýšené chuti přibírala se porce určena na příští den. Zlého nedostatku nás uchránil úvěr u Poledňáka, kde nám svěřili chléb, než došla zásoba z domu.

Z Petřkovic byl tehdy na gymnáziu Josef David ve III. třídě a Jan Majkus ve II. třídě. S oběma jsem velmi přátelsky vycházel, mezi sebou se však neměli rádi z rodinných příčin a vedle toho byli protichůdných letor, byl jsem tedy středním spojovacím článkem. Tento poměr zůstal i po dobu studií na ústavě v Příboře.

V I. třídě byly dvě oddělení. Byl jsem se Šindlerem v oddělení B, kde jsme měli velmi dobré profesory, ale z oddělení A doslychali jsme nářky na prof. Bláhu, byl to starý suplent o jedné kratší noze, chodil a berlí. Byl velmi bigotní, chodil denně do kostela a často ku přijímání.

K takové bigotnosti nejen vedl, ale i nutil studenty, běda bylo tomu, o kterém zvěděl, že i ve všedno nechodí do kostela. Ač sám profesury ukončit nemohl, byl na studentstvo nemilosrdně přísný, a to pokud nedonutil rodiče donášet zásobu proviantu nebo peněz.

Naše radosti v oddělení B, že jsme z dosahu toho tyрана, netrvala dlouho, ve III. třídě se obě oddělení sešla a dostala neblahého Bláhu za třídního. Těžce jsme zvykali na Bláhovu drezúru. Brzy jsme zvěděli příčinu nadměrné jeho přísnosti. Byl svoboděn a měl u sebe otce a synovce, který s námi byl v oddělení B. Na výživu tří osob a placení bytu jeho suplentský plat nestačil, proto vymáhal týráním žáků přínosy od rodičů.

Nepochopitelné však bylo, proč zrovna zuřivě si počínal vůči nejnemajetnějším žákům, kteří v měšťanských domech dostávali obědy a z podpůrného fondu knihy vypůjčit. Těm po nedostatečné známce, kterých s ďábelskou rozkoší rozdával každodenně celé desítky, sbíral propůjčené knihy a zakazoval obědy.

Nejvíce zakoušel ten nejubožejší, František Havran z Vlčnova. Matka nemajetná vdova mohla synkovi dát jen to, co si pro něj u známých vyprosila. Hoch byl z podvýživy tuberkulózní, nejednou odcházel ze školy okrvavený svým třídním profesorem. Když nemohl ran snést, utíkal ze třídy, Bláha za ním a berlími jej zuřivě provázel po schodech. U ředitele

Kaplana ochrany nebylo, nebyl o mnoho lepší. Havran zemřel před ukončením školního roku ve III. třídě na souchotě.

Bláha, když po několikaletém suplování profesury složit nemohl, odešel do Vídně za vychovatele ve šlechtické rodině, která mu umožnila vystudovat teologii, po níž vždy toužil a stal se prý českým kazatelem ve Vídni.

Oba moji krajané předcházeli mne po odbytí III. třídy na učitelský ústav do Příbora. V roce 1878 šel jsem za nimi a v roce 1882 jsem maturoval.

Na ústavě byl ředitelem Karel Šnidek, který byl tak rakousky založen, že při každé školní slavnosti vzpomínal dobrotivost Jeho veličenstva císaře Františka Josefa I. k českému národu se slzami v očích, což nám bývalo velmi směšné. Za jeho ředitelování chodíval katecheta se školníkem po bytech studentů přesvědčit se, jsou-li doma a co dělají. V tmavých zimních večerech se stávalo, že jim lucerna přestala sloužit a pocítili něco velmi nepřijemného.

V roce 1880 byl ředitelem jmenován prof. Ludvík Vašica z ústavu brněnského, rodem z Brušperka. V jednání se studentstvem nastal obrat. Špiclování přestalo a zákaz návštěvy hostinců zrušen.

První proslov Vašicův zněl: „Milí kandidáti, budu s vámi jednat jako se svobodnými občany a očekávám, že této svobody využijete ku svému prospěchu a ku své cti.“ Jiná poučka jeho byla: „Na vás je, čím se chcete stát, kdo by si umínil být ministrem i toho může dosíci.“

Vašica byl výborný člověk a pedagog, který začal podučitelováním na národní škole. Vypravoval nám, jak chodíval za konkordátu po vesnicích hrávat na bombardón. Velký díraz kladl na zevnějšek a dokládal, že o celoživotním osudu často rozhodne žádost kaligraficky napsaná.

Když jednou zastal kandidáta v ústavu zahrade v důvěrném hovoru se svou dceruškou, poklepl mu na rameno a pravil: „Přičiňte se, abyste dobře vykonal zkoušky a pak se přihlaste o mou dceru, do té doby schůzky za svými zády trpět nebudu.“ Pro přistiženého nemělo to žádných zlých následků, přece si po zkouškách pro dcerku nepřišel, nebyl tak charakterní.

V prvním ročníku měli jsme za třídního prof. Kučeru. Ten nedbal příliš formalit, jakou byl předepsaný počet kompozic a jejich oprav, ale rád se ve třídě rozhovořil o časových událostech i politických, a to mu lámalo vaz. Již na ústav byl přeložen z trestu a kvinkvenálky mu byly zadrženy a když se to i na ústavě opakovalo, přeložen byl na měšťanskou školu v Příboře. Přátelé mu radili, aby podal žádost za prominutí trestu, on však odpověděl: „Milosti ani z ruky ministra nepřijímám“ a šel na poukázané místo. Byl svoboděn.

Nejváženějším profesorem byl Eduard Stoklas, syn ředitele obecné školy a regenta choru ve Valašském Meziříčí. Ten bez výtek a připomínání měl v ročnících vzornou disciplínu, jeho pohled stačil na uklidnění i bujných myslí. Sám nikdy netrestal a v konferencích byl vždy

nejopravdovějším zastáncem i chybných studentů. Od jeho otce, který na gymnáziu v Meziříčí vyučoval zpěvu, jsme se zvěděli, že býval za studentských let také bouřlivákem.

V posledních dvou ročnicích měli jsme třídním starého bělovlasého profesora Vitáska. Jednou jsme šli večer z divadla, kde Choděrova společnost hrála nějakou veselohru, já pravím kamarádům: „Viděli jste staříčka, jak se v divadle smál?“ V tom nás někdo předešel, podíval se na mne a mlčky šel dále, byl to on.

Od té doby jsem byl u třídního v nemilosti a o matuře, ač všem naznačil dějepisné partie, z nichž je hodlá zkoušet, mi nechtěl říci ničeho a překvapil mne otázkou z dějin Španělska, naštěstí byl jsem i na ně připraven. Tato nepřízeň třídního mne odradila, že jsem ke zkoušce z praxe nešel do Příbora, nýbrž do Prahy, kde mi velmi přál katecheta páter Xaver Blanda, netuše, že přejí volně myšlence.

Petřkovice jsou přifařeny do Starého Jičína, ten byl střediskem společenského života celého kraje, v němž bylo ještě dalších 10 obcí přifařených k Starému Jičínu. Obyvatelstvo kraje bylo mezi sebou z valné části spřízněno, byli to samí strýčci a tetičky, švagři, kmoři a kmořenky. Po kostele scházely se hloučky příbuzenstev ku pohovoru, poradě, stesku i dohodě o záměrných sňatcích mezi mladými.

Již jako děti rádi jsme chodily na Starý Jičín, říká se – na, pro jeho vysokou polohu. I cesty a chodníky byly vábivé. Chtěl-li se kdo s někým sejít, vyhlídli a vyčkali se cestou do kostela. Staří chodili na ramní, mládež na velkou. Nemohli-li se milenci po celý týden uvidět a si pohovořit, cestou do kostela jistě se sešli a pobavili se.

Sám jsem býval velmi rád, když jsem se mohl sejít s Josefkou Janíkovou, s níž jsem si i za studentské doby dopisoval, o svátcích a prázdninách donášel jí knihy na čtení.

V roce 1880 osiřely děti Janíkovy. Josefka odešla do Hůrky k příbuzným a styky naše byly přerušeny. Její bratr Jan, můj vrstevník, ujal se po málo letech usedlosti a oženil se s mou sestrou Josefkou. Oddal se brzy alkoholu a v jeho následcích zemřel.

Když jsme si v zimě cestou do kostela umočili obuv, záblo v něm, zahřívání jsme si nohy přešlapováním na kamenné kostelní dlažbě. Jakmile však se ozvala z chóru hudba při „muzicované“ mši na housle, flétnu a rohy, zapomínali jsme na zebání nohou a poslouchali u vytržení.

Studenti scházivali jsme se v kostele ve vedlejší prostore vedle chóru – u kuželů, kde jsme sněmovali i po dobu trvání mše. Strýci za námi sedící shovívavě trpěli naše smíchy a žerty. Ty však náhle umlkaly, když se z chóru snesl za doprovázení hudby andělský zpěv šumné Julky, dcery ředitele chóru pana Opluštila. Libeznějšího zpěvu jsem dosud nikdy a nikde neslyšel. Otec Julčin byl výborný hudebník a ona plnou měrou hudebně nadaná měla i plně zvučný libezný hlas.

Pan ředitel chóru byl pro svou veselou mysl a nevyčerpatelný humor všude vítaným a na každou svatbu zvaným hostem.

Starojicko mívalo vždy hojně studentstva.

Za mé studentské doby byli na středních školách ze Starého Jičína Hermanovi, Pavlíkovi, Glogarovi, Rajnoch, Křičichovi. Z Vlčnova: Segetovi, Popkův, z Palačova Krutílek, Váhalovi, Heralt, Fojtík, z Janovic Vahalíci, Šindler, Hub, z Petřkovic nás bylo pět: dva Davidé, Majkus, já, bratr a před námi o několik let dříve náš strýc Václav Chlapík. Sudolský Jan z Vlčnova vynikal zvláštním nadáním, býval primusem na přerovském gymnáziu a mezi námi nejmilejší společník.

Střediskem našich prázdninových rejů byla Beseda u Glogarů na Starém Jičíně. Poslední majitel dědičný měšťanského jednopatrového domu v náměstí, v němž byly umístěny Beseda, hostinec, obchod a záložna, Alois Glogar (* 1879, + 1927), daroval poslední vůlí jednotě Sokol celý dům. Ve dvoře postavila jednota pěknou sokolovnu. Ve spolkových místnostech Besedy umlouvali jsme prázdninové schůzky, výlety, divadla a zábavy.

V létě roku 1880 pořádala Beseda výlet do háje Keřka. Sešlo se nás tam i několik studentů. Mezi námi byl i Sudolský, který, jako vždy, vedl. Těšil jsem se jeho přichylnosti. Aby mi ji opět projevil, přivedl mi do tance mladou holčičku a přestavil: „Mařenka Pospěchová z Horečky“. Dle jména znal jsem sice Horečku, o ní se u nás doma častěji hovořilo, ale neznal jsem svého bližšího vztahu k ní, teprve v tanci mi Mařenka přiznávala, že jsme spřízněni. Bratr jejího otce, Pospěch, sedlák na Jičíně, měl za manželku sestru mé stařenky z Petřkovic. Pokládal jsem za povinnost věnovat se své nově poznané spřízněnce. Pak jsme spolu již častěji tančili i při jiných zábavách. Dopisovali jsme si, o prázdninách a svátcích jsem si na Horečku zašel, až se konečně vyvinul poměr, který měl končit jednou sňatkem.

Studentská divadla řídil Sudolský. Po zkouškách, které se mnohdy protahovaly do noci, zůstával jsem na pozvání Frantíka Segete, studenta olomouckého gymnázia, bratrance mé matky, u jeho rodičů, prostředních Segetů.

Pokud byl Frantik gymnazistou, ušlo nám jakž takže pozdní docházení, když však byl Frantik v teologii a my přišlo zase pozdě, dostali jsme vyhubováno. Matička jeho, která se těšila na jeho kněžství, bála se o něho, poněvadž věděla, že má Frantik milou, hezkou, černoookou Idku, dceru řidičeho ze Starého Jičína. Ještě ostražitěji jej hlídala sestra Mařenka, která se později provdala za fojta Jařábka ze Žiliny. Idka se utěšovala, že si ji Frantik jednou odvede na faru jako hospodyni, ale když naděje zklamala, provdala se za poštmistra Partsche v Libavě.

V roce 1882 o prázdninách potkal jsem v Jičíně Novém o jarmarku Sudolského se starším pánem, jemuž mne představoval: „Hlava starojických ochotníků“ a odkázal jej na mne. Byl to brněnský profesor Bartoš, který byl na cestě studijní Moravou. Velmi ho zajímaly tvary krajového nářečí: pod tím našim mezím, na mů milú dušu, tož henkaj, včil, dyž majú, ať dajú, držá sa statečně apod.

Starojický kopec se zříceninami hradu býval našim vycházkovým

místem, odtud se rozléhaly celým okolím národní písně, až nám naši vrstevníci zaměstnaní při polním hospodářství záviděli naši studentskou volnost a bezstarostnost. Nejčastěji jsme tam vysedávali z Frantikem Segetou. On zpíval své touhy směrem ku škole starojické, kde byla pro ně přijímací stanice Idka, a já se obracel k Horečce, kde se na zápraží objevoval, kdo rád naše zpěvy slyšel.

V roce 1879 o prázdninách zajeli jsme si s Frantikem Segetou do Struměně navštívit pátera Pavlíka, tamního děkana. Strýc Pavlík byl bratrem Frantikové matky a mé stařenky petřkovské. Rodištěm jejich byl Pavlíkův grunt na dolním konci Vlčnova, kde hospodařil jejich bratr, který měl též syna knězem.

K děkanství struměnskému náleží veliký statek, vedl tedy obsáhlé hospodářství, blahobyt byl ve všem patrný. Když jsme odcházeli po několika dnech, propouštěl nás strýc nařikaje na nevýnosnost statku a podělil nás po dvou zl. na cestu, kdežto my jsme očekávali příspěvek na studia.

S Frantikem Segetou, který byl o rok starší i o rok dříve ve studiích, pěstovali jsme důvěrné styky.

V roce 1880 prožili jsme spolu příjemnou epizodu prázdninovou. Nevlastní bratr matčin Václav Chlapík slavil prvotiny ve Starém Jičíně a sestra jeho Lenka provdávala se za Kuntschera, úředníka tabákové továrny v Novém Jičíně. Bratr Václav ji při primici sezdváhal. Byli jsme s Frantikem družby, družičkou byla jeho sestra Mařenka a druhou Tereška Hégarova ze Lhoty, ta se později provdala za Urbana, rolníka na Jičíně. Za kazatele k primicím pozvali jsme faráře z Lešné, pátera Pochylu. Po vykonaných obřadech byla hostina u nás v zahradě. Přišlo za mnou i několik studentů se Sudolským.

Při novomanželském páru bylo zajímavým, že ženich neuměl česky a nevěsta německy, žili však spokojeně a šťastně a brzy si vzájemně porozuměli. Kuntscher po několika letech zemřel a zůstavil Lence na starosti dcerku a dům, který na upokojení věřitelů musela prodat. Lenka se pak vdala podruhé za povozníka Kaciře. Z druhého manželství byli dva hoši a dcerka. Všechny děti Lenčiny jsou Němci. Takový osud stihl všechny staříckovy děti.

Sám pobyl jako obuvník několik let ve Vídni, ovládal tudíž německy jazyk, proto byl i přítelem německých úředníků z Nového Jičína ať politických nebo finančních, kteří jej i rádi navštívili, měli-li v obci jednání. Syn Václav studoval německou střední školu, německou právnickou fakultu i teologii a kaplanoval v Dolních Rakousích, smýšlení jeho bylo německé, tak jako i mladšího Jana, který byl vyučen zámečnickem; po odbyti prezenční vojenské doby nastoupil k finační strážci a od té doby se již hlásil za Němce. Oženil se v Místku s vdovou po natěrači a malíři. Po penzionování stal se trafikantem v Kopřivnici, kde v roce 1934 zemřel.

Prvním mým působištěm byl Loukov u Bystřice pod Hostýnem.

K historii Speciální základní školy při dětské ozdravovně Nový Jičín

Tomáš Bouda

Činnost školy při ozdravovně v Novém Jičíně je vymezena léty 1949 – 1997. Je tedy uzavřena a nad stránkami kronik se můžeme ohlédnout za historii jedné svěbytné školy, ale i připomenout si konkrétní projevy některých obecných jevů provázejících vzdělávání mezi uvedenými léty.¹⁾ Dětská ozdravovna v Novém Jičíně byla zřízena ve dvou nejstarších budovách továrníků bratří Hückelů²⁾ péčí Zemského národního výboru expos. v Ostravě (tzv. preventorium). 19. 11. 1946 se zde začalo léčit po kontaktu s TBC prvních 60 dětí. O pravidelném vzdělávání lze však hovořit až od 1. 9. 1949, kdy jsou zřízeny dvě třídy jako pobočky 2. národní školy v Novém Jičíně. Je zapsáno 126 dětí, které se učí v obou budovách. K osamostatnění školy došlo výnosem Ministerstva školství a osvěty dne 1. 5. 1950 a tato škola byla vřazena do oboru škol pro mládež vyžadující zvláštní péči jako první v okrese Nový Jičín. Ředitelem byl jmenován Richard Purkar a vykonával tuto funkci do roku 1958. Postupně se zvyšuje frekvence nástupních termínů a turnusů³⁾ a tím i růst počtu dětí – ve školním roce 1950/51 396 dětí. Roste různorodost dětí věková, místní zejména tehdejších krajů Ostrava, Gottwaldov, Brno, později i z okolí Prahy – a zejména daná zdravotní indikací – děti oslabené po akutních chorobách, operacích, s opakovanými záněty horních cest dýchacích, s častými angínami, děti neurotické.⁴⁾ Tento vývoj si vynucuje změnu

1) Kroniky předány do okresního archivu Nový Jičín 30. 8. 1999, fond Speciální základní škola při dětské ozdravovně Nový Jičín.

2) Postaveny v letech 1880 – 1882. Blíže viz. T. Bouda: *Architektura v Novém Jičíně na přelomu 19. a 20. století*. In: VSONJ, 37, 1988, s. 32.

3) Za školní rok 1949/50 popis organizace vzdělávání chybí, v roce 1950/51 396 dětí postupně v osmi nástupních termínech při průměrném počtu zapsaných dětí 122, což dokazuje velmi rozdílnou délku pobytu jednotlivých dětí přijímaných po menších skupinkách (20-25). Od roku 1958 pak tři až čtyři turnusy během školního roku, od roku 1965/66 pět turnusů, postupně nárůst 7, v 90. letech i 10.

organizace vyučování i zvyšuje jeho náročnost. Ve školním roce 1953/54 se proto už učí v pěti třídách (dvě kmenové, tři v jídelnách), o rok později v šesti, postupně až v osmi třídách. Ve školním roce 1965/66 se již v pěti turnusech a v 8 třídách vzdělávalo 720 dětí 1. – 9. ročníku ZDŠ a žáků zvláštní školy (347 chlapců a 373 dívek).

Ředitelem školy byl mezi léty 1958 až 1977 Rudolf Tymi. Šedesátá a sedmdesátá léta představují z hlediska kvantity výchovně vzdělávací činnosti vrcholné období v historii školy (o kvalitě vzdělávání nelze na základě kronikářských záznamů usuzovat).⁵⁾ Změna nastává školním rokem 1979/80, kdy je budova A (blíže k centru města) částečně uvolněna pro kožní oddělení novojičínské nemocnice a škola se stěhuje do druhého poschodí. Byť má být toto opatření dočasné, po dobu rekonstrukce nemocnice do roku 1981, stane se trvalým (dobově velmi nakažlivý posun). Počet pedagogů se ustaluje na čtyři, počet žáků po jistém poklesu (386 ve školním roce 1981/82) se pohybuje kolem pěti set při růstu počtu turnusů. Stabilizuje se funkce ředitele školy, kterou vykonává v letech 1991 až 1997 Helena Bolcková. Mění se však složení dětí. Např. v zápise za škol. rok 1988/89 čteme: „...zvyšuje se počet dětí, u kterých jako důvod pobytu uvádíme „*causa socialis*.“ děti z rozvrácených nebo neúplných rodin, z dětských domovů nebo v péči prarodičů.“ Další výrazné změny přicházejí se společenskými změnami na počátku 90. let. Charakteristický je zápis z roku 1996: „V naší škole jsme se sešly 2. 1. 1996 vlastně jen proto, abychom se dozvěděly, kde budeme v dalším období pracovat. Dětská ozdravovna byla opět z provozních důvodů uzavřena“. Ozdravovny, dříve financované státem přes okresní instituce, musí nyní spoléhat na smlouvy se zdravotními pojišťovnami, které však nejsou vstřícné. Nepomáhá ani změna klientely zejména děti z Mostecká a Lounska, děti z mateřských i středních škol – ani zkracování turnusů - třítydenní. Ve školním roce 1995/96 prošlo školou 396 žáků, z toho 34 předškolního věku, 41 ze zvláštních škol a jeden ze střední. Ředitelkou je v této době (od roku 1996) Hana Houšková. Potíže vcelku logicky vedly nejdříve k sestěhování ozdravovny a školy do jedné budovy a následně od 1. 8. 1996 ke sloučení Speciální základní školy při dětské ozdravovně se Speciální školou při nemocnici. Nový název zní Speciální škola při zdravotnických zařízeních Nový Jičín a ředitelem je jmenován Dalibor Vařeka. Ne však nadlouho. Dopisem ze 7. 10. 1997 sděluje okresní úřad školskému úřadu, že k 1. 1. 1998 bude zrušena dětská ozdravovna a preventorium TBC v Novém Jičíně. Nastává období likvidace, pedagogové přecházejí na jiná

4) O. Votavová: *20 let ZDŠ při dětské ozdravovně v Novém Jičíně*. In: Rozkvět 1. 5. 1970. Dle vysvětlení bývalé ředitelky školy pí Heleny Bolckové jsou v tomto článku zaměněny děti neurotické za děti nervově nemocné.

5) Vůbec největší počet dětí jsem zaznamenal ve školním roce 1971/72, a to 856 dětí v šesti turnusech.

školská zařízení, vybavení je převedeno do jiných speciálních škol v okrese, zejména do Spec. školy při Jodových sanatoriích Klimkovic.

Za zmínku stojí specifická škola daná jistým pocitem izolovanosti.⁶⁾ Vyplýval z neustále obměny dětí, z umístění na okraji města, z malé vazby na místní instituce a zejména z nutnosti chránit oslabené děti před infekcemi. Izolovanost škola překonávala orientací na široké vnější vlivy a prostředí – politické, kulturní a školské v rámci republiky. Čteme o návštěvách významných osobností: 17. 12. 1969 „rekordman kapitán Emil Zátopek“, 21. 9. 1953 Ing. Jiří Hanzelka vyprávěl „...velmi přístupnou a poutavou formou o svých zážitcích na cestách Afrikou a Jižní Amerikou...“, v roce 1960 herec Jaroslav Vojsa, o rok později ministr školství a kultury František Kahuda (jenž pak daroval televizi) apod. Nacházíme časté pozdravné dopisy při různých politických i osobních výročích a zejména nás o tom přesvědčuje literární archiv založený paní učitelkou Hedvikou Balášovou 1. 9. 1954 a udržovaný nejdříve pí učitelkou Olgou Votavovou a od konce 70. let do ukončení činnosti školy ředitelkou Helenou Bolckovou. Najdeme v něm dvaapadesát oddílů, které představují jméno či významnou instituci a korespondenci, případně fotografii či drobnou grafiku. Z počátku archivu vybírám šest pozdravů od Petra Bezruče z let 1954 – 1958: „Na dřevěném člunu pluju, za vzpomínku Vám děkuju a šumně vás pozdravuju...“ (28. 11. 1955), dopis s pozdravem a zásilkou knih, také tři pohledy z let 1954 – 1960 od Marie Majerové, čilou korespondenci doprovázenou též zásilkou knih od manželů Václava a Emy Řezáčových z let 1954 – 1956, dvanáct pozdravů s notovými záznamy z let 1955 – 1962 od Jaroslava Křičky, pět dopisů z let 1959 – 1973 a poděkování za blahopřání k udělení Nobelovy ceny od Jaroslava Seiferta: „Ze všech nejradši mám své dětské čtenáře a nad jiné mě těší jejich milé pozdravy...“ (1959, dva pohledy od Františka Hrubína (1962 a 1968), zpočátku 70. let ujištění rektora Karlovy university Bedřicha Švestky že: „...naše universita v minulosti husitská je a zůstane universitou leninskou...“ (19. 4. 1973), dopis skladatele Petra Ebena z Anglie: „Tak mi z Vašeho dopisu najednou zazněly důvěrně známé milé dětské hlásky, ten stříbrný čistý zvuk, který tak často na soutěžích a koncertech slyším doma, a přinesl mi přes moře vůni domova. ...ale co mi schází a po čem se mi stýská jsou právě dětské sbory. Ty tu zřejmě nemají tak vysokou úroveň, aby se mohly zúčastnit vážného koncertního života jako u nás...“ (25. 2. 1989), nedatovaný dopis od Miroslava Horníčka „Lituji, že jsem nebyl lepší a že jsem třeba nebyl nejlepší. Jestli se ještě jednou narodím udělám všechno abych nejlepší byl...“ ujištění Jiřího

6) Viz například zmínka ve výše zmíněném článku v Rozkvětu: „Vzpomínáme 20. výročí založení nejstarší školy pro mládež vyžadující zvláštní péči na Novojičínsku, školy při dětské ozdravně v Novém Jičíně, o jejíž existenci možná mnozí občané našeho města případně okresu ani neví“.

Suchého: „Doufám, že jsem nikoho nevynechal. Jste ve věku kdy se člověk podepisuje ještě čitelně a tak jsem neodolal oslovit Vás jednotlivě. Taky si myslím, že to ještě přede mnou nikdo neudělal. A já strašně rád dělám věci, které ještě nikdo přede mnou neudělal. Jenže takových příležitostí je poměrně málo, protože skoro všechno už někdo udělal...“ (2. 4. 1987). Závěr archivu tvoří korespondence s Václavem Havlem – pozdrav s nezbytným srdíčkem na fotografii (zřejmě z roku 1995) – a jako úplně poslední je archivován dopis od Dagmar Havlové: „Načerpejte síly a energii abyste se potom ve škole dobře učily. Vzdělané chytré lidi potřebuje každý národ...“ (21. 7. 1997).

Závěrem několik odrazů doby. Ve školním roce 1952/53 se dočítáme o cílevědomém návčivu oslovování soudruh, soudružka. V roce 1953 proběhla vánoční besídka, o rok později besídka s Dědou Mrázem. Na počátek zápisu za školní rok 1967/68 je vlepeno přehodnocení zápisu ve školním roce 1967 – 1969, psané v duchu poučení z krizového vývoje. Pro zápisy z padesátých let je typická vnější popisnost a ideologizace, také však životopisy pedagogů, které se později neobjevují⁷⁾ v šedesátých letech, zejména v jejich závěru, převládá obsah věnovaný politickým událostem a formálním záležitostem⁸⁾ V sedmdesátých letech se rozšiřují oddíly Výchova a vyučování, věnované převážně výchově ke komunistické morálce a proletářskému internacionalismu, a prospěch chování⁹⁾ V 80. letech tento trend pokračuje, zaměření k obsahům vnitřním, školním je zřejmější. Je třeba zdůraznit, že struktura zápisu školních kronik byla určena (formální doporučení, avšak významově příkaz), kontrolována a tím byla autentičnost potlačena.¹⁰⁾ Devadesátá léta přináší zvěcnění zápisů a zestručnění. Ideologický obsah předchozích desetiletí je nahrazován pedagogickou tematikou, ale i problematikou podstaty fungování školy. Zápisy prozrazují nejistotu profesionální i existenční.

7) Struktura zápisu z r. 1945/55: Zahájení personální změny, plánování práce pohyb žactva a organizace školy, rozvoj a využití činnosti organizace mládeže v ústavě, zvyšování odborné kvalifikace učitelů zvyšování ideově - politické úrovně učitelů, organizační řád školy, péče o děti po stránce zdravotní, infekční choroba karanténa, mimoškolní činnost, školní film v roce 1954/55, Významné dny, slavnostní žakovská shromáždění, dětské besídky.

8) 1965/66: politický úvod, organizace školy, práce školy, významné návštěvy, školní oslavy, besídky, slavnostní dětská shromáždění, významné události.

9) 1978/79: úvod, školská správa, zahájení a organizace školního roku, organizace školy, prospěch a chování žáků, docházka žáků do školy, výchova a vyučování, inspekce, učitelský sbor, vybavení školy, pionýrská organizace, ostatní organizace na škole, školní výlet, závazky, události ze života školy, významné události u nás a ve světě.

V posledním zápisu čteme: „Práce ve škole je stále složitější. Děti přijíždějí se stále novými učebnicemi, čím dále tím více dětí z neutěšených sociálních podmínek a dětí podnikatelů, kteří na výchovu nemají čas. Chování zvláště těchto dětí se velmi brzy odrazí i v chování ostatních. Děti jsou k sobě drzé, neohleduplné, mnohdy neznají ani základy slušného chování. Během krátkého pobytu v DO lze z výchovného hlediska působit velmi krátce, i když se o to snažíme.... Nové prostory jsou značně stísněné. Dvě učebny a sborovna jsou umístěny ve 3. patře, 1. třída v jídelně v přízemí a MŠ v bývalé herně.... Děti jsou v naší škole vyučovány individuálně.... V Novém Jičíně 28. 8. 1997.“

10) Povinnost vést školní kroniku vyplývala z výnosu MŠKI z 1. července 1967 čj. 10000/67-1-3 (Věstník MŠKI roč. XXIII/67, str. 183), struktura pak z metodického materiálu kabinetu metodiky Krajského pedagogického ústavu (Oběžník OŠ ONV Nový Jičín č. 1/71).

Zprávy

Ad memoriam PhDr. Adolf Turek

20. února 1911 Vídeň - 20. března 1998 Opava

Smutná zpráva o odchodu vzácného člověka nás vždy zarmoutí. I když jsme věděli o pokračující chorobě známého moravského historika, nestora severomoravských archivářů, vlastivědného pracovníka, dlouholetého výkonného redaktora našeho časopisu PhDr. Adolfa Turka, přesto nás zvěst o jeho úmrtí překvapila. Měl stále tolik elánu a energie, neustále se zajímal o veškeré události, že nám připadl jeho skon nespravedlivý. Ale tak již to při ztrátě přítele bývá. Adolfu Turkovi, jeho dílu a životnímu osudu, jsme věnovali čtyřicátý sedmý svazek Vlastivědného sborníku okresu Nový Jičín u příležitosti jeho osmdesátých narozenin. Zde je podrobně zveřejněno jeho curriculum vitae. A tak v dnešní smutné souvislosti si jen krátce znovu připomeňme, že dětství prožíval v milovaných Bernarticích nad Odrou, odkud pocházel jeho rod. Poté, co vystudoval v Brně na Masarykově univerzitě obor historie - geografie, působil v brněnském Moravském zemském archivu v činné službě. Ale již tady publikuje drobné články a historicko-vlastivědné studie o obcích Novojičínska ve vlastivědném časopise Kravařsko, který v Novém Jičíně vycházel v třicátých letech a s přestávkou okupace až do roku 1949. Zasluzná je jeho Vlastivěda moravská, Fulnecko, vydaná v Brně v roce 1940. V dusné době německé okupace se stala posilou českého vlastenectví.

Po roce 1945 se dr. Turek vrátil do kraje svých předků a působil v Zemském (později Státním oblastním, dnes opět Zemském) archivu v Opavě. V jeho službách jako vedoucí zemědělsko - lesnického oddělení setrval do odchodu na zasloužený odpočinek v roce 1978. Novojičínsku zůstal dr. Adolf Turek věrný ve svých historických statích, publikovaných ve Vlastivědném sborníku okresu Nový Jičín, jehož se stal výkonným redaktorem. Svým dílem zvedl odbornou úroveň časopisu, navíc pomohl vydat mnohé vlastivědné publikace, jako např. Hrad a panství Starý Jičín, Bratrský sbor ve Fulneku a další. Dr. Turek nás, kteří jsme ho znali důvěrně, vždy překvapil šíří svých vědomostí, ale také laskavostí a ochotou pomoci. Vždy nás nabádal k odborné důkladnosti: "Každé faktum je třeba ověřit v pramenech. Nestačí citovat literaturu" - to bylo zároveň jeho vědecké krédo. A nemůžeme v té souvislosti opomenout jeho krédo lidské: smysl pro humor, umění vyprávět vtipy a jeho velkou zálibu hrát královskou hru v karty - taroky. Věřme, že právě teď někde nahoře spolu se svými přáteli archiváři, kteří již rovněž odešli, své oblíbené taroky, které mimochodem mistrovsky ovládal, hraje.

S PhDr. Adolfem Turkem jsme se rozloučili ve čtvrtek 26. března 1998 v kostele Navštívení Panny Marie v Bernarticích nad Odrou. Po zádušní mši svaté byl uložen do rodinného hrobu v milovaném kraji svých předků. Jeho rozsáhlé dílo zůstalo živé a my si dovoluujeme zveřejnit výčet jeho prací ve vztahu k Novojičínsku.

Bibliografie prací PhDr. Adolfa Turka:

I. samostatné publikace

- Fulnecko*. Brno 1940, 279 s. *Soupis urbárů Ostravského kraje 15. - 18. století*. Opava 1954, 102 s.
Průvodce po výstavě 200 let chovu kravařského skotu (1. - 15.3.1958). Nový Jičín 1958, 6 s. (s S. Mydlarčíkem a M. Vavrečkou).
Hrad Starý Jičín. Ostrava 1965, nestr.
Bratrský sbor ve Fulneku. Nový Jičín 1970, 51 s.
Místopisný rejstřík obcí Severomoravského kraje. Opava 1974, 964 s.
Hrad a panství Starý Jičín. Nový Jičín 1978, 137 s.
Frenštát pod Radhoštěm. Přehled dějin města. Nový Jičín 1982, nestr.
100 let požární ochrany v Novém Jičíně - Bernarticích (1884 - 1984). Nový Jičín, 30 s.
Stručné dějiny města do třicetileté války. In: Miloš Trapl a kol.: Komenského Fulnek. Stručné dějiny města slovem a obrazem. Praha, Pressfoto 1991, s. 3 - 8.
Jan Ámos Komenský a Fulnek. Tamtéž, s. 8 - 11.
Nová fakta o první choťi Jana Ámose Komenského. Přerov, Muzeum Komenského 1992, 23 s.
Přehled dějin obce v letech 1293 - 1945. In: Jiří Chrástek a kol.: Děrné 1293 - 1993. Fulnek, MěÚ 1993, s. 6 - 39.
Od válek husitských do roku 1848. In: Karel Chobot a kol.: Okres Nový Jičín. Místopis obcí. 1. svazek. Nový Jičín 1996, s. 72 - 101.
Z minulosti obce Bernartic (1374 - 1918). In: Bernartice nad Odrou. Bernartice, ObÚ 1996, s. 88 - 172.

II. Spolupráce na kolektivních publikacích

Historie obce Loučky. Loučka 1973, 17 s.

III. Studie, články, materiály, zprávy a významnější recenze

- Vývoj národnostních poměrů na Kravařsku od r. 1771 do 1880*. Krav. 2, 1932/33, s. 67 - 69, 90 - 92; 3, 1933/34, s. 3 - 4, 26 - 28, 40 - 41, 57 - 59.
Ještě „Kravařsko“. Krav. 2, 1932/33, s. 111.

- Podle předběžných výsledků sčítání lidu r. 1930...* Krav. 2, 1932/33, s. 111
Příhoda na Starém Jičíně z doby vpádu Mansfeldova. Krav. 3, 1933/34, s. 14.
Jaké vánoční písně se zpívaly dříve v Bernarticích. Krav. 3, 1933/34, s. 64.
Co bylo počítáno ke Kravařsku? Příspěvek k vymezení a určení stáří názvu naší oblasti. Krav. 3, 1933/34, s. 91 - 92.
Něco ze sporů Zikmuda Sedlnického z Choltic na Bartošovicích. Krav. 3, 1933/34, s. 94.
Pozůstalost faráře brušperského a příborského v 16. století. Krav. 3, 1933/34, s. 105 - 106.
Napomenutí biskupa Marka Příborským. Krav. 3, 1933/34, s. 114.
Něco o svobodném dvoře v Polouvsí. Krav. 3, 1933/34, s. 128.
Dvě zprávy ze XVI. stol. o vězních na hradě starojičíně. Krav. 3, 1933/34, s. 146 - 148.
Co stál kdysi dům v Novém Jičíně. Krav. 3, 1933/34, obálka č. 10.
Novojičínský okres. Napsal Václav Severa. V Brně 1933. (recenze) ČMM 58, 1934, s. 499 - 503.
Spory mezi Vilémem a Bedřichem ze Žerotína (Příspěvek k vlastivědě Kravařska). Krav. 4, 1934/35, s. 4 - 5, 48 - 50, 65 - 67, 82 - 83, 114 - 117, 135 - 137.
O Janu Lubovském. Krav. 4, 1934/35, s. 15.
Příspěvek k dějinám panství fulneckého. Krav. 4, 1934/35, s. 34.
Nejstarší jména usedlíků v Bludovicích. Krav. 4, 1934/35, s. 52.
Spor Viktorína z Žerotína s Olomouckými. Krav. 4, 1934/35, s. 52 - 53.
Obrázek z Janovic ze 16. století. Krav. 4, 1934/35, s. 129 - 130.
Jaké postní písně se dříve zpívaly v Bernarticích. Krav. 4, 1934/35, s. 142.
Gručovští proti majitelům Leskovce. Krav. 4, 1934/35, s. 164 - 167; 7, 1937/38, s.
Spor o desátek z Žiliny. Krav. 4, 1934/35, s. 170 - 171.
Popis Kravařska před devadesáti lety. Krav. 4, 1934/35, s. 171.
Příspěvky k poznání národnostních poměrů na severovýchodní Moravě a v přilehlých částech Opavska v 16. a 17. století. Krav. 5, 1935/36, s. 8 - 10, 32 - 34, 47 - 49, 74 - 75, 89 - 92.
Příspěvky k dějinám manských statků na panství fulneckém, Slsb 41, 1936, s. 131 - 150 (též zvl. otisk).
Zlodějská historie z r. 1519. Krav. 6, 1936/37, s. 14.
Několik osobních jmen z Kopřivnice z počátku 16. věku. Krav. 6, 1936/37, s. 14.
O prodeji cizích suken v Novém Jičíně. Krav. 6, 1936/37, s. 14 - 15.
K článku ř Fr. Urbana „Ochránce českého jazyka“. Krav. 6, 1936/37, s. 28.
K článku K. Dvorského „Lokalisace zaniklých vsí Zdislavic a Vyhnálova“. Krav. 6, 1936/37, s. 38 - 39.
Historik Jan Loserth mrtev. Krav. 6, 1936/37, s. 39.

- Charvátská šlechta na Moravě do války třicetileté.* Krav. 6, 1936/37, s. 56 - 59.
- Jaké adventní písně se zpívaly dříve v Bernarticích.* Krav. 6, 1936/37, s. 67.
- Karl Berger mrtev.* Krav. 6, 1936/37, s. 67.
- K článku „Charvátská šlechta na Moravě do konce války třicetileté“.* Krav. 6, 1936/37, s. 79.
- Dvě úmrtí (B. Bretholz, J. Tenora).* Krav. 6, 1936/37, s. 80.
- O les Hukovec. K dějinám Hukovic v první pol. XVI. věku.* Krav. 6, 1936/37, s. 85 - 90.
- Čapkové z Kroměšína a z Valtěřovic. (Drobná šlechta na Fulnecku do války třicetileté I).* Krav. 6, 1936/37, s. 111 - 114.
- K článku „Zajímavosti o Severní dráze“.* Krav. 6, 1936/37, s. 120.
- Šlechta z Kujav (Drobná šlechta na Fulnecku do války třicetileté II).* Krav. 6, 1936/37, s. 126 - 128.
- Svobodný dvůr v Goldzefu. (Drobná šlechta na Fulnecku do války třicetileté III).* Krav. 6, 1936/37, s. 128 - 129.
- Dějiny obce Bernartic. V: Od pokolení do pokolení 1837 - 1937. Památník obce Bernartic nad Odrou. Bernartice 1937, s. 33 - 96.*
- Majitelé usedlostí v Bernarticích. Tamtéž, s. 101 - 147.*
- Další příspěvky k dějinám manských statků na Fulnecku.* Slsb 42, 1937, s. 149 - 153 (též zvl. otisk).
- K životopisu Jana z Kravař. (Poslední člen novojicko - fulnecké větve pánů z Kravař pastorkem polské královny?).* Krav. 7, 1937/38, s. 1 - 3.
- Bannerova studánka v Šenově.* Krav. 7, 1937/38, s. 13.
- Úředníci na hradě starojickém za Viléma a Karla ze Žerotína ve světle olomouckých půhoných knih.* Krav. 7, 1937/38, s. 13.
- Kotulinští z Kotulina na Pohořilce. (Drobná šlechta na Fulnecku do války třicetileté IV).* Krav. 7, 1937/38, s. 31 - 34, 49 - 52.
- Spor o dědictví jestřebské. (Drobná šlechta na Fulnecku do války třicetileté V).* Krav. 7, 1937/38, s. 67 - 69.
- Veselý masopust s neveselým koncem.* Krav. 7, 1937/38, s. 75.
- Doba vlády Karla st. ze Žerotína na Starém Jičíně.* Krav. 7, 1937/38, s. 88.
- Hrabě Frankopan na Starém Jičíně.* Krav. 7, 1937/38, s. 88.
- Úřednictvo na zámku fulneckém. (Drobná šlechta na Fulnecku do války třicetileté VI).* Krav. 7, 1937/38, s. 91 - 94.
- K dějinám statku Slatiny (Drobná šlechta na Fulnecku do války třicetileté VII).* Krav. 7, 1937/38, s. 101 - 105, 113 - 115; 8, 1938/46, s. 1 - 3.
- K článku prof. Hrejsy O bratrských sborech na Kravařsku.* Krav. 7, 1937/38, s. 111 - 112.
- K dějinám farnosti starojické.* Krav. 8, 1938/46, s. 13 - 14.
- K článku Svobodný dvůr v Goldzefu.* Krav. 8, 1938/46, s. 14.
- Počet usedlých na panství fulneckém r. 1584.* Krav. 8, 1938/46, s. 14.
- Jan Amos Komenský ve Fulneku. Vychovatelské listy 39, 1939, s. 35 - 38, 68 - 70 (též zvl. otisk).*

- Bratrská škola ve Fulneku, její žáci a učitelé. Vychovatelské listy 39, 1939, s. 231 - 234, 260 - 263.*
- „ Kravařsko“.* NV 5, 1939, s. 98 - 99.
- Závět' Bernarda z Žerotína.* MŘ 3, 1939/40, s. 30 - 38.
- Z korespondence fulneckých Vrbnů.* MŘ 3, 1939/40, s. 69 - 72.
- Švédská posádka na Fulnecku a Záhoří.* ZK 22, 1939/40, s. 17 - 19, 39 - 45, 89 - 91.
- Jan Skrbenský z Hřiště na Fulneku a Dřevohosticích.* NV 6, 1940, s. 14 - 26, 72 - 81.
- Ze starých hodslavských obecních účtů.* NV 7, 1941, s. 54 - 59.
- Pobytí J. A. Komenského ve Fulneku. Luhačovské listy - lázeňský zpravodaj 15, 1942, č. 3 - 5, s. 16 - 17.*
- Hrad Starý Jičín. Časopis turistů 57, 1945, s. 86 - 88.*
- Úvodem.* Krav. 8, 1938/46, s. 17.
- Vzpomínka na profesora Františka Gregora.* Krav. 8, 1938/46, s. 18.
- Odhalení pamětní desky meleckým hrdinům.* Krav. 8, 1938/46, s. 39.
- Osobní vzpomínka na Jaroslava Kabeláče.* Krav. 8, 1938/46, s. 40.
- Geisberggrův pluk na statcích fulneckého augustiniánského kláštera v r. 1607.* Slsb 44, 1946, s. 197 - 202.
- O rodě Františka Palackého. V: Sborníček Palackého. Hodslavice 1946, s. 25 - 28.*
- Z minulosti zaniklé vsi Tamovic u Štramberka.* Krav. 9, 1946/47, s. 70 - 72.
- K poněmčení Polouvsí a Blahutovic.* Krav. 9, 1946/47, s. 101 - 104.
- Příspěvky k dějinám manského zřízení na statcích moravských klášterů do třicetileté války.* ČSPS 55, 1947, s. 15 - 29; s. 56, 1948, s. 80.
- Dějinný průměr měst na Kravařsku. V: Kravařsko. Praha - Brno 1947, s. 5 - 10.*
- K dějinám manských statků na Kravařsku.* Krav. 10, 1947/48, s. 81 - 84.
- Nejstarší seznam usedlíků na panství novojicko - štramborském.* Krav. 10, 1947/48, s. 121 - 125.
- Z minulosti hradu Starého Jičína. V: Sborníček k okresním oslavám 100. výročí zrušení roboty 1848 - 1948. Nový Jičín 1948, s. 4 - 12.*
- Dějiny Hodslavic. V: Palackého rodná obec. Kronika Hodslavic. Hodslavice 1948, s. 19 - 69.*
- Majitelé usedlostí v Hodslavicích. Tamtéž, s. 109 - 162.*
- Z obecního archivu. Tamtéž, s. 229 - 232. (s F. Hanzelkou).*
- K otázce nejstaršího zobrazení starojického hradu.* Krav. 11, 1948/49, s. 3.
- Poddanství na Kravařsku do r. 1848.* Krav. 11, 1948/49, s. 18 - 25, 59 - 63, 65 - 71.
- Další příjmení na Kravařsku odvozená od jmen obcí.* Krav. 11, 1948/49, s. 118 - 120.
- Odhalení pamětní desky P. Josefu Slavičkovi a národopisné konferenci v Libhošti.* Slsb 47, 1949, s. 287.
- K šedesátce Jana Havlíčka.* Krav. 12, 1949/50, s. 1 - 2.

- Statek Stikovec před třicetiletou válkou.* Krav. 12, 1949/50, s. 13 - 16.
- Urbár panství Kateřinic a Trnávky z r. 1610.* Krav. 12, 1949/50, s. 39 - 46.
- Lenní statek Nová Horka na počátku 17. st.* Krav. 12, 1949/50, s. 56 - 65.
- K volbám do moravského „selského“ sněmu na Kravařsku.* Krav. 12, 1949/50, s. 78 - 83.
- K dějinám manského zřízení na statcích moravské šlechty do třicetileté války.* ČSPS 58, 1950, s. 24 - 35.
- Rok 1890 na Ostravsku.* ČMM 74, 1955, s. 125 - 130.
- Luterští pastoři v Butovicích v době reformace.* Bílovecko 3, 1957, s. 15 - 16.
- Luterští pastoři v Kujavách.* Bílovecko 3, 1957, s. 16.
- Rok 1890 na Ostravsku.* Ostrava 1957, s. 7 - 77. (též zvl. otisk).
- První dělnické spolky na Ostravsku (1813 - 1889).* V: Z dějin dělnického hnutí na Ostravsku. Ostrava 1957, s. 24 - 28.
- Jak se na Ostravsku po prvé slavil 1. máj (1890).* Tamtéž, s. 29 - 34.
- Národnostní poměry na severovýchodní Moravě v 16. a 17. století.* Slsb 56, 1958, s. 84 - 97, 333 - 335.
- Vztah Fr. Palackého k Hodslavicím.* V: František Palacký - 160. Příl. časopisu Červený květ 3, 1958, č. 6, nestr.
- Zkušenosti s výstavou „200 let kravařského skotu“.* Ostravský archivní zpravodaj, 1958, s. 40 - 42.
- Archiv velkostatku Pustějov.* Bílovecko 6, 1958, s. 16 a obálka.
- Výstava „200 let chovu kravařského skotu“.* Krnovsko 3, 1958, obálka.
- Znaky na obálce „Vítkovska“.* Vítkovsko 1, 1958, s. 15 - 16.
- Archiv velkostatku Spálov.* Vítkovsko 2, 1958, s. 6 - 8.
- Další obohacení archivu spálovského velkostatku.* Vítkovsko 3, 1958, s. 16.
- Z minulosti Pohořílek.* Bílovecko 8, 1959, s. 9 - 10.
- Česky psané listiny města Fulneka.* Vítkovsko 5, 1959, s. 8; 7, 1959, s. 11 - 12; 9 - 10, 1960, s. 22 - 24; 11 - 12, 1961, s. 11 - 12.
- Archiv velkostatku Odry a jeho využití.* Vítkovsko 6, 1959, s. 14.
- Poznámka k článku „Charvátský kroj na Vítkovsku“.* Vítkovsko 8, 1959, obálka.
- K článku „Listy vikštejnského pána Mikuláše Bravantského z Chobřan“.* Tamtéž.
- K sedmdesátému výročí předmájových dělnických bouří v Bílovci.* Bílovecko 14 - 15, 1960, s. 14 - 15.
- Tradice chovu kravařského skotu.* Novojicko 1, 1960, s. 14.
- Jak vypadala továrna na kameninu v Kopřivnici před 124 lety.* Novojicko 2, 1960, obálka.
- Další obohacení archivů velkostatků na Vítkovsku.* Vítkovsko 9 - 10, 1960, s. 32.
- Hrad Starý Jičín po třicetileté válce.* ČSM 10, 1961, s. 126 - 130.
- Starý Jičín za tatarského vpádu r. 1663.* Novojicko 4, 1961, s. 8 - 9.

- Prameny k dějinám města Nového Jičína.* V: Čtení o Novém Jičíně. Nový Jičín 1963, s. 73 - 76.
- Pozůstalostní inventáře majitelů panství Starý Jičín v 18. století.* ČSM 15, 1966, s. 149 - 155.
- Název a rozsah Kravařska.* Zprávy Oblastního muzea v Gottwaldově, 1966, s. 198 - 202.
- Slatina očima historika.* V: Výškovice, Slatina, Ohrada, Nový Svět. Slatina 1966, s. 11 - 17.
- Tři české listiny týkající se Bílovecka v XV. století.* VSONJ 1, 1967, s. 42 - 44.
- Přehled dějin Kopřivnice do roku 1850.* V: K dějinám Tatro Kopřivnice I, 1967, s. 11 - 28. (2. vyd. 1972).
- K rozmístění a počtu bratrských sborů na Moravě do r. 1620.* V: Bratrský sborník. Praha 1967, s. 155 - 163.
- O studni a zásobování vodou na starojickém hradě.* VSONJ 2, 1968, s. 57 - 58.
- Osmdesáté výročí oslav 1. máje na Novojičínku.* VSONJ 4, 1970, s. 56 - 57.
- Bratrský sbor v Novém Jičíně.* VSONJ 5, 1970, s. 34 - 36.
- Vývoj národnostních poměrů v Bílovci.* V: 650 let města Bílovce. Nový Jičín 1971, s. 51 - 64.
- Z minulosti obce Slatiny.* V: Slatina 1371 - 1971. Slatina 1971, s. 3 - 21.
- Rejstřík jmen osad, obcí a měst Severomoravského kraje.* Informace 10, 1972, s. 8.
- Jaroslav Pleskot, Fulnecké intermezzo Jana Amose Komenského, Ostrava 1970.* (recenze). VSONJ 8 - 9, 1972, s. 65 - 72.
- Přehled dějin města Fulneka.* VSONJ 11, 1973, s. 3 - 10.
- K dějinám školy na Starém Jičíně do doby josefínské.* VSONJ 12, 1973, s. 66 - 67.
- Místopisný rejstřík obcí a osad Severomoravského kraje.* Informace 12, 1973, s. 4 - 6.
- Práce na Místopisném rejstříku obcí Severomoravského kraje.* Informace 13, 1973, s. 3 - 4.
- Zakládání a zánik osad v Severomoravském kraji.* Informace 13, 1973, s. 5 - 6.
- 650 let obce Pustějova.* VSONJ 14, 1974, s. 1 - 13.
- Neznámý materiál k dějinám Jílovce.* VSONJ 14, 1974, s. 76.
- Albrechtické panství počátkem 17. věku.* ČSM 23, 1974, s. 184 - 185.
- Místopisný rejstřík obcí Severomoravského kraje vydán.* Informace 14, 1974, s. 1.
- Panství Nová Horka roku 1628.* VSONJ 15, 1975, s. 55 - 59.
- Nejstarší statistika okresu Nový Jičín.* VSONJ 15, 1975, s. 67 - 69.
- Prameny k dějinám Příbora.* VSONJ 17, 1976, s. 74 - 78.
- Sčítání lidu na Odersku a Spálovsku r. 1662.* VSONJ 18, 1976, s. 72 - 73.

- 600 let obce Tisku. VSONJ 19, 1977, s. 1 - 15. (s. F. Schwarzem).
 Z minulosti Bernartic v době feudalismu. VSONJ 19, 1977, s. 16 - 31.
 Jeseník nad Odrou do konce třicetileté války. VSONJ 20, 1977, s. 17 - 24.
 K vývoji národnostních poměrů v podhůří Nizkého Jeseníku a Oderských vrchů. OAO 1976, Olomouc 1977, s. 29 - 36.
 Životní jubileum archiváře a historika (dr. Bohumíra Indry). Vlastivědné listy 3, 1977, č. 2, s. 44.
 Z minulosti Palačova. VSONJ 21, 1978, s. 7 - 13. (s. F. Schwarzem).
 600 let trvání Staré Vsi. VSONJ 21, 1978, s. 14 - 25. (s. F. Schwarzem).
 K historii školy v Trnávce. VSONJ 21, 1978, s. 72.
 Mošnov a rytíři z Mošnova do konce 15. věku. VSONJ 22, 1978, s. 10 - 18.
 650 let Bílova. VSONJ 23, 1979, s. 7 - 21. (s. F. Schwarzem).
 Z minulosti Zbyslavic. VSONJ 24, 1979, s. 4 - 22. (s. F. Schwarzem).
 Hrad Starý Jičín. Vlastivědné listy 5, 1979, č. 2, s. 48 - 49.
 Vřesina v roce 1682. VSONJ 25, 1980, s. 72.
 Drobné publikace vlastivědného charakteru vydané za posledních desetiletí s tematikou týkající se našeho regionu. VSONJ 26, 1980, s. 70 - 71.
 Ke starším dějinám Závišic. Příspěvek k historii středověkého osídlení na Novojičínsku. VSONJ 27, 1981, s. 10 - 27.
 Archiválie k dějinám a současnosti města Frenštátu p. R. VSONJ 28, 1982, s. 88 - 94. (s. K. Chobotem).
 Nejstarší vlastivědný pracovník Novojičínska zemřel. VSONJ 29, 1982, s. 71 - 72.
 Ještě ke starším dějinám Závišic. VSONJ 30, 1982, s. 68 - 69.
 Z minulosti a přítomnosti Velkých Albrechtic. Zpravodaj jednotného kulturního zařízení v Bílovci, 1982, s. 2, 16, 23 - 24. (s. F. Schwarzem).
 Z minulosti Hůrky. K šestistému výročí prvé bezpečné písemné zprávy o vsi. VSONJ 31, 1983, s. 1 - 26.
 Zaniklá osada Wittenberg. K šestistému výročí Jeseníku nad Odrou. VSONJ 32, 1983, s. 3 - 10. (s. P. Šrámkem).
 Tradice a současnost příborských škol v dokumentech. VSONJ 34, 1984, s. 72 - 74.
 K životopisu Jakuba Kunvaldského. VSONJ 34, 1984, s. 74. (s. V. Štěpánem).
 Původní české pomístní názvy v poněmččených vsích na Novojičínsku. VSONJ 35, 1985, s. 13 - 27.
 Bývalé muzejní spolky na Novojičínsku. VSONJ 39, 1987, s. 35 - 47.
 Z vyprávění starých pamětníků v Bernarticích. VSONJ 40, 1987, s. 23 - 28. (s. L. Biskupem).
 Větrné mlýny v jižní a západní části bývalého panství Fulnek. VSONJ 41, 1988, s. 22 - 39. (s. F. Šustkem).
 Jan Ámos Komenský ve Fulneku. V: Fulnek. Město Jana Ámose Komenského. Fulnek (1988), nestr.

- Větrné mlýny v severní a východní části bývalého panství Fulnek. VSONJ 42, 1988, s. 11 - 26 (s. F. Šustkem).
 Národnostní poměry na Bílovecku v roce 1939. VSONJ 44, 1989, s. 17 - 26 (s. J. Hanákem).
 Nová expozice muzea v Bílovci. VSONJ 46, 1990, s. 73 - 74.
 Jiří Jurok: Ekonomicko - politický převrat po husitské revoluci na moravském severovýchodě. ČSM 39, 1990, str. 16 - 32. In: Tamtéž, s. 75 - 77 (recenze).
 Ke styku jižní Moravy s jihoslovanským etnikem. In: Kulturně historické styky jižní Moravy. XX. Mikulovské sympozium. Břeclav 1991, s. 47 - 50.
 Čeští bratři v okolí Ostravy. In: Ostrava. Příspěvky k dějinám a výstavbě Ostravy a Ostravska, sv. 16, 1991, s. 319 - 324.
 Selské bouře na Spálovsku 1680 - 1794. Antonín Brňák. In: VSONJ 49, 1992, s. 78 - 79. (recenze).
 K historii školství a vzdělanosti ve Fulneku v 16. a 17. století. ČSM 41, 1992 s. 11 - 21.
 Jan Ámos Komenský ve Fulneku (Legendy a skutečnost). Vlastivědné listy 18, 1992, č. 1, s. 1 - 6.

Zkratky :

ČL	- Český lid
ČMM	- Časopis Matice moravské
ČSM	- Časopis Slezského zemského muzea, série B
ČSPS	- Časopis Společnosti přátel starožitností
Informace	- Informace severomoravského Státního archivu v Opavě
Krav.	- Kravařsko
MŘ	- Mojmírova říše
NV	- Naše Valašsko
OAO	- Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok...
SAP	- Sborník archivních prací
Slsb	- Slezský sborník
SM	- Severní Morava
VSONJ	- Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín
VVM	- Vlastivědný věstník moravský
ZK	- Záhorská kronika
ZMK	- Zpravodaj Místopisné komise ČSAV

Karel Chobot - Karel Müller

Vzpomínkové slavnosti k výročí Františka Palackého (1798-1876)

Dvousté jubileum narození prvního českého vědeckého historika, věhlasného politika, myslitele, Evropana, zvaného Otcem národa, Františka Palackého, zařazené mezi světová kulturní výročí UNESCO, se stalo i na Novojičínsku podnětem realizace řady zajímavých akcí, připomínajících odkaz geniálního tvůrce. Rok Františka Palackého byl oficiálně zahájen 5. dubna 1998 v Hodslavicích, kde Okresní vlastivědné muzeum otevřelo novou, moderně pojatou expozici v rodném domku. Autor libreta, novojičínský historik a odborný muzejní pracovník dr. Jaroslav Zezulčík, zde prezentoval výsledky svých nejnovějších badatelských pramenných studií. Při slavnostní vernisáži, kterou zahájila ředitelka muzea dr. Sylva Dvořáčková, pohovořil o odkazu Františka Palackého dnešku prorektor Univerzity Palackého v Olomouci doc. dr. Jindřich Schulz, CSc., zatímco k výstavě samotné zasvěceně referoval výše uvedený autor libreta. Slavnostní charakter dne zvýraznilo vystoupení francouzského pěveckého sboru Chorale populaire de Lyon v blízkém evangelickém kostelíku. Prof. dr. Libuše Hrabová, CSc., rovněž z olomoucké univerzity, doplnila koncert krátkým pojednáním nazvaným Francouzští přátelé naší samostatnosti. Zamýšlela se nad vztahem francouzských dějepisných autorů Luise Legera (1843 — 1923) a Ernesta Denise (1849 — 1921) k dílu Františka Palackého, s nímž se oba osobně setkali v Praze na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 19. století. Od té doby vztah k českému prostředí usměrnil jejich publikační činnost a oba se po půl století aktivně podíleli na českém zápase o národní svébytnost jak vytvářením veřejného mínění ve Francii, tak zprostředkováním kontaktů českých politiků s francouzskými činiteli. Historik Denis navíc vědomě navázal na Palackého dějiny a stal se „přijatým českým historikem“. Shoda názorů na české dějiny ho sblížila s T. G. Masarykem, jak paní prof. Hrabová zdůraznila. Její příspěvek spolu s jinými byl zveřejněn ve sborníku Univerzity Palackého nazvaném Palackého cesta, vydaném v červnu roku 1998.

Ve čtvrtek 27. května 1998 se stal Nový Jičín svědkem další mimořádné události, totiž hojně navštívené vernisáže výstavy v Nové galerii Žerotínského zámku. Expozice nazvaná Mezi srdcem a rozumem - Kunínské filantropinum a Marie Valburga, hraběnka z Truchsess-Waldburg - Zeilu, dala možnost nahlédnout nejen do tajů slavné školy, zřízené přímo na zámku v Kunvaldě, jak se tenkrát Kunín jmenoval, ale zároveň přiblížila životní osudy významné osobnosti, od jejíhož úmrtí v Roce Františka Palackého uplynulo 170 let. Sám František Palacký na svá první školní léta a na paní hraběnku celý život v dobrém vzpomínal a nesmírně si ji jako vzdělané dámy vážil. V uvedených zámeckých prostorách a v prostředí této výstavy se pak konal slavnostní koncert Wallingerova kvarteta z Brna, vysílaný v přímém přenosu ve čtvrtek 11. června 1998 v 19,30 hodin večer společně Českým rozhlasem 3 - Vltavou a Radíem Niederösterreich. V programu zazněly skladby mistrů české hudby Antonína Dvořáka, Leoše Janáčka a Bedřicha Smetany. Pořádající instituce, totiž Okresní vlastivědné muzeum, Český rozhlas Brno a Město Nový Jičín, s podporou novojičínského Tonaku, a. s., továrny na výrobu klobouků, připravily pro přítomné posluchače nevšední zážitek. V koncertně slavnostním ladění pokračovaly Palackého oslavy v pátek 12. června 1998 dopoledne v Olomouci, kde se uskutečnilo v aule Právnické fakulty Univerzity Palackého společné zasedání vědeckých rad Univerzity Palackého a Akademického senátu Leopoldovy a Františkovy Univerzity v Innsbrucku.

V průběhu zasedání předal rektor innsbrucké univerzity rektoru olomoucké univerzity kopii rektorského žezla, které užívala olomoucká univerzita od 16. století do začátku druhé poloviny 19. století. V druhé části slavnostního obřadu byla poprvé udělena Cena Františka Palackého, na níž se kromě univerzity podílí obce Hodslavice a Neratovice-Lobkovice, tedy místa, kde se František Palacký narodil a kde spí svůj věčný sen. Prvním nositelem Ceny se stal současný nestor české historické vědy, profesor Univerzity Karlovy v Praze a Univerzity Palackého v Olomouci, prof. PhDr. Josef Polišenský, DrSc. V podvečer téhož dne pokračovaly slavnosti koncertem ekumenického pěveckého sboru Hlahol z Hodslavic a varhaníka Vladana Šustka z Frýdku-Místku v hodslavském evangelickém kostele.

Oslavy světového výročí UNESCO, dvoustého jubilea narození Františka Palackého, vyvrcholily v novojičínském okrese v sobotu 13. června 1998. Dopoledne se uskutečnilo v Žerotínském zámku v Novém Jičíně odborné kolokvium nazvané Památník na oslavu dvoustých narozenin Františka Palackého. Po úvodním oslovení účastníků kolokvia ředitelkou Okresního vlastivědného muzea dr. Sylvou Dvořáčkovou, zdravících starosty obce Hodslavice ing. Antonína Kramoliše a prorektora Univerzity Palackého v Olomouci doc. PhDr. Jindřicha Schulze, CSc., odezvěly odborné referáty představitelů současné historické vědy: prof. PhDr. Josefa Války, CSc. z Masarykovy univerzity v Brně, prof. PhDr. Josefa Polišenského, DrSc. z Karlovy Univerzity v Praze, prof. PhDr. Františka Šmahela, DrSc., ředitele Historického ústavu Akademie věd České republiky v Praze, PhDr. Josefa Kořalky, historika a publicisty z Prahy, prof. PhDr. Libuše Hrabové, CSc. z Univerzity Palackého v Olomouci a ThDr. Josefa Hromádky, představitele Českobratrské církve evangelické ve Frýdku-Místku. Snad nejvíce zaujali námětem a osobitým projevem prof. Válka (Než se stal Palacký historikem), prof. Šmahel (Pohled do historické díly F. Palackého), prof. Polišenský (Předchůdci a následovníci) a dr. Hromádka (Palacký a náš dnešek). Škoda, že v zaplněném sále Nové galerie Žerotínského zámku bylo jen poskrovnu učitelů dějepisu, které zřejmě odradilo nepříznivé počasí.

Ve 14.00 hodin odpoledne slavnosti pokračovaly přímo v Hodslavicích shromážděním u pomníku F. Palackého. Slavnostní projev pronesl ministr školství, mládeže a tělovýchovy Jan Sokol, který zdůraznil Palackého evropanství a křesťanskou toleranci, začátek dnešního ekumenismu. I přes nepřízeň počasí oslavy úspěšně pokračovaly v tělocvičně hodslavské Základní školy Františka Palackého kulturním vystoupením souborů, taneční veselicí a ve 22. hodin večer již opět venku, před nákupním střediskem, velkolepým ohňostrojem. V neděli 14. června 1998 byly slavnosti ukončeny ekumenickou bohoslužbou v katolickém kostele Božského srdce Páně v Hodslavicích. Obřadu byli přítomni biskup Ostravsko-opavské diecéze František Lobkowicz a synodní senior Českobratrské církve evangelické Pavel Smetana. Na celostátní úrovni pokračovaly slavnosti mezinárodním sympoziem v Praze ve starodávném Karolinu.

V pondělí 15. června 1998 byla zpřístupněna v prostorách arcibiskupského zámku v Kroměříži výstava ke 150. výročí revolučního roku 1848 a zasedání kroměřížského sněmu, nazvaná Město a sněm. Při slavnostní vernisáži bylo vzpomenu historického posláni Františka Palackého v souvislosti s revolučním rokem 1848. Na výstavě, která měla celostátní charakter, bylo možno shlédnout i exponáty zapůjčené novojičínským Státním okresním archivem a Okresním vlastivědným muzeem.

Oslavy dvouletého výročí narození Františka Palackého měly v novojičínském okrese a tím i severomoravském regionu svým způsobem symbolické ukončení v podobě I. Čtenice - Hodslavice 1998 aneb Přehlídka studentských odborných historických prací. Jednalo se o soutěž, vyhlášenou Obecním úřadem v Hodslavicích, Univerzitou Palackého v Olomouci, Školským úřadem v Novém Jičíně ve spolupráci s novojičínským Státním okresním archívem, Okresním vlastivědným muzeem a Základní školou F. Palackého v Hodslavicích. Soutěž byla určena všem studentům prvních až třetích ročníků středních škol České republiky, kteří se jí hojně účastnili. Celkem se přihlásilo 19 prací, z nichž odborná komise vybrala devět k veřejným obhajobám 17. listopadu 1998 v aule Základní školy F. Palackého v Hodslavicích. Úroveň prvních šesti studií byla mimořádně vysoká a téměř si nezádala se seminárními pracemi vysokých škol. Odborná komise na čele s univ. prof. Libuší Hrabovou neměla lehký úkol při výběru nejlepšího, jímž se nakonec stal Vít Dočkal z Gymnázia v Mikulově s prací Zaniklý hřbitovní kostel v obci Bulhary. Druhým nejlepším byl student novojičínského gymnázia Ondřej Kovář se studií O Židech nejen v obci Hošťálková, třetím Antonín Berdych z pražského gymnázia Nad Štolou a čtvrtou příčku zaujaly studentky Střední zdravotnické školy v Novém Jičíně Petra Káňová a Lada Kutílková. Pochvalu si jistě zaslouží Církevní střední škola sv. Anežky České v Odrách, která soutěž obeslala osmi pracemi. Náš okres dopadl tedy v tomto klání dobře. Soutěžní přehlídka tak zahájila novou každoroční tradici.

Jubilejní slavnosti Františka Palackého jak v roce 1996, tak o dva roky později se staly příležitostí připomenout odkaz díla této geniální osobnosti a v našem novojičínském okrese se tak bohatě stalo.

Karel Chobot

Cena Františka Palackého

Cena Františka Palackého je oceněním vynikajících výsledků tvůrčí činnosti na poli vědy nebo kultury, které přispívají k prestiži České republiky a Univerzity Palackého v Olomouci. Cenu uděluje jménem Univerzity Palackého ve dvouletých intervalech její rektor. K ocenění se připojují Obecní úřad v Hodslavicích a Městský úřad v Neratovicích - Lobkovicích jako místa, která byla s osobou Františka Palackého významně spjata.

Takto lze ve stručnosti vyjádřit obsah a poslání zřízené ceny, a to v Olomouci dne 6. května 1996 za rektora prof. PhDr. Josefa Jařába, CSc. Pro iniciaci a posouzení návrhů na udělení Ceny Františka Palackého, který posléze za rektora prof. RNDr. Lubomíra Dvořáka, CSc., posuzoval předložené návrhy, aby se prvé předání Ceny mohlo udát v roce 200. výročí narození Františka Palackého, jehož jméno olomoucké univerzitní učení nese.

V této souvislosti předložila Katedra historie Filosofické fakulty Univerzity Palackého prostřednictvím vedoucí katedry prof. PhDr. Libuše Hrabové, CSc. návrhový list na udělení Ceny univerzitnímu profesorovi PhDr. Josefu Polišenskému, DrSc., po desetiletí čelnému reprezentantovi české práce dějepisné, jehož obsáhlé badatelské a pedagogické působení bylo zatím oceňováno především mimo Československo a Českou republiku - připomeňme Řád Aztéckého orla (Mexico) či Cenu Antonína Gindelyho (Rakousko).

Ve 40. až 60. letech působil prof. Josef Polišenský na Katedře historie obnovené Univerzity Palackého v Olomouci. Podílel se na formování její podoby a svým odborným a pedagogickým přínosem napomohl k začlenění olomouckého pracoviště mezi prestižní (česká) historická pracoviště. V olomouckém prostředí spolupřipravoval a spoluvychovával zdejší historickou školu, což bylo mj. vyjádřeno v Poctě Josefu Polišenskému, Sborníku prací moravských historiků k 80. narozeninám univerzitního profesora PhDr. Josefa Polišenského, DrSc. (Olomouc 1996). redakčně připraveného právě Katedrou historie FF UP. „Jestliže se i my, olomoučtí historikové, připojujeme ke všem blahopřáním, máme přitom pocit, že jsme přece jen trochu víc Vašimi žáky než většina jiných, protože už kdysi dávno jsme poslouchali Vaše přednášky na Filosofické fakultě Palackého univerzity a účastnili se vašich aspirantských seminářů. Možná, že jsme nedovedli ve vlastní práci uplatnit všechno, co jsme se od Vás naučili. Nikdo z nás nedosáhl šíře Vašich zájmů ani hloubky Vaší znalosti pramenů. Ale Vaše práce už od těch dávných dob byla pro nás kritériem, kterým jsme poměřovali práci svou a v konfrontaci s ní jsme si uvědomovali úkoly historika, které se nemění se změnami času“. Takto vyjádřila svůj vztah - i za jiné - k osobnosti prof. Josefa Polišenského, prof. Libuše Hrabová v úvodním slově k výše uvedenému sborníku.

Nehledě na vnitropolitické proměny vedl prof. J. Polišenský adepty historické disciplíny vždy k samostatné interpretaci pramenů a k přístupu k českým dějinám ne jinak než v kontextu s dějinami obecnými. S příchodem 70. let byl na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy zbaven možnosti bezprostředního kontaktu se studentskou obcí, přesto však prostřednictvím svého díla, vstřícnosti a pravidelnými semináři ve Středisku ibero-amerických studií FF UK pro zainteresované, jakož i jinými cestami připravil další z generací českých historiků. Od počátku 90. let oslovuje českou historici milovnou veřejnost dalšími knižními tituly a mj. posílil svou vazbu k Univerzitě Palackého.

V závěru Katedrou historie předloženého návrhu na udělení Ceny Františka Palackého se uvádí: „Udělení ceny Františka Palackého panu univerzitnímu profesorovi PhDr. Josefu Polišenskému, DrSc., představuje ocenění jeho celoživotního badatelského a pedagogického díla, které je spojeno i s Univerzitou Palackého. Toto ocenění bude zřejmě reflektovat jak česká tak světová historická obec v tom smyslu, že Univerzita Palackého uděluje prestižní cenu historika Františka Palackého historikovi Josefu Polišenskému, který je jeho více než důstojným pokračovatelem.“

V roce 200. výročí narození Františka Palackého (1798 - 1876) byla Cena Františka Palackého poprvé dělena dne 12. června 1998 na slavnostním zasedání vědeckých rad Univerzity Palackého historikovi, profesorovi Josefu Polišenskému (narozen 1915) za jeho celoživotní dílo.

Ivo Barteček

František Váhala (1911 - 1974)

Do dějin školství v okrese N. Jičín vstoupil jako začínající středoškolský profesor češtiny na gymnáziu v Příboře (1934) a na učitel. ústavu tamtéž (1935 - 1938) až do zániku školy 10.10. 1938, kdy byl Příbor okupován něm. fašistickou armádou. V dalších letech vyučoval na stř. školách v Příbrami, Hořovicích a Praze,

Byl náročným pedagogem v předmětech svého oboru. Velký důraz kladl v češtině na četbu vybraných literárních děl, využívaných ke zpracování referátů. V němčině kromě učebnic využíval příležitostně ilustrovaného časopisu Prager Presse. Ze zadaných článků vyžadoval osvojení slovíček pro obohacení slovní zásoby a volné sdělování obsahu v německém jazyce. Z pohledu studentů vstoupil do jejich vědomí jako velmi náročný profesor. Nahledněme do zajímavé knihy jeho života a připomeňme si z ní nejvýznamnější události.

František Váhala pocházel z malozemědělské rodiny ze 6 dětí. Narodil se 29.1.1911 v Jičíně (okr. N. Jičín), zemřel 19.12.1974 v nemocnici v Novém Jičíně a pohřben byl na hřbitově ve Starém Jičíně. Studoval na gymnáziu v N. Jičíně, po maturitě na FF MU v Brně obor čeština - němčina. Vyučoval na středních školách v Příboře, Příbrami, Hořovicích a Praze. Po roce 1945 začal pracovat v Ústavu pro jazyk český ČSAV. Bohemistiku si velmi oblíbil a začal v ní velmi rychle dosahovat významných vědeckých výsledků. Jeho vědecká činnost na tomto úseku je velmi bohatá. Vybudoval jazykovou poradnu Ústavu. Byl jedním z interních redaktorů jazykového koutku Československého rozhlasu a autorem řady relací tohoto oblíbeného pořadu. Psal do novin a odborných časopisů. Byl výkonným redaktorem časopisu Naše řeč, věnovaného otázkám jazykové kultury. Přednášel v redakcích odborné i laické veřejnosti a na vysokých školách. Vydával knihy a sborníky. Spolupracoval při vydávání Sborníku spisovného jazyka českého, kde pečoval o mluvnickou a jazykovou stránku. Podílel se na redakční práci při vydávání Pravidel českého pravopisu v roce 1957. Z bohaté literární činnosti připomeneme, že vydal Wintrova Mistra Kampana, některá díla K. Tyla a B. Němcové (Podhorskou vesnici, Slovenské pohádky a pověsti aj.). František Váhala též sám zachycoval povídky a pohádky lidových vypravěčů z Ostravice a vydával je v lašském nářečí. V době středoškolského působení spolupracoval s redakcí Kravařska, kde uveřejnil několik drobnějších článků.

K významnému období náleželo Váhalovo působení na žurnalistické fakultě UK, kde velkou pozornost věnoval praktické stylistice, publicistice a novinářství. Nejznámější z těchto sborníkových prací jsou Kapitoly z praktické stylistiky (Jazyk a styl našich novin, O češtině pro Čechy).

Kromě jazykovědné činnosti jej upoutala egyptologie. Při plném zaměstnání v Ústavu pro jazyk český, navštěvoval jako mimořádný posluchač přednášky J. Černého, Fr. Lexy a později Zb. Žáby. Po vyhlášení mezinárodní akce UNESCO na záchranu nubijských památek ohrožených vodami nově vybudované Asuánské přehrady, byl ředitel Čs. Egyptologického ústavu UK Zbyněk Žába zaneprázdněn organizací a vedením expedice na prozkoumání vymezeného úseku v Núbii. František Váhala byl pověřen děkanem FF UK přednáškami z egyptologie pro nově otevřený ročník, po dobu 3 semestrů. Tehdy se rozhodl opustit původní zaměstnání a věnovat se egyptologii. Dne 1. 10. 1962 se stal členem Čs. Egyptologického ústavu UK. V něm se vedle pedagogické práce podílel též na vědeckovýzkumné činnosti. V roce 1964 se zúčastnil epigrafické a archeologické expedice na Čs. koncesi v Núbii. František Váhala se věnoval dokumentaci skalních kreseb a jejich lokaci do map. Z těchto výzkumů zpracoval 2 základní egyptologické práce „Katalog skalních kreseb na čs. koncesích v Núbii“, a „Skalní kresby exotické fauny na čs. koncesích v Núbii“ (tiskem dosud nevydány). Núbii navštívil ještě několikrát. Pracoval na výkopech mohylového pohřebiště ve Wádi Qitně a v Kalábše-Jih. Dále pracoval na výkopech v areálu Ptahšepesovy mastaby v Abúsíru v Núbii. Během desáté expedice v roce 1974 byl vedoucím výkopových

prací. Po smrti Zbyňka Žáby v roce 1971 byl František Váhala jmenován vedoucím Čs. egyptologického ústavu UK. Od té doby se plně věnoval organizaci nového pracoviště, pedagogické činnosti, vlastnímu vědeckému bádání a rozvoji mezinárodní spolupráce s egyptologickým pracovištěm Humboldtovy univerzity v Berlíně. Započaté dílo nedokončil, neboť v roce 1974 předčasně zemřel. Svůj vztah k bohemistice a egyptologii vyjádřil slovy: „Nejdříve byla mým zaměstnáním čeština a egyptologie koníčkem, teď je tomu naopak, egyptologie je mým zaměstnáním a čeština jen koníčkem. Oba obory mám však moc rád.“

L. Tošenovský, děkan FF MU v Brně, který byl jeho žákem na UÚ a později přítelem jej charakterizoval jako člověka se svérázným náboženským přesvědčením levicové orientace. Vzorem mu byl jezuitský filosof 20. století Pierre Teilhard de Chardin, který usiloval o dosažení souladu mezi vírou a vědou. Oficiální katolická místa tuto filosofii neakceptovala. František Váhala byl touto filosofií silně ovlivněn a považoval se za teilhardovce. Ve vědě má František Váhala trvalé místo.

Použitá literatura:

O F. Váhalovi, In: Malá čs. encyklopedie, 29. 1. 1911 - 29. 12. 1974, s. 431; Dr. F. Váhala, In: Baláš, s. 197; Dr. F. Váhala, In: Baláš, s. 83; L. Tošovský, Stríčky vzpomínek na prof. Fr. Váhalu, In: Jubilejní setkání 120 let UÚ v Příboře, Příbor 1995, s. 10-13; Josef Váhala: Dr. Fr. Váhala, CSc., In: VSONJ č. 18, s. 57-58; Kuchař J. Za Fr. Váhalou. (Čes.bohemista a egyptolog, Nekrolog). NŘ, 58, 1975, č. 2, s. 94 - 96, Verner, M.: Dr. Fr. Váhala. (29.1.1911- 29.12.1974). (Čes. egyptolog), Nový orient, 30, 1975, č.3, s. 87.

Výběr z prací Františka Váhaly:

F. V.: Něco z nářečí jického. In: Kravařsko, r., 1932, s. 53-56; Německá slova v nářečí starojickém. In: Kravařsko, r. IV., 1935, s. 41-43; A. C. Nor, Fr. Váhala: Technik píše česky, Pha 1966; Nejstarší naše zprávy o Jihoslovanech a styky s nimi. (disertační práce) Brno, FF MU, 1934, s. 360; Fr. Váhala: Novinové žánry, 1. část (Zpravodajství a reportáže). Sborník článků a statí. Pha, Novinářský studijní ústav 1956, s.164; Fr. Váhala: Byl jsem na Kypru (Reportáž), LD, 20. 9. 1969, Příloha Neděle s LD, 2, 2 obr; Fr. Váhala: Češi a Slováci v pravopisu, Čs. novinář, 1958, č. 4, s. 109-111; Fr. Váhala: Dvě pohádky z Ostravice, Černá princezna, Chlupatý princ. In: RZ, 7. 1957, č.1, 6-11, Fr. Váhala: Jak se změnil jazyk novin v uplynulých deseti letech. Bulletin Novinářského studijního ústavu, 2, 1955, č.9, 287-290; Fr. Váhala: Nové vydání „Pravidel českého pravopisu“. In: NŘ, 41, 1958, č.1-2, 43-45; Fr. Váhala: Profesor Zbyněk Žába zemřel. (Čes. egyptolog, Nekrolog.) Nový Orient, 26, 1971, č. 9, s. 257-261, 3 obr.

Ladislav Polášek

Ludvika Smrčková (1903 – 1991)

Na Učitelském ústavu v Příboře působila v letech 1928 až 1933 prof. kreslení Ludvika Smrčková. Za dobu svého působení na škole v Příboře připravila pro školy mnoho úspěšných učitelů kreslení a trvale vstoupila do kulturních dějin Učitelského ústavu v Příboře.

Pokusme se nahlédnout do jejího tvůrčího uměleckého života profesorky kreslení, umělecké sklářské výtvarnice a Národní umělkyně.

Narodila se 23. 2. 1903 v Kročehlavech u Kladna. Po studii na reálce v Kladně, studovala v letech 1921 - 1924 na Umělecko průmyslové škole v Praze, kde jejími učiteli byli V. H. Brunner a František Kysela. Současně studovala na Filozofické fakultě UK a další rok na Vysokém učení technickém v Praze. V roce 1927 absolvovala u Fr. Kysely speciálku kompozice a grafiky. Po roce 1922 podnikla řadu studijních cest do zahraničí v Evropě i mimo ni. Zvlášť silné dojmy si odnášela ze Skandinávie, které se pak promítaly do jejích prací a výstav, které uskutečnila.

Od 1. 2. 1928 nastoupila na první učitelské místo jako profesorka na UÚ v Příboře, kde vyučovala kreslení a matematice. Osobitým kouzlem dovedla podmaňovat studenty pro vše krásné a vkusné a tyto umělecké kvality její žáci citlivě vnímali a ve výtvarné výchově úspěšně uplatňovali. Na učitelské začátky v Příboře velmi ráda vzpomínala a pravidelně se zúčastňovala abiturienckých sjezdů svých absolventů. Město navštívila znovu v roce 1975 u příležitosti oslav 100. výročí založení UÚ v Příboře. Ještě v roce 1984 naposled navštívila Příbor u příležitosti instalování výstavy uměleckého skla ve výstavní síni Městského muzea v Příboře.

V dalších letech po roce 1933 působila na UÚ v Litomyšli, pak na středních školách v Kladně a v Praze. Od roku 1948 se věnovala výlučně sklářskému výtvarnému umění, kde dosáhla vynikajících úspěchů a získala titul Národní umělkyně. Svá díla vystavovala na řadě výstav doma i v zahraničí. Ještě v době středoškolského působení získala v roce 1935 na mezinárodní výstavě v Bruselu zlatou medaili. Rovněž na výstavě v Paříži v roce 1936 bylo její umělecké dílo vysoce oceněno. Z dalších výstav připomeneme I. souborovou výstavu obrazů v Litomyšli v roce 1934, v roce 1936 obelala putovní výstavu uměleckého skla v USA. Ze studijních cest v Norsku připravila několik výstav. V roce 1936 „Kresby a akvarely z Norska“ na výstavě v Litomyšli; v roce 1937 „Léto v Norsku“ na výstavě v Praze, v roce 1938 připravila tematickou výstavu „malířské dojmy ze Švédska a Norska“ v Hradci Králové, v roce 1939 „Obrazy ze Severu“ vystavovala v Kladně.

Obsahové zaměření výstav vyjadřuje základní orientaci umělkyně, není však vyčerpající. Její dílo je velmi bohaté, zejména četné artefakty z uměleckého skla. Své bohaté zkušenosti publikovala v řadě studií a odborných pojednáních o uměleckém skle, uměleckém průmyslu i o umělecké výchově v různých časopisech, nejčastěji v Evě a Sklářských rozhledech.

Svým dílem obohatila výtvarnou kulturu a má v historii umění trvalé místo.

Použitá literatura:

Smrčková Ludvika: In: Baláš, M. Kulturní místopis Novojičínska, N. Jičín 1967, s. 189; Smrčková Ludvika: In: Památník na oslavu 60. výročí UÚ v Příboře.

Příbor 1935, s.76. Smrčková Ludvika: In: Toman, Prokop?Dr.: Nový slovník výtvarných umělců. 4.vydání, seš.11, s.465.

Bartoš J., Kovářová S., Trápl M.: Osobnosti českých dějin. Alda Olomouc 1995 / Smrčková L.

na s. 331-332. Brusková A.: Smrčková Ludvika zemřela 20.1.1991. In: Rozkvět Novojičínska, seš. 4, 31, 1. 1991 Smrčková Ludvika: In: Měsíčník města Příbora, červen 1995, 9.

Ladislav Polášek

110 let muzea v Novém Jičíně

Dne 21. září 1997 uplynulo 110 let od zasedání městské rady v Novém Jičíně, která rozhodla o založení muzea v Novém Jičíně. Základ sbírkového fondu tvořily sbírky mineralogie a paleontologie novojičínského faráře Josefa Proroka a etnografické a přírodovědné exponáty z Mexika Dominika Billimka. Sídlo muzea bylo v budově městské reálky, k přestěhování do zámku došlo až počátkem čtyřicátých let. Po otevření expozice tzv. kloboučnického muzea v roce 1949 dochází v průběhu čtyřicátých až šedesátých let k zakládání českých muzeí v okolních městech a obcích, která byla spojena pod správou Vlastivědného ústavu. V současné době tvoří Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně šest muzeí a tři památníky, a to muzea v Novém Jičíně, Frenštátě pod Radhoštěm, Příboře, Bílovci, Štramberku a Klimkovicích, Památník J. A. Komenského ve Fulneku, Památník J. G. Mendla v Hynčicích a Rodný domek F. Palackého v Hodslavicích.

Oslavy 110. výročí založení muzea byly zahájeny společenským večerem pro spolupracovníky, příznivce a přátele muzea, který se konal 11. dubna 1997 v hotelu Praha v Novém Jičíně pod záštitou přednosty Okresního úřadu v Novém Jičíně ing. Josefa Svobody. Muzeum tak navázalo na oslavy 100. výročí svého založení, kdy se setkání příznivců muzea uskutečnilo v těsné blízkosti Žerotínského zámku – v prostorách secesního hotelu Praha. Slavnostní ráz večerního programu, který zčásti evokoval setkání před deseti lety, zvýšila účast představitelů správních a kulturních institucí města a okresu, starostů měst a obcí Novojičínska a především zástupců muzeí a univerzit severní Moravy a Slezska. Ředitelé muzeí uvedeného regionu se u příležitosti výročí muzea sešli téhož dne v dopoledních hodinách v Žerotínském zámku, kde bylo ustaveno Kolegium muzeí severní Moravy a Slezska při Asociaci českých a moravsko-slezských muzeí a galerií.

Vyvrcholením oslav k výročí novojičínského muzejnictví byla výstava 110 let muzea v Novém Jičíně, kterou zahájila slavnostní vernisáž v sobotu 14. června v Rytířském sále Žerotínského zámku. Úvodní slovo přednesla ředitelka muzea PhDr. Sylva Dvořáčková a autor výstavy PhDr.

Jiří Jurok, CSc. Katalog z pera autora výstavy pod redakcí PhDr. Jaroslava Zezulčika podrobně mapuje historii novojičínského muzejnictví od počátků muzejní a vlastivědné práce do současnosti, zahrnuje také přehledné kalendárium a bohatou fotografickou přílohu. V rámci vernisáže byla založena Muzejní a vlastivědná společnost při Okresním vlastivědném muzeu v Novém Jičíně, která navazuje na činnost Muzejního spolku, působícího při novojičínském muzeu od počátku století v oblasti výstavní, přednáškové a publikační. Vernisáž byla součástí celodenních oslav – tzv. Dne v muzeu – na nádvoří zámku, kde tradiční řemeslný jarmark byl doprovázen bohatým kulturním programem s cimbálovou muzikou Kyčera z Frenštátu pod Radhoštěm, folkovou skupinou Devětsil z Kopřivnice a představením divadelní hry Ondráš v provedení Divadla loutek Ostrava.

Výstavní aktivity novojičínského muzea v jubilejním roce 1997 zahrnovaly víceoborovou výstavu, mapující historii a přírodní poměry Kotouče u Štramberka, s příznačným názvem Kotouč – Hora Olivetská. Vernisáž se konala 26. června v nové galerii Žerotínského zámku, návštěvníci z řad odborné i laické veřejnosti vyslechli zasvěcený úvod PhDr. Vratislava Janáka, CSc., vedoucího archeologického semináře Ústavu historie a muzeologie Slezské univerzity v Opavě, a Jana Čípa, autora výstavy a vedoucího oddělení muzejních činností Okresního vlastivědného muzea v Novém Jičíně. Výstavu doprovázel katalog autorů PhDr. Emanuela Grepla, PhDr. Vratislava Janáka, CSc., PhDr. Jiřího Juroka, CSc., Jana Lukáška, RNDr. Marie Sedláčkové a PhDr. Jaroslava Zezulčika, který se ujal redakce katalogu.

Pokud lze usuzovat z ohlasů účastníků akcí pořádaných ke 110. výročí založení novojičínského muzea, můžeme konstatovat, že se podařilo potvrdit směrem k veřejnosti i institucím smysl existence muzea zřizovaného státem, které chrání movité kulturní dědictví v podobě sbírkových předmětů.

Sylva Dvořáčková

Lesy a lesní hospodářství CHKO Poodří

Lesní porosty v CHKO Poodří jsou fragmenty lužních lesů, které byly od 14. století redukovány člověkem a přeměňovány na louky a soustavy rybníků.

Jedná se o porosty v klimaticky homogenním prostředí 1. - 3. lesního vegetačního stupně, jejichž typy odpovídají ekologickým podmínkám jednotlivých stanovišť, určených zejména půdními poměry a výškou hladiny podzemní vody. Jsou to vrbové olšiny, jež se zachovaly v blízkosti vodních toků na mokřadech a bažinách, dále topoljilmové jaseniny a jasanové olšiny v oblasti víceméně pravidelných záplav a se stálým vlivem podzemní vody. Konečně jsou to dubové (příp. lipové) bučiny a habrové doubravy, které se vyskytují mimo dosah záplav, v

terasách Odry.

V lesních komplexech lužních porostů naprosto převládá (dle klasifikace Lesprojektu) lesní typ 1L2 - jilmový luh bršlicový na aluviálních oglejených půdách.

Lesnatost území je cca. 10 % z celkové plochy CHKO, tedy přibližně 800 ha lesa. Jedná se tedy o nejméně lesnatou CHKO v naší republice. Opticky lesnatost zvyšuje tzv. zeleň mimo les, to znamená břehové porosty, eleeje na hrázích rybníků, jednotlivé solitéry apod. Právě tato rozptýlená zeleň ve spojení s mokřadními loukami, rybníky a lužními lesy tvoří jedinečnou charakteristiku Poodří.

Obrovský význam lužních lesů je snad každému znám, přesto jej aspoň v krátkosti zopakujeme:

1) evapotranspirační účinek různých druhů stromů zajišťuje přirozené odsávání vody z periodicky zaplavovaných lokalit a jejich vypařování do ovzduší, t.j. posilování lokálního oběhu vody

2) bohaté vytváření humusu přirozeným oběhem organické hmoty

3) zajištění existence genofondu populací organismů lužních lesů

Organizačně a v převážné míře i vlastnický náleží lesy v Poodří podniku Lesy České republiky - Lesní správě Šenov u Ostravy (severní část CHKO) a Lesní správě Frenštát pod Radhoštěm (jižní část CHKO).

V roce 1993 zpracoval Ústav pro hospodářskou úpravu lesa Frýdek-Místek lesní hospodářský plán pro LS Frenštát na decenium 1994 - 2003, ve kterém byly lesní porosty v CHKO Poodří zařazeny do kategorie lesů zvláštního určení, což umožňuje i Vyhláška 155/91 Sb. V LHP byly zpracovatelem akceptovány požadavky Správy CHKO - holosečný způsob těžby pouze vyjimečně, převaha výběrného způsobu (příp. „kotlíky“ do výměry 0,3 ha), zalesňování listnatými sazenicemi domácí provenience apod. Na lokalitách, kde dřevinné zastoupení výrazně neodpovídá přirozenému, je tento stav mýtní těžbou napraven. Jedná se hlavně o „exhalátové“ smrkové kmenoviny v luhu i na terasách Odry (v důsledku sucha značně poškozeny i kůrovcem) a porosty kanadských topolů, vysázené v 50 letech. V roce 1997 byl Lesnickou projekcí a.s. Frýdek - Místek zpracován lesní hospodářský plán pro LS Šenov na decenium 1998 - 2007, samozřejmě již podle nového lesního zákona, který umožňuje vlastníkovi lesa zasahovat do plánu ve větší míře než před rokem 1995. Rovněž zde byly požadavky Správy CHKO respektovány a do LHP byly zapracovány Plány péče o jednotlivé rezervace.

Na území CHKO Poodří se vyskytuje několik komplexů lesa, rozlohou nesrovnatelně menších než např. v našich horských CHKO.

Velmi podobné jsou Blücherův les v NPR Polanská niva a les Bažantula v návrhu NPR Oderský luh. Mají přibližně stejnou rozlohu (60 ha), stáří (rozmezí 80 - 100 let - věková diferenciací jednotlivých porostů je bohužel malá (i dřevinné složení - hlavními dřevinami jsou dub letní, jasan ztepilý a lípa srdčitá. Zdravotní stav je zatím poměrně dobrý. V prvním případě je v rámci Plánu péče navrhovaného uvolnění kvalitních stromů pro zvýšení plodivosti a přirozeného zmlazení, příp. dosadba odpovídajícím materiálem. Ve druhém případě je i přes relativně vysoký věk plánována probírka méně kvalitních jedinců, zvláště v hustších částech porostu.

Přírodní rezervace Polanský les se liší od výše uvedených petřejší věkovou skladbou a hlavně - vlivem narovnání Odry ve 30. letech tohoto století je hladina podzemní vody o více než 1 metr hlouběji např. v Blücherově lese. To je pravděpodobně jeden z důvodů horšího zdravotního stavu porostů. Dub ani jilm se

nezlamují, klen a jasan jen místy. Velké procento stromů je poškozeno tracheomykózou. Plán péče pro tuto rezervaci předpokládá postupnou obnovu nejpoškozenějších částí, samozřejmě ne velkými holosečemi. Pro PR Polanský les byl vypracován projekt stavebního opatření k zadržení vody ve starých ramenech Odry - pomocí vzdouvací hrázky napouštěním z náhonu Mlýnka v období okamžitých přebytků vody.

Výše zmíněné lužní lesy (patřící Lesní správě Šenov) byly zařazeny do kategorie lesů zvláštního určení - tvoří genovou základnu dubu letního.

V Suchdolském lese a v lese Bařiny bude pokračováno v těžbě poškozených smrkových skupin, rovněž tak v komplexu „Jesenický díl“, který je zatím převážně smrkový a negativně ovlivňuje dřevinné zastoupení v celé CHKO.

„Černý les“ se nachází v oboře Veterinární a farmaceutické univerzity Brno. Jsou patrné škody způsobené daně - loupání kůry stromů a likvidace keřového patra. Oplocení obory tvoří překážku migraci zvěře v nadreginálním biokoridoru.

V bývalé oboře, patřící kdysi k zámku v Nové Horece (nyní je les součástí PR Kotvice), můžeme spatřit nejmohutnější stromy v CHKO - nejméně třístaleté duby, bohužel usychající nebo už jen torza.

Miroslav Kosťovský

K výročím některých středních škol v roce 1996

V průběhu roku 1996 si připomněly své začátky gymnázia v Novém Jičíně a Bílovci, Střední zemědělská škola v Novém Jičíně-Žilině a Obchodní akademie v Šenově u Nového Jičína.

Novojičínské gymnázium oslavilo své pětasedmdesátiny na počátku září Dnem otevřených dveří a odpoledním setkáním bývalých a současných učitelů s absolventy v Beskydském divadle. Škola se mohla veřejnosti představit po několikaleté generální opravě své sedmdesátileté budovy jako moderní učiliště s dostatkem učeben a odborných kabinetů. Velmi cenným přínosem je k jubileu vydaný almanach zachycující historii školy, jak ve vzpomínkách učitelů a absolventů, tak v seznamech učitelů a studentů podle ročníků.

Ve dnech 28. a 29. června, pod záštitou ministerstva školství a městského úřadu, za velké účasti bývalých a současných studentů a učitelů i veřejnosti, se konaly oslavy padesáti let trvání gymnázia Mikuláše Koperníka v Bílovci. Ze skromných začátků ve válkou těžce postiženém městě vyrostla moderní střední škola dosahující řadu let úspěchy především v matematice a přírodovědných oborech. Kolem původní budovy z počátku století byl postaven komplex dalších učeben, internát s kuchyní a jídelnou, tělocvična a hřiště a odborné kabinety vybavené moderními pomůckami. Padesát let školy zachycuje ve vyčerpávajícím historickém přehledu, v seznamech abiturientů a učitelů i bohatou obrazovou přílohou doplněný almanach. Potvrzuje, že zdejší gymnázium ovlivňovalo ve velké míře duchovní život města.

Nejstarší střední škola v okrese - Střední zemědělská škola v Novém Jičíně-Žilině, má své začátky již v roce 1866. Její historie je složitá. Zasluhou zemědělských odborníků, kteří zde od počátku v hojném počtu působili, a díky

přízni úřadů, byla vyhledávaným učilištěm. Bohužel, za první republiky zde působili někteří nacionalisticky vyhranění učitelé a několik absolventů patřilo mezi přední funkcionáře Henleinovy strany. Za války byla přemístěna do Opavy. Po osvobození ve zchátralých budovách vznikla nejdříve nižší zemědělská učiliště a v roce 1958 Střední zemědělská technická škola, která v době kolektivizace připravila pro družstva a státní statky stovky středně technických pracovníků. V současnosti, s novým názvem, hledá cesty využití moderního učiliště a zaměřuje se, kromě výchovy již menšího počtu pracovníků v zemědělství, na přípravu svých studentů v oboru podnikání v potravinářství, obchodu a služeb.

Stotřicáté výročí si na škole připomenuli 11. a 12. října sportovními a společenskými aktivitami studentů a slavnostním shromážděním absolventů a učitelů v kulturní zařízení a.s. Tonak. Byl vydán, v pořadí od roku 1958 třetí, poněkud skromnější almanach.

4. října oslavila dvacet let svého působení Obchodní akademie v Šenově u Nového Jičína. Při svém vzniku měla název Střední ekonomická škola v Novém Jičíně a protože neměla svou budovu ani pedagogická sbor, působila až do roku 1984 v budově a řízení gymnázia v Novém Jičíně. Po osamostatnění a přidělení budovy v Šenově se mohlo přistoupit k přístavbě a výstavbě školy do dnešní podoby. Hlavní oslavy se konaly v novojičínském kině, v místě, kde se 1. října 1976 uskutečnilo zahájení školy. Následovala prohlídka nově zbudovanému areálu školy, beseda učitelů s absolventy a večer společenská zábava v kulturním zařízení a.s. Tonak. Jako shora vzpomenuť školy, tak i Obchodní akademie v Šenově vydala ke svému dvaceti letí almanach.

Vzpomenuté školy za dobu své další či kratší existence vychovaly stovky, ne-li tisíce absolventů pro náš hospodářský, politický a společenský život. Mnoho jich po dalších studiích zaujalo významná řídicí místa, ovlivňovalo svou prací naše závody, úřady, školy a kulturní instituce. Nejen v našem okrese a kraji, jejich jména najdeme ve vzpomenuťých almanaších, které se stávají důležitým historickým dokladem pro studium regionální historie.

Jan Hanák

OTEVŘENÁ SPOLEČNOST Gymnázium Nový Jičín

V září 1994 byl u soukromé americké nadace Open Society Fund Praha (dále jen OSF) zaregistrován projekt skupiny humanitně orientovaných studentů Gymnázia Nový Jičín a v konkurzu získal grant pro zájmovou činnost. Autorem projektu pod názvem „Otevřená společnost Středoevropanů“ (dále OSS) a realizátorem byl středoškolský prof. Josef Filipík. Čas realizací ustoupil času historickému a v něm učiňme ohlédnutí.

Z původně velkorysé koncepce fundátora G. Sorose a jeho Středoevropské univerzity v ČR zůstala nadace OSF a pro středoškoláky Youth program se vznešenými cíli podpory nezávislého myšlení a rozvoje vlastností potřebných v otevřené společnosti. Pro aktivity, které by jinak nebyly podporovány ze školních, místních nebo jiných fondů a které nejsou součástí normálních školních činností, byla tak iniciována i naše přednášková a debatní společnost - Středoevropanů, tj. ve smyslu relativní identity. Otevřená pro gymnazisty a podle sil organizátorů i pro

kulturní veřejnost chtěla podněcovat „nikdy neukončenou demokratickou diskusi“ (K. Popper, před ním už T. G. Masaryk) v proponované školní knihovně a čítárně s vlastním odběrem dostupné četby; většina akcí ovšem připadla školní aule a tím byl bohužel více posilován přednáškový program.

V letech 1994 - 1997 v Otevřené společnosti vystoupili tito hosté:

- v říjnu 1994 satirik Gabriel Laub s folkovou zpěvačkou dvojicí, exilový spisovatel žijící v Hamburku, vítěz soutěže o evropský fejeton, předčítal česky a německy a podepisoval knihy Největší proces dějin a Myšlení kazí charakter,
- v listopadu 1994 Ervin Bártek za Klub rodáků a přátel města Nového Jičína a regionální badatel Jan Hanák přiblížili soužití Čechů a Němců za 1. ČSR. J. Hanák se zaměřením na postavu německého nacionála a novojičínského starosty E. Schöllicha,
- v lednu 1995, pozván někdejší kolegou z parlamentu ČSFR I. Mynářem, přednášel člen Ústavního soudu v Brně JUDr. L. Ševčík a v náročném eseji se vyznal posluchačům z obdivu k římskému právu; připomněl, že ani vyspělé občanské společnosti nejsou schopny zaručovat lidské ideály, jako např. svoboda od strachu (poprvé obsažena v Atlantické chartě),
- doc. Petr Oslzlý (JAMU Brno, ředitel Divadla Husa na provázku) vyprávěl o netradičních divadlech s videoukázkami a naznačil mnohé vymezení středoevropské kulturní identity; besedu v únoru 1995 podpořilo Beskydské divadlo,
- prof. dr. Miloš Trapl (historik, FFUP Olomouc) v březnu 1995 přiblížil nový Historický místopis Slezska a besedoval o tzv. nástupnických státech ve střední Evropě po 1. svět. válce.

Z pražských historiků vystoupili:

- PhDr. Michal Mocek (historik našeho regionu a publicista zahraničního oddělení Mladé Fronty Dnes) v říjnu 1995 na téma Myšlenka evropské jednoty a střed Evropy,
- PhDr. Josef Harna (Historický ústav ČAV) v květnu 1996 besedoval se žáky a učiteli okresu Nový Jičín jako autor nové učebnice pro střední školy Dějiny českých zemí,
- PhDr. Jiří Rak (historik kulturních dějin 16. - 19. stol, Fakulta sociálních věd UK Praha) v lednu 1997 na téma Dějinné tradice, stereotypy a mýty.

Z novojičínských historiků a vlastivědných pracovníků přijali pozvání:

- PhDr. Karel Chobot přednesl téma vývoj správních změn u nás od poloviny 19. stol,
- PhDr. Jaroslav Zezulčík zvolil zcela otevřenou besední formu tématem Génius loci Nového Jičína,
- PhDr. Jiří Jurok, Husitství a česká reformace na severní Moravě,
- PhDr. Emanuel Grepl z tématu Pravěké osídlení Moravy objasnil několik událostí ve známých lokalitách,
- ing. Jan M. Stančík, rodový badatel, dokázal přiblížit genealogii jako pomocnou vědu i jako laickou zábavu.

V období transformace společnosti dostali středoškoláci jedinečnou příležitost kontaktu s odborníky z místních, ale i univerzitních center, možnost vyrovnávat se s alternativními názory i autoritami. Učitelé odpolední seminární výuky se mohli k přednáškám připojit a v debatách být studentům příkladem. Ředitelství gymnázia činnost OSS dvaapůl roku tolerovalo bez jakéhokoliv zájmu alespoň formálně pozdravit některého z přednášejících hostů v budově školy. Z

odebíraných periodik došly využití: Dějiny a současnost, Střední Evropa, Soudobé dějiny, Země koruny české. Lidové noviny s přílohou Středoevropské noviny. Respekt a dvojjazyčný CS Böhmen expres. Knihy slovníkového charakteru a předobjednané tiskoviny r. 1997 byly věnovány zaplavenému gymnáziu v Přerově.

Je třeba zmínit spolupráci s Klubem rodáků a přátel města Nového Jičína. Vznikal v těchže letech a dovedl využít dvě nabídky. J. Harna tam promluvil o politické dráze prezidenta E. Beneše a politice národně socialistické strany. Mediálně známý J. Rak svěžím stylem, který uložil do knihy Bývalí Čechové (České historické mýty a stereotypy), nahlížel na česko-německý poměr v zrcadle národního mýtu v uvozkách chápeného tématu „Dědičný nepřítel“.

Období Otevřené společnosti bylo určitou vizitkou možností, které poskytuje současná doba, nepochybně přinášelo styl středoškolského nadstandardu. O akce se zajímal regionální tisk, studenti-dopisovatelé, k větším přednáškám nechyběly plakáty a programy s logem OSS. A co je pozoruhodné, byť ojedinělé: absoltentům - nyní již vysokoškolákům - nabídla leckterá z akcí v prostorách školy mimo citových reziduí i zrcadlení vývoje, kterému - pokud si byli vědomi vlastního směřování - založením OSS r. 1994 vhodně napomohli.

Pro aktivní zapojení mládeže do realizace projektu a pro konkrétní přednáškovou náplň bez agenturní výpomoci byl projektu udělen grant OSF Praha dvakrát (1994 a 1995).

V období Otevřené společnosti se mezi studenty Gymnázia Nový Jičín snadněji vytvářela atmosféra zájmu o středoškolskou odbornou práci. K tomu šťastně spolupůsobily podněty soukromé nadace izraelského občana, novojičínského rodáka a abiturienta školy z r. 1937, z níž vznikl projekt Cena Bedřicha Honigwachse. Dva ročníky náročné soutěže mladých historiků v oboru regionální i světové historie spojené s židovskou tematikou daly našemu regionu r. 1994 a 1996 několik pozoruhodných původních judaik, které utvořili základ Sborníku studentských prací k dějinám Novojičína (vydal r. 1996 kabinet dějepisu GNJ k 75. výročí založení českého gymnázia v Novém Jičíně, vytiskla Dílna užité grafiky, Nový Jičín). Příznivé lektorské posudky naznačují, že uvedená publikace by si zasloužila ve Vlastivědném sborníku okresu Nový Jičín samostatnou recenzi.

Josef Filipík

Objevy přiborských archeologů

V Příboře působilo a dosud působí několik nadšených neprofesionálních archeologů. Počátek jejich archeologického bádání se vztahuje k roku 1971, kdy Jiří Fryč založil archeologický kroužek, který pracoval při Sdruženém klubu pracujících DK ROH Tatra Příbor. Až do své smrti (r. 1991) byl Jiří Fryč předsedou tohoto sdružení zájemců o archeologii a historii, je autorem tří populárních brožur, které pojednávají o pravěku Příbora, Kopřivnice a Štramberku. Byl skvělým organizátorem činnosti kroužku (archeologické výstavy, přednášky, zájezdy atd.). Kroužek pod jeho vedením patřil k nejaktivnějším na Moravě. Nebylo pak náhodou, že ustavující setkání členů Severomoravské pobočky Československé společnosti archeologické, jejimiž členy se „Přiboráci“ stali, se

konalo v roce 1980 právě v Příboře a také to, že od roku 1982 začal vycházet Informační zpravodaj pobočky, jehož vydávání zajišťovali členové příborského archeologického kroužku Pavel Rýc a předseda Jiří Fryč. Zásluhou několika nejaktivnějších příborských archeologů patří mikroregion Příbora k nejprozkoumanějším na severní Moravě. Konečně jejich úsilí není zaměřeno jen na nejbližší okolí města, nýbrž i na jiné oblasti. Výsledkem jejich konání, za posledních 28 let, jsou objevy více než 50 nových pravěkých lokalit (stanice a sídliště) a středověkých tvrzi i zaniklých vsí. Tři mladopaleolitické a jednu pozdněpaleolitickou lokalitu v okolí Závěšic a Libhoště objevil Jiří Fryč. Dvanáct stanic z konce paleolitu (pozdní paleolit a mezolit), situovaných většinou přibližně mezi Příborem a Kopřivnicí, Jan Diviš. Dvě sídliště z mladší a pozdní doby kamenné u Hájeva Jiří Fryč. Lokalitu z pozdní doby bronzové u příborské vodárny (kultura slezskoplátěnická) Štefan Hireš. V posledních letech objevil 2 významné aurignacké stanice u Stachovic a u Lhoty u Lipníka Daniel Fryč, podobné stanice ze starší doby kamenné u Bílovce a Bilova Jan Diviš. Objevem nové archeologické lokality pod Prchalovem v roce 1998 posledně jmenovaným archeologem se začíná prokazovat to, že Příbor je mnohem starší než je první písemná zpráva (r. 1251) o tomto městě. Přehled všech objevených archeologických lokalit v okolí Příbora a Kopřivnice s mapkou je zařazen na konci příspěvku. Mnoho dalších pravěkých lokalit bylo objeveno „příborskými“ členy České archeologické společnosti také v okrese Přerov a Třebíč. Archeologické nálezy jsou konzultovány s předními českými profesionálními odborníky a průběžně publikovány v odborném tisku. Příborští neprofesionální archeologové úzce spolupracují s odbornými kruhy, významně přispívají k poznání historie regionu, hledají a nalézají pro sebe i pro druhé pocit hluboké historické sounáležitosti se svým krajem, s místy, v nichž žijí i když třeba přišli odjinud.

Literatura:

Diviš, J.: Mezolitická lokalita Příbor - statek, kr. Nový Jičín, Informační zpravodaj ČSSA - pobočka pro severní Moravu a Slezsko, duben - 1982

Diviš, J.: Informace o pozdně paleolitických a mezolitických lokalitách z okolí Příbora a Kopřivnice, Informační zpravodaj ČAS - pobočka pro severní Moravu a Slezsko, prosinec 1994

Diviš J. - Fryč D.: Paleolitická industrie ze Stachovic, okr. Nový Jičín, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, 51. svazek, Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně 1997 (Nedopatřením redakce byl v příspěvku chybně otisknuto obr. 1: Bílovec (okr. Nový Jičín). Výběr nálezů štípané industrie z nezařazeného příspěvku, místo neotištěného obr. 1: Stachovice (okr. Nový Jičín). Výběr nálezů štípané industrie, na který byly v článku odvolávky, dále nesprávné jméno dr. Martina Olivy a v nadpisu a obsahu sborníku pravopisně chybné jméno Daniela Fryče).

Mrázek, I.: Drahé kameny v pravěku Moravy a Slezska, Moravské zemské muzeum, nadace Litera, Brno 1996

Svoboda, J. a kol.: Paleolit Moravy a Slezska, AÚAV ČR, Brno 1994

Jan Diviš

Archeologické lokality objevené „příborskými“ členy České společnosti archeologické (ČsSa) v prostoru mezi Kopřivnicí a Příborem

lokality	časové/kulturní zařazení	charakter/ význ. nálezy	objevil	počet nálezů
1 Příbor-statek	mezolit	stanice	1975 jd	360
	pozdní paleolit/tišnovien	stanice	1975 jd	200
2 Příbor-Jánský sloup	mladý paleolit/aurignacien	stanice	1976 jd	32
	pozdní paleolit/tišnovien	stanice	1976 jd	360
3 Příbor-Bažantnice	mezolit	stanice	1977 jd	244
4 Příbor-Bílovec	pozdní paleolit/tišnovien	stanice	1979 jd	59
5 Příbor-Sedlnička	pozdní paleolit/tišnovien	stanice	1979 jd	156
6 Příbor-vodojem	plátěnická	pohřebiště	1977 sh	10 hrobů
7 Příbor-vodojem	kultura plátěnická	sídliště	1980 pr	650
8 Příbor-Za zahradami	kultura plátěnická	sídliště	1986 jd	20
9 Příbor-Prchalov	pozdní paleolit/tišnovien	stanice	1997 jd	30
	neolit/kult. mor. malovaná	sídliště	1997 jd	39
	doba římská (k. svěbská)	(keramika)	1997 jd	20
	mladší doba hradištní	(keramika)	1997 jd	20
	raný středověk	osada	1997 jd	500
10. Hájev 1	kult. moravská malovaná	lovecká stanice	1971 jf	500
		šipky s řapem		
11. Hájev 2	neolit/kult. mor. malovaná	sídliště	1976 jf	100
		sídliště (plastiky)	1976 jf	409
		kultura plátěnická (zlomky bronzových art.)	1976 jf	10
12. Hájev 3	pozdní paleolit/tišnovien	stanice	1990 jd	42
13. Příbor-Lubina (Orinko)	středověk	hrádek	1978 df	200
14. Kateřinice -tvrzka	středověk	tvrz	1982 jf	50
15. Lubina-přehrada	mezolit	stanice	1984 jd	30
16. Libhošť 1	paleolit	stanice	1975 jd	30
17. Libhošť 2	mezolit	stanice	1976 jf	288
18. Závěšice 1	mladý paleolit/gravettien	stanice	1971 jf	280
19. Závěšice 2	paleolit/moustérien	stanice	1971 jf	42
20. Závěšice 3	mladý paleolit/aurignacien	stanice	1971 jf	101
21. Závěšice-Peklo	pozdní paleolit/tišnovien	stanice	1998 jd	30
22. Kopřivnice 1	pozdní paleolit/tišnovien	stanice	1975 jd	86

	mladý paleolit/gravettien	stanice	1994 jd + df	20
23 Kopřivnice 2	pozdní paleolit/rišnevien	stanice	1994 jd	126
24 Kopřivnice 4	pozdní paleolit/rišnovien	stanice	1994 jd	168
	neolit/k.merav:malovaná	(šipky s řapem)	1994 jd	30
25 Kopřivnice 4	střední paleolit /moustérien	stanice	1 971	10

OBSAH:**STUDIE:**

STIBOR Jiří: Původ a genealogie rodu Palackých a předkové Františka Palackého	1
BARTEČEK Ivo: Palackého cesta do Itálie roku 1837	34
ŠOPÁK Pavel: Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně v Hodslavicích	42
JUROK Jiří: Hospodaření Jana z Žerotína a komorního velkostatku města Nového Jičína podle urbářů z let 1558 a 1558 – 1574	53
SEDLÁČKOVÁ Marie: Poznámky k vegetaci a květeně okolí Hodslavic	77

MATERIÁLY:

BARTOŠ Josef: Spolky na Novojičínsku po první světové válce	82
FIŠER Zdeněk: Vzpomínky na Petřkovice v rodinné kronice Josefa Závady	93
BOUDA Tomáš: K historii Speciální základní školy při dětské ozdravovně Nový Jičín	112

ZPRÁVY

Ad memoriam PhDr. Adolf Turek (Karel Chobot – Karel Müller)	117
Vzpomínkové slavnosti k výročí Františka Palackého (Karel Chobot)	126
Cena Františka Palackého (Ivo Barteček)	128
František Váhala (Ladislav Polášek)	129
Ludvika Smrčková (Ladislav Polášek)	132
110 let muzea v Novém Jičíně (Sylva Dvořáčková)	133
Lesy a lesní hospodářství CHKO Poodří (Miroslav Kosňovský)	134
K výročím některých středních škol v roce 1996	136
Otevřená společnost. Gymnázium Nový Jičín (Josef Filipík)	137
Objevy Příborských archeologů (Jan Diviš)	139

Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín
Vydává Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně

Svazek 52 – 53 vyšel v roce 2000

Řídí redakční rada s předsedou PhDr. Karlem Chobotem,
členové doc. PhDr. Ivo Barteček, CSc., PaedDr. Tomáš Bouda,
PhDr. Jaroslava Brichová, PhDr. Emanuel Grepl, PhDr. Jiří Jurok, CSc.,
PhDr. Karel Müller, prof. Ivan Mynář

Odpovědný redaktor ředitelka Okresního vlastivědného muzea v Novém
Jičíně PhDr. Sylva Dvořáčková, výkonný redaktor PhDr. Jaroslav Zezulčík

Registrováno SmKNV v Ostravě RM ze dne 28. června 1967
Vytiskla Dílna užité grafiky, 28. října 12, Nový Jičín, tel.: 0656 / 703 072

